תלמוד בבלי · ראשונים · תוספות · סדר נשים

תוספות על נדרים

בעלי התוספות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות על נדרים

בעלי התוספות

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-על-נדרים/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 8
דף ג. 9
דף ג: 9
דף ד. 10
דף ד: 11
דף ה. 12
דף ה: 13
דף ו. 16
דף ו: 17
דף ז. 19
דף ז: 21
דף ח. 22
דף ח: 24
דף ט. 26
דף ט: 27
דף י. 27
דף י: 29
דף יא. 30
דף יא: 30
דף יב. 31
דף יב: 32
דף יג. 33
דף יג: 33
דף יד. 35
דף יד: 36
דף טו. 37
דף טו: 38
דף טז. 39
דף טז: 39
דף יז. 40
דף יז: 41
דף יח. 43
דף יח: 43
דף יט. 45
דף יט: 45
דף כ. 46
דף כ: 48
דף כא. 48
דף כא: 49
דף כב: 49
דף כג: 50
דף כד. 52
דף כד: 53
דף כה. 53
דף כה: 53
דף כו. 55
דף כו: 55
דף כז. 56
דף כז: 57
דף כח. 58
דף כח: 59
דף כט. 60
דף כט: 60
דף ל. 62
דף ל: 63
דף לא. 63
דף לא: 64
דף לב: 64
דף לג. 65
דף לג: 65
דף לד. 66

דף לד: 66
דף לה. 68
דף לה: 69
דף לו. 70
דף לו: 71
דף לז. 73
דף לז: 73
דף לח. 74
דף לח: 75
דף לט. 75
דף לט: 76
דף מ. 76
דף מא. 76
דף מא: 77
דף מב. 77
דף מב: 78
דף מג. 79
דף מג: 80
דף מד. 81
דף מד: 83
דף מה. 83
דף מה: 84
דף מו. 84
דף מו: 86
דף מז. 86
דף מז: 88
דף מח. 89
דף מח: 90
דף מט. 92
דף מט: 93
דף נ. 93
דף נ: 94
דף נא. 95
דף נא: 95
דף נב. 97
דף נב: 97
דף נג. 99
דף נג: 100
דף נד. 101
דף נד: 102
דף נה. 102
דף נה: 103
דף נו. 104
דף נו: 104
דף נז. 105
דף נז: 106
דף נח. 107
דף נח: 109
דף נט. 110
דף נט: 111
דף ס. 112
דף ס: 113
דף סא. 115
דף סא: 115
דף סב. 116
דף סב: 116
דף סג. 117
דף סג: 118
דף סד. 118
דף סד: 119
דף סה. 120
דף סה: 120
דף סו. 121
דף סו: 122

דף סז. 123
דף סז: 124
דף סח. 124
דף סח: 125
דף סט. 126
דף סט: 127
דף עב. 128
דף עח. 128
דף עח: 128
דף עט. 129
דף עט: 129
דף פ. 130
דף פ: 131
דף פא. 132
דף פא: 133
דף פב. 133
דף פב: 134
דף פג. 135
דף פג: 137
דף פד. 138
דף פד: 138
דף פה. 139
דף פה: 140
דף פו. 141
דף פו: 141
דף פז. 142
דף פז: 143
דף פח. 143
דף פח: 144
דף פט. 145
דף פט: 146
דף צ. 147
דף צ: 148
דף צא. 150
דף צא: 151

דף ב.

מתני' כל כנויי נדרים כנדרים וחרמים כחרמים - כינוי זהו שם שפל (נ"א טפל) כדאמרי' המכנה שם לחברו ה"נ כנויי נדרים דעיקר הנדר הוא כשמתפיס החפץ בדבר הנדור כמו דאמר הרי עלי ככר זה כהקדש ועל ככר אחר אומר יהא כזה זהו נדר כדאמר פרק ג' דשבועות (ד' כ) עד שידור בדבר הנדור והני לישני כעין נדר הן ולקמן בשילהי פירקין קאמר ר"ל לשון שבדו חכמי' ולהכי תקינו כנויי דלא לימא קרבן לה' דזימנין דאמר לה' ולא אמר לקרבן ומפיק שם שמים לבטלה ור' יוחנן אמר לשון נכרים דבלשונם כשנודרין נדר אומרים הכי וקשה למ"ד לשון נכרים אמאי נקט הני לישני לימא בכל הלשונות שהם נודרים בלשונם יהא נדר ואומר ר"י ודאי אם יהא כלשונם יהא נדר אחרי שהם מבינים והני דמתני' אפי' לא יבינו האי לשון הרי הוא נדר ולמ"ד לשון שבדו חכמים קשה דה"נ כנויי דנזיר בדו חכמים והיכי יביא קרבן על לשון חכמים ובנדרים לא קשה אי עבר בבל תאחר על לשון חכמים וי"ל דהא דאמר ל' בדו לא קאמר אלא גבי נדרים אבל לא גבי נזיר וכן מוכח בגמרא דפריך הניחא למ"ד לשון נכרים אלא למ"ד לשון שבדו חכמים מאי איכא למימר ובמס' נזיר דקאמר כל כנויי נזירות כנזירות לא פריך כה"ג בגמ' ואור"י דאין זו ראיה דרגילות הוא להאריך במקום אחד ולקצר במקום אחר ועל לשון שבדו חכמים נמי הוי נזיר דכיון דתקינו חכמים שנודרין בהני לישני הוי כעיקר נזירות ויש - כח בידיהם לעשות תקנתן כעיקר נזירות ועוד י"ל כיון שתיקנו חכמים הני לישני כוונת הנודר לנדר גמור וגמר בלבו לעשותו כעיקר הלשון:

כל כנויי נדרים כנדרים וחרמים כחרמים - כינוי זהו שם שפל (נ"א טפל) כדאמרי' המכנה שם לחברו ה"נ כנויי נדרים דעיקר הנדר הוא כשמתפיס החפץ בדבר הנדור כמו דאמר הרי עלי ככר זה כהקדש ועל ככר אחר אומר יהא כזה זהו נדר כדאמר פרק ג' דשבועות (ד' כ) עד שידור בדבר הנדור והני לישני כעין נדר הן ולקמן בשילהי פירקין קאמר ר"ל לשון שבדו חכמי' ולהכי תקינו כנויי דלא לימא קרבן לה' דזימנין דאמר לה' ולא אמר לקרבן ומפיק שם שמים לבטלה ור' יוחנן אמר לשון נכרים דבלשונם כשנודרין נדר אומרים הכי וקשה למ"ד לשון נכרים אמאי נקט הני לישני לימא בכל הלשונות שהם נודרים בלשונם יהא נדר ואומר ר"י ודאי אם יהא כלשונם יהא נדר אחרי שהם מבינים והני דמתני' אפי' לא יבינו האי לשון הרי הוא נדר ולמ"ד לשון שבדו חכמים קשה דה"נ כנויי דנזיר בדו חכמים והיכי יביא קרבן על לשון חכמים ובנדרים לא קשה אי עבר בבל תאחר על לשון חכמים וי"ל דהא דאמר ל' בדו לא קאמר אלא גבי נדרים אבל לא גבי נזיר וכן מוכח בגמרא דפריך הניחא למ"ד לשון נכרים אלא למ"ד לשון שבדו

חכמים מאי איכא למימר ובמס' נזיר דקאמר כל כנויי נזירות כנזירות לא פריך כה"ג בגמ' ואור"י דאין זו ראיה דרגילות הוא להאריך במקום אחד ולקצר במקום אחר ועל לשון שבדו חכמים נמי הוי נזיר דכיון דתקינו חכמים שנודרין בהני לישני הוי כעיקר נזירות ויש כח בידיהם לעשות תקנתן כעיקר נזירות ועוד י"ל כיון שתיקנו חכמים הני לישני כוונת הנודר לנדר גמור וגמר בלבו לעשותו כעיקר הלשון:

וחרמים כחרמים - תימה למ"ד סתם חרמים לכהנים אם ירצה להחרים לבדק הבית יצטרך לומר חרם לה' וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם והא כל הכנויים אינם אלא משום שלא יזכיר שם שמים לבטלה שאחרי הכנויים אלו אינו רהוט לומר לה' כמו אם יאמר קרבן דאז הוא רהוט לומר לה' וי"ל שאם ירצה להחרים לבדק הבית יאמר חרם לבדק הבית:

ושבועות כשבועות - שבותה שבוקה מפרש לקמן וקשה דשילהי פ' שבועת העדות (שבועות דף לה) קאמר יתן ה' אותך לאלה ולשבועה נאמר כאן אלה ונאמר להלן אלה מה להלן בשם אף כאן בשם וכן ריש פ' שבועת הדיינין (שבועות דף לח) קאמר כמאן כר' חנינא דאמר בעינן שם אפי' תימא רבנן דאמרי בכינויין אבל (לא) בלא כינוי דשם לא מחייב וכן קשה התם דאמרי' במס' שבועות (דף יט) שבועה שלא אוכל שבועה שאוכל לך אסור ואור"ת הא דבעינן שם או כינוי במושבע מפי אחרים אבל מושבע מפי עצמו מצי אסר נפשיה בלא שום כינוי:

ונזירות כנזירות - תימה אמאי לא תנא איסורי כאיסורי והקדשות כהקדשות וכו' וי"ל דלמ"ד לשון נכרים לא נמצא להם לשון נכרים אלא בהני דתנא ולמ"ד לשון שבדו חכמים צ"ל דלהכי לא תנא דלא כתב ערך לה' איסור לה' הקדש לה' כמו דכתיב חרם לה' וקרבן לה':

האומר לחבירו מודר אני ממך - הני ידות מיקרו שאינו גומר דבריו אלא מתחיל והוי ידות כמו יד לכלי ומפרש בגמ' אמאי שבק בכינויין דמיירי בהון ומפרש ידות דלא איירי בהון:

שאני אוכל לך - יש דגורסין ביו"ד שאיני אוכל לך וקשה דהא אין נדרים חלין אלא על דבר שיש בו ממש ושמא מיירי דמסרבין בו לאכול ואומר שאיני והוי כמו קונם שאני אין אור"י דבגמ' משמע דבמידי דמאכל אף שאיני ביו"ד לא קרי בזה דבר שאין בו ממש ולא דמי לשאיני ישן דאמר לקמן (דף יד) [דהוי] דבר שאין בו ממש דהתם אין בו ממש לא בדבור ולא בשינה אבל הכא מ"מ במאכל שהוא מזכיר יש בו ממש והוא קונם המאכל עצמו ענין זה שאני אוכל וא"ת מהו עיקר הנדר בשלמא חרמים הוא עיקר מן החרם

ושבועות מן השבועה וי"ל שנדר עצמו הוא עיקר דאמר ככר זה עלי נדר וכן משמע מתני' כינוי נדרים כנדרים וקרא נמי מוכח כי ידור נדר ולא נראה דא"כ מאי קאמר התם מודר אני ממך אדרבה הוא עיקר הנדר ועוד קשה דקאמר קונם קונח קונח הרי זה כינוי לקרבן הוה ליה למימר לנדרים לכך נראה לפרש דעיקר הנדר כשהוא אומר ככר זה עלי קרבן וכי ידור נדר אתי למימר דבעינן שידור בדבר הנדור:

דף ב:

ומ"ש גבי נזיר דלא תני כולהו - פי' חרמים ושבועות ונדרים ומשני משום דנדר ושבועות גבי הדדי כתיבי דכתי' איש כי ידור נדר או השבע שבועה אע"ג דגבי נזיר כתיב כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר מ"מ עיקר פרשת נדרים לאו התם כתיב אבל עיקר פ' שבועות ונדר כתיבן גבי הדדי תימה גבי שבועות ליפרוך כי האי ולימא כינוי שבועות כשבועות כי האי דגבי נזיר דמהדר ונקט כל כינוי נזירות כנזירות וי"ל דכיון דלית ביה ידות לא חשו להזכירם:

נדרים דמתסר חפצא עילויה - דאמר ככר זה קונם עלי שעושה הככר עליו הקדש גבי חרמים נמי אסר חפצא על נפשיה דגלי קרא אשר יחרים [איש לה'] מכל אשר לו (ויקרא כז) משמע דהחפץ יהיה חרם גבי נדרי' אע"ג דכתיב כי ידור דמשמע לה דר"ל אגברא מ"מ כתיב כי ידור נדר דר"ל דמתפי' בנדור וזהו החפץ ואע"ג דגבי שבועה כתיב או השבע שבועה מ"מ גלי קרא לא תשבעו דמזהר אגברא וא"ת ומנ"מ אי אסר חפצא עילויה או איהו אחפצא י"ל דלענין זה שאם היה אומר קונם שלא אוכל ככר זה לא אמר כלום וכן אמר גבי שבועה להפך:

ותו ידות אנשי - פי' ברישא ליתני ידות נדרים כנדרים ומשני לא אנשי איירי בהון וחסורי מחסרא:

וליפרוש כינויין ברישא - דהא קאמרת דתני ידות בתר כינויין ולא משמע ליה להגיה המשנה ולומר תני רישא ידות קודם כינויין דלא רצה לשבש המסכתא:

ההוא דסליק מיניה פתח ברישא - ואם תאמר תקשי ליה מתניתין גופיה דקתני (דף י) כנוי נדרים קודם הוי ליה למתני כנוי [נזירות] קודם דסליק מיניה וי"ל דסליק מקרבן דקתני נדר בנזיר וכו':

יש מותרות לבעליהן - הך בבא ביבמות מפרש לה ומשני הני משום דאוושן מפרש ההוא דכתיב ברישא ודאג פן יטעה בהן לכך מפרש ההוא דכתיב ברישא ובנזיר נמי איכא כי האי סוגיא ומשני בבמה בהמה באידך ענין בהמה באיסורא איירי מפרש היתר ברישא:

דף ג.

אלא למאן דאמר לשון שבדו חכמים - למא' דפרשינן במתני' דתקינו חכמים שהלשון יהיה מועיל וחל עליה מן התורה י"ל מ"מ אין דינם פשוט יותר מידות ובדין היה להקדימן אמאי לא אקדמינהו: **עוד** אומר ר"י בשם רבי יחיאל דבירושלמי איתא בהדיא למאן דאמר לשון שבדו חכמים דאינו מביא קרבן על כינוי נזירות וכינוי נזירות אינו כנזיר אלא לענין מלקות: הכי נמי אקדים ותני ידות ברישא. וצ"ע כי מתחילה היה קשה להגיה ברישא ועתה מגיה:

הכי נמי אקדים ותני ידות ברישא - וצ"ע כי מתחילה היה קשה להגיה ברישא ועתה מגיה: (לעיל):

וידות - דאמר לעיל דאתיא מדרשא מהיכא נפקא:

לעשות כינוי נזירות כנזירות - לא מיבעיא קרא יתירא דודאי הם מן התורה ולא איצטריך היתר רק לידות (ולא) [דהא] מגופיה דקרא שמעינן הכינויים וכבר הזכירה דבהיקש דסיפא לא מזכיר כינויין כן פירש ה"ר אליעזר דיתור דאיצטריך למדרש ידות נזירות כנזירות:

אף נזירות עובר בבל תאחר - ולקמן קאמר בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה:

אי כתב נדר לנדור כדכתב נזיר להזיר כדקאמרת - שכך דרך המקראות לכתוב שם דבר כמו עשה יעשה אמר אמרתי ומדשני דכתב נזיר להזיר לדרוש השתא דכתיב לנדור נדר אורחיה דקרא הוא וליכא יתורא ודברה תורה כלשון בני אדם:

הניחא למאן דאמר נזירות חל על נזירות - פלוגתא היא בפרק שני דמכילתין (דף יז) ואומר ר"י דלקמן מוכח דהיכא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר דכולי עלמא לא פליגי דחייב שתי נזירות מיגו דחיילא על יום אחד חיילא על כולו וכי פליגי באומר הריני נזיר היום הריני נזיר היום ובזה יש לפרש האי פלוגתא:

דף ג:

אלא בל יחל דנזיר היכי משכחת לה - דעובר בבל יחל גרידא ומשני לעבור עליו בשתים:

בל תאחר בנזירו' היכי משכחת לה - בשלמא גבי נדרים משכחת לה אי אמר הרי עלי עולה ושהה ולא הקריבה עד אחר שלש רגלים אלא בנזירות היכי משכחת לה דאי אמר הריני נזיר מהשתא חל עליה נזירות ומשני - כגון דאמר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר דמההיא שעתא הוי נזיר כלומר דמיד יש לו להתחיל נזירותו ואם לא התחיל עובר בבל תאחר מידי דהוה לאומר לאשתו הרי זה גיטך וכל זה מן התירוץ ור"ת מפרש לה

בתמיה מהאי שעתא הוה ליה נזיר ומאי בל תאחר איכא מידי דהוה לאומר לאשתו הרי זה גיטך דהוה גט מיד ה"נ הוה חל עליו הנזירות מיד וכל זה מן הקושיא ולפירוש זה צריך לגרוס אמר רב אחא בר יעקב דשינויא היא דשני ליה ולפירוש אחר רב אחא בר יעקב אמר:

מידי דהוה לאומר לאשתו - נהי דלא דמי דהתם אסורה לאכול בתרומה מיד והכא לא חל נזירות מיד לדוגמא בעלמא מדמינן דחיישינן שמא ימות מיד ה"נ ליחוש שמא ימות מיד וקא עבר אם לא יתחיל מיד הקשה הר"ר יוסף שהלך בארץ הצבי אמאי לא משכחת בל תאחר בנזירות דאמר הרי עלי לקבל נזירות אחר שלשים יום ואי מאחר עובר בבל תאחר ושמא היינו כשינויא דשנינן לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר כלומר עד שאקבל נזירות עוי"ל דאי מאחר לשלם נדרו א"כ לאו היינו בל תאחר דנזיר כ"א בל תאחר דנדר שמאחר לנדור נדרו:

דף ד.

כגון שנדר והוא בבית הקברות - דבעודו עומד לשם נזירות לא חל עליה עד דנפיק משם - וידכי ויקבל ויחול לנזירות עליה הילכך קאי בבל תאחר שמוטל עליו לצאת וליטהר ולהתחיל נזירות:

הניחא למ"ד לא חיילא עליה נזירות בעודו בבית הקברות - פלוגתא היא בפרק ג' דנזיר (דף טז): ועוד האמר מר בר רב אשי במיחל כ"ע לא פליגי דחיילא אם שותה ביין או מגלח לוקה בעודו נמי בבית הקברות חל נזירות עליו כי פליגי למילקי על הטומאה אם התרו בו בעודו לשם צא משם כי נזיר אתה רבי יוחנן סבר כיון דחיילא לענין שאר דינין לקי ור"ש בן לקיש סבר לא לקי משום טומאה דאכתי לא חל עליו נזירות טהרה אבל ודאי חל הנזירות לענין שאר דינין לשתות יין ולגלח וא"כ מאי בל תאחר איכא:

וכי פליגי לענין מלקות - לאו דוקא אלא כלומר לענין מלקות דטומאה אבל מודה דמלקות איכא אי שותה יין או מגלח ומשני אפ"ה קאי בבל תאחר לנזירות דטהרה חל עליו שיש לו לעשות נזירות דטהרה:

משום בל תאחר דתגלחת - לעולם מיירי דשילם נזירות בטהרה מכל מקום מצוה לגלח שערו ולתתו תחת הדוד ומשהה התגלחת עובר בבל תאחר משמע קצת לאחר שלשים יום לא גילח יגלח מדקאמר דאיכא עליה משום בל תאחר:

בל תאחר קרבנותיו - אם השלים ימי נזירותו ולא הביא איכא בל תאחר:

דרוש ידרשנו אלו חטאות ואשמות - דפשטיה דקרא כי תדור נדר לא תאחר לשלמו אבל בחובה לא אשמעינן ונפקא מינה מידרשנו ומשמע ליה חטאת נזיר בכלל שאר חטאות:
דלא מתפיס ליה לחטאת נזיר בנדר - שאם אומר הרי עלי חטאת נזיר לא אמר כלום דחטאת נזיר אינו בא בנדר ובנדבה ולהכי פריך מחטאת חלב דכמו כן אם לא אכל חלב ואמר הרי עלי חטאת חלב לא אמר כלום וכן כל חטאת והא דנקט חלב זהו רגילות דנקט חטאת חלב מכל שאר חטאות אבל י"מ דלא מתפיס פירוש דא"צ לומר הרי זה חטאתי ול"נ דא"כ מאי פריך מחטאת חלב האמר בהדיא בחולין דאם לא אמר הרי זו לחטאתי דאינו קרב:
חידוש לחומרא הוא - ואע"ג דבדוכתא אחריתא אמר חידוש אע"פ שהוא לחומרא כגון גבי עד זומם מיהו הכי פריך אדרבה כל שכן שיש לנו לומר שהוא בבל תאחר מ"ש משאר חטאות:

דף ד:

וכי גילח על אחת משלשתן יצא - כי נזיר היה לענין שמביא ג' קרבנות חטאת ועולה ושלמים ויצא לענין שיהא מותר ביין ולא לעבור משום בל תאחר קמ"ל:
מאי חידושו דאין מתפיסו בנדר - דמכי הוי נזיר ממילא חייב להביא קרבן:
חטאת חלב לכפרה קאתי - ושייך בל תאחר אבל נזיר לא לכפרה קאתי ולכך ליכא בל תאחר:
והרי חטאת יולדת - דמשמע ליה דאיתא בכלל שאר חטאות תימה תיקשי ליה אמאי איצטריך היקשא לקרבן יחיד דליתיה בכלל שאר חטאות:
ההיא קא שריא ליה למיכל בקדשים - אע"ג דנזיר נמי שרי ליה (נמי) לשתות ביין אין זה מצוה אבל לאכול בקדשים מצוה היא דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם הלכך שייך ביה:
למה לי היקשא - אבל לעיל גבי בל תאחר לא פריך דאין עונשין מן הדין אבל לא מצי למימר גבי בל יחל דאתי במה מצינו דלא שייך נמי הכא דטעמא דמפר נדר משום עינוי נפש גם בנזירות נמי יש עינוי נפש:
נדרים ליתי ליה קיצותא - ובנדרים כי נדר סתם לעולם הוא אבל נזירות אימא לא דסתם נזירות שלשים יום קמ"ל דהך עינוי נפש ומיפר:
אמר שמואל בכולן עד שיאמר כו' - פירוש דמודרני ממך לאו כלום לחודיה אבל שאני אוכל לחודיה ודאי אסור ומתני' פירושי קמפרש לה מודרני ממך באומר שאני אוכל לך:

מיתיבי מודרני ממך אסור - מדקאמר אסור אכל חד משמע דבלא שאני אוכל קאמר ומשני בד"א קתני דסיפא מפרש לרישא שאין אסור אא"כ אמר שאני אוכל לך והא קתני סיפא שאני אוכל לך והכא ליכא למימר בד"א דהא שאני אוכל לחודיה אמר דדוקא לעיל דקתני ברישא מודרני ממך שייך למימר בד"א אע"ג דברייי' אחריתי היא קרי ליה סיפא וכן איתא בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קסה) דקאמר זהב בדינרים ופריך אי הכי היינו רישא אע"ג דהיינו ברייתא אחריתי ומשני וכבר אמר מודרני ממך תימה שהרי שאני אוכל לך לחודיה אמר וצ"ל דה"פ וכבר אמר כלומר אפילו אומר מודרני ממך דסד"א הואיל ומודרני ממך לחודיה לא אסר אפי' אמר אחריו שאני אוכל לך לא אסר וכבר אמר אפי' כבר אמר:

אי הכי היינו רישא - כלומר אם בא התנא לאשמועינן דכ"ע עד שיאמר שאני טועם לך א"כ אמאי לא אמר כי האי לישנא של אידך ברייתא ולא להקדים שאני אוכל לך דאז ניחא למימר בד"א שמפרש דאי אמר שאני אוכל לך לחודיה דאינו אסור וכן משמע דקמשני גבי וכבר אמר מודרני ממך וכן משמע דמתחילה הוה פריך ורוצה להוכיח דשאני אוכל לחודיה מהני:

אי הכי היינו רישא - תימה מאי אי אמרת בשלמא איכא הכא וי"ל דהכי פרושא אי אמרת בשלמא דכל חד וחד מהני לחודיה לא קשיא מידי דליכא למיפרך היינו רישא דה"א דתנא סיפא לגלויי רישא דאי לא תנא סיפא הייתי מפרש דרישא ר"ל כגון שאמר שאני אוכל לך עם מודרני ממך קמ"ל סיפא דכל חד וחד לחודיה מהני:

ועוד אסור אסור למה לי - אברייתא קאמר ליה הכי:

אלא הכי קאמר טעמא [דאמר] בהדיא מודרני ממך שאני טועם לך הוא דאסור וחבירו מותר - דהכי משמע אסור מדלא קתני שניהם אסורים אבל מודרני ממך לחודיה שניהם אסורין דמודרני ממך משמע ממוני וממונך עלי ובריייתא דקתני מודרני ממך אסור שניהם אסורים קאמר והא דלא תני שניהם אסורים משום דתנא ברישא שאני טועם לך דאז אינו אסור אלא מודר:

דף ה.

תנן הריני עליך חרם המודר אסור אבל לא המדיר - ולשמואל דאמר מודרני ממך משמע תרוייהו הכי נמי נימא הריני עליך חרם משמע הריני על ממונך חרם וגם מדיר נמי ליתסר ומשני דפריש ואת עלי לא ועתה פריך הרי את עלי חרם אסור ומודר מותר ואמאי נימא דה"ק הרי את עלי וממוני חרם ואסור גם מודר:

אלא אי איתמר דרבי יוסי בר חנינא הכי אתמר מודר אני ממך הוא אסור וחבירו מותר - תימה מאי אתא לאשמעי' הא תנא בברייתא הכי וי"ל דאשמעי' דמודרני ממך לא משמע מודר ממונו אע"ג דהריני חרם ר"ל מודר ממונו זה לא אמר הכי:

והא מתני' דממך תנן - כלומר אכתי [קשה] דשמואל קאמר דאמר דמודרני ממך דשניהם אסורים:

אלא שמואל הכי אתמר טעמא דאמר שאני אוכל הוא דאין אסור אלא באכילה. דלישנא דאסור במתני' משמע ליה אסור באכילה ולא בהנאה אבל מודרני ממך אסור בהנאה ומודרני דקתני בברייתא אסור בהנאה וה"ק שמואל וכולן אסור בהנאה עד שיאמר שאני טועם לך:

אי הכי לימא שמואל הכי אם לא אמר שאני טועם לך אסור [**אפי'**] **בהנאה** - דלישנא עד שיאמר שאני טועם לך משמע כשאני טועם אסר עצמו טפי ממודרני והא ליתא דאדרבה מודרני חמור טפי ויש ספרים דגרסי לימא שמואל ואם לא אמר אלא שאני אוכל לך אינו אסור אלא באכילה וקשה ליישבו. וה"ה דלעיל דשמואל קאמר אבל מודרני שניהם אסורים מצי למפרך לימא שמואל אם לא אמר שאני אוכל לך שניהם אסורים:

אלא הכי איתמר - לעולם כדאמר מעיקרא דלשמואל מודרני לחודיה לא אסר כלל דלמא לא משתעי בהדך קאמר וקשה מברייתא דלעיל דמודרני אסור בלא שאני טועם לך וי"ל דהאי אסור ר"ל דלא מישתעי בהדיה א"נ מעתה נחית לומר תנאי היא דברייתא דלעיל ס"ל כרבנן דידים שאינם מוכיחות הויין ידים ושמואל סבר דמתני' כרבי יהודה דאמר לא הויין ידים:

דף ה:

לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים מדקאמר מודרני ממך שרי - ומשני אין כלומר ודאי סבר דלא הויין ידים ומוקי לה למתניתין כרבי יהודה דתנן גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם רבי יהודה אומר ודין דיהוי ליכי מינאי אגרת וכו' במאי קמיפלגי רבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים ולא בעי ודין וכו' ורבי יהודה סבר לא הויין ידים מדקבעי לומר ודין דאי לא כתב ודין בגט הוי כמגרש בדבורא בעלמא ושטר ראיה בעלמא הוא וכן משמע פ' המגרש דקאמר דקריא למוכיחו' מודין ולקמן בשמעתין משמע דהמוכיח הוי מלישנא דמנאי מדקאמ' עד כאן לא קאמר התם לא בעי' ידים מוכיחות אלא גבי גט דאין אדם מגרש אשת חבירו אלמא דמלישנא דמנאי קדייק:

ואמאי דחיק שמואל לאוקמא מתני' כרבי יהודה לוקמא כרבנן - תימה הלא יש לו לאוקמה כר' יהודה משום דס"ל כוותיה ויש מתרצים דמוטב לאוקמא כרבנן ואע"ג דהוא לא ס"ל ועתה להך לישנא משמע דשמואל סבר דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים והכי מוכח סוגיא דקידושין (דף ה:) גבי הרי את מאורסת דקאמר לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הויין ידים לא דאמר הרי את מאורסת לי אבל אי לא אמר לי לא והיינו כסוגיא דהכא מיהו תימה גדול מאי פריך מאי דוחקיה לאוקמה מתני' כר' יהודה דשינויא דשנינן שנויא דחיקא הוא מוטב לאוקמה כרבנן והוא לא ס"ל ועוד הקשה הר"ר יוסף מהאי דפרק כל הגט (גיטין דף כו.) דקאמר הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן וקאמר שמואל עלה דההיא אף מקום הרי את מותרת לכל אדם פי' משום דהוא עיקר של גט ואי סבירא ליה כר' יהודה א"כ צריך שיניח מקום ודין שהרי ודין הוי עיקר לר' יהודה להכי ל"ג (אין) כ"א ושמואל מוקי לה למתני' כר' יהודה והוא סבר לה כרבנן ואז ניחא דפריך שפיר לוקמא כרבנן כיון דגם הוא סבר כרבנן מיהו קשה מההיא דקידושין דמשמע שמואל אית ליה דלא הויין ידים ור"י מחלק בידים שאין מוכיחות גרועות כי ההיא דקידושין דאם לא אמר לי הויין גרועות טפי מדאי (דאדם עשוי לקדש אשה לחבירו) וכן ההיא דנזיר דפריך עלה דאמר האומר אהא ה"ז נזיר ופריך ודילמא אהא בתענית קאמר ומוקי שמואל שהיה נזיר עובר לפניו ולהכי צ"ל הכא לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ומשני לא שמואל מוקי לה למתני' כר' יהודה פירוש לעולם קסבר הויין ידים חשובות כי הכא מודרני ממך ומוקי לה למתני' כר' יהודה והוא לא סבירא ליה ובהא ניחא ההיא דריש פ"א דנזיר משום דאהא הוי ידים גרועות משמע כוליה גופיה וזהו תענית דנזיר לא הוי כוליה גופיה ולהכי צריך לאוקומה בנזיר עובר לפניו וכן ההיא דקידושין כדפי' התם ור"ת גרס אין השתא יש ליישבו ודייק אין ידים גרועות כי התם לא הויין ידים אבל ידים חשובות ס"ל דהויין ידים:

מתני' קשיתיה - מאי איריא התם שאני אוכל לך בלא לך נמי אלא ש"מ דלא הויין ידים וקשה מברייתא דלעיל דאמר שאני אוכל לך משמע כמו כן דאי לא אמר לך לא מועיל וי"ל דכיון דגלי דמודרני ממך מועיל משמע ממילא לך לאו דווקא ובלא לך נמי מהני:

ליתני שאני אוכל (לך) שאני טועם - פי' בלא לך וא"ת א"כ לא הוה ידעינן למאן קאמר וי"ל דמיירי במסרבין בו לאכול והוא ממאן וא"כ לאותו שמפציר בו לאכול קאמר שאני טועם שאני אוכל משלך ואפי' בלא לך שמעינן הכי וא"ת אכתי מאי תירץ דהנך ברייתא דלעיל דקתני אסור תרי זמני דמשמע דמודרני לחוד אסור ולא שאני אוכל לך וי"ל

כיון דאוקמא טעמא דשמואל משום דידים שאין מוכיחות דפליגי תנאי בעלמא בגיטין א"כ נתרץ דהנך ברייתא דלעיל כרבנן דרבי יהודה דסברי דידים שאין מוכיחות הויין ידים ושמואל סבר כר' יהודה דמעיקרא שלא היה מעמיד טעמא דשמואל משום שאין מוכיחות וא"כ הוי טעמא דשמואל משום דלא חשוב יד מודרני בלא שאני אוכל להכי הוה קשיא ליה לשמואל מהנך ברייתא דלא מוכיחות פלוגתא דתנאי בהכי אבל השתא דטעמא דשמואל משום שאין מוכיחות ניחא כדפרי' צ"ע לשמואל כשאני אוכל בלא מודרני אם מועיל אם לאו ופר"י כר' יהודה דמתני' שאומר שאני אוכל לך משמע דשאני אוכל לך מועיל בלא מודרני אפי' לשמואל וכ"נ דודאי מודרני בלא שאני אוכל לך הוי ידים שאין מוכיחות כדמפרש טעמא דילמא דלא משתעינא בהדך קאמר אבל כשאני אוכל לך או איני טועם לך הוו ידים מוכיחות והקשה ריצב"א א"כ לא מצינו ידים ורגלים דא"כ כל מה שידבר אדם עם חבירו יהא נדר שאם אמר אני אוכל או אוכל לך הוי נדר לגי' דשאני אוכל וי"ל דלא קשה מידי דווקא כשאני אוכל או בשאיני בשי"ן הוי יד לפי [שחטף] וחסר [ומנע] לשונו שמדלג קונם שהיה לו לומר או בתחילה או בסוף אבל אני אוכל לך או איני אוכל לך בלא שי"ן לא הוי יד כלל וא"ת כיון דשאני אוכל לך מועיל בלא מודרני אבל מודרני אינו מועיל בלא שאני אוכל לך מנלן דשאני אוכל הוי יד לנדר דילמא הוי יד לשבועה שמדלג שבועה לכתחילה וי"ל דבשבועה רגילות לומר שבועה שאוכל או שלא אוכל אבל שאני או שאיני שייך לנדרים וא"ת למאי דפרישית דשאני אוכל הוי יד בלא מודרני גם לשמואל והא לעיל בתחילת סוגיא כדפריך ליה מהנך ברייתא משני שמואל דברייתא שניה וכבר אמר מודרני ממך משמע בהדיא דשאני אוכל לא מהני בלא מודרני ויש לדחות שלא בא אלא להשמיענו דמודרני אינו מועיל בלא שאני אוכל לך ועי"ל דודאי מעיקרא שהיה סובר טעמא דשמואל דלא הוי מודרני יד כלל בלא שאני אוכל לך אז ודאי צריך לומר דה"ה שאני אוכל לך לא הוי יד ואינו מועיל בלא מודרני אבל למסקנא דאסיקנא דטעמא דשמואל משום יד נאמר ודאי דשאני אוכל הוי מוכיח שפיר בלא מודרני כדפרישית א"כ גם לשמואל מועיל שאני אוכל בלא מודרני כ"נ למהר"ף נ"ע מיהו ר"י פירש דשאני אוכל אינו מוכיח בלא מודרני:

אמר קרא נזיר להזיר - לרבות ידות נזירות כנזירות מה נזירות בהפלאה אף ידות נזירות בהפלאה:

ע"כ לא קאמרי רבנן דלא בעינן ידים מוכיחות אלא גבי גט משום דמוכח דמיניה הוא דאין אדם מגרש אשת חבירו אבל בעלמא מי שמעת להו - תימה לר"י תיקשי ליה ברייתא דלעיל מודרני ממך אסור אלמא דהויין ידים וקשה לאביי מתני' דאמר שאני אוכל לך אבל

בלא לך מותר וי"ל דלא ס"ל לאביי כשמואל אבל י"ל דלך לאו דוקא או שמא למסקנא ניחא דאביי כרבנן ורבא כרבי יהודה אבל קשה דבפ"ב דנזיר (דף סב.) קאמר איפכא דאביי אית ליה הויין ידים וי"ל דהני שיטות הפוכות שבתלמוד וההיא דהתם כאיכא דאמרי אבל גירסא דהכא כר' יהודה כדמוכח התם [עיין תוס' נזיר שם ד"ה איש]:

דף ו.

הרי הוא עלי הרי זה עלי אסור - פי' ככר מונח לפניו אמר הרי עלי אסור מפני שהוא יד לקרבן ואסר עליו הככר כקרבן שכך מתנדב אדם ואומר הרי עלי טעמא דאמר הרי עלי אסור אבל לא אמר עלי לא וקשה לאביי:

אמר לך - כלומר לכך אי לא אמר עלי לא הוי בכלל דהרי הוא הפקר קאמר:

והא מפני שהוא יד לקרבן קתני - דמשמע דעלי הוי יד מעליא אסור אבל אי לא אמר עלי יד מיהא הוי וקשה לאביי דאמר כו':

והא מפני שהוא יד לקרבן - כלומר אינו אלא יד בעלמא ואינו עיקר הקדש ואינו אסור אלא לזה ולא לכ"ע:

אלא אימא טעמא דאמר עלי הוא דאסור וחבירו מותר - דאי אמר הרי הוא אסור לכ"ע ולאו דווקא שניהם אסורין כל אחד לדידיה לחודיה דהרי הוא עיקר הקדש קאמר:

הרי זו חטאת הרי זו אשם - בהמת חולין עוברת לפניו אמר הרי זו חטאת לא אמר כלום משום דאין חטאת באה נדבה ולכך כי אמר חטאת ולא אמר חטאתי לא אמר ולא כלום דמשמע שמתנדב חטאת הלכך חולין הוי ואף על גב דאמרינן לקמן ככר לפניו ואמר הרי זה קרבן אסור יש לומר דהתם משום דיודע דאי אפשר לככר היותו קרבן ונתכוין לומר כקרבן אבל הכא הוא סבור שיכול להתפיס חטאת בנדבה ולא נתכוין לאסור בהמה כחטאת אלא נדבה הלכך לא אמר כלום:

הרי זו חטאתי - אם מחויב חטאת דבריו קיימין ופריך מרישא דקאמר לא אמר כלום דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים דאי הויין ידים כי אמר ה"ז לחטאת היה לנו לאסור כאילו אמר חטאתי:

הא מני ר' יהודה היא - דאמר לא הויין ידים:

לימא רבא דאמר כרבי יהודה - כי היכי דאביי כרבנן ה"נ רבא כרבי יהודה ולא כרבנן:

לימא רבא דאמר כר' יהודה - דס"ד דכי היכי דהדר ביה אביי ה"נ הדר ביה רבא:

אמר לך רבא ה"נ אנא דאמרי אפי' לרבנן - כדאמר לעיל ופליגי רבא ואביי אליבא דרבנן:

עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא משום דאין אדם מגרש אשת חבירו - כאן משמע דמוכיחות הוי ממינאי ובגיטין משמע דהוה להוכיח שמגרשה בלא גט ותרוייהו תננהי וצ"ע בתוס' ממילתיה דידים שאין מוכיחות:

דף ו:

יש יד לקידושין - תימה מהיכא תיתי יד לקידושין והלא בנדרים לא ידעינן יד אלא מדאתקוש נדרים לנזירות כדאמרי' לעיל וא"כ אמרינן היכא דגלי גלי היכא דלא גלי לא גלי ועוד תדע דהא בסמוך בענין דפאה וצדקה לא מספקא ליה אלא משום דאיתקש לקרבנות וי"ל דקידושין נמי כיון דאסר לה אכ"ע כהקדש לכך מספקא לן דשמא יש יד לקידושין כמו הקדש מיהו אכתי קשה דלעיל אשכחן דפליגי ר' יהוד' ורבנן בידים שאין מוכיחות בגיטין משמע לכ"ע יש יד לגיטין והשתא מהיכא תיתי דיש יד לגיטין ואפילו אם ת"ל דגיטין וקידושין משום ויצאה והיתה דאיתקש יציאה להוייה גם בקדושין איבעיא לן ולא איפשוט ויש לומר דודאי בגיטין לא פליגי ביד דהא לשונות גמורים כתובים בתוך הגט וגם מגרש בלשון גירושין גמורין ומה שהזכיר לעיל ידים לאו דוקא אלא כלומר פליגי ר' יהודה ורבנן אי בעינן דיבור מוכיח או לא וא"ת והא מדמה לעיל פלוגתא דר' יהוד' ורבנן בגיטין לפלוגתא דאביי ורבא דפליגי בנדרים בידים שאין מוכיחות בידים ממש וי"ל דמ"מ מדמה שפיר כי היכי דפליגי ר' יהודה ורבנן בגיטין אי בעי שיהא מוכיח מתוך הגט שמגרש הוא הלכך בנדרים דגלי קרא בהו ידות הוו פליגי ר' יהודה ורבנן בידים שאין מוכיחות אי מהני אי לא:

או דלמא ואת חזאי קאמר לה - פי' דשמא אין יד ולכך תלינן לומר ואת חזאי קאמר תימה למה האריך כל כך הו"ל לומר או דלמא לא וי"ל דאי לאו משום דאית ליה למיתלי במילתא אחריתי ואת חזאי קאמר הוה פשיטא ליה דיש יד לקידושין ול"נ דהא גבי ידות דנדרים אע"ג דליכא למיתלי במידי אחרינא אפ"ה ה"א דאין יד אי לאו דגלי קרא וע"כ האומר ככר זה עלי דהוי יד להקדש כדאמר לעיל ליכא למיתלי במידי אחרינא [דאי] איכא למיתלי במידי אחרינא א"כ לא הוה מהני למ"ד ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וגם מודרני ממך שאני אוכל לך כשאמר שניהם לשמואל [דאי] תרוייהו אמר ודאי ליכא למיתלי במידי אחרינא ואפ"ה לא הוה מועיל אי לאו דגלי קרא ידות וא"כ הוה ליה למימר או דלמא אין יד ולכן לא מהני אף כי ליכא למיתלי במידי אחרינא לכ"נ לומר דשמא הכא כיון שאמר בפירוש לשון קדושין גמורין לאחת מן הנשים שאמר לה הרי את מקודשת לי הלכך כי אמר לחברתה בתר הכי ואת אי לא דאיכא למיתלי במידי

אחרינא לומר דשמא הכי כיון שאמר ואת חזאי הוי משתמע לשון קידושין גמורין ולא יד לקידושין ולא דמי לידות דנדרים דמיירי שלא הוזכרה קודם לכן כלל [ובזה] ניחא קושיא אחריתי שיש להקשות דמשמע הך בעיא דאי יש יד לקידושין מהני אע"ג דאיכא למיתלי באת חזאי ואמאי והלא סוף סוף ידים שאין מוכיחות הויין ולמ"ד לא הויין [ידים] אינו מועיל אלא ודאי כדפרישית דכיון שהזכיר קודם לכן לשון קדושין גמורין שפיר הוי יד מוכיח ומיירי שאחת נעשית שליח לחברתה ונתן לה שתי פרוטות דאיכא שיעור קידושין לשתיהן ובשלא היה מדבר עם השניה כלל בעסקי קידושין דאם היה מדבר על עסקי קידושין א"כ היתה מקודשת אפי' בלא אמר ואת. בתוס' פי' דמיירי שנתן לכל אחת פרוטה והקשה אמאי לא קאמר או דלמא שקולי לשם מתנה קאמר כדקאמר בתר הכי כה"ג גבי צדקה [ותי'] דמשמע ליה ואת דקאמר קאי אדיבור הרי את מקודשת לי שאמר מיד וצ"ע:

חדא מגו מאי דס"ל לשמואל א"ל לאביי - כלומר לדבריו של שמואל דמשמע דפשיטא ליה דיש יד לקידושין ויש ספרים דגרסי חדא מאי דס"ל ליה לשמואל קאמר ליה לאביי כלומר לאחד מן הדברים שיש להסתפק בדברי שמואל הזכיר לו רב פפא לאביי שאמר לו לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הוויין ידים ה"ה שהיה לו לומר לימא קסבר שמואל דיש יד לקידושין והלא בעיא היא ולא איפשיטא אלא עדיפא למנקט אותה סברא דידים שאין מוכיחות משום דמירמא משמואל לשמואל:

בעי רב פפא יש יד [**לפאה**] - פי' את"ל אין יד [לקידושין] דלמא שאני פאה דאיתקש לקרבנות משום שהפסיק בקושיא ומי בעיא ליה לרב פפא וכו' לכך חוזר ומפרש בעיא דרב פפא בתחילת הבעיא כמו באינך בעיות דבסמוך שלא הזכיר רב פפא:

הדין אוגיא ליהוי פאה - אוגיא ערוגה ועל שם החריץ שסביב הערוגה קורין ליה אוגיא:

כי קמיבעיא ליה כגון דאמר והדין ולא אמר נמי מאי - אור"י דמספקא ליה [אי] והדין נמי קאמר או דלמא והדין לעצמו קאמר דומיא דבעיא דצדקה דמספקא ליה והדין לנפקותא בעלמא הוא ואע"ג דלא מפרש ליה תלמודא הכי מ"מ כך רגילות התלמוד שמקצר במקום אחד ומאריך במקום אחר א"נ משום הכא לא פירש משום שהקשה ליה מיד מכלל דכי אמר כולו שדה:

מכלל דכי אמר כולה שדה ליהוי פאה - תימה מהיכא דייק ליה ופירש דדייק ליה מדקאמר תלמודא אי דאמר והדין נמי ההיא פאה מעלייתא ומשמע דאפי' כל השדה הויא פאה מדעביד שתי הערוגות פאה ול"נ חדא דמי לא עסקינן בשדה גדולה דגם כי עבד שתי ערוגות פאה אכתי יש שאר לעצמו ועוד דא"כ הוה קאי מכלל אסוגיא

דתלמודא שאומר אי דאמר והדין כו' ולא אמילתיה דרב פפא ומכלל משמע דקאי אעיקר מילתיה דרב פפא לכ"נ לומר דהכי נמי קאי אבעיא דרב פפא שהוא מסופק או דלמא והדין לעצמו שמשייר הערוגה השניה לעצמו ואם היה שם שאר הרבה מלבד זה א"כ לא שייך לומר והדין לעצמו כיון שמלבד זה יש הרבה לעצמו לו אלא ש"מ שאותן שתי הערוגות הן שוין כל השדה ואפ"ה אמר דאי והדין קאמר תרווייהו הוויין פאה אלמא כי אמר תיהוי כל השדה פאה הוי פאה ולהכי פריך מכלל וכו' ומשני אין והתניא מנין שאם רצה לעשות כל השדה פאה עושה וכו' וא"ת והלא בירושל' (פ"ג דפאה) גבי קרקע כל שהוא חייבת בפאה אי עד שלא קצר אין כאן חיוב אי שקצר אין כאן פאה דבעינן שיתחיל לקצור ואפי' כשהתחיל קודם שיתחייב בפאה י"ל דה"נ קאמר הכא כל שדהו פאה אחר שיתחיל מעט ואפי' כשהתחיל לקצור שבולת לבד שרי בכך ולעיל נמי דבעי מיירי שהתחיל לקצור מעט ומ"מ שפיר קאמר והדין לעצמו כדפרישית לפי דבאותה קציר אין בו שוה פרוטה הלכך לא חשיב שיור לעצמו אותו קציר ראשון:

ת"ל פאת שדך - ולא כתיב פאת משדך ש"מ אפי' כל השדה קאמר וכגון שהתחיל לקצור מעט כדפרישית והא דתנא נמי פאה אין לה שיעור מיירי נמי כשהתחיל לקצור כדפרישית וא"ת א"כ אמאי לא תנן נמי תרומה בהדי דברים שאין להם שיעור דתרומה יכול אדם לעשות כל גורנו תרומה רק שישאר מעט משום ראשית דמשמע ששיריה ניכרים דהא פאה נמי בעינן שישאר מעט לעצמו תחלה כדפרישית ואפ"ה חשיב ליה בהדי דברים שאין להם שיעור וי"ל דמ"מ לא דמי דגבי פאה קודם שהתחיל לקצור אין שום חיוב עליו דכי תקצור אמר רחמנא והדר לא תכלה פאת שדך ומכיון שמתחיל לקצור החיוב מיד אין לו שיעור אבל בתרומה מכיון שנתמרח בכרי חל עליה חיוב תרומה ואפ"ה אין יכול לעשות כל גורנו תרומה דבעינן שיריה ניכרים הילכך בתרומה לא מתני ליה אין לו שיעור וה"נ מתרץ ליה בירושלמי דפאה:

דף ז.

הפקר היינו צדקה - דסתם מפקיר בשביל שיזכו בה עניים ומסיק מ"מ הפקר הוי לעניים ולעשירים:

ואם תמצא לומר דאין היקש למחצה - וא"ת שפיר קאמר דאין היקש למחצה ומאי מיבעיא ליה גבי צדקה י"ל דשאני הכא דסברא הוא שלא לעשות ההיקש אלא לענין בל תאחר הכתוב שם שהרי כמה דברים הכתובים באותו פסוק שחלוקים זה מזה בכמה ענינים ולא נכתב שם אלא לענין בל תאחר:

הפקר היינו צדקה - דסתם מפקיר בשביל שיזכו בה עניים ומסיק מ"מ הפקר הוי לעניים ולעשירים:

יש יד לבית הכסא - ה"נ לא מספקא ליה דאורייתא אלא חומרא בעלמא מדרבנן מספקא ליה אם החמירו לענין לאסור כך לדבר ק"ש כיון דביה"כ [שאמרו] שאין בו צואה (אי נמי) כיון דיש זימון כדמסיק אם כן תאסור ע"י דבור בעלמא כמו אינך הפקר וצדקה דמ"מ מדרבנן מיבעי ליה דהא לא איתקש:

מכלל דיש זימון - כאן משמע דאפי בדיבור בעלמא בעיא ליה דשמא יש זימון ובשבח מוכח דגם בעשיה מבעיא [דשמא] אין זימון ומוקי התם בחדתי שבנאו לכך וכן האמת והבעיא הויא בין בדבור בין במעשה:

הזמינו לבית הכסא הזמינו לבית המרחץ מהו - בשבת (פ"א דף י) פ"ה ול"ג למרחץ דקמייתי התם בעיא דרבינא הזמינו לבית הכסא וקאמר התם מאי לאו ה"ה למרחץ מיהו יש לישבו דגריס ליה הכא אע"ג דרבינא לא הזכיר בבעיא רק בית הכסא כדמוכח בשבת מ"מ התלמוד הזכיר כאן המרחץ לפי מה דס"ד התם ה"ה למרחץ:

חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה - מגו דקא מיבעיא ליה אי זימון מועיל בעי נמי אי אית ליה יד או לא:

תיבעי לך - פי' כמו תיקו ולשון נדרים משונה:

מנודה אני לך - פי' ריצב"א דלשמואל דאמר גבי מודרני מופרשני דבעי שיאמר עמו שאני אוכל ה"ה הכא גבי מנודה אני לך דבעי שיאמר עמו שאיני אוכל לך דאל"כ אמרי' דלמא דלא קיימא בד' אמות דילך קאמר ליה כמו כי מרוחקני ממך דטפי משנינן לישנא דמנודה מלישנא דמרוחקני ול"נ דא"כ שמואל היה לו להמתין לומר דבריו עד כאן והוה קאי אכולה מילתא דמתני' לכ"נ לר"י דהכא ודאי מודה שמואל דלא בעינן שאני אוכל לך דאין לספקו בהרחקת ד"א דאמר ליה בלשון נידוי לפי שאין אדם רגיל להזכיר לשון נידוי על עצמו כשא"ל לחבירו לא אעמוד בד"א שלך לפי שגנאי הוא לו להזכיר לשון נידוי לעצמו אלא אומר בפירוש להרחיק ד"א ממנו והלכך כיון דאין לספק מנודה אני לך בהרחקת ד"א א"כ ודאי לשון נדר הוא ר"ל לשון נע ונד ומרוחק מהנאתו כדמסיק בגמרא שאינו לוקה:

מודה ר"ע וכו' - דא"כ ליתני ר"ע מחמיר תימא תלמודא דדייק מאריכות הלשון דמילתיה דר"ע דקתני חוכך בזה להחמיר וע"ז הוא אומר שהיה די לומר ר"ע מחמיר ולישתוק מחוכך והיא גופה אין להקשות אמאי אין התלמוד מדקדק משינוי הל' לאסור להחמיר איכא למימר אין זה דיוק משינוי ל' כמו מאריכות הל':

נדינא מנך כ"ע ל"פ דאסור - פי' משום דל' נע ונד הוא א"כ מועיל שפיר בלא שאני אוכל לך ושפיר הוי ידים מוכיחות טפי ממודרני ממך דאין לספקו בהרחקת ד"א משום דלשון נדינא לא משמע כלל ל' הרחקה אלא משמע שאני נע ונד מליהנות ממך:

משמתנא כ"ע לא פליגי דשרי - דלשון קללה הוא כמו מקוללני ממך ואפילו את"ל שמנדה עצמו מלעמוד בד' אמותיו מכ"מ איסור הנאה לא משמע:

דף ז:

במאי פליגי במנודה אני לך דר"ע סבר לישנא דנדינא הוא - שיהא נע ונד ומרוחק מהנאתו דאין לספקו בלשון נידוי ולענין הרחקת ד' אמות אף על גב דלשון המשנה קורא מנודה שנדוהו כדאמרי' מ"ק (דף טו:) מנודה לא שונה ולא שונין לו מכל מקום כשאדם רוצה להרחיק עצמו ד' אמות אינו רגיל להזכיר נידוי על עצמו בשביל כך הלכך על כרחך לישנא דנדינא הוא כדפי' ושפיר הוי ידים מוכיחות בלא שאני אוכל לך:

נדהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו - יש לפרש דשפיר מועיל גם שלא בפניו אלא לכבודו של מנודה דכמו שביישו לפניו כך יש לפייסו לפניו אע"פ שנדהו בדין אי נמי בעי למימר דכיון שנדוהו בפניו אלים הנידוי כל כך שלא יועיל ההיתר אלא בפניו כעין שנדהו ודכוותה אמרינן בגיטין (דף לג:) כל מילתא דמתאמרא בפני י' צריכא בי י' [למשלפא]:

אם לא נדהו הוא בעצמו יהא בנידוי - כלומר חכמי הדור חייבין לנדותו:

שכ"מ שהזכרת השם מצויה עניות מצויה - פי' הרב אלעזר דנפקא לן מדכתיב (שמות כ':כ"א) בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך מדהזכרת שם דמצוה גורם ברכה דהיינו עושר א"כ הזכרת שם דלבטלה גורם עניות ור"י פי' דנפקא לן מדכתיב גבי שבועת שקר (זכריה ה':ד') ובא אל בית הגנב וכלתו ואת עציו ואבניו והזכרת השם לבטלה דומה קצת לשבועת שקר:

עניות כמיתה דכתיב כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך - גבי דתן ואבירם דע"כ לא מתו אז במצרים שהרי היו במדבר וליכא למימר שהיו סומין ומצורעים החשובים כמתים סומין ליכא למימר דכתיב (במדבר ט"ז:י"ד) העיני האנשים ההם תנקר ומצורעים נמי לא שהרי היו בקרב ישראל וליכא למימר שנתרפאו במתן תורה שהרי חזרו למומן במעשה העגל וליכא למימר שלא היו להם בנים דהא כתיב (שם) (הם) ונשיהם ובניהם וטפם ועוד דמשום שלא היו להם בנים לא נמנעו מלהיות קרובים למלכות כבתחילה אבל בשביל עניות ודאי נמנעו מלהיות קרובים למלכות:

אין בין נידוי להפרה ולא כלום - תימה דאמרי' במ"ק (דף טז.) טוט אסר וטוט שרי פי' לאלתר ה"מ לענין מנודה אבל לענין אפקירותא עד דחייל עליה שמתא תלתין יומין וי"ל ה"נ כיון שנידוי זה אינו אלא לכפרה בעלמא וחיישי' עליו שלא ירגיל עוד להזכיר שם שמים לבטלה אין זה נידוי חשוב כאפקירותא לשאר עבירות לחול עליו נידוי שעה אחת:

משמת נפשיה והדר משמת בר בי רב - פר"ת שזה היה עושה כדי שלא ישכח להתיר הנידוי של בר בי רב אבל עכשיו שמשמת נפשיה מתוך כך שהיה זכור להתיר שלו זכור יהיה נמי להתיר של בר בי רב ור"י פירש דלכפרה היה עושה כך שלא יענש במה שמנדה צורבא מדרבנן כי בקושי יש לנדותו כדאמרינן (בפסחים נב.) ממנו אנגידא ולא ממנו אשמתא ואע"פ שזה היה מתחייב שמתא מן הדין אעפ"כ היה ירא מן העונש לכך היה משמת נפשיה לכפרה:

משמת נפשיה - היה מרחיק עצמו ד"א מחביריו:

כי עייל לביתיה שרי לנפשיה - משום בני ביתיה והדר שרי לבר בי רב כדי שיבא זכאי ויכפר על החייב לכך היה מתיר לעצמו קודם:

דף ח.

ה על ידו:

מושבע ועומד מהר סיני הוא - קא ס"ד נשבעין לקיים מצוה דקאמר היינו לחייב משום שבועת ביטוי אם לא [יקיים] ותימה אדפריך לרב גידל תקשי ליה קרא דנשבעתי ואקיימה ופי' בתוס' דאה"נ וי"ל דקרא איכא לקיומי במצוה דאפשר ליפטר ממנה כמו באשנה פרק זה אבל לרב גידל ע"כ מיירי במצות שמחויב לעשות דאל"כ מאי קמ"ל וגם היינו דרב גידל בתרייתא לכך פריך אדרב גידל ומשני קמ"ל דשרי לזרוזי נפשי' פירוש ולא מיתסר משום דמוציא שם שמים לבטלה אבל לא מיירי לענין שבועת ביטוי כך פי' בתוס' ובפי' הר"ר אליעזר פי' הא דפריך מושבע ועומד מהר סיני הוא היינו כלומר אם בא להשמיענו שמותר לישבע לקיים מצוה ולא חיישינן שמא יעבור על שבועתו ולא יקיים אי נמי לא מקיים לא עבר על שבועתו דמושבע - ועומד מהר סיני ואין שבועה חלה על שבועה ומשני הא קמ"ל דשרי לזרוזי נפשיה ולא מיתסר משום הוצאת ש"ש לבטלה כדפרי' מיהא מה דפי' מושבע ועומד מהר סיני וכו' [משמע] דאכללא דגופא דמילתא פריך הלא מושבע ועומד וכו' כפי' לפירוש ראשון משום דס"ד לענין שבועת ביטוי פריך:

האומר אשנה פרק זה וכו' נדר גדול נדר לאלהי ישראל - לכאורה משמע שאמר לשון זה ולא הזכיר שבועה וקמ"ל דיש יד לשבועה אי נמי כדפירש הר"ר אליעזר דהוי נדר כמו נדר דצדקה וקשה דא"כ מאי פריך לקמן מאי קמ"ל לזרוזי נפשיה היינו דרב גידל קמייתא מה ענין זה לרב גידל קמייתא כיון שלא הזכיר שבועה ועוד דטובא קמ"ל דהכא הוי יד לשבועה לכ"ן לפרש דאיירי שהזכיר שבועה מפיו שאמר שבועה שאשנה פרק זה ופריך מעיקרא והלא מושבע ועומד וכו' וא"כ ליכא לחיוביה משום שבועת ביטוי דכי היכי דאין שבועה חלה על שבועה ה"נ אין נדר חל על נדר ואי קמ"ל דשרי לזרוזי אנפשיה לקיים המצוה היינו דרב גידל קמייתא ומשני הא קמ"ל כיון דאי בעי פטר נפשיה וכו' כלומר לעולם לענין לחייבו משום שבועת ביטוי אם יעבור וכי תימא מושבע וכו' דאי בעי פטר נפשיה וכו' וא"כ אפשר ליפטר ממצוה זו חיילא עליה שבועה לחייבו משום ביטוי אם יעבור כמו בשבועה דדבר הרשות והא דתנן בשבועות נשבע לקיים המצוה ולא קיים פטור דוקא במצוה שאי אפשר ליפטר ממנה כמו להניח תפילין ליטול לולב אבל האי דאי בעי פטר נפשיה חייל שבועה עילויה וה"ה דאם נשבע שלא לשנות פרק זה [דאין] חייב משום שבועת ביטוי ושייך התרה ולא חשיב נשבע לבטל המצוה וא"ת א"כ הא דתנן בשבועות (דף כה.) נשבע שבועה שלא אתן שחייב משום שבועת ביטוי ופריך בגמרא אילימא שלא אתן לעני מושבע ועומד וכו' וכי מושבע לתת לכל עני ועני מתנה ומאי דוחקיה לשנויי התם בעשיר ויש לומר דמשמע ליה שלא אתן כלל מדלא פירש והא ודאי מזה מושבע וכו' ליתן לעני הצריך לפרנס והוה מצי לשנויי שלא אתן לעני מנה אבל תירוץ פשוט לקח לו דמיתוקמא ביה שלא אתן כלל כדמשמע המשנה:

עליו להשכים - פירוש על האומר לחבירו להשכים כמו שמצינו ביחזקאל שאמרה לו שכינה והקדים שכינה על ידו:

צריך עשרה ב"א להתירו לו - לפי שחלום הוי כעין נבואה יש לו לדאוג מן הפורענות לכן צריך להתירו בעשרה ואז הוא מותר באותו ב"ד שנידוהו דאכל בי עשרה שכינה שריא (עיין לשון הרא"ש):

והוא דמתנו - לאחרים הלכתא הלכה למשה מסיני אותן ראוין לשרות שכינה ביניהם ואי ליכא דמתנו אפי' תנו לעצמן ולא לאחרים:

ואי לא אזיל לפרשת דרכים ויהיב שלמא לבי עשרה - כי היכי דליהדרי ליה שלמא ומועיל לו לתלות לו להגין לו מן היסורין. עד דמיקלעי עשרה דגמירי הלכתא ויתירו לו הנידוי אבל ליכא לפרש עד דמיקלעי עשרה דמתנו הלכתא ויהיב להו שלמא א"כ למה חזר והזכיר עשרה גבי עד דמיקלעי היה לו לומר דמקלעי דמתנו ואנן ידעינן דאאותן

כבר דיהיב שלמא קאי אלא ש"מ כדפרישית והא דנקט פרשת דרכים יש לפרש ששם רגילות למצוא עשרה ב"א יחד יותר מבעיר מיהו יש לפרש דאפי' בזה אחר זה מועיל ומ"מ נקט פרשת דרכים לפי ששם רגילות ליתן שלום לבני אדם:

כשם שלא אפשר לבר בלא תבן וכו' - וכן פ' דריש ליה מהאי קרא האיש אשר אתו חלום יספר חלום ואשר אתו דברי אמת יאמר דברי אמת כי מה לתבן את הבר וגו':

דף ח:

רבינא ה"ל נדרא לדביתהו אתא לקמיה דרב אשי - שיתיר לה נדרה ומיירי בנדרי שאין בהן עינוי נפש לכך לא היה יכול להפר אי נמי כשקיים לה הנדר מיהו למ"ד (לקמן דף סט.) [אין] נשאלין על ההיקם צריך לומר כפירוש ראשון ועתה אשתו אמרה ליפתח בחרטה לנדרה כדי שיאמרו לרב אשי:

מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו - להביא חרטת אשתו לפני חכם כדי להתיר לה נדרה:

אמר ליה אי מיכנפי אין ואי לא לא - כלומר שאינו מוצא ג' מזומנים ומכנפי אלא צריך לחזור אחריהם לא וצ"ע טעמא מאי ופר"י דחיישינן שמא מתוך שהוא טרוד לטרוח לחזר אחריהם לכנופייהו שמא ישכח מדברי הפתח והחרטה שאמרה לו אשתו וישנה דבורה ויוסיף עליה כדי ליישב החרטה יפה יפה:

ש"מ לא שרי נדרא באתרא דרביה - מדלא הוה רבינא שרי לאשתו נדרה ובהתרת חכם וא"ת דלמא דהיינו משום דס"ל לרבינא כרבי יהודה דאמר במס' נגעים (פ"ב) כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי אשתו שבינה לבין אחרים וי"ל דמ"מ היה מוצא שפיר ג' שהיו מתירין לה בביתו ויהיה שרי למשרי אלא הוה באתריה דרביה:

וש"מ כי מכנפין שפיר דמי - פי' לעשות שליח לחרטת אשתו וש"מ לכנופי לא וש"מ שמתא אפי' באתרא דרביה שפיר דמי להתיר השמתא דפעמים שלא יהא הרב מזומן או לא יהיה פנוי ואין לדחות היתר השמתא דודאי גבי נדר אין חשש כל כך אם יבא לדחות ההיתר ויהיה נדרו עליו עד שיהיה הרב מזומן להתיר אבל שמתא אין להשהות על האדם:

ויחיד מומחה שרי שמתא - אגב דאיירי בשמתא מסיק להא דיחיד מומחה שרי שמתא ולא בעי עשרה ולא למעוטי נדר דבנדר נמי מועיל יחיד מומחה להתיר והקשה רשב"ם דמאי קאמר אי מכנפי אין דמשום דצריך ג' להתיר הנדר והלא רב אשי לבדו יכול להתירה שהרי רב אשי היה מומחה כדמוכח פרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף

לו:) שהרי מתיר הבכור לבדו ואמר לשם על ג' מתירין הנדר במקום שאין מומחה וי"ל דרבינא שאל לו סתמא מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו ולא פירש אם להתיר ביחיד מומחה או בשלשה הדיוטות על כן השיב לו רב אשי דלענין ג' אי מיכנפי כו' אי נמי שמא י"ל אע"ג דרב אשי היה מתיר הבכור לבדו היינו משום דמומחה דבעינן גבי בכור היינו גמיר אפי' בלא סמיכה כמו שפירש בבכורות אבל במומחה דבעינן בהיתר נדרים היינו מומחה בסמיכה דומיא דראשי המטות כך נראה להרי"ף נ"ע מיהו קשה לרשב"ם דמה שייך ענין זה דנדרים כאן בפירקא דמיירי בשמתא אבל לא בנדרים לקמן בפרק ארבעה נדרים הוה ליה לאיתויי דהתם מיירי במילי דנדרים ועוד כיון שיכול החכם להתיר הנדר שלא בפני הנודר ע"י שליח כדקאמר הכא שהבעל נעשה שליח לחרטת אשתו א"כ מאי קאמר בפרק השולח (גיטין דף מו.) אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד בנדר שצריך חקירת חכם פירוש שתתבזה במה שתלך לפני חכם להתיר והלא יכולה לעשות שליח בב"ד להתירה ומה בזיון יהא לה אם יתירו לה בב"ד ע"י שליח לב"ד לכן נראה לרשב"ם דגרס הכא רבינא הוה ליה נידוי לדביתהו פי' שנידוה בחלום והיתה בושה לבוא לב"ד לפני רב אשי להתיר לה וגרס מהו שיעשה שליח לאשתו להתיר לה נידוי מי מדמי לנידוהו בפניו דאין מתירין לו אלא בפניו דבפניה נידוה בחלום או דלמא כיון שלא נידוה אלא בחלום כשלא בפניו דמי ומתירין לו שלא בפניו והשיב לו רב אשי אי מכנפי העשרה מתירים לו ע"י שליח שלא בפניו דמסתייעא מילתא כיון שמצאן מזומנין ומכונפין ואי לאו שלא מצאן מזומנין ומכונפין וצריך לחזור אחריהם לא. פי' לא יתירו ע"י שליח אבל ודאי ע"י מנודה עצמו יועיל אפי' ע"י חיזור:

אלו בני אדם שיראים להזכיר שם שמים לבטלה - שמש להם צדקה ומרפא בעוה"ז קאמר מדמסיק עלה ש"מ הדין חירגא דיומא מסי חירגא היינו עפרורית הבאה בזריחת השמש:

חירגא דיומא מסי - תימה מאי רפואה יש בו ושמא מרפא כשמסתכלין בו קאמר אי נמי לחולה קאמר כדאמרינן בבבא בתרא (דף טז:) אידלי חמה אידלי קצירא:

ופליגא דרשב"ל - פירוש הא דאוקימנא קרא דמרפא בכנפיה בעוה"ז פליג אדרשב"ל ומוקי לה ברפואה בעוה"ב ומיהו גם רשב"ל מודי הא דאמרי אינשי אידלי חמה אידלי קצירא אך לא מן הפסוק:

דף ט.

כנדרי כשרים לא אמר כלום - פי' ה"ר אליעזר שאפי' הזכיר קונם בהדיא עם כנדרי כשרים אפ"ה לא אמר כלום כיון דכשרים לא נדרי וצריך עיון:

כנדבתם נדר בנזיר ובקרבן - דכשרים מתנדבים שפיר בנזיר ובקרבן כדאמרינן בגמ' אבל שבועה לא משתבעי כשרים כלל משום מוציא ש"ש לבטלה:

כנדרי רשעים הריני עלי והימנו - א' מלשונות הללו אם כנדרי רשעים עלי בקרבן דעלי שייך גבי קרבן כדאמרינן לעיל הרי הוא עלי אסור מפני שהוא יד לקרבן והלכך כי אמר כנדרי רשעים עלי נדר בקרבן ופירש הר"ר אליעזר דאסר עליו בקונם וקשה דמי ידעינן מה בא לאסור עליו ויש לומר דמיירי שהיה ככר לפניו ואמר כנדרי רשעים עלי א"כ אההוא ככר שלפניו קאמר אי נמי מיירי במסרבין בו לאכול וקשה דמאי איריא משום כנדרי רשעים אפי' בעלי גרידא הוי יד לקרבן כדאמר לעיל ואי משום דלא פירש בככר זו וכן לא פירש חבירו השתא נמי לא מפרש אלא אמרי' דכיון דככר לפניו או מסרבין בו לאכול הוי יד כדמפרש והלכך בלא נדרי רשעים נמי וע"ק מאי קאמר כנדבתם נדר בקרבן כיון שלענין קונם קאמר וכי דרך כשרים לאסור עצמם במותר להם לכך נראה לרשב"ם דנדר בקרבן דקאמר היינו בקרבן ממש אם הביא קרבן כל דהו לזבוח והשתא ניחא דעלי גרידא לא מחייב להביא קרבן דהא דעלי יד לקרבן היינו דוקא לענין קונמות ונדבות ניחא כדקאמר הכא בסמוך וא"ת דלמא עלי לצדקה לבדק הבית קאמר וי"ל דא"כ היה לו לפרש בהדיא ועוד מדקאמר כנדרי רשעים מסתמא אנדרי הפסוק לרשע וחוטא קאי דכתיב אשר לא תדור וקרא בקרבנות ממש איירי בתוספתא:

הימנו שבועה - הכא ודאי מיירי בככר לפניו ואמר כנדרי רשעים הימנו דנדר בשבועה שלא יאכל הימנו:

הריני בנזירות - כמו אמר מר ודלמא הריני בתענית קאמר ושפיר הוי כנדרי רשעים דכל היושב בתענית נקרא חוטא ומיהו קשה דהא אפ"ה נקרא קדוש וי"ל דהכא לשמואל קאמינא ובפ"ק דתענית (דף יא.) סבר שמואל כמ"ד נקרא חוטא ועוד תירץ הר"ר אליעזר דאפי' למאן דאמר נקרא קדוש ה"מ כשקובע זמנו דמפרש מחר או יום אחר אבל כיון שאומר הריני בתענית ואינו מפרש אימת וא"כ אינו מקבל תענית רק שירצה לקבוע יום הוי כנדרי רשעים לכך נראה דשמא יאחר נדר יותר מדאי או שמא לא יעשנו כלל:

דף ט:

והא קתני כנדבתם - תימה מגופיה דמתני' תיקשי ליה דקתני כנדבתם והדר קתני נדר וי"ל דאין ה"נ ולשנויא ניחא הכל:

כהלל הזקן שמביאין בעזרה - וא"ת אכתי היכי קרי ליה נדבת כשרים הא ליכא שריותא כ"א כהלל כשהבהמה בעזרה ומתני' משמע בכל ענין ועוד דהא תינח נדרי קרבן אבל נדרי דקונם כגון שאוסר ככר עליו התם לא שייך טעם זה ואומר הר"ר אליעזר כיון דכשרים מתנדבים בשום צד בעזרה גם חוץ לעזרה נמי תפיס שפיר הנדבה בלשון זה ואף על גב דכשרים לא מתנדבים כה"ג אבל נדרי כשרים לא הוו כלל בשום צד אף כשהיא בעזרה נמי איכא חששא שמא תמות ויהא חייב באחריות ואתי לידי תקלה דבל תאחר הלכך כנדרי כשרים לא אמר כלום:

דנזירות מאי איכא למימר - והלא מיד שנדר קם ליה בבל יאכל ובבל ישתה ואיכא חששא לתקלה שמא יעבור ומשני כי ההיא דשמעון הצדיק דנדר נזירות לשם שמים מאהבה ולכך קרי ליה נדבה כדכתיב (שמות לה) כל נדיב לב וא"ת והלא כל הכשרים שמתנדבים לשם שמים נודרין בלשון נדר [וא"כ] כנדרי כשרים אמאי לא אמר כלום אף כי שמא זה אינו מתכוין לשם שמים תופס שפיר הלשון כיון שיש כשרים שנודרים נזירות לשם שמים מידי דהוה אנדבת כשרים דקרבן לפירוש הר"ר אליעזר וכדפרישית לעיל וי"ל דמ"מ נדר כשר לא מיקרי כלל דנדר משמע מה שאדם נודר מדאגת יסורים מעונותיהם ולא מאהבת המקום אבל כשרים תופס שפיר דנדבה משמע מאהבה דכתיב (הושע יד) אהבם נדבה אלמא נדבה משמע מאהבה וכן בתוספ' קתני כנדבת רשעים לא אמר כלום לפי שאין הרשעים מתנדבין כלל ואע"ג דכמה מתנדבים בלשון נדבה ואומרים הרי זו עולה מ"מ לא מיקרי נדבה משום שאין עושין מנדבת לבם מאהבה רק מדאגת יסורים מעונותיהם כנדבת רשעים אינו קרויין נדבה לפי שאין עושין מאהבת המקום נדרי כשרים נמי אינו קרוי נדר כיון שאין עושין מדאגת יסורים אלא מאהבה (אלא) קרוי נדבה ולכך קרי נזירות כשרין נדבתם אע"ג דבלשון נדר נמי דכל נזירות בלשון נדר הוא:

כשהן תוהין נודרין - תוהין לשון ותוהא על הראשונות כלומר כשהן תוהין בעונותיהם ודואגין מן היסורין נודרין להגין מן היסורין וכשרבים עליהם ימי טומאה מתחרטין:

דף י.

ואבע"א כי קאמר ר' יהודה בנדר אבל בנדבה לא קאמר:

נדבה נמי אתי לידי תקלה - ומשני ר"י לטעמיה ה"מ לשנויי כדלעיל אלא ניחא ליה לאתויי כרבי יהודה גופיה וכן בסמוך [גבי] נזירות מייתי מר' יהודה חסידים הראשונים וכו' מהאי טעמא אע"ג דהוה מצי לשנויי כדלעיל:

רבי יהודה אומר אדם מביא כבשתו בעזרה - ואם תאמר ולילשנא קמא דאוקמינא פלוגתייהו בנדר ואפי' בנדר שרי ר' יהודה הא דקתני בהו אדם מביא כבשתו וכו' אלמא חייש רבי יהודה לתקלה ואפי' בנדבה לא שרי אלא בכה"ג לכ"ש בנדר דמיתסר וי"ל דאיכא למימר עצה טובה קמ"ל וא"ת והא בתוספתא קתני ר' יהודה אמר טוב מזה ומזה ש"מ דלענין איסורא קאמר וי"ל דלעולם עצה טובה קמ"ל הך ברייתא ולא משום איסורא קאמר ואיידי דאירי ר"מ טוב מזה ומזה דלענין איסור קאמר ר"מ א"ר יהודה נמי האי לישנא טוב מזה ומזה ולעולם לענין עצה טובה קמ"ל ולא לענין איסור קא"ל והשתא מסיק לישנא בתרא דנדרים אתי לכ"ע אפי' לר' יהודה וכן ללישנא קמא אפי' לר"מ בנדבה:

אדם מביא כבשתו - מדנקט לשון נקיבה אלמא דבשלמים איירי ותימה דמאי תקלה שייך בשלמים והלא אין מעילה בשלמים וי"ל דנהי דמעילה ליכא איסור דאורייתא מיהא איכא כדאמר בר"ה (דף כח -) בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא משום דאיסורא רכיב עליה:

אמר אביי שמעון הצדיק כו' - תרוייהו אינם שוין ר"ש איירי בנזיר טמא כדאמר לעיל ור' אליעזר הקפר איירי בטהור וי"ל דאה"נ ולהכי לא קאמר דבר אחד אלא שיטה א' דכולהו ס"ל דנזיר חוטא טפי מרבנן דידהו וכה"ג אמרי' בהמוכר את הספינה (דף עח:):

כולן שיטה אחת הן - לאו דוקא שהרי שמעון הצדיק אין להוכיח דטעמא אינו אלא מפני שמתחרטין וכה"ג איכא בפרק רבן גמליאל (יבמות דף נא: ושם) כולהו סבירא להו מאמר קונה קנין גמור הר"ר יוסף זצ"ל כדפירש':

דשנה בחטא - בצער של יין כי חוזר ומתחיל נזירות אי נמי שנה בחטא דיין ובטומאה:

חרק חרך וכו' - אין לפרש משום דלשונות הללו נוטין קצת אחר לשון חרם אלא למאן דאמר לשון אומות נינהו דוקא [אבל] למ"ד לשון שבדו חכמים [לא דא"כ לתני נמי חרך חרט]:

וכן הוא אומר בחדש אשר בדא מלבו - וכה"ג לא אשכחן בעלמא:

ה"ג דלא לימא קרבן ולימא קרבן דלמא אמר קרבן לה' ונימא קרבן לה' דילמא אמר לה' ולא אמר קרבן - והאי טעמא שייך בכולהו [כמו] בנדרים כדאמר הש"ס בנזיר דלא לימא לה' הריני נזיר כדכתיב נזיר להזיר לה' (במדבר ו':ב') וחרם דלא לימא לה' חרם דכתיב

אשר יחרם איש לה' (ויקרא כ"ז:כ"ח) וכן שבועה דכתיב שבועת ה' תהיה וגו' (שמות כ"ב:י') ומשום דעיקר מכילתין בנדרים נקט לפרושי הכי בנדרים דוקא:

דף י:

מ"ד אסור קסבר לשון אומות הן - וה"נ משתעי אומות מ"ד מותר קסבר לשון שבדו חכמים (בנזיר) כינויי [כינויין] לא בדו:

איבעיא להו מפזיחנא מאי אדסליק - מיניה קאי לכך נקט מפזיחנא קודם מפקיחנ' מאי מכדיקנא מאי וא"ת אמאי לא מיבעיא כמו כן גבי קונם בהפוך האותיות מקימנא מאי וכו' וי"ל כיון שיש מימי"ן [נ"א עייני"ן] תכופין יחד אין זה נראה כינוי כלל אבל תימה דה"ל למיבעיא מנקימנא מאי וכו' וי"ל דהא פשיטא דלעולם אות ראשונה לא תזוז ממקומה:

רשב"ג אומר במוהי במומתא לא אמר כלום - פר"י לפי שנראה שתי תיבות כמו תיבה בפני עצמה פר"י דפליג אתנא קמא דמתניתין דקתני נדר במוהי ודוקא קאמר לשון זה במתני' שאמר במוהי בבי"ת ואפ"ה מהניא א"כ פליג ארשב"ג דהכא:

לחולין שאוכל לך - ול"ג לא חולין:

לא כשר ולא דכי - ר"ל בקרבן לא כשר ולא דכי דכשרות וטהרה לא שייך כ"א בקרבנות שיש קפידה בטהרתם וכן גבי בשר קרבנות דוקא אמר פסול וכשר דגבי חולין שייך איסור והיתר:

טמא - תימה למה לי טמא השתא לא דכי מהני לאסור טמא כ"ש טמא בהדיא וי"ל דסד"א דדוקא לא דכי שהזכיר טהרה קצת שייך בקרבנות שצריכין לנהוג בטהרה אבל טמא בהדיא הוי אמינא אדרבא משתמע דבר שנוהגים בו טומאה דהיינו חולין קמ"ל דבקרבן טומאה קאמר:

נותר ופיגול - אע"ג דהוי דבר האסור דמתפיס בעיקר קדושת הקרבן שנעשה נותר ופיגול:

כאימרא - יש לפרש כאימרא תמידא אי נמי ולד חטאת אי נמי אילו של אברהם אבינו:

כדירים - של קרבנות א"נ כדיר של עצים ולפי ששני עניני דיר הן לכך נקט לשון רבים כדירים:

כעצים - עצי מערכה:

כאשים - הקרבן - עצמו קאמר אשה ריח ניחוח ובירושלמי מפרש כעצים שני גזירי עצים כאשים שלהביות של מזבח דאש של מזבח מועלין בו כדאיתא ביומא (דף מו:):

משמשי מזבח - מפרש בירושלמי כגון מחתה:

דף יא.

סברוה מאי לחולין כו' - האי סברוה דקאמר קיים במסקנא הוא דכוותיה אשכחנא בב"ב (דף ב.) סברוה מאי מחיצה גודא:

דאי ר"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן - תימה דאמרינן בשבועות פרק שבועת העדות (שבועות דף לו.) כי לית ליה לר"מ בממונא אבל באיסורא אית ליה [וי"ל] נדרים נמי חשיב ליה איסורא דאית ביה ממונא כיון שאוסר ממון של חבירו עליו:

כולה רבי יהודה היא - וה"ק שרבי יהודה אומר כל האומר ירושלים לא אמר כלום עד שיאמר בכ"ף וא"ת כיון דכולה ר' יהודה א"כ לא כשר לא דכי וכו' טמא נותר פיגול נמי ליכא כ"ף ואומר דחייל הנדר ואור"י דעד כאן ר' יהודה לא קאמר דבעי כ"ף אלא כשמתפיס בשם דבר כגון קרבן עולה ומנחה וכן כיוצא בהן שהם שם דבר אבל לשון פעולה מודה ר' יהודה דלא בעינן כ"ף והוי לשון פעולה מיניה טהור ומטהר טמא ומטמא פיגול ונתפגל אע"ג דקרבן נמי יש לפרש לשון מוקרב מ"מ על כרחך שם דבר הוא דקרוי הכי:

והתניא האומר כירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלים - וס"ל דאף ירושלים מתרומת הלשכה דהוי דבר הנדור רק אין דעת הנודר לכך אלא דעתו להתפיס כמו שירושלים קדוש יותר מכל ארץ ישראל ולא דבר הנדור:

תרי תנאי אליבא דר' יהודה - דאמר ירושלים בלא כ"ף הא בכ"ף מיתסר סבירא דדעת הנודר להתפיס בקדושת ירושלים שעשויה מתרומת הלשכות:

דף יא:

תניא חולין החולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר - וא"ת שאוכל לך פשיטא וי"ל דשלא אוכל איצטריך ליה אע"ג דמשמע מה שלא אוכל יהא כחולין הא מה שאוכל לך יהא כקרבן אפ"ה לא אמר כלום כדפרישי' דאתאן כרבי מאיר דלית ליה מכלל לאו כו' מיהו קשה מסיפא דקתני לא חולין שאוכל לך אסור לא לחולין לא אוכל לך מותר הא לא חולין שאוכל לך אסור אמאי אתיא לר"מ אי משום דוקיא לא חולין ליהוי אלא קרבן מה שאוכל לך הא נמי חשיב מכלל לאו כו' כדאמרינן לעיל גבי לחולין במתני' מפרש לא לחולין ליהוי אלא לקרבן ומסיק עליה מני אי ר"מ לית ליה מכלל לאו וכו' אלמא חשיב ליה מכלל לאו וכו' וי"ל דלא דמי דלעיל מתני' לא אמר לא חולין אלא לחולין בפתח ואם אתה בא לאסור צריך אתה לפרש דיבורו לחולין כמו לא חולין וכיון דצריך לפרש כולי האי חשיב מכלל לאו וכו' ולית ליה לר"מ מכלל לאו וכו' אבל הכא

שאמר בפירוש לא חולין הוי כאילו פירש דבריו בהדיא לא חולין אלא קרבן והואיל ואין כאן חסרון פתרון מהני אפי' לר"מ ולא חשיב מכלל לאו וכו':
אימא סיפא לא חולין לא אוכל לך מותר והא תנן לקרבן מותר כו' ה"נ ה"ק ליה לא חולין ליהוי אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך - וא"ת והא מוכח לעיל דכיון דאמר לחולין בפתח חשיב מכלל לאו וכו' וי"ל דס"ד השתא דכיון דאמר לא חולין לא אוכל לך להוכיח סופו של איסור בא הילכך אפי' לר"מ מיפשטא פשיטא ליה לחולין בפתח כמו לחולין דלא דמי לחולין דמתני' דהתם אומר לחולין אוכל לך וליכא הוכחה לאסור לא בתחילת דבריו ולא בסוף דבריו ומסיק רב אשי הא דאמר לחולין בפתח לא מהני לר"מ אף כי בסוף דבריו אמר לא אוכל דלא חשיב הוכחה רק היכא דאמר לא חולין שמתחילת דבריו איכא הוכחה כדפ"ל:

דף יב.

והא נותר ופגול לאחר זריקת דמים הוא - ר"ת לא גרס פגול דהא זריקה לא מהני לפגול דלעולם הוה כקודם זריקה מיהו יש ליישבו אגב נותר נקט ליה הש"ס והא קושיא מנותר דלאחר זריקת דמים ואפילו הכי מתסר אלמא במעיקרא מתפיס וא"ת הא כיון דאמר בהדיא בנותר ונותר הוי לעולם לאחר זריקת דמים אם כן הוי כאילו אמר לאחר זריקת דמים דפשיטא לך לעיל דמותר א"כ קשה דהא משמע דרבא בא ליפשוט הבעיא וי"ל דלא דמיא דהתם מדהאריך בלשון לאחר זריקת דמים ודאי בעינן להתיר אבל גבי נותר לא האריך בלשונו יותר מאילו אמר זה כזה מה שייך למימר משום דמתפיס בנותר והשתא מיתסר דהא דבר האסור הוא אלא ע"כ משום דמעיקרא מתפיס ומשני בנותר של עולה שיש בו מעילה לעולם אבל ליכא לפרושי דבנותר סתם תלינן ליה בעולה להחמיר א"כ מאי פריך ליתני כבשר עולה הא רבותא טפי אתא לאשמועינן דבנותר סתם תלינא בנותר של עולה לכן נראה כדפרישית:
אבל נותר ופגול באיסור נותר ופגול קמתפיס והוה ליה דבר האסור קמ"ל - דבמעיקרא בקדושת הקרבן קמתפיס וא"ת מ"מ תיפשוט בעיא כי היכי דאמר הכא דאע"ג דאיכא למיתלי בדבר האסור דהשתא (אפ"ה) הוי תלינן ליה בדבר [האסור] דמעיקרא ה"נ דאיכא למיתלי בהיתירא דהשתא תלינן לומר בעיקרא מתפיס וי"ל דלא דמי הכא שסוף סוף מוכיח שלאיסור עצמו קמתכוין כי תלינן תלינן בדבר האסור אבל לעיל דאיכא למיתליה בהיתרא דהשתא ולא בא לאסור עצמו איכא למימר בהיתר קמתפיס א"נ שאני הכא

דדבר האסור דהשתא לא חייל כ"א מכח קדושת דבר הנדור דמעיקרא ולפי תי' שני ניחא ההיא דשבועות פ"ג:

לאו כגון דקאי בחד בשבת דמית ביה אבוה - כלומר שמת אביו בחד בשבת ועכשיו הוא עומד ג' שנים או ד' אחר שמת אביו כאותו יום שמת אביו בא' בשבת ולאו דוקא נקט באחד בשבת דאין דבר תלוי כ"א בכך וכך לחדש כמו שהיה יום שמת אביו אפי' לא יהיה אותו יום בחד בשבת וקס"ד השתא שאינו נודר אלא אותו יום בלבד שמת אביו ולא אחרינא והיינו דקאמר אע"ג דאיכא טובא חד בשבת דהיתירא כל סתם חד בשבת שאחרי מיתת אביו ואפ"ה תלינן לומר דבעיקרא מתפיס ביום שמת אביו ממש ולא בימים של היתר שאח"כ ומשני שנדר מאותו יום ואילך כל השנים שאחרי כן דהשתא ליכא היתירא וא"ת אכתי איכא למיתלי בהיתרא בחד בשבת שקודם מיתת אביו וי"ל דאם ביום שמת אביו אין לו משמעות כלל קודם לכך כ"א אותו היום עצמו או ימים שמשם ואילך שהם כאותו יום:

כחלת אהרן וכתרומתו מותר - משום דלא הוי דבר הנדור וא"ת והלא קדושת התרומה חלה על ידי דיבור והפרשה וא"כ הוי דבר הנדור וי"ל מ"מ אין האיסור שבתרומה בא ע"י הפרשה שהרי קודם לכן נמי היה אסור משום טבל דהפרשת התרומה אינה כ"א להתיר:

דף יב:

דהא תרומת לחמי תודה לאחר זריקה הוא - מ"מ לא הוי כאומר כבשר שלמים לאחר זריקה כיון שלא האריך בלשונו כדפ"ל גבי נותר:

לימא כתנאי וכו' - אלא דמחית בשר זבחי שלמים גביה ואמר זה כזה - אגב ריהטא דבעיא מיירי בשלמים נקט נמי הכא שלמים אלא כלומר דמחית בשר בכור גביה לאחר זריקה ואמר זה כזה ויס"ג בהדיא דמחית בשר בכור גביה:

הא קא משמע לן דתרומת לחמי תודה תרומתו היא - כלומר כדפ"ל תרומתו כלל היא:

אלא דאפרשינהו בלישייהו - כלומר שהפריש בעודה עיסה ומן השאר עשה ד' חלות מד' מינין:

לימא כתנאי וכו' - אלא דמחית בשר זבחי שלמים גביה ואמר זה כזה. אגב ריהטא דבעיא מיירי בשלמים נקט נמי הכא שלמים אלא כלומר דמחית בשר בכור גביה לאחר זריקה ואמר זה כזה ויס"ג בהדיא דמחית בשר בכור גביה:

דף יג.

אמר קרא לה' לרבות דבר האסור - פי' דבר האסור כי האי דבכור לפי שנחשב קצת דבר הנדור כדמפרש ואזיל:

מרבה אני חטאת ואשם שהוא מתפיס בנדר - אע"ג שהוא חייב אותן בלא נדר מ"מ אין קדושה חל עליהן ממילא:

תנא אימרא לאימרא וכו' הא דאמר לאימרא - בפתח דלאימרא בפתח מפרשינן ליה לאימרא יהא לפיכך לא אוכל לך כמו לקרבן בפתח והא דתניא בהך ברייתא לאימרא לא אוכל לך מותר מיירי שאמר לא אימרא כפר"ת וא"ת אי לאימרא דהך ברייתא מיירי דאמר לא אימרא אם כן שאוכל לך אמאי משמע איסורא וי"ל דודאי לאימרא דרישא (דלא) דאוכל לך מיירי בלאימרא בפתח ולאימרא דלא אוכל מיירי שאמר לא אימרא וא"ת אם כן אדמפליג בלא אימרא בין אוכל ללא אוכל ליפלוג כולה בלא אוכל בין לאימרא בפתח ללא אימרא דהשתא נמי דמפליג בין אוכל ללא אוכל הוי לאימרא גבי אוכל בפתח וגבי לא אוכל לא אימרא וי"ל דאה"נ אלא כיון דאימרא כאימרא לא ליתני ליה לאיסורא רק באוכל לך תני נמי באוכל לך גבי לאימרא ואע"ג דגבי לאימרא הוי מתסר נמי גם בלא אוכל לך כך צריך לדחוק לפר"ת ור"י גרס הא דאמר לאימרא בחטף התם מפרש ליה לאימרא יהא לפיכך לא אוכל לך דומיא דלקרבן לא אוכל לך דהתם נמי לקרבן בחטף הא ברייתא דלעיל דשרי מיירי בלאימרא בפתח בין ברישא גבי שאוכל בין גבי לא אוכל לך:

האומר קרבן עולה ומנחה וכו' - אשמעי' אע"ג דליכא כ"ף:

רבי יהודה מתיר - משום דלא אמר בכ"ף וה"ה בלשון קונם בלא כ"ף דמותר טפי דלא עדיף מלשון קרבן עצמו וקונם בכל הש"ס בלא כ"ף דלא כרבי יהודה ור"י פי' דאמר קונם יש לפרש לשון פעולה כמו מקונם ובלשון פעולה מודה רבי יהודה כקרבן הקרבן:

הקרבן כקרבן קרבן אוכל לך אסור - תימה בשלמא הקרבן אשמעינן דלא הא קרבן קאמר כיון שאמר הקרבן תיבה אחת אבל אינך תרתי למה לי ואי משום קרבן בלא כ"ף כבר אשמעינן (ונראה דא"ל) דוקא שאוכל לך הוא דאסור אבל לא אוכל לך מותר דלא מפרש קרבן יהא לפיכך לא אוכל לך כך נראה למהר"ף נ"ע:

דף יג:

הא דאמר הא קרבן - בשתי תיבות אז אמרינן בחיי קרבן קאמר והכי משמע הא הנה בקרבן אני נשבע הא דאמר הקרבן כלומר מתניתין דאסרה מיירי דאמר הקרבן בתיבה

אחת לפיכך אסור דלא שייך לומר שהוא לשון שבועה כיון דאמר ליה בתיבה אחת ומתניתין נמי דייקינן דמיירי בתיבה אחת דומיא דקרבן אע"ג דבהעבודה הזה הוי לשון שבועה אף כי בתיבה אחת שאני הכא כיון דבלשון נדר קא"ל דקאמר הקרבן שאוכל לך הילכך אין לפרשו בלשון שבועה היכא דקא"ל בתיבה אחת:

קתני לקרבן לא אוכל לך רבי מאיר אוסר והא לית ליה לר"מ מכלל וכו' - השתא דטעמא דאסור משום מכלל וכו' משמע לא קרבן מה שלא אוכל הא מה שאוכל לך יהא קרבן ומשני באמר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך כלומר הכי מפרש ליה ופר"ת דמיירי דאמר לקרבן בפתח בין לפי דברי המקשה בין לפי דברי המתרץ אלא שהמקשה היה סבור דפי' לקרבן בפתח כמו לא ודחי דמפרשי' ליה לקרבן יהא ור"י מפרש דלפי שינויא מיירי דאמר לקרבן בחטף מיהו לפר"ת ניחא טפי דע"כ למאי דס"ד מעיקרא הוי לקרבן בפתח מדהוה טעי המקשה לומר טעמא דאיסורא משום מכלל ומסתמא ה"ה לדברי המתרץ א"נ גם לפר"י יש ליישב דבזה הם חלוקין המקשה והמתרץ דודאי המקשה היה סבור דגרס לקרבן בפתח לפיכך היה טועה לומר דטעמא משום מכלל לאו כו' ודחי דרבי מאיר מיירי דאמר לקרבן בחטף וא"ת לפר"ת דאמר לשינויא דאמר לקרבן בפתח לרבנן דלית להו האי סברא דלקרבן יהא לפיכך וכו' מ"מ מיתסר מטעם מכלל לאו וכו' לרבנן דאית להו מכלל וכו' וא"כ אמאי קתני רבי מאיר אוסר הא לרבנן נמי מיתסר בשלמא לפר"י דגרס לקרבן בחטף וליכא למימר מכלל לאו וכו' לכך ליכא למיסר כ"א מטעם לקרבן יהא לפיכך מותר לרבנן דלית להו סברא דלקרבן יהא אבל לפר"ת קשה כדפרישית וי"ל דאה"נ דאסור גם לרבנן ולרבותא נקט ר"מ אוסר דאע"ג דרבי מאיר לית ליה מכלל וכו' מ"מ אוסר מטעם דלקרבן יהא וכו':

באומר יאסר פי לדיבורי - תימה אמאי לא משני לה דאף כי אין בו ממש ואין נדרים חלים מדאורייתא מ"מ מיתסר מדרבנן כדמסיק רבינא לקמן פ"ב ואיסור דמתניתין מדרבנן קאמר וי"ל דמתרץ ליה האמת דמתניתין מוכחא דמיירי בהכי שאמר יאסר פי לדיבורי כדמסיק דיקא נמי דקתני כו':

ידי לעושיהם - וא"ת תיפוק ליה דמעשה ידים גופיה יש בו ממש כדמוכח בכתובות (דף נט.) דאם אמר קונם מעשה ידי דחייל לר"מ דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וי"ל דאה"נ ואגב אינך נקט הך שינויא אכולהו ועוד דאיכא מעשה ידים שאין בהן ממש כגון שלא אתן לפני בקרו תבן:

הדרן עלך כל כנויי נדרים

ואלו מותרין - הרי עלי:

טעמא דאמר חולין שאוכל הא לחולין שאוכל לך וכו' - דס"ד לדיוקא איצטריך למידק מיניה לחולין כיון דלגופיה לא איצטריך:

דף יד.

היינו רישא - פירוש מתני' דפ"ק דתנא לחולין שאוכל לך לא כשר וכו' ואוקימנא כרבי יהודה:

איידי דתנן כבשר חזיר - וכייל דברים הרבה שאין הנדר חל תנא נמי חולין בהדייהו דבעי ליישב לעולם מתני' לאוקמה דאיצטריך למידק הא לחולין וכר' יהודה ואע"ג דתנינא חדא זימנא פ"ק תנייה אגב גררא ול"נ דלאו לדוקיא אתיא מתני' אלא לגופיה אע"ג דלא הוי שום רבותא מ"מ תנינא אגב גררא דאינך והשתא מתוקמא גם כר"מ ולהכי לא הוי מצי למיתני קרבן שאוכל לך:

ה"א דבעי שאלה מדרבנן ומי מצי למימר הכי והא מדקתני סיפא - וא"ת היכא ס"ד דבעי שאלה מדרבנן והא קתני דמותרין וי"ל דס"ד דמותרין ר"ל מדאורייתא וכה"ג אמרינן לקמן ד' נדרים התירו חכמים ואפ"ה קאמר בגמרא דבעי שאלה מדרבנן:

אי הכי אפי' בדבר האסור נמי דהא כתיב לאסור איסר - וא"ת א"כ כי ידור נדר לדבר הנדור למה לי וי"ל דלא תימא דדבר האסור חמיר (פי') [טפי] להתפיס בו מדבר הנדור:

ההיא מיבעי' ליה לכדתניא איזהו איסר האמור בתורה וכו' - דמוקי לה בשבועות פ"ג (דף כ.) למתפיס בנדר או למתפיס בשבועה שאומ' זה כזה ונפקא לן מכפילות הלשון דלאסור איסר וא"ת התינח לאביי דמוקי ליה הכי פ"ג דשבועות אלא לרבא דאמר התם מתפיס בשבועה ובנדר לא כלום הוא והך ברייתא מפרש לה ואיזה הוא איסר נדר האמור בתורה הרי שאמר הרי עלי שלא לאכול בשר וכו' דכיון שמזכיר בהדיא שלא לאכול הוי עיקר הנדר ומסברא נפקא ליה ולא משום פסוק א"כ לדידיה כפילות דלאסור איסר למה לי ושמא יש לומר דלרבא אין להקשות מן הכפילות מלאסור איסר משום דרבא אמר התם דאיסר הוא לשון בפני עצמו [ואם] הוציאו בלשון נדר נדר כגון שאמר ככר זה עלי לאיסור ואם הוציאו בלשון שבועה שאמר איסור שלא יאכל (בדבר) [ככר] זה הוי כאילו אמר שבועה שלא אוכל ככר זה ודריש ליה התם משום דאיסר זה הטילו הכפילות בין נדר לשבועה וכיון דלשון הוא לעצמו ליכא למידרש מן הכפילות שיתפיס בדבר מידי דהוה אשבועה דכתיב או השבע שבועה כפילות ואפילו הכי לא דרשינן מן הכפילות שיתפיס בדבר האסור ע"י שבועה בכפילות מנדר משום דגלי קרא בעלמא לא תשבעו

בשמי לשקר דמשמע שהוא לשון לעצמו שאסר עצמו בלשון שבועה הילכך לרבא לא קשיא כלל מן הכפילות כדפרי' כך נראה למורי שי':

ורמינהו הרי את עלי וכו' - יודע היה דמתניתין דבעי התרת חכם אינו כ"א מדרבנן דדבר הנדור בעי אלא ס"ד דהך ברייתא דקתני לא אמר כלום אפי' מדרבנן לא בעי שאלה מדקתני לא אמר כלום וכן מוכח שינויא דאביי דקאמר לא אמר כלום מדאורייתא וצריך שאלה מדרבנן:

ה"ג בהך ברייתא הרי את עלי כבשר אמי כבשר אחותי ואאחותו של הבעל קאי אבל ל"ג כבשר אמה כבשר אחותה דמשמע דאמה ואחותה של אשתו קאי ול"נ דא"כ הוה ליה למימר כבשר אמך או כבשר אחותך דהא במדבר עם אשתו מיירי כדקאמר הרי את עלי אלא גר' כבשר אמי כבשר אחותי אך הסופרים טעו לכתוב אמה ואחותה:

רבא אמר הא בתלמיד חכם הא בעם הארץ - ואביי מדלא משני הכי משמע לדידיה דאין חילוק בין תלמיד חכם לעם הארץ ואפי' בת"ח בעי שאלה מדרבנן:

והתניא הנודר בתורה וכו' - פירוש והתניא בניחותא שיש חילוק בין ת"ח לעם הארץ:

דף יד:

הא דמחתא אארעא - והכי דייקינן סיפא דבעינן תרתי בה ובמה שכתוב בה אבל מה שכתוב בה לחוד אמרי' דעתיה אגוילין וה"ק במה שכתוב בה דהיא הקלף אבל כשאמר בה ובמה שכתוב בה ע"כ מדייתר לשונו שמע מינה דדעתיה אאזכרות שבה ורישא דנקיט ליה בידיה הילכך כשאמר במה שכתוב בה לחוד דעתיה אאזכרות אבל בה לחוד לעולם דעתו אגוילין אע"ג דנקט ליה בידיה איבעית אימא רישא מחתא אארעא והא קמ"ל דמחתא אארעא ואמר במה שכתוב בה לחודיה מהני וה"ג סיפא דנקיט ליה בידיה והא [קמ"ל] אע"ג דלא אמר אלא בה כמ"ד שכתוב בה דמי והא דקתני סיפא בה ובמה שכתוב בה ה"ק סיפא זימנין דבה לחודה מהני כמה שכתוב בה והיינו היכא דנקיט ליה בידיה:

איתמר קונם עיני בשינה היום - ושינה הוא שם דבר בלשון הש"ס כמו שינה בלשון פסוק:

רב נחמן אמר ישן ואין חוששין שמא ישן למחר - מפרש טעמיה בגיטין (ד' פד.) דאי בעי מבריז נפשיה בסילוא:

דף טו.

אלא דאמר קונם עיני היום וכו' אלמא איתא דניים - והיא גופ' אשמעי' דאתיא לידי אסור בל יחל מתוך שמותר לישן היום וא"ת ולוקמיה כגון דאמר קונם עיני בשינה למחר אם אישן - היום דבההיא מודה רב יהודה וי"ל דהא נמי מילתא דפשיטא היא ולא איצטריך לאשמוע':

ואי דלא יהיב שיעורא מי שבקיניה עד דעבר איסורא בל יחל והא א"ר יוחנן שבועה שלא אישן שלשה ימים וכו' - מכאן פר"י דנדר שאי אפשר לקיים אינו חל דהכא מדמי נדר שא"א לקיימו לשבועת שוא וההוא דנדר מכל פרי דעלמא (דף עט:) לאו דוקא כל פרי דא"כ לא הוה חייל כיון דאי אפשר לקיים:

אלא דאמר קונם עיני היום וכו' אלמא איתא דניים - והיא גופ' אשמעי' דאתיא לידי אסור בל יחל מתוך שמותר לישן היום וא"ת ולוקמיה כגון דאמר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום דבההיא מודה רב יהודה וי"ל דהא נמי מילתא דפשיטא היא ולא איצטריך לאשמועי':

כי קתני דאי ניים - וא"ת פשיטא דאם ניים דהוה בבל יחל ויש לומר דההיא גופא אתא לאשמועינן דאסור לישן היום כדרב יהודה וה"ק הרי זה בלא יחל דברו כלומר יש לו ליזהר שלא ישן שאם ישן יבא לידי בל יחל דברו דשמא ישן למחר דמתנאי לא מזדהר כדר' יהודה לכך אם ישן היום קרוב לודאי הוא שיבא לידי בל יחל דברו לפי שרגילות הוא שישן למחר כדפרישי' דבתנאי לא מזדהר וא"ת ולוקמא כגון דיהיב שיעורא לשינתו ועכשיו לא קשיא ההיא דרבי יוחנן וי"ל דהאי נמי פשיטא:

רבינא אמר לעולם כדקתני - שאני ישן ואע"ג דהוי דבר שאין בו ממש מ"מ אסור מדרבנן ובל יחל דקתני אסמכתא בעלמא ומיהו גבי קונם שאני משמשך מודה רבינא דאיכא בל יחל מדאורייתא והוי מתני' לצדדין גבי שאני ישן הוי בל יחל מדרבנן וגבי קונם שאני משמשך הוי בל יחל מדאורייתא ונראה דהלכה כרבינא דאמר דאפילו דבר שאין בו ממש איכא בל יחל מדרבנן חדא דרבינא בתראה ועוד כ"ע סבירא להו כרבינא והא דדחיק הש"ס לשנויי דאי ניים ולא מתרץ כרבינא לא משום דלית ליה דרבינא אלא משום דמשמע ליה מתניתין דקתני בל יחל גבי שאני ישן דוקא קאמר מדאורייתא דומיא דגבי שאני משמשך דתני בהדייהו ורבינא לא חייש להכי הלכך הנודר שאני ישן שאני מדבר וכן כל דבר שאין בו ממש צריך התרת חכם:

ואחרים נהגו בו איסור - תימה מה ענין זה לנהגו בו איסור וי"ל דהאי נמי שנדר ונתכוון לאסור עצמו גם בדבר שאין בו ממש אין לך נהגו גדול מזה כ"נ למשי"ח:

תנן שאת נהנית לי עד הפסח וכו' - תימה הא משעבד לה והיכי מצי מדיר לה וי"ל באומר קונם תשמישך עלי ושאת נהנית לי לאו דוקא אי נמי שאני הכא כיון שתולה הנדר בדבר שיכולה לקיים שפיר חייל הנדר אף כי מדירה כשאמר קונם תשמישי עליך שהרי לא תלך לבית אביה ולא תיאסר: הלכה אין לא הלכה לא:

דף טו:

כי קתני דאי איתהני - וא"ת פשיטא ויש לומר דהיא גופא אתא לאשמועינן שיש לו ליזהר שלא תהנה ממנו קודם הפסח שאם תהנה תבא לידי בל יחל מתוך שלא תזהר ותלך אחר הפסח דבתנאי לא מזדהרא:

ומותרת לילך אחר הפסח - כלומר אם לא הלכה לפני הפסח מותרת לילך אחר הפסח וליכא למיחש למידי ואין זה חידוש אלא איידי דתנא אחר הפסח משום לא יחל דברו כדפרישית תנא נמי בהך סיפא דינא מותרת לילך אחר הפסח:

הלכה אין לא הלכה לא - תיובתא דרב יהודה וא"ת לפי דברי המקשן הוה דיוק דרישא וסיפא לאפוקי מדרב יהודה תרתי למה לי וכן קשה לפי שינויא דמוקי לה (אותה) כדרב יהודה כדפירשתי וי"ל דמפרש לכולהו גווני:

אכל הרי זו בבל ילך - אלמא איתא דאכל וקשה לרב יהודה [ומשני] מי קתני אוכל אכל קתני דמשמע דוקא דיעבד ואדרבה היא גופא אתא לאשמועי' דאסור לאכול לכתחילה דחיישינן שמא ילך כדרב יהודה:

הלך הרי הוא בבל יחל הלך אין מהלך לא - וא"ת אמאי אינו מדקדק דומיא דלעיל מדקתני הלך הרי הוא בבל יחל אלמא איתיה דאכיל ואע"ג דמצי לשנויי כדלעיל כי קתני דאי אכיל הוה ליה לאקשויי ולתרץ כדלעיל וי"ל דהכא פשיטא ליה שיש לו לתרץ דאי אכיל מדקתני ברישא אכל הרי הוא בבל ילך ועלה קאי סיפא הלך הרי הוא בבל יחל כלומר אם הלך אחר האכילה שהזכיר ברישא הרי הוא בבל יחל אבל בהנך דלעיל שלא הזכיר ההנאה שנהנה ברישא וקתני סיפא אחר הפסח בבל יחל להכי ס"ד מדקתני סתמא לא אתא לאשמועינן דאי איתהני אלא שמותרת ליהנות דלא חיישינן שמא תלך ודחי מ"מ כי קתני דאי איתהני כדפרישית ועתה נפרש ממה מדקדק הספר הלך אין לא הלך לא כלומר מדלא קתני מהלך דמשמע דלכתחלה ש"מ דמותר לאכול הככר שאסר עליו ולהכי ניחא דלא קתני מהלך דמשמע לכתחלה דוודאי לא נתיר לילך אחר שאכל אי ס"ד דאסור לאכול הככר שחכמים אסרו לו ואז ודאי לא יאכלנו א"כ אפילו לכתחלה

נתיר לו לילך כיון שלא אכל ואם כן ליתני מהלך למחר אלא ש"מ דמותר לאכול לכתחלה והאי דקתני אכל דמשמע דיעבד לאו דוקא:

אלא דאמר קונם עיני היום וכו' אלמא איתא דניים - והיא גופ' אשמעי' דאתיא לידי אסור בל יחל מתוך שמותר לישן היום וא"ת ולוקמיה כגון דאמר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום דבההיא מודה רב יהודה וי"ל דהא נמי מילתא דפשיטא היא ולא איצטריך לאשמועי':

מתני' לא קרבן לא אוכל לך מותר - פי' וקמ"ל דלא אמר מכלל לאו אתה שומע הן:

דף טז.

לא שבועה לא אוכל לך אסור - מטעם מכלל לאו וכו' וא"ת מאי שנא מקרבן ויש לומר דמשום דשבועה חמורה טפי מנדרים משו"ה אזלינן לחומרא עוד יש לומר דטעמא דשבועה היינו משום דגזרינן שמא יאמר שבועה לא אוכל וידלג לא ובהא ודאי פשיטא אבל גבי נדר אפי' ידלג לא ויאמר קרבן לא אוכל ליכא איסור:

זה חומר בשבועות מבנדרים - ומפרש לא קרבן לא אוכל לך וכו' פריך בגמרא דחומר מכלל דנדר הוא מדקאמר חומר בשבועו' מבנדרים משמע הכי דהחומרא דנדרים אינה שוה לשבועה אבל מ"מ נדר קל הוי והא מותר קתני ומשני אסיפא דאידך קתני שבועה שאיני ישן דודאי בנדרים ליכא איסורא כ"א מדרבנן כדאמר רבינא וגבי שבועה איכא איסורא דאורייתא וא"ת לשנויא אחרינא דאוקימנא לעיל כגון דאמר קונם עיני בשינה היום וכו' דלשם ודאי איכא איסורא דאורייתא (וכי) היכא מיתרצנא לישנא דתני דחומר וכו' דליכא למימר דקאי אסיפא פי' כמו שמתרץ הספר דהתם איכא איסורא דאורייתא בנדרים כמו בשבועות כמו שפי' וי"ל דקאי אדיוק' דמתני' ונדקדק הכי טעמא משום דאמר קונם עיני דהוי דבר שיש בו ממש אבל קונם שלא ישן ליכא איסורא דאורייתא כי אם מדרבנן כדפרשינן לעיל דכולהו אמוראי מודו דאיכא איסורא דרבנן ולא פליגי אלא בלישנא דבל יחל ועל זה אומר זה חומר בשבועות מבנדרים דבשבועות כה"ג איכא איסורא דאורייתא:

דף טז:

הא דאמר ישיבת סוכה עלי והא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה - פי' היכא דאמר ישיבת סוכה עלי קונם מיחל חייל משום דסוכה אינה משועבדת לו אבל היכא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה וגופו משועבד לסוכה לא חיילא וא"ת אדמפליג בנדרים

לשבועות ליפלוג וליתני בשבועו' דבשבועות נמי זימנין דחיילי היכא דאמ' ישיבת סוכה עלי שבועה וי"ל דאה"נ אלא אורחא דמילתא קתני דסתם נדרים החפץ נאסר עליו וסתם שבועות קאסר נפשיה אחפצא וה"ק זה חומר בנדרים מה ששייך בנדרים דהיינו דקאסר חפצא עליה ממה ששייך בשבועות והיינו דקאסר נפשיה אחפצא ועי"ל ודאי בשבועות לא חייל בשום צד אפילו היכא דאמר ישיבת סוכה עלי שבועה וטעם גדול יש בדבר דבשבועות כיון דסתם שבועות קאסר נפשיה אחפצא ולא קאסר חפצא אנפשיה א"כ אפילו כשאמר ישיבת סוכה עלי שבועה אפ"ה מתרצינן שבועתיה וחזרה על נפשיה והוי כאילו אמר שבועה שלא אשב בסוכה והאי דאמר ישיבת סוכה עלי שבועה לא משום דקאסר חפצא עליה דבודאי בשבועות לא שייך בה אלא יד שבועה הוי ולעולם קאסר נפשיה מחפצא ובנדרים לאידך גיסא:

דף יז.

חד למפטריה מקרבן שבועה וחד למפטרי' מלאו דשבועה - מלא יחל כלומר אם מיחל דברו ומקיים המצוה אבל מ"מ אינו פטור משבועה דנשבע לבטל המצוה אלא לוקה עליו משום שוא כדתנן פ"ג דשבועות (דף כט.):

יש נדר בתוך נדר - כדמפרש ואזיל בתר הכי דאמר הריני נזיר הריני נזיר וא"ת פתח בנדר דמשמע קונם וסיים בנזירות וי"ל דנזירות נמי איקרי נדר דכתיב (במדבר ו) לנדור נדר נזיר אבל מ"מ אמאי שבק סתם נדר ופתח בזה וי"ל משום דבנדרים לא משכחת נדר בתוך נדר דאי אמר ככר זה עלי קונם ככר זה עלי קונם לא חייל דאין איסור חל על האיסור ואף בנזירות דקאמר דנזירות חל על נזירות לאו לחיובי תרתי בחד ל' יום אלא לענין שיעשה שתי נזירות זו אחר זו דבשלמא התם בנזירות שייך למימר כשאמר ב"פ הריני נזיר היום הריני נזיר היום שיכול להוסיף בדבור שני ל' יום משמע ל' יום חדשים כפעם ראשונה שאמר הריני נזיר היום שרוצה לומר ל' יום דהויא השתא כאילו [אמר] ל' יום ב' פעמים ואפילו את"ל דאפילו אם אמר הריני נזיר ל' יום והדר אמר הריני נזיר אלו ל' יום דהוי לשמואל כמו כהיום היום מכ"מ י"ל דשאני נזירות הואיל ואית ליה קיצותא ל' יום יש לנו לומר שבא להוסיף שלשים יום חדשים ולכך שייך שפיר למימר דחייל נזירות על נזירות מעשה זו אחר זו כדפרישית אבל גבי נדר דקונם דלית ליה אלא לפי מה שמפרש האדם נמי אפי' כי אמר ככר זו עלי קונם היום אינו אסור אלא אותו היום וכי הדר אמר זימנא אחריתי קונם ככר זה היום אין לנו לתלות דאתא לאסור ולאוסופי למחר כיון דמהיום משמע הלכך לא שייך למימר נדר חל על נדר ולהוסיף נדר אחר

כמו בנזירות כדפרישית ולאותו יום גופיה נמי אין לנו שיחול נדר על נדר ולחיובי תרתי קאמר דאין איסור חל על איסור ואפילו בנזירות אין איסור חל על איסור:

הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר - ה"ה דהוי מצי למתני הריני נזיר בלא שום תנאי אלא אורחא דמילתא קאמר שכן דרך לומר מחמת שום דבר כיוצא בזה שמסרבין בו לאכול והוא אינו רוצה ונודר אם יאכל ועי"ל דאגב דבעי לאדכורי אכילה גבי שבועה נקטי' נמי גבי נזירות וכן פר"י: ולפלוג וליתני בדידה:

דף יז:

אילימא [דאמר הריני נזיר היום] ולמחר דכוותה גבי שבועה דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ענבים האי ודאי חיילא שבועה כיון שהזכיר ענבים לבדם אלא היכי דמי כגון דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וכו':

אמר לך רב הונא מתני' דאמר היום ולמחר דכוותה גבי שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים - והוי שפיר דכוותה סיפא דגרסי' כדפרישי' ול"נ דהיכי קאמר מעיקרא אילימא דאמר היום דכוותה גבי שבועה דאמר תאנים וחזר ואמר ענבים האי לאו דכוותה הוא דגבי נזיר למחר שייך כהיום דהא לא מוסיף אלא איסור יתירה אבל ענבים לא שייכי כלל בתאנים שאמר תחלה לכ"נ לר"ת לעיל הכי גרסינן אילימא דקאמר היום דכוותה גבי שבועה דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ענבים ותאנים אמאי לא חיילא פי' הא ודאי חיילא כמו שאמר רבה בסמוך דהשתא סבירא ליה כוותיה דרבה אלא דאמר תאנים וכו' כמו לאידך גירסא אמר לך רב הונא לעולם דאמר היום ומחר דכוותה גבי שבועות דלא חיילא כה"ג כלומר כה"ג דאמר כבר דהיינו כי אמר תאנים וענבים דכיון שהוא צריך לצירוף תאנים שכבר והשתא ניחא ולפי שהזכיר כבר למעלה לא הוצרך לחזור ולשנותו כאן:

והאמר רבה האומר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ועבר ואכל תאנים והפריש קרבן וחזר ואכל ענבים הוו להו ענבים חצי שיעורא - אור"י דמיירי שאמר שלא אוכל תאנים וענבים ביחד כזית מכל חד וחד והשתא שבועה שניה אינה מחייבת לו על כזית תאנים לבד ולא על כזית ענבים לבד אלא על כזית מכל חד וחד להכי קרי ענבים חצי שיעורא והא דקאמר בסמוך מכ"מ חיילא וכו' ה"פ אע"פ שכבר מושבע הוא על תאנים בשבועה ראשונה מ"מ חיילא שפיר שבועה שניה על תאנים לענין דמצטרפו בהדי ענבים לחייב משום שבועה שניה דשבועה שניה לא הויא כ"א משתיהם יחד כדפירשתי ולא מיבעיא אם אכל תאנים וחזר ואכל תאנים וענבים

דחייב משבועה שניה כדפירשתי אלא אפילו לא אכל כ"א ענבים אחר תאנים שאכל בראשונה ולא אכל תאנים באכילה שניה אפ"ה חייב שתים דמצטרפי הנך תאנים דאכל בראשונה עם אותם ענבים לחייב קרבן שני משום שבועה שניה אע"ג דכבר מחויב הוא על אותם תאנים קרבן בפני עצמו אפי' הכי מצטרפי שפיר עם ענבים כיון דלא הפריש עליה קרבן ותדע דמדקאמר הפריש קרבן וכו' משמע הא לא הפריש קרבן מחויב קרבן שני אף על גב דלא חזר ואכל תאנים עם ענבים בשניה שכך משמע אבל השתא במפריש קרבן משמע דלא מחייב קרבן שני משום אכילה שניה משום דלא מצטרפין אכילה ראשונה תאנים עם ענבים דבשניה להתחייב שבועה שניה דתאנים וענבים ביחד כיון דהפריש קרבן בין שתי אכילות והפרשה מחלקת ומיהו קרבן חד מחייב אתאנים משום שבועה ראשונה אבל אין לפרש וחזר ואכל תאנים וענבים דאמר לא כזית תאנים לבד ולא כזית ענבים לבד והא דקאמר בסמוך דחיילא אענבים וכו' מטעם איסור כולל קאמר וכי ההיא דרבה בפרק שלישי דשבועות (דף כח:) אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר [ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים] ואכל תאנים וענבים מגו דחיילא וכו' דמיירי נמי באיסור כולל כדפרישית מדמייתי לה גבי כולל דברים המותרים עם דברים האסורים אין לפרש כן דאם כן הוו להו ענבים שיעור שלם וחייב נמי על כזית ענבים לבד והיכי קרי ליה חצי שיעור ואין לפרש נמי דחזר ואכל תאנים וענבים אפילו כזית משניהם דהיינו חצי זית מכל אחד דאם כן לא היינו צריכין לטעמא דבסמוך מגו דחיילא אענבים וכו' דתיפוק ליה משום דגבי תאנים נמי מוסיף הוא בשבועה אחרונה דמשבועה ראשונה לא מחייב אתאנים כ"א אכזית משום דסתם אכילה משמע כזית והשתא בשבועה שניה מחייב אפילו אחצי כזית דעם חצי זית ענבים לכן נראה דמיירי כדפירשתי ויש להקשות לעיל דקאמר היום ומחר דכוותיה הכא דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מה מדמה זה לזה בשבועה דין הוא שלא יהא חייב על אחת דהא אפי' בשבועה שניה אינו חייב כי אם ע"י צירוף דתאנים ומתאנים הוא כבר מושבע אבל בנזיר [אם אמר] היום ומחר אם יהיה שותה יין ביום ל' ואחד היה חייב וי"ל נהי נמי דאם היה שותה חייב מ"מ לענין חיילות אינו חל לבדו דנזירות אינו מיום אחד ואם כן הוא לצירוף האחרים דמהשלשים יום ראשונים כבר הוא מושבע ועומד:

מיתיבי מי שנזר שתי נזירות - בבת אחת:

דף יח.

אלא משום דכתיב לא ינקה - כדאמרי' בשבועות (דף לט.) והתם איכא חומרות אחרות והכא נקט הפשוטות דכתיב בקרא דלא תשא ואע"ג דלא ינקה בשבועת שקר כתיב ומתניתין מיירי בשבועת ביטוי מכל מקום חומרא חשיבותא שוה היא:

מדלא קתני אינו אלא אחת - ואע"ג דבכמה מקומות שונה אינו חייב אלא אחת אע"ג דליכא אלא חד חיובא מ"מ היכא דאיכא למיטעי לא הוה ליה למתני מתניתין בהאי לישנא:

לימא מסייע ליה מי שנדר - והוי מצי לדחויי כשמואל דאמר דהוי נזיר בהריני נזיר היום הריני נזיר היום אלא רוצה שלא תהא הסיוע קיימת אפילו לרב הונא כיון דמצי לדחויי גם לרב הונא:

שקבל עליו ב' נזירות בבת אחת - ק"ק דהוה מצי לדחויי גם לרב הונא דאמר היום ומחר מאי עלתה לו לבר מההוא יומא אלא הפשוט נקט יותר דעלתה משמע לגמרי:

דף יח:

סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל - כדמפרש ואזיל אמר הרי עלי כבשר מליח אם של שלמים נדר אסור פי' שפירש בשעת נדרו הרי עלי כבשר מליח של גבוה שרגילות היה למלוח בשר גבוה כדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח אסור ואם של עבודת כוכבים נדר שפי' בשעת נדרו הרי עלי כבשר מליח של עבודת כוכבים דגם לעבודת כוכבים רגילות הוא למלוח מותר דדבר האסור הוא מותר ולהכי לא קתני של חולין משום דאין רגילות לקרות בשר מליח אלא אלו דקתני של שמים ושל עבודת כוכבים ולא של חולין ואם סתם פי' שאמר כבשר מליח סתם ולא פי' שום דבר פי' שנתכוין למה שמשמע בשר מליח ואסור ול"נ חדא דאם כן לא הוי ופירושן להקל שום חידוש ועוד דל' של שמים ושל עבוד' כוכבים לא משמע כדפירש' וה"ל למימר אם אמר הרי עלי כבשר מליח של שמים אסור ואם אמר כבשר מליח של עבודת כוכבים מותר כיון דאשעת נדרו קאי לכ"נ כפי' ר"ת דאיירי לעולם שלא הוציא בשפתים כ"א האי לישנא כבשר מליח ותו לא ואם של שמים כלומר שאילנא ליה אחרי כן אם אמר שנתכוין בלבו לומר בשר מליח של שמים אסור ואם אמר נתכוין של עבודת כוכבים מותר הוי פי' לשפתיו כמו דנתכוון בלבו לפת חיטין והוציא משפתיו פת סתם בשבועה ובין ת"ח ובין ע"ה מהימן כדאמר דנתכוון לשם עבודת כוכבים ולא בעי התרה כלל ולא דמי להא דאמר בסמוך נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים וכן בחרם ואמר בחרמו של ים והאמרי' לכ"ע

מחמרינן עליה להצריכו לבקש לו פתח להתיר דהתם היינו טעמא משום שנראה כנודר נדר גמור ואח"כ אמר שלא נתכוון אלא לדברי הבאי דלא שייכא כלל לנדר אבל בשר מליח דעבודת כוכבים וכל שכן הני דבתר הכי שייך קצת להתפיס בהם אלא מכל מקום אין הנדר חל דלא הוי נדר גמור ולהכי מהימן שפיר בלא כלום:

ואם סתם אסור - פירוש שאמר שנתכוין סתם למה שהלשון משמע והשתא ניחא בכולה מתניתין משתמעי חידוש בין סתם להחמיר בין פירושן להקל:

ואם של כהנים מותר - ואף על גב דכל זמן שהן בבית הבעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם מ"מ דעתו להתרה ואפילו את"ל דבעיקרא מתפיס דברו דתלה נדרו בשל כהנים שמא דעתו לאחר שהן באו לידי הגזבר שהן כחולין לכל דבריהם:

ואם של מעשר סתמא נדר אסור - ואם תאמר והלא עשירי מאיליו הוי קדוש ואם כן לא הוי דבר הנדור וי"ל דבעי העברת מנין ואם היו עשרה ונטל אחד בלא מנין אינו קדוש כדאמר בפ' מעשר בהמה (בכורות דף נח:) מיקרי שפיר דבר הנדור:

שאין אנשי גליל מכירין בתרומת הלשכה - לפי שהן רחוקין מירושלים וסתם תרומות דמקומן תרומת דגן:

סתם חרמים וכו' שאין אנשי גליל מכירין חרמי כהנים - לפי שהכהנים היה עיקר דירתם ביהודה סמוך לירושלים ולא היו רגילין בחרמי כהנים בגליל כמו ביהודה ובגמרא פריך רישא לסיפא ומשני לה:

והתנן ספק נזירות להקל וכו' רבי אליעזר אמר לא הקדיש הכוי - פירש הריב"א דמיירי דמקדיש חייתו או בהמתו ובהא פליגי דת"ק סבר מכל מקום קדיש מספק ולא ודאי ור' אליעזר סבר דאפי' ספיקא נמי לא קדיש אבל אם הקדיש שניהם אפילו רבי אליעזר מודה דקדוש ממה נפשך מיהו במס' ביכורים (פ"ב מי"א) תנן כיצד אינו שוה לא לחיה ולא לבהמה וכן הכותב חיתו ובהמתו לא כתב הכוי משמע דאפי' בכותב תרווייהו מיירי (והכא לא כ"ש) לכן נראה לר"י דפליגי בכל ענין בין הקדיש את שניהן בין לא הקדיש אלא אחד מהם דתנא קמא סבר דאם הקדיש אחד מהם קדוש מספק ואם הקדיש שניהם קדוש בודאי ורבי אליעזר סבר דאפילו אם הקדיש שניהן לא הקדיש דאין דעתו אלא לחיה ובהמה ודאי:

למ"ד ממונו עייל לספיקא גופיה נמי מעייל לספיקא - ולית ליה ההיא דספק נזירות להקל אלא סבירא ליה כרבי שמעון דבסמוך ומתני' דסתם נדרים להחמיר מיתוקמא כוותיה:

דף יט.

ור"ש אוסר - דמעייל נפשיה לספיק' וא"ת היכי מייתי קרבנו והלא חולין בעזרה היא דשמא אין בכרי מאה כור ואין הנדר חל וי"ל שנודר על תנאי אם יש בו מאה כור הריני נזיר ואם לאו הריני נזיר נדבה אלמא לר"ש מעייל נפשיה לספיקא ומתניתין דסתם נדרים להחמיר מיתוקמא כר"ש וא"ת והלא לרבי שמעון לא הוי נזיר ודאי אלא הוי נזיר מספק וצריך להתנות (לרבנן) אם יש בו מאה כור אבל במתני' קתני אסור בודאי קאמר ג"כ למלקות דומיא דקתני גבי של שמים נדר אסור דהתם אסור ודאי קאמר וי"ל דבמתני' איכא נדר ודאי אלא שהוא נודר בלשון דמשמע איסור והיתר אבל הכא הנדר אינו נדר ודאי דשמא אין בכרי מאה כור [וא"ת] א"כ מה מדמה הא דרבי שמעון לנדר דמתני' דבמתניתין הנדר ודאי והכא הנדר ספק וי"ל דה"ק ורבי שמעון אוסר אלמא אפילו בנדר ספק מספק ניזיל לחומרא כ"ש במתניתין שהנדר הוי ודאי נדר שתופסין חומר משמעות: **טעמא דאין מכירין הא מכירין אסור** - תימה [מרישא] דמילתא הוי מצי למיפרך דקתני בהדיא סתם תרומה ביהודה אסורה בלא שום דיוק וי"ל דסתם תרומה ביהודה הוי כמו ודאי כיון שהם סמוכים כ"כ לירושלים פשיטא דדעתו לאסור אבל בגליל אפילו במקום שהן מכירין מ"מ רחוקים והוי כמו ספק ואפ"ה אסורים:

דף יט:

על ספיקו לא מצי מגלח - וא"ת אמאי לא מצי מגלח יביא עולות ושלמים ויתנם בנדבה ויגלח עליהם ואי משום חטאת דנזיר דליכא בנדבה מ"מ מצי לגלח על העולה ועל השלמים בלא חטאת כדאמר בנזיר אם גילח באחד משלשתן יצא וי"ל מ"מ לא מצי מגלח כהלכתן על גבי ג' בהמות חטאת עולה שלמים דאין חטאת באה בנדבה והלכך אין יכול להביא על תנאי ור"י פירש דלא מצי לגלח משום דעבד הקפה וכמאן דאמר דהקפת כל הראש שמה הקפה דמספק אינו יכול לדחות לאו דהקפה הלכך הוי ספיקו חמור מודאי הלכך לא מחית נפשיה בספיקא אבל במתניתין בנדרים אין ספיקו חמור מודאי:

א"ל לא תניא - בשום מקום שיתיר רבי יהודה בהריני נזיר שמשון אם יש בכרי מאה כור:

רב אשי אמר ההיא - דספק נזירות דכרי דשרי ר' יהודה לאו טעמא משום דאין אדם מכניס עצמו לדבר שספיקו חמור מודאי אלא רבי יהודה משום רבי טרפון היא דבעי הפלאה וטעמא משום דמספיקא לא משתעבד נפשיה ול"נ דהא בפרק בית שמאי דנזיר (דף לד.) מוכח בהדיא דרבי יהודה דכרי פליג אההיא דר' יהודה משום רבי טרפון לכ"נ דה"ק ההיא דנזיר שמשון דפליג רבי יהודה לאו רבי יהודה אליבא דנפשיה היא דודאי

מודה רבי יהודה גבי נזיר שמשון כיון דאין ספיקו חמור מודאי אלא ר"י משום רבי טרפון היא דבעי הפלאה ופריך מאי איריא נגנבו ואם תאמר התינח לפי' ראשון דקאי ההיא כרבי יהודה משום רבי טרפון להההיא דלעיל דסתם נזיר אלא לפירוש שני דהא דר' יהודה משום ר' טרפון לא קאי אלא אההיא דנזיר שמשון מאי פריך מאי אריא נגנב והא במלתא דנזיר שמשון לא קתני נגנב וי"ל דס"ל דברייתא במלתיה דשמשון קתני נגנב להודיעך כחו דר"ש וכו' וא"ת התינח לפי' קמא דרב אשי אברייתא דלעיל קאי דקתני בה נזיר סתם אבל לפירוש שני דרב אשי אברייתא דקתני נזיר שמשון קאי א"כ היכי מיירי בה ר"ש והא אמר ר"ש פ"ק דנזיר (דף ד.) האומר נזיר שמשון לא אמר כלום וי"ל דברייתא דקתני והתניא נזיר שמשון לא קתני בה נזיר שמשון לבדו אלא שנה בה נזיר שמשון וסתם נזיר והשתא שונה בה נזיר סתם להודיעך כחו דרבי שמעון דמעייל בספיקא אע"ג דספיקא חמור מודאי ותנא נמי נזיר שמשון להודיעך כחו דרבי יהודה דשרי אע"ג דאין ספיקו חמור מודאי ומטעם הפלאה כר' טרפון כדקאמר רב אשי:

דף כ.

ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים - לשון מצודה לשון משטח חרמים תהיה בתוך הים (יחזקאל כ"ו:ה'):

לא נדרתי אלא בעצם - אחד של בהמה שהנחתי בתיבתי להיות נודר בו להטעות העולם להאמין דברי שיהו סבורים כי אני נודר נדר גמור:

כולן אין נשאלין עליהם - ואין צריכין שאלה בת"ח אבל ע"ה שבא לישאל עונשין אותו כדקאמר בגמרא שאם נוהג היתר בנזירות על ידי טעמים הללו שהוא אמר עכשיו שלא היה חושבו נדר אע"פ שאינו נדר ולבסוף בא לישאל עליו לפי שלבו טרפו שמא נדר גמור הוא עונשין אותו לנהוג איסור כימים שנהג בה היתר:

ומחמירין עליו - מפרש בגמרא דלא פתחינן בחרטה לומר לבך עלך או כדו תהית אלא צריך לומר לו דאדעתא דהכי לא נדר דזהו חרטה גמורה כדפי' ר"ת:

וחכ"א פותחין לו פתח ממקום אחר - פר"ת פותחין לו פתח ממקום אחר כדאמרת כלומר זאת החומרא אני מודה לך דלא פתחינן ליה בחרטה אלא צריך לבקש לו פתח ממקום אחר דהיינו אדעתא דהכי לא נדר אבל מיענש לא מיענשי ליה וקשה אם כן אמאי שביק לישנא דמתני' דמחמירין עליו דאמר ת"ק הואיל ולא פליגי עליה דמחמירין ונקט בלישנא אחרינא פותחין הוה ליה למימר מחמירין ועוד דבירושלמי משמע דפליגי רבנן עליה אף במחמירין עליו לכך נראה לר"י דרבנן פליגי אף במחמירין עליו דפותחין

ממקום אחר לאפוקי שלא יתירו לו [מגופו של] נדר כלל כיון שהיה בדעתו לקרבנות מלכים וכיוצא בהן אלא מבקשין לו ממקום אחר כמו בשאר נדרים או על ידי פתח דאדעתא דהכי לא נדרת [או] ע"י חרטה [דכדו] וכן פי' התוס' לעיל גבי האומר הרי את עלי כבשר [אימא] פותחין לו פתח ממקום אחר וכן פר"י כרבי יהודה:

אמר מר אין נשאלין - לשון נדרים משונה הוא מדתניא אין נשאלין דמשמע דמקיל סתם אין צריכין שאלה והדר תני אם נשאלין אלמא משמע דבעי שאלה לא קשיא הא בת"ח כדפי' המשנה:

אבל בעם הארץ שבא לישאל - יש לספק דמשמע דוקא נקט בא לישאל אבל לא בא לישאל לא אמרינן ליה:

מי שנזר ועבר על נזירותו - ששתה יין כדמוכח בירושלמי:

אין נזקקין לו - להתיר עד שינהוג איסור כימים שנהג בהן היתר:

א"ר יוסי בד"א בנזירות מועטת - דאינו כ"א שלשים יום:

אבל נזירות מרובה - כגון שנה או שנתים וכו' והשתא עונשין אותו היינו כי הכא לנהוג איסור כימים שנהג בהן היתר ורבנן פליגי במתניתין גבי קרבנות מלכים אבל בשאר נדרים גמורים אפילו רבנן מודו דעונשין אותו אם עבר על נזירותו ואין נזקקין לו עד שינהוג איסור כימים שנהג בהן היתר ואפשר דאף ר' יוסי דאמר בנזירות מרובה דיו שלשים יום היינו דוקא בנזירות דסתם נזירות שלשים יום אבל בנדרים דאין סתם נדר ל' יום אלא לעולם אפי' ר' יוסי מודה עד שינהוג איסור כימים שנהג בהן היתר אף בנדר מרובה ומיהו בתוספתא (ספ"א) קתני האי פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה בלשון נדר ולא בלשון נזירות ואפ"ה א"ר יוסי בנדר מרובה שלשים יום ותימה מה ענין ל' יום לנדר ויש רוצים לדקדק מזה דסתם נדר ל' יום ול"נ דהא אמר בפרק קמא (דף ד:) נדר לית ליה קיצותא לכ"נ דאע"ג דסתם נדר לעולם מ"מ אין סברא להחמיר בנדר יותר מבנזירות שיש בה קרבן ולכך אמר ר' יוסי ל' יום כמו בנזירות ולכאורה היה נראה דהלכה כרבי יוסי דרבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי ואם כן בנדר גמור נמי אם עבר על נדרו דיו שלשים יום כדמשמע בתוספתא דאף בנדר פליג רבי יוסי ומיהו הדעת נוטה דהלכה כר' יהודה דבפרק ב"ש (נזיר דף לד.) מייתי הש"ס להך ולא מדכרא התם רבי יהודה כלל אלא קתני סתם מילתיה ועוד [דקרו] התם בכולה סוגיא מילתא דרבי יהודה רבנן דקאמר מתני' לא רבי יוסי ולא רבנן משמע דהלכה כוותיה מדקרי ליה רבנן ולעניין מתני' דחרם צ"ע דנימא הלכה כר"מ משום דהלכה כר"מ בנזירותיו (כתובות נז.) בחומרותיו ושמא לא חשבינן ליה הלכה כר"מ בגזירותיו אלא בקנסותיו:

אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בנדרים - ויש ספרים דגרסי שסופך למעול בשבועות פירוש אף בשבועות החמורות שכתוב בהם לא ינקה ויש ספרים דגרסינן בהדיא אף בשבועות והא דאמר נדרים סייג לפרישות מפרש ר"ת כגון שנודר לקיים המצוה כמו אשנה פרק זה או אעשה מצוה זו:

הויין ליה בנים שאינם מהוגנים - מדה כנגד מדה לפי שמסתכל בעקיבה של אשה שזהו ענין הערוה לכך הויין ליה בנים שאינן מהוגנים:

חגרים מפני שהופכים שולחנם - פי' שמשמשים מטותם שלא כדרכם ולפי שמשנים תשמישן בדבר התלוי בירכים אף בניהם לוקים בירכים הר"י:

מפני שמנשקים באותו מקום - ולכך לוקים הוולדות בפיהם:

מפני שמספרים בשעת תשמיש - שיש להם לשמש בהצנע והם משמיעים קולם לכך נעשים הולדות חרשים:

דף כ:

מתני' ארבעה נדרים - עד השתא איירי בכינויי האסורין ובכינויי המותרים במתפיס בדבר הנדור ובמתפיס בדבר המותר והשתא מיירי בנדרים דאע"ג דהוציאם מפיו בלשון שאר נדר אפילו הכי מותרין וטעמא הוי משום דבעינן פיו ולבו שוין ואנן סהדי דלא שוו פיו ולבו בהני ד' נדרים והיינו טעמא דלא פריך בגמרא והא דברים שבלב כדפריך לקמן אנדרי אונסין משום דבעינן פיו ולבו שוין ונדרי זירוזין שריין מהאי טעמא:

נדרי הבאי - גוזמא והבאי לשון אחרים:

מתני' ארבעה נדרים - עד השתא איירי בכינויי האסורין ובכינויי המותרים במתפיס בדבר הנדור ובמתפיס בדבר המותר והשתא מיירי בנדרים דאע"ג דהוציאם מפיו בלשון שאר נדר אפילו הכי מותרין וטעמא הוי משום דבעינן פיו ולבו שוין ואנן סהדי דלא שוו פיו ולבו בהני ד' נדרים והיינו טעמא דלא פריך בגמרא והא דברים שבלב כדפריך לקמן אנדרי אונסין משום דבעינן פיו ולבו שוין ונדרי זירוזין שריין מהאי טעמא:

דף כא.

אלא להפלאה - וא"ת והא גבי נדרים לא כתב יפליא וי"ל דילפינן מהדדי משום דאתק' נדרים לנזירות:

מספיקא לא משעבד נפשיה - וה"נ במתניתין אע"ג דבשעת הנדר לא היה דעת זה וזה בג' דינרין אלא הוה דעתיה להוריד כמה שיוכל לזה דלמא בשעת הנדר מספקא ליה אם חל נדר אם לאו דשמא יתן לו סלע או יתן לו בב' דינרין מספיקא לא משעבד נפשיה:

רבא אמר - לא היו מסופקין אפי' תימא רבנן מי קתני שניהן רצו דהוה משמע רצו לבסוף ולא מתחלה רוצים קתני משמע דמתחלה כשנודרים היו רוצים בג' אלו שהיו ואנן סהדי דדעתן לכך הלכך לאו נדר הוא כלל דדוקא כשאמר המוכר לבסוף שכך היה דעתו מתחלה כדפרישית אבל אם אמר שדעתו למה שהיו אומרים מכוונת לבם לכך התם אין נדרי זירוזין דהוי נדר קיים ודלא כרבי יהודה משום רבי טרפון:

דף כא:

ורב יוסף נמי מתני לקולא - אפילו לרב אסי כדאמר דהלכתא דד' נדרים אין צריכין שאלה דבשל סופרים הלך אחר המיקל וכן פסק הר"ר אליעזר ממי"ץ בשם רבי יעקב:
אלא כעין ארבעה נדרים - שפותחין ואומרין (לאו) אדעתא דהכי מי נדרת והוא אומר לא נתכוון לנדור אלא כעין ד' נדרים שלא נתכוון בהם לאיסור:
קסבר אין פותחין לנודר בחרטה - לומר לו מתחרט אתה שהיית רוצה שלא יהיה עליך נדר מתחלה דההוא פתח לא משוי ליה בהדיא נדר טעות אלא אומר לו אדעתא דהכי נדרת והוא אומר אילו ידעתי כן לא הייתי נודר דמשוי ליה נדר טעות מעיקרא:
אמר ליה לבך עלך - פי' לבך שהיה עליך בשעת נדר יש בו עליך עדיין ואין אתה מתחרט מעיקרא אלא מכאן ולהבא:
אמר ליה לא - אלא מתחרט אני על שנדרתי כל עיקר ודוקא כשמתחרט מעיקרא כדפרישית אבל אם אינו מתחרט מעיקרא אלא מכאן ולהבא לכ"ע אין פותחין בחרטה זו:
ושרייה - דקסבר פותחין בחרטה.

דף כב:

אין נזקקין לאלהי ישראל - דכיון שנשבע בשם שמים אין נזקקים לו: חוץ מקונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי ושהכתה את בני ונודע לו שלא הכת' - וריצב"א ל"ג ונודע לו שלא הכתה דאם כן אפי' התרה נמי לא בעי דאמר כשם שנדרי שגגות מותרות כך שבועות שגגות מותרות אלא הכי גרסינן חוץ מקונם אשתי נהנית לי ותו לא ומיירי שהוא אמת שגנבה כיסו ושהכתה את בנו דהשתא בעי התרת חכם וקאמר דאפי' נשבע באלהי ישראל נזקקין להתירו משום שלום בית:
לעושיה - להקב"ה ותפארת לו מן האדם שבני אדם מקלסים אותו:
והשתא דאיקפד רב נחמן אדעתא דהכי וכו' - פי' משום דליכא תפארת מן האדם אבל תפארת לעושיה שמא הוה כגון שנדר לקיים דבר מצוה:

ושריא לנפשיה - פי' שע"י פתח זה נתחרט והפר לו נדרו וא"ת אמאי לא התיר לו רב נחמן מעיקרא ע"י חרטה דהא רב נחמן גופיה אמר לעיל הלכה פותחין בחרטה וי"ל דהיינו דוקא כשמתחרט מן הנדר מעיקרא אבל כשאינו מתחרט אלא מכאן ולהבא לא ולכך לא רצה להתירו עד שאמר אדעתא דהכי נדרת:

דף כג:

רבא אמר כגון שהתנה ושכח ממה התנה - פי' דהתנה בשעת ביטולו שלא היה מבטל כל נדריו שידור בכל ענין אלא פירש אם אדור בענין זה או מדבר זה יהא בטל ולא מדבר אחר ובשעת הנדר שכח ממה התנה מאיזה דבר בטל והשתא אם אמר בשעת הנדר על דעת הראשונה אני נודר שאם היה התנאי מנדרים אלו שנדרתי רוצה אני שיהיה תנאי שלי קיים דנדריה לית ביה מששא אם נמצא שבטל אותו דבר שנדר שאינו הוא שיהא בטולו קיים לא אמר על דעת הראשונ' - אני עושה כיון שהוא זכור שעשה התנאי בראש השנה ולא חשש לו עתה לומר מספק על דעת הראשונה [אני עושה] א"כ בטליה לתנאיה ומקיים לנדריה וה"ה נמי דאם זכור לגמרי מביטולו שאם אמר על דעת הראשונה דנדריה לית ביה מששא דסברא הוא דכיון דעל דעת הראשונה דתנאי הוא עושה ביטולו קיים וא"ת למה ליה לרבא לדחוק ולהעמידו שהתנה ולא ידע ממה התנה לימא כגון דידע שפיר ממה התנה ונזכר ואמר על דעת הראשונ' אני עושה וי"ל דזה לא היה שום חידוש כיון שזכר יפה מביטול נדרים שעשה פשיטא דכי אמר על דעת הראשונה אני עושה דנדריה בטל ואם לאו הנדר קיים פי' ר"י - ורבא פליג [על] אביי ואמר דוקא זכור בשעת הנדר מועיל כדקאמר רבא אם זכור בשעת הנדר משמע דוקא זכור אבל אם אין זכור כלל נדרו קיים דמסתמא דעתו לקיים נדרו כיון שאינו זכור בתנאי והלכתא כרבא דקי"ל בכולי הש"ס דאביי ורבא הלכה כרבא הלכך אם אינו זכור אינו מועיל ביטולו ול"נ דמסתמא דהש"ס משמע דדבר פשוט הוא דביטולא מועיל שפיר טפי כשאינו זכור מדפריך אדרבא כי זכור בשעת הנדר עקריה וכו' משמע דוקא זכור אבל שכח לא ואין סברא לומר דרבא פליג אסתמא דהש"ס ועוד דאם אינו מועיל כי אם בששכח מקצת תנאי כדפרישית במתני' נמי מיירי בכה"ג בששכח ממה שהתנה ויחזור ויתלה בדעת הראשונה איכפל תנא דמתניתין לאורויי בדבר שאינו רגיל כששכח מקצת התנאי דאין רגילות שיבטל בעצמו זה ועוד דבסמוך קאמר תנא סתמא מסתם לה שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ובהכי ליכא קלות ראש בששכח מקצת לכ"נ כפר"ת דרבא לא פליג אאביי דודאי הכי הלכתא דכשאינו זכור מועיל שפיר ביטול נדרים אלא לישנא דמתני' בעי

רבא לאוקומי מדקתני ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר וא"ת א"כ קשה אי זכור בשעת הנדר דמשמע דוקא אבל שכחתי לא וי"ל דאשכח מקצת תנאי קאי ולכך קאמר שצריך שיהא זכור לתלות בשעה ראשונה ומתניתין נמי הכי קאמר דרוצה שלא יתקיימו נדריו יאמר כל נדר דבעי (כי) כשאין זכור ופעמים דבעי שיהא זכור לומר על דעת הראשונה היינו שהתנה ולא ידע וכו':

סבר למידרשיה בפירקא - להך משנה דהרוצה שלא יתקיימו נדריו:

תנא סתומי מסתמא ליה - שמתכוין קצת התנא שלא ינהגו קלות ראש בנדרים והוציאו להגיה חסורי מיחסרא וא"ת לפי מה דפרישית לעיל דכל נדרי דביטול נדרים הוא היאך אמרינן בבהכ"נ בכנופיא בפני כל והאמר הכא דלא דרשינן בפירקא וי"ל דהכא היינו דוקא משום עמי הארץ דאתו לפרקא ועוד כשהיו דורשין ללועזות בלעז ואתי לזלזולי בנדרים ולכך קאמר דלא דרשינן ליה בפירקא בפירוש אבל כל נדרי שהוא כתרגומו אין כל העם מבינים וגם אין לומר להם מותרין אתם:

ואת דרשת ליה בפירקא - מכאן משמע דרבא מודה בשכח מעיקרא דאי לא אמר אלא דוקא שכח במקצת מאי קאמר שלא ינהוג קלות ראש בנדרים והא אין רגילות שיהא זכור במקצת ושכוח במקצת. מתוך שמעתין מוחק ר"ת מה שכתוב במחזורים בכל נדרי מיום הכפורים שעבר עד יום הכפורים הבא עלינו לטובה וסבורים הם שמתירין נדרים משנה שעברה וטועין חדא בכל התרת נדרים בעי חרטה מעיקרא לכל הפחות והרי אין אנו פותחין בשום חרטה ועוד דבעי יחיד מומחה או ג' הדיוטות וליכא ועוד שהלכה כרב פפא דהוא בתראה דאמר פרק השולח (גיטין דף לה:) צריך לפרט הנדר ואנן לא עבדינן הכי ועוד דנודר עצמו אי אפשר לו להתיר לכך נראה לו להגיה מיוה"כ זה עד יוה"כ הבא עלינו לטובה ונדרים של שנה הבאה הוא דשרינן וסמך לדבר דתנן הרוצה שלא יתקיימו נדריו כו' ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר ואפילו רבא נמי מודה בזה ואע"ג דעומד אדם בר"ה תנן ואנן ביוה"כ עבדינן אשכחן יוה"כ דאקרי ר"ה כדכתיב ביחזקאל בר"ה בעשור לחדש ואמרו דזהו יוה"כ דיובל ועוד שהוא סמוך לר"ה ולכך תקנוהו ביוה"כ לומר טפי משום דיוה"כ בטל מכל מלאכות ואיכא כנופיא טובא ואע"ג דשרינן בכל נדרי אף חרמים ושבועות ואנן נדרים תנן לאו דוקא נדרים ה"ה חרמים ושבועות ומשום דבנדרים קיימינן קתני נדרים ומטעם שהראשונים טועים וסבורים שמתירין הנדרים שעברו היו אומרים חוץ מתקנות קהלות ושבועות ב"ד אבל השתא דאנן אין מתירין אלא נדרים מכאן ולהבא אין לנו לפרש חוץ מתקנות קהלות דאנן אין מתירין אלא מה שאדם נודר בינו לבין עצמו אבל דבר שבין אדם לחבירו אין אנו יכולין להתיר והא דאומרים

בכל נדרי דנדרנא דמשמע לשעבר אלמא דמשמע דאנו מתירין שעברו י"ל דנדרנא משמע שתי לשונות כמו אמרי פי משמע כדאמרי משמע לשעבר ומשמע דאמינא דהיינו להבא ה"נ דנדרנא משמע להבא ולשעבר ודאחרטנא דאומרים בכל נדרי פירושו הוי כשנתחרט דאין מועיל ביטול בר"ה אלא כשנתחרט עליו לאחר מכאן שנדר ומה שנהגו לומר אחר כל נדרי וכו' ונסלח לכל עדת זהו לפרש כשידור אדם לאחר מכאן ולא יזכור לתנאי של ביטול דכל נדרי ויעבור על נדרו הרי זה צריך כפרה וסליחה אע"ג שאותו מבטל כאן שלא ידע כשעבר כדאמרינן (נזיר דף כג.) גבי אשה הרי שנדרה והפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין הרי היא צריכה כפרה וסליחה וא"ת והאמר בכל נדרי ושבועתנא לא שבועות ואמאי והאמר יש תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות משמע דאין תנאי ביטול מועיל בשבועות והיאך אנו מתירין נמי לומר ושבועתנא לא שבועות וי"ל דהא דאמר תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות לאו לענין ביטול ר"ה מיירי אלא היינו כשמחשב בלבו שהוא נודר על דבר שמותר כגון הנודר בחרמא ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים והא מילתא ליתא בשבועות אבל גבי ביטול ר"ה שוין הן:

אי תבעי להו - כמו איבעיא להו פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב ואת"ל פליגי הלכה כמותו ואע"ג דמשנת ר"א ב"י קב ונקי זימנין דפסקינן דלא כוותיה ולכך מיבעיא ליה אי פסקי' בהך קולא כוותיה או לא אי נמי משום דלא דמי נדרי זירוזין דהכא לנדרי זירוזין דארבעה נדרים דלעיל לכך לא איבעיא מקמייתא דהרוצה להדיר חבירו זירוזין והוי מיבעיא ליה אההוא דהרוצה שלא יתקיימו וכו' דפשיטא ליה דאפילו פליגי רבנן עליה מכל מקום הלכה כמותו דרב הונא סבר לעיל למדרשיה בפירקא ואף רבא לא איקפיד אלא דלא למדרשיה בפירקא:

דף כד.

מי סברת דאדריה מזמנא לזמינא לא זמינא אדריה למזמנא אמר ליה מזמנת לי אמר ליה אין - פירוש כן אני רוצה לזמן אותך וא"ל זמינא למזמנא דור עליך שאתה מזמן לי ונדר פירוש נדר מזמנא ואמר קונם פירות עלי אם אין אני מזמן אותך ולא הוו נדרי זירוזין משום דדוקא היכא שהמזומן מסרב ומזמן מפציר בו ומזרזו לאכול משלו התם שייך נדרי זרוזין אבל כאן אין צריך לזרז המזומן לאכול שהרי אדרבה המזומן מבקש מן המזמן שידור על כך שיזמנהו:

יתר על כן אמר ר' אליעזר ב"י ואוכל עמו פת חמה - וא"ת מאי יתר על כן י"ל דהכי קאמר אע"ג דשייך לומר לאו כלבא אנא וא"ת והאמר לעיל דלא הוי זירוזין היכא דשייך

לומר לאו כלבא אנא לכן נראה דאמר ליה קונם שאי אתה נהנה ממני לעולם אם אי אתה אוכל היום פת חמה והשתא לא שייך טעמא דלאו כלבא אנא ואשמעינן דאע"ג דפי' לו פת חמה וכוס של חמין דמקפיד הוא טפי וסד"א דמתכוין לנדר אפ"ה שרי:

דף כד:

מאי הויא עלה - וא"ת והא פשיטנא כבר דפליגי רבנן עליה לכן נראה לפרש הלכה כרבי אליעזר ב"י או לא:

נדרי הבאי אם לא ראיתי - פירוש שאמר קונם פירות העולם עלי אם לא ראיתי וכו' מותרין מטעם דעבידי אינשי דמשתעי הכי כדי לאמת ולצדק את דבריהן כשרואין מעשה אחד יותר ממה שרגיל להיות ואין בלבו לאסור ואנן סהדי כדפרישית לעיל:

כעולי מצרים - לפי שראה עם רב יותר ממה שרגיל:

נחש טרוף - לפי שראוהו טרוף - יותר משאר נחשים ודווקא כשראה כדפרישית אבל אם לא ראה שום אדם ולא שום נחש ודאי לא הוי נדר הבאי ואסור משום דעבידי אינשי דמישתעו הכי כיון שלא ראה כלל:

אלא אמר רבא דאמר יאסרו כל פירות שבעולם וכו'. [בשבועות פירשו התוספות באורך]:

דף כה.

בטרוף - פי' שהוא מנומר שהיו כמו קורות בית הבד ול"נ דמה ענין מנומר לקורות בית הבד לכ"נ לפרש בטרוף פלט"ר בלע"ז ופריך כולהו נמי טרופין פירוש בבטן ולכך ניחא גבי קורות בית הבד:

דף כה:

נדרי שגגות - קונם כל הפירות שבעולם אם אכלתי ושתיתי היום ונזכר שאכל ושתה פטור שאלמלי היה יודע שאכל לא היה נודר ובעי' פיו ולבו שוין וא"ת לעיל (יד:) דקאמר קונם [עיני] בשינה היום אם אישן למחר אל יישן היום שמא יישן למחר ה"ד אי שכח וישן למחר נדרי שגגות מותרין ובמזיד ליכא למיחש עד שיעבור במזיד על נדרו וי"ל מתוך כן דאמרינן בתנאיה לאו מזדהר איכא למיחש שמא יישן למחר במזיד:

קונם אשתי נהנית לי - פר"י מיירי דלא משועבד לה:

שגנבה כיסי ושהכתה בני - אין לפרש שפירש אם גנבה את כיסו וכן אם הכתה את בנו דא"כ פשיטא דלא חל הנדר:

פותחין לאדם בכבוד שבתות וי"ט - כגון שנדר שלא לאכול ושלא לשתות יין שנה אחת ולא נזכר על שבתות וי"ט להוציאם מן הכלל כשבא לישאל על נדרו פותחין לו בכבוד שבתות וי"ט דאמרינן אילו ידעת והיית זכור בשעת הנדר על שבתות וי"ט כלום נדרת עליהם והוא אמר לאו מתירין אותו אף לימי החול כדמסיק במשנה דנדר שהותר מקצתו הותר כולו והותר מקצתו הותר כולו דקאמר בלא התרת חכם אלא הותר מחמת נדר טעות קאמר ול"נ דהלשון משמע שצריך התרת חכם מדקאמר פותחים אלמא משמע דצריך התרת חכם לכ"נ דודאי צריך התרת חכם ולא דמי למתני' דנמצאו אביו או אחיו דלא צריך שאלה דהתם הנדר בטעות ושגגה גמורה דאנן סהדי שסבור בלבו ששם אינם קרובים דהא אפשר שפיר בלא אחיו הלכך הרי הוא כאילו אמר בפירוש הרי עליכם פלוני ופלוני אבל הכא שנדר שנה אחת תמימה הכל יודעין שאי אפשר לשנה אחת בלא שבתות ואם כן כשנדר שנה אחת ודאי היה דעתו גם אשבתות וי"ט ולא מצי למימר שטעה כמו במתני' אלא שהוא מתחרט עכשיו על שבתות וי"ט שלא הוציאם מן הכלל הלכך צריך שאלה והתרה גמורה כשאר נדרים:

עד שבא ר"ע ולימד נדר כו' - להכי מייתי הך מתני' מקמי פלוגתא דרבה ורבא דפליגי בפלוגתא דשמאי והלל משום דפלוגתא דרבנן ור"ע בהא דפותחין הוו כפלוגתא דב"ש וב"ה דת"ק כב"ש ור"ע כב"ה וא"ת ות"ק כב"ש וי"ל דאית ליה דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה:

אמר רבה דכ"ע כל היכא דאמר אילו הייתי יודע וכו' - מאחר שלא החליף דבריו הראשונים אינו נראה עקירת נדר שמתחלה אמר כולכם והשתא נמי כי שרי לה אמר כולכם לכך לא אמרי' כי הותר מקצתו הותר כולו וה"ה נמי אם מתחלה אמר בפרט כגון לזה ולזה וכלל אביו עמהם וחזר ואמר אילו הייתי יודע שאבי ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבי מותר מאחר שלא שינה ולא החליף את לשונו אין כאן עקירת נדר ודכ"ע לא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו אליבא דרבא והא דנקט שיטתו בלשון כולכם לישנא דמתני' נקט דאמר הרי עליכם קרבן:

לא נחלקו אלא - כשהחליף ושינה את דבריו הראשונים שמתחלה אמר כולכם אסורים ועתה אמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבי מותר והוא הדין אם החליפם בצד אחר שמתחלה אמר לזה ולזה והשתא אמר כולכם דמאחר שהחליפן לכלל ופרט שמתחלה כלל באיסור ופרט בהיתר אי נמי פרט באיסור וכלל בהיתר אמרי ב"ה ור"ע מאחר שהחליפן נראה כעוקר נדרו והותר מקצתו הותר כולו וב"ש לא שני ליה ואסרו בתרווייהו:

דף כו.

ורבא אמר דכ"ע וכו' - פי' רבא אית ליה דכל היכא דאמר בסוף פלוני ופלוני בין אמר מעיקרא כולכם בין מעיקרא לזה ולזה דהשתא לא החליף לשונו אפ"ה כיון דלבסוף הותר מקצתו לגמרי שלא כלל אביו עם האחרים כשבא להתיר נדרו אמרינן הותר מקצתו הותר כולו דב"ש אמרי נמי נדר שהותר מקצתו הותר כולו לא נחלקו אלא דאמר כולכם לבסוף דב"ש סברי לה כר"מ דאמר תפוס לשון ראשון ובתחלת דבריו בשעת התרה כלל אביו עמהם וא"כ אין כאן הותר מקצתו וא"ת אי תפוס לשון ראשון אמאי אביו מותר והלא מתחלה אמר כולכם דמשמע אפילו אביו ויש לומר דודאי אנן סהדי דאין דעתו לאסור אביו אילו יודע שהיה שם ומ"מ לא חשיב ליה הותר מקצתו לגבי להתיר לאחרים:

מתיבי כיצד אמר רבי עקיבא נדר שהותר מקצתו הותר כולו וכו' - בשלמא לרבה דתלי פלוגתייהו בהחלי' לשונו מוקי רישא כדקתני כולכם כגון דאמר בתחלת נדרו לזה ולזה עכשיו כשחוזר בו אמר כולכם כדקתני בברייתא וסיפא דברייתא דקתני לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן מיירי שאמר מתחלה בשעת נדרו כולכם ועכשיו בשעת חזרה אומר לזה ולזה וכולכם דרישא ולזה ולזה דסיפא דהך ברייתי' תרווייהו קאי אשעת חזרה ואיצטריך רישא וסיפא לאשמועינן דבכל ענין שיחליף לשונו אמר ר"ע הותר מקצתו הותר כולו וא"ת מ"מ קשה מסיפא דסיפא דקתני הותר האחרון וכולן אסורין היכי משכחת לה וי"ל דהשתא לא דייקינן בלישנא דראשון ואחרון עד בסמוך:

אלא לדידך בשלמא רישא - דאמר הותר [א' מהן] הותרו כולן דאמר כולכם בשעת חזרה ולכך לרבי עקיבא הותרו כולם ולא לרבנן אלא סיפא על כרחו דאמר לזה ולזה בשעת חזרה אמאי פליגי רבנן עליה וא"ת לפי' ר"ת דפירש לעיל דרבא דפליג בכולכם לבסוף בין אמר בשעת הנדר כולכם בין אמר בשעת הנדר לזה ולזה אם כן לישנא דכולכם ברישא ולזה ולזה תרווייהו אשעת הנדר קיימי דאידי ואידי בשעת חזרה אמר כולכם ולהכי ר"ע דוקא ולא רבנן וי"ל דמשמע ליה דלשונות דברייתא אחזרה קיימי מדקתני כיצד אמר ר"ע נדר שהותר מקצתו הותר כולו משמע דאשעת היתר קאי לפרושי ועי"ל כיון דעיקר פלוגתא דר"ע ורבנן תלוי במה שאמר לבסוף כולכם א"כ זה היה לו לפ' בבריי' ברישא ובסיפא כ"נ לרש"י:

דף כו:

ולרבה מי ניחא סיפא במאי מוקים לה הדין הוא ראשון הדין הוא אחרון - כלומר מ"ש ראשון ומ"ש אחרון בתרווייהו הוה ליה למימר הותרו כולן:

אלא דרישא דאמר כולכם - ובהא פליגי רבנן ור"ע דסיפא לאו מפלוגתא דרבנן ור"ע אלא אפי' רבנן נמי מודו וכגון שתלאן זה בזה:

איתיביה רב אדא בר אהבה לרבא - בכולהו פירכי גרסינן לרבא מיהו האי פירכא איתא לרבא וכ"ש לרבה כמו שאפרש בע"ה:

קונם בצל שאני טועם - משנה היא בפרק ר' אליעזר:

כופרי יפה ללב - על שם מקומו וכן כלב כופרי ובערוך פי' שהוא לשון כפר שהוא של כפרים:

מאי לאו דאמר אילו הייתי וכו' כל הבצלים וכו' והתיר ר"מ - וקאמר לדידך דקאמרת לעיל דב"ש אסרי משום תפוס לשון ראשון וב"ש כרבי מאיר והכא בהך ברייתא מתיר רבי מאיר אע"ג דסבר תפוס לשון ראשון [ולרבה אמת קשה טפי] דלדידיה אמר לעיל בכולכם אסור לכ"ע והא דפריך לרבא טפי היינו משום שהיה תלמידו ומשני לא באומר אילו הייתי יודע הייתי אומר פלוני ופלוני ור' מאיר אליבא דרבי עקיבא ואליבא דרבנן כלומר אליבא דכ"ע הוא והיינו כרבא דאמר לעיל דהכל מודים באומר לזה ולזה ואליבא דרבה נמי לאו פירכא היא די"ל דאליבא דרבי עקיבא אמר דוקא ולא אליבא דרבנן דהא פליגי רבנן בלזה ולזה:

דף כז.

לא באומר אילו הייתי יודע שבנות שוח בתוכה הייתי אומר כל הכלכלה אסורה וכו' - וא"ת מ"ש גבי בצל דס"ד דמקשה שאמר הייתי אומר כל הבצלים וגבי כלכלה ס"ד דמחשבינן דאמר שחורות וכל חד דחייה לזה ולזה וי"ל דגבי בצל משמע בצל סתמא ולכך משמע כל הבצלים אבל גבי כלכלה לא אמר כל הכלכלה אלא כלכלה בלא כל והרי לא נדר מן הכלכלה עצמה שאינה ראויה לאכילה אלא ממה שבתוכה נדר ולכך ס"ד דאמר הייתי אומר תאנים שחורות וכו' ואית דגרסי בברייתא לא הייתי נודר אלא משאר כלכלה והשתא ניחא דמשאר משמע קצת שמפרש תאנים שחורות ולבנות וכו':

אי לרבה רישא כרבי עקיבא וכו' - דנדר א' מחמשה משמע שהיה מונה והולך עד חמשה והיינו דאמר פלוני ופלוני ואחזרה קאי שקאמר בסוף הייתי אומר פלוני ופלוני וסיפא דקתני חוץ מאחד מהם היינו שהותר בלשון זה שאמר בסוף הייתי אומר כולכם חוץ מאביו ולכך קאמר דלרבה הוי רישא כר"ע דווקא ושרי בפלוני ופלוני וסיפא דאסר בכולכם חוץ מאביו מיתוקמא ואפילו כדברי הכל דלרבא רישא דברי הכל כדקתני איהו

לעיל דהכל מודים בפלוני ופלוני וסיפא רבנן דוקא דאסרי בכולכם ורבי עקיבא שרי והלכך לדידיה רבנן קתני לה:

זכוותיה בבי דינא - שטר זכות:

והא אונס רחמנא פטריה - וה"נ לא הוצרך להתנות עליו דדבר פשוט הוא:

וכי תימא קטלא שאני - אבל הכא לעולם הוי פושע ממה שלא התנה להוציא אונס מן הכלל הא תנן אלו הן נדרי אונסין ולא אמרינן איבעי לאיתנויי הכא נמי לא שנא וא"ת באיזה אונס מיירי הא באונסא דשכיח איבעי ליה לאיתנויי אי נמי אונס דשכיח ולא שכיח הא נמי איבעי לאיתנויי ולא אתני כדמוכח בכתובות גבי גט ובשמעתין מדמה ליה לגיטין וי"ל דמיירי באונס דלא שכיח כלל וא"ת א"כ דמיירי באונס דלא שכיח כלל מאי טעמיה דרב הונא דאמר דליבטלן זכותיה והא אונס דלא שכיח כלל לא איבעי לאתנויי כדמוכח בגיטין פרק מי שאחזו (גיטין דף עג.) גבי נפל מן הגג וי"ל דשאני הכא דאמר ליבטלן זכוותיה משום שמודה שהשטר פסול לכך אמר ליבטלן זכוותיה אפי' באונס דלא שכיח דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי והא מודה שראיותיו שקר הן שהרי אינו מוחל לו שום דבר אלא מטעם הודאה:

דף כז:

ולרב הונא אסמכתא היא - הוה מצי למימר דס"ל לרב הונא דאסמכתא קניא אלא ניחא ליה ליישב רב הונא אליבא דהלכתא דר"נ פסיק בסמוך כרבי יהודה:

שאני הכא דאמר ליבטלו זכוותיה - פי' מטעם הודאה כדפרישית לעיל:

והלכתא אסמכתא קניא וכו' - לכאורה דאמר בלא מעכשיו דאילו אמר מעכשיו מועיל שפיר בלא קנין בב"ד חשוב כדמוכח פר' איזהו נשך (ב"מ דף סז) ומיהו אור"י דע"כ הכא מיירי דאמר מעכשיו מדאמר דקנו מיניה וסתם קנין בסודר וקנין סודר בלא מעכשיו אינו מועיל כלום כדאמר לקמן פרק השותפין (דף מח:) דהא הדר סודרא למרא פירוש כשחל הקנין אינו מועיל כלום כגון אם אמר לאחר ל' יום א"כ אין הקנין עד לאחר ל' יום וכבר הדרא סודרא למריה וא"כ ע"כ מיירי הכא דאמר מעכשיו ואפ"ה קאמר דדוקא בב"ד חשוב קנו מיניה אבל בלא קנין בב"ד חשוב לא מועיל מעכשיו בלא אסמכתא והא דמשמע באיזהו נשך דמעכשיו מועיל בלא ב"ד חשוב י"ל דאסמכתא דהתם שאני לפי שהוא דרך מכר דמיירי שהלוהו על שדהו ואמר ליה אם אין אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי הוא שלי אור"ת שלכך נהגו לאסוף כל בני העיר בשעת שידוכין היינו כי היכי דליהוו ב"ד חשוב ולא יהא ערבון אסמכתא ואין נראה לר"י שהרי כמה פעמים אין

שם אלא קרובים וגם אין מתקיים לשום קיום תנאי לכ"נ דלענין ערבון של שידוכין נראה דהכי הוא דקני שפיר בלא מעכשיו וגם בלא קנין ב"ד חשוב דלפי שמתבייש ביותר מי שחוזר בו לא חשוב אסמכתא כלל דלאו גוזמא הוא מה שמתנה עמו בערבון אם יחזור בו דדמי בושתו הוא ולא גזרינן כמו אם אוביר ולא איעביד אשלם במיטבא:

נודרים להרגין - הורגים נפשות על עסקי ממון ולחרמים קילי טפי וזו אף זו קתני:

שהם של תרומה - וא"ת התינח הרגין וחרמים שגוזלין ממון ועתה כשאמר להם שהם של תרומה לא יגזלו אותם דאינם מתכוונים כ"א לגזול ולא לאיסורא כיון שאינה ראויה לאכילה לזרים אבל מוכסין מאי אהני לעולם ישאל המכס וי"ל שלא היו רגילים ליקח מכס זה ממוליכי תרומה לכהנים:

דף כח.

והא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא - פי' בב"ק (דף קיג):

במוכס שאין לו קצבה - ואין תאמר מכל מקום דינא דמלכותא הוא וי"ל כיון שאין דרך המוכסין כך אין זה דינא אלא גזילה של מוכס עצמו ואע"ג דסבירא לן דברים שבלב אין דברים לגבי אונסין שרו רבנן וא"ת הא לעיל (דף כ:) - גבי ד' נדרים התירו בלא שום אונס אף על גב דהוה דברים שבלב הוויין דברים וי"ל דהתם היינו טעמא משום דאנן סהדי שדעתו לכך וכיון דאנן סהדי הרי כאילו פירש בהדיא ולא הוי דברים שבלב אבל הכא ליכא למימר אנן סהדי אי לאו האונס ובין תלמיד חכם ובין עם הארץ מיתסר בלא אונס כשאמר בלבו היום כיון דלא שייך אנן סהדי וההיא דרבי עקיבא שנשבע ומבטלה בלבו (במסכת כלה) התם נמי הוי אונס שהיה צורך גדול לידע לברר על אותו עז פנים שהיה ממזר:

וב"ה אומרים יש שאלה בשבועה - פי' נזקקין להתיר לו ולמ"ד לעיל (דף כב:) אין נזקקין לאלהי ישראל מוקי הך דב"ה דהכא בנדר בודאי אי נמי בשבועה רק [לא] הזכיר שם שמים:

הרי נטיעות האלו קרבן - הכא מיירי שמתפיס להו לדמי קרבן ממש דלא מיירי בקונמות מדלא אמר כקרבן ואפילו לר"מ דלא שנא בין הקרבן לקרבן דבכל ענין יחול אסור קונם ה"מ כשאוסר האיסור או עליו או על חבירו כגון שאמר ככר זו קרבן או עלי או עליך אבל כאן שאמר קרבן סתמא ואינו מדכיר קרבן גבי שום אדם הלכך ע"כ לדמי קרבן אמר:

אם אינן נקצצות - כגון דאיכא זיקא נפישא כדאמר בגמ' וסבור הוא שלא יוכלו לימלט מן הרוח וכן טלית זו אם אינה נשרפת כגון דאיכא דליקה וסבור שלא יוכל לימלט

מן האש ואפילו הכי יש להן פדיון כלומר הם קדושים ופדיון מועיל בהם ואגב דקתני בסיפא אין להן פדיון תנא נמי ברישא יש להם פדיון אבל עיקר חידוש ממה שהם קדושים כדפירשתי:

דף כח:

ה"ג רבינו שמואל וליתני קדושות ול"ג ואין קדושות דמשמע דפריך וליתני בסיפא דאינה קדושה ואדרבה בסיפא קדושה טפי דאין להם פדיון היינו דאין מועיל להן פדיון כדקאמר בסמוך אלא גרסינן וליתני קדושות ותו לא ואריש פריך ור"י [פירש] דשפיר גרסינן ליה ותרווייהו קיימי אריש ופריך הכי וליתני הרי אלו קדושות אם אינם נקצצות ואינם קדושות אם נקצצו וממילא ידעינן דפשיטא דיש להן פדיון כשאר כל חרמי דמים:

איידי דבעי למיתני בסיפא אין להם פדיון - כלומר שאין פדיון מועיל בהם דלעולם חוזרות וקדושו' כדמסיק תנא נמי רישא יש להם פדיון:

היכי נדר - פר"י דאי סתם כדקתני ולא נתן זמן לקציצתן א"כ אינם קצוצות ואין לך קצוצות דאינם נקצצות לסוף אלף שנים מחמת שהיא מתייבשת:

דאיכא זיקא נפישא - וא"ת מה ענין זה לשאר נדרים דלעיל דקתני ד' נדרים התירו וי"ל משום דמהו דתימא דחשיב נדרי זרוזין שאין נדר אלא לאמן דבריו שלא יתנצלו ולא משום דדעתו להקדישם אם ינצלו קמ"ל דאפ"ה הוו קדושות דגמר בלבו להקדישם [שסבור] הוא שיכול להיות דמינצלן:

אין להם פדיון ולעולם - בתמיה וכי לעולם לא יהא להם פדיון דפשיטא ליה דאין להם פדיון ר"ל שאין מועיל להם פדיון כמקדש וככלים דאין להם פדיון:

אמר בר פדא פדאן חוזרות וקדושות וכן לעולם עד שיקצצו - שכך ר"ל הרי הן קרבן עד שיקצצו דכל שאפדם תחזור ותחול קדושה עליהם כל שעה נקצצו פודן פעם אחת דקדושה שבהן לא פקעה בכדי אע"ג דעד שיקצצו קאמר:

עולא אמר כיון שנקצצו שוב אין פודן - דלא הקדישן אלא עד שיקצצו דפקעה קדושה בכדי כשנקצצו וצ"ע לעולא אם [פדאן] חוזרות וקדושות או לא וי"ל שמודה דאם פדאן חוזרות וקדושות כל זמן שלא נקצצו כמו לבר פדא דמדלא פליג עליה שהרי שיטה דהש"ס משמע כן מדפריך ולעולם משמע פשיטא ליה דאין להם פדיון דקאמר היינו דאינן בתורת פדיון דפשיטא ליה דעד שיקצצו הם קדושות וא"ת מנלן דלעולא חוזרות וקדושות וכ"ת מל' עד שיקצצו הא איצטריך לעולא לכוין לשון כשנקצצו דשוב אין פודן כדפרישית וא"כ מנ"ל דפדאן חוזרות וקדושות קודם קציצה. וי"ל דא"כ הוה ליה

למימר (לנודר) הרי הנטיעות האלו קרבן עד שנקצצו ולא יותר או אומר אינם קרבן אלא עד שנקצצו ואז משמע תרתי משמע דפדאן חוזרות וקדושות קודם קציצה ומשמע נמי דאחר קדושה פקעה קדושה מנייהו מדלא אמר הרי הן כקרבן לעולם:

דף כט.

היום את אשתי ולמחר אי את אשתי מי נפקא בלא גט - וא"ת ומנלן דצריך גט וי"ל דבפרק המגרש בגטין (דף פג:) מיבעיא לן גבי האומר לאשתו היום אי את אשתי ולמחר את אשתי כלומר תהא מגורשת היום ולמחר לא תהא מגורשת מהו ופשיט התם כיון דפסקה פסקה והויא מגורשת לעולם ואם כן גבי קדושין נמי הוי מקודשת לעולם דאיתקש הויה ליציאה וס"ד השתא דבהא לא פליג עולא:

והתנן שור זה עולה כל ל' יום עולה - ומועלין בה כל אותן שלשים יום - אור"י דגרס דתניא שהיא ברייתא ולא משנה:

שור זה עולה כל שלשים יום ולאחר ל' יום שלמים כל ל' יום עולה - ומועלין בה כל אותן ל' יום [וגם] אם בא כל אותן ל' יום מקריבו כדין עולה ואם נתעכב להקריבו עד לאחר ל' יום הוי משם ואילך שלמים אלמא פקעה קדושת הגוף בכדי ולא דמי להא דאמר בזבחים (דף ל -) תחול זו ואח"כ תחול זו לא חיילא דשאני הכא דלכתחילה לא אמר סתם שיהיה עולה אלא אמר כל ל' יום:

דאמר לדמי - שאמר לדמי עולה וא"ת והא אמרינן הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף וי"ל דאיירי הכא דאמר לדמי נסכים דמודה שם רבא כדאמר בשבועות בפ"ק (דף יא -) אי נמי התם בתם ולכך קדוש קדושת הגוף אבל הכא בבעל מום ולכך קדוש קדושת דמים:

דף כט:

לימא תיהוי תיובתא דבר פדא דאמר לא פקעה קדושה בכדי - וא"ת אמאי לא פריך לעולא כמו לבר פדא מקדושת הגוף מהא דהא סבירא ליה קדושת הגוף לא פקעה בכדי מההיא דהאומר לאשה היום את אשתי וכו' וי"ל דאביי שהקשה לרבא וקדושת הגוף לא פקע בכדי וכו' כדי לסתור דברי רבא שהיה אומר דמודה עולא דקדושת הגוף נמי לא פקע בכדי ומכל מקום לא קשה לעולא מההיא דהאומר לאשתו משום דלאו היינו בברייתא אלא מימרא (לעולא) ולכך לא פריך לעולא:

אמר לך בר פדא ה"ק - סיפא אם לא אמר מעכשיו שלמים לאחר ל' יום עולה הוי - פי' שלא אמר [אלא] לאחר שלשים יום עולה הרי זו עולה ואשמעינן חידוש אע"ג שלא אמר

דיבורו בשעה שקדושה חלה דאימת חלה הקדושה לאחר שלשים יום ונדר אחר דיבור אפ"ה חלה הקדושה שפיר לאחר ל' יום:

מידי דהוה האומר לאשה וכו ' - וא"ת בשלמא סיפא מתרצא שפיר אלא רישא דאמר שור זה כל ל' יום עולה לאחר שלשים יום שלמים אלמא דפקעה - קדושה בכדי והיכי מתרץ לה וי"ל דהכי פירושא כל ל' יום עולה וה"ה דהוי עולה לאחר ל' יום נמי דקדושה לא פקעה בכדי וזימנין דהוי לאחר ל' יום שלמים כגון דאמר לאחר ל' יום שלמים ותו לא וכ"ת תרתי למה לי לא זו אף זו קתני לא זו דקדושת הגוף אלא אפילו קדושת דמים נמי לא פקעה וקשה דלשון לא משמע כן דמדקאמר כל ל' יום עולה משמע כל ל' יום עולה דוקא אבל לאחר ל' יום לא הוי עולה לכ"נ לר' אלחנן דרישא נמי כגון הרי שור זה עולה כל ל' יום מעכשיו ולאחר ל' יום שלמים הוי והוי תוך ל' יום עולה ולאחר שלשים יום שלמים אע"ג דקדושה לא פקעה בכדי שאני הכא שבתוך כדי דיבור שהתפיסו לעולה אמר מעכשיו ולאחר שלשים יום שלמים א"כ התחיל קדושת שלמים מיד כמו קדושת עולה אלא שלא נגמרה קדושת שלמים עד לאחר שלשים יום דהכי נמי א"ר יוחנן פרק האומר דקידושין (דף נח:) דהאומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום שהקידושין מתחילין מיד ואין נגמרים עד לאחר שלשים יום וא"ת תינח לאחר שלשים יום הוי לגמרי שלמים וקרב שלמים כיון דקדושת העולה פקעה כדפרישית אלא תוך שלשים יום היכי קרב עולה כדקתני בברייתא ל' יום עולה והלא יש כאן נמי קדושת שלמים בהדי קדושת עולה כדפרישית שמעכשיו מתחיל קדושת שלמים וי"ל כל שלשים יום עולה דקאמר לאו לענין הקרבה אלא לענין מעילה דכיון דיש בו נמי קדושת עולה מועלין בו אי נמי לענין שלא להקריב שלמים תוך שלשים יום ועי"ל דאף לענין הקרבה הוי עולה תוך ל' יום שאין קדושת שלמים עליו תוך ל' יום יותר לבטל קדושה ואע"ג דלגבי קידושי אשה אמרינן שמתחילין הקדושין מיד שאני הכא שיש לקיים ולפרש מה שאמר מעכשיו גבי שלמים לא שיחלו ויתחילו שלמים מיד לבטל קדושת עולה תוך שלשים יום אלא לענין שתפקע קדושת עולה לאחר שלשים יום וה"ג ברישא כל שלשים יום עולה (שלשים יום) ומעכשיו ולאחר שלשים יום שלמים כל ל' יום עולה ולאחר ל' יום שלמים וסיפא ה"ק לאחר ל' יום עולה אם לא אמר מעכשיו שלמים לאחר שלשים יום עולה מידי דהוה האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ואע"ג דנתאכלו המעות מקודשת פי' וגבי הקדש אמירתו חשובה כנתינת מעות גבי אשה אע"ג שנתאכלו לאחר שלשים יום (כ"א מתחילת ל' יום) אפ"ה חייל

הדבור מתחילת שלשים יום כמו גבי קידושין דחיילי הקידושין לאחר שלשים יום אע"פ שנתאכלו המעות כדפי' רש"י לעיל:

לבר פדא דאמר חוזרות וקדושות - אלמא מצי איניש למימר הרי זה הקדש לאחר שאפדנו יהא הקדש ולא הוי כמקדיש דבר שלא בא לעולם וטעמא משום דבידו להקדישו עכשיו בידו נמי לפדותו ולחזור ולהקדישו אם כן תפשוט הא דבעי רבי אושעיא הנותן לאשה שתי פרוטות מהו מי הוי כמקדיש דבר שלא בא לעולם הואיל וכל אותן הימים דאין אשתו אין בידו לקדשה או דלמא השתא הא בשעת נתינת קדושין הוי בידו לקדשה אי נמי השתא היה בידו לקדשה וכשהיא אשתו בידו לגרשה ולקדשה מדעתה השתא נמי מצי לקדש לה מדעתה לאחר שמגרשה ותפשוט ליה מהאי דמועיל שפיר וא"ת כמו דפריך לבר פדא אמאי לא פריך לעולא דהא לעולא אמר לעיל דחוזרות וקדושות אם כן הוה ליה למיפרך לעולא ותפשוט וי"ל דאין ה"נ אלא שפיר פריך לבר פדא דאמר בהדיא עוד י"ל דלעולא לית ליה האי סברא דחוזרות וקדושות ועד שיקצצו דקאמר הנודר היינו דווקא לענין דכיון שנקצצו שוב אינו פודן וא"ת ועולא מי פליג אסתמא דהש"ס דסבירא ליה חוזרות וקדושות מדקאמר לעולם אלמא משמע חוזרות וי"ל דלאו היינו סתמא דהש"ס אלא בר פדא אמר כן והוא ממלתיה וכן אשכחנא באלו מציאות (ב"מ כא -) גבי וכמה אמר ר' יצחק וכו':

דף ל.

פדאן אחרים אין חוזרות וקדושו' - שהרי פדאן לעצמו והרי שם דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אשה נמי כי אחרים שקונה עצמה בגט דאין בידו לקדשה עוד בעל כרחה אלא מדעתה והלכך אימא תיבעי מי אמרינן כיון דאי אפשר לו לקדש בע"כ לפדיון אחרים דמיא ולא מצי מקדיש לה או דלמא השתא מיהא מצי מקדיש לה אדעתה וכיון דכהאי גוונא מצי לקדש לה לאחר שיגרשנה השתא נמי יקדשנה לפדאן הוא דמיא הלכך תיבעי:

הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה - שאין עומדין על שפת הים דאין רגילין לעבור בים ומיהו אדם העובר פעם אחת לזמן מרובה ואינו רגיל לעבור שם לא מיקרי יורדי הים והנודר מיורדי הים מותר בו ואפי' למ"ד בגמ' דאותם שהולכים מעכו ליפו מיקרו יורדי הים התם נהי דאין שוהין בה מ"מ רגילין לעבור תדיר לעבור בים נינהו אבל זה העובר פעם אחת לעשרה שנים לא מיקרי - יורדי הים כלל דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

לא כאלו ההולכים מעכו ליפו - בגמרא מפרש אמאי קאי:

אלא במי שדרכו לפרש - להיות ימים רבים ביחד:

דף ל:

מדלא קאמר הנודר מן הרואים - כלומר מדלא קאמר האיש הנודר שהוא נודר מן הרואים את החמה שאז ודאי הוי משמע למעוטי סומין וא"ת הא דלא קאמר מן הרואים משום דאז הוי דגים בכלל (עוברים) והוא רצה שלא יהיה בכלל יש לומר דהשתא נמי כשאמר מרואי החמה הוו דגים בכלל כל כמה שלא נפרש שהחמה רואה אותן קאמר שהרי דגים רואין יפה החמה אבל חמה רואה אותן לא מיקרו הואיל ומכוסין במים:

לאפוקי דגים ועוברין - דאין חמה רואה אותן דגים כדפי' ועוברים מכוסין במעי אמן אבל שאר בעלי חיים אסורין ומיהו בתבואה ופירות וכל דבר שאין בו רוח חיים שרי אע"ג דחמה רואה אותן דכיון שהזכיר רואי החמה משמע דוקא בעלי חיים שעשויים לראות החמה:

אסור בקרחין ובעלו שיבות - אע"פ שקרח אין לו שערות ובעלי שיבות מליאים שיער לבן ואין הראש שחור:

מאי טעמא מדלא קתני מבעלי שער - כלומר מדלא קאמר הנודר:

אנשים זימנין מיכסו רישייהו וזימנין מגלו - וניכר שחרותם לפעמים כשראשם גלוי ואע"ג דאיכא קרחין ובעלי שיבות מ"מ כמה פעמים מגלין ראשן וגם מותרין לגלות באקראי בעלמא אפי' בפני כל העולם מה שאין כן בנשים:

קטנים לעולם מיגלו - ואין חידוש כשהוברר שחרות שלעולם הוין כך ואין נקראין שחורי הראש אלא אותם שלפעמים ניכר שחרותם ועוד יש לפרש קטנים לעולם מיגלו בין זכרים בין נקבות ואפילו נקבות קטנות שאינן נשואות רגילות יפה בגלוי הראש ואין רגילין לקרות שחורי הראש אלא אנשים דכוותייהו בנשים אינם שחורי הראש:

דף לא.

הנודר משובתי שבת אסור בישראל ואסור בכותים - שגם הכותים מקיימי מצות שבת:

מאוכלי השום אסור בישראל ואסור בכותים - פי' אותן שמצווין לאכול שום מתקנת עזרא בע"ש וגם הכותים שומרים תקנה דאכילת שום בע"ש וכה"ג דמפרשין הכא שר"ל מאוכלי השום מע"ש תנן לקמן פרק קונם יין וכו' (דף סג:) קונם שום שאני טועם עד שתהא שבת אינו אסור אלא עד לילי שבת שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך שבני אדם אוכלין שום:

מעולי ירושלים מותר בכותים - שלא היו עולין לירושלים אלא בהר גריזים היו עובדין:

אילימא ממקיימי שבת אפילו עובדי כוכבים נמי - פי' אם יש עובדי כוכבים אסור בהם וא"ת מאי קאמר הא סתם עובדי כוכבים אין דרכם לשבות בשבת אבל סתם כותים שובתין בשבת וי"ל דהכי קאמר אילימא ממקיימי שבת ושובתים בשבת לא בעי למימר ממצווין על השבת דא"כ לא הוה מיתסר בכותים משום דסבירא לן כותים גירי אריות הן ואינם מצווין אלא בעי למימר מקיימין אע"פ שאינן - מצווין ולכך פריך מאי איריא כותים דכיון שסבר - שכותים גירי אריות הן דא"כ העובדי כוכבים בכלל הכותים ויש מן העובדי כוכבים ששובתים בשבת ולהכי פריך אפילו עובדי כוכבים נמי:

דף לא:

שנכרתו - עליה י"ג בריתות צא וחשוב [מואתנה] (את) בריתי ביני ובינך עד בריתי אקים את יצחק (בראשית י"ז:כ"א) יש י"ג בריתות:

הנה דם הברית אשר כרת וכו' - אע"ג דפשטיה דקרא בהרצאת דמים בדם שנתן משה באצבעו משתעי מ"מ מוקי ליה נמי בדם מילה כשנכנסים לברית כדאמרינן (כריתות דף ט.) במה נכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים מצינו דם מילה קרי דם ברית דכתיב (שמות כ"ד:ח') הנה דם הברית אשר וגו':

דף לב:

שתי עינים וב' אזנים וראש הגוייה - ראש האבר שנימול ושמע וראה ושלט בעיניו ואזניו שהמצות מפקחות את העינים והאזנים כדכתיב (דברים כ"ט:ג') ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה אבל הכא לא קחשיב לב דהא כתיב (נחמיה ט':ח') ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכרות עמו הברית ונדר על המילה אלמא קודם המילה היה כבר לבו שלם לשמים:

להוציא כהונה משם - תימה דאברהם נמי היה מזרעו של שם וי"ל דמכל בניו של שם קאמר ולבסוף ניטל משאר בניו וניתנה לאברהם לבדו א"נ י"ל לפי שלא היה בכור בכל בניו ולא היה לו לירש הכהונה מן הדין אלא דוקא הבכור:

אין בין המודר הנאה וכו' אלא דריסת הרגל - במקום דלא קפדי אינשי כגון בקעה בימות החמה:

ולא ישאילנו נפה וכברה - אבל לא נקט מחבת ופיטפוט שלא ישאילנו דהא פשיטא שלא ישאיל דהנאה המביאה לידי מאכל הוא אלא אפי' נפה וכברה שאינו יכול לאכול אחר תיקון זה בכלי זה אלא צריך תיקון אחר אפייה ובישול אפ"ה אסור לשאול לו נפה:

מקום שמשכירים אסור - דחשיב הנאת מאכל ממה שנהנה השוכר וראוי לקנות מן המעות מאכל:
מני ר"א היא - ומיירי בבקעה בימות החמה דלא קפדי כדפרישית וא"ת ולוקמה הכא בחצר דקפדי וכ"ע וי"ל דא"כ הוה ליה מקום שמשכירין והיה אסור במודר מאכל:
אפי' ויתור - שמוותר לו כדרך המוכרין ומתני' דלעיל דמוכר בפחות ולוקח ביותר מסתברא דאתי כר"א:

דף לג.

אימא שלא ילעוס חיטין - משום הנאת מאכל לעיסתך ואפי' מחטין של מדיר עצמו:
וטבעת להראות בו - כאדם עשיר בבית המשתה וע"י כך יתנו לו מנה יפה:
מאן תנא אמר רבא ר"א היא - וא"ת תנן חדא זימנא ברישא ר"א וי"ל דמכח הך דהכא מדקדק לעיל דאתי כר"א דאי לאו האי הוה מוקמינן ליה בחצר ודכ"ע ולכך מדקדק הכא מסיפא:

דף לג:

חנן אומר איבד מעותיו - משום דהוי מבריח ארי בעלמא ואע"ג דחייב במזונות אשתו מ"מ יכול לומר שהיתה מסתפקת ממעשה ידיה וא"ת והא פרק השוכר [את] הפועלים (ב"מ צג:) דרועה שהקדים ברועים ובמקלות חוזרין ונוטלין שכרם מבעל הבית ואמאי מבריח ארי בעלמא וי"ל דלאו מבריח הוא כיון דברי היזיקא שאם לא הקדים הארי היה אוכל הבהמות והיכא דלא ברי היזיקא שהארי אינו ממש עומד ומזומן ואינו מצילו כי אם מפחד הארי לא הוי ברי היזיקא וא"ת בפורע חובו מבריח מיניה והלא ידוע לכל שיש לו לפרוע חובו וא"כ מהנהו וי"ל דפורע חובו היינו זן אשתו ובניו דאיפשר שיתפרנסו ממעשה - ידיהם ולא ברי היזיקא אבל לא נראה דמדקאמר אחרי כן וזן את בניו ואת בנותיו אלמא משמע דמה שאמר זן בניו לאו פורע חובו וי"ל דרישא מיירי שזן אשתו ואת בניו שלא בפניו וסיפא מיירי בפניו וזהו חידוש ואף על גב שמפרנסם בפניו ואין מוחהו אפ"ה חשבינן להו מבריח עי"ל דפורע חובו היינו פורע ממש וא"ת א"כ ודאי [לאו] מבריח ארי י"ל דיכול לומר בע"ח לפורע חובו מפייסינן ליה דמחיל לי ואפילו במשכון מפייסנא ליה והדר לי משכוני הלכך לאו ברי היזיקא ולכך הוי מבריח ארי:
דמהני ליה פרוטה דרב יוסף - פי' בשעה שעסק במצות אבידה וא"ת ישיב לו אכילת הנאה להקדש אותה פרוטה במקום שנוטלין עליה שכר וי"ל דלא מצי לדיין לדעת כמה

פעמים פטור הוא על ידה ממיתב ריפתא לעניא וא"ת והא אברוחי ארי בעלמא הוא שמבריח מעליו העני דאפי' גבי פורע חוב חשבינן ליה מבריח ארי משום דמצי למימר מפייסי' ליה לפיכך לא ברי היזיקא כ"ש הכא גבי פרוטה שאינה מצויה כ"כ והא לא חשיב הנאה וי"ל דפורע חובו היינו אותו שפורע חובו עבורו מבריח ארי מעליו הלכך לאו ברי היזיקא ולכך הוי כמבריח ארי אבל הכא המחזיר עצמו כמבריח הארי מעל עצמו ע"י שמתעסק באבידת חבירו והרי הוא כאילו נוטל מכיסו של בעל אבידה ונותנה לעני ה"נ גבי פורע חובו אם הבעל חוב נוטל מעות מזה לפטור חובו כמו כן היה אסור:

דף לד.

בשלמא למאן דאמר בשנכסי כו' - פירוש ששניהם מודרי' זה מזה לכך תפול הנאה להקדש אלא מ"ד וכו' אמאי תפול הנאה להקדש יתן שכרו למחזיר שהרי אינו מודר מבעל אבדה:

ה"ג אחדא - פי' לגבי חדא מינייהו קתני תפול (עלי) הנאה להקדש לגבי בעל אבידה שאם המחזיר אינו רוצה לקבל השכר א"כ נהנה מן המחזיר והוא מודר הנאה ממנו אשמעי' במתני' שצריך שיתן הבעל אבידה שכר ויפול הנאה להקדש וא"ת איכפל תנא לאשמועינן שאם היכא שאין המחזיר רוצה לקבל וי"ל דאורחא דמילתא הוא שאינו חושש לקבל שכר הואיל דמצוה הוא אע"פ שאינו מחוייב לעשות כיון שהוא בטל ממלאכתו:

היכי מתרץ מקום קשיא - וא"ת ולישני כדלעיל דחדא קתני ורישא מיירי שאין בעל אבידה רוצה לעכב השכר לעצמו ואז צריך שתפול הנאה להקדש שאין המחזיר רשאי לאוכלו שמודר הנאה ממנו יש לומר דלא דמי בשלמא לעיל רגילות הוא שאין המחזיר רוצה ליטול שכר על השבת אבידה משום - מצוה דגנאי הוא אבל הכא לאו אורחא דמלתא שהרי אין גנאי מלעכבו לעצמו:

דף לד:

היתה לפניו ככר של הקדש וכו' - תימה אי איירי בהקדש מאי שייכא כאן מלתא דרבא גבי מתני' דמיירי בקונמות ונראה דרבא מיירי בקונמות והקדש דנקט לאו דוקא אלא כהקדש קאמר וא"ת אמאי נקט מלתא בקונמות כיון דבהקדש מצי למינקט וי"ל דבהקדש לא אמרי' מעל לפי טובת הנאה שבה אם אין בו שוה פרוטה דאין מועל בהקדש בפחות משוה פרוטה אבל בקונמות בכל דהו איכא איסור הנאה:

ואמר ככר זו הקדש - בלשון זה אמר אע"פ שלא אמר לכשאזכה בה אפ"ה כי זכה בה הוי הקדש והואיל ודעתו לזכות בה וא"ת והא אין אדם מקדיש דשלב"ל ולא דמי לאומר הרי פסח קדושה לאחר שלשים דהויא קדושה התם בידו להקדיש מיד אבל הכא לאו בידו להקדיש מיד לכ"ג שנטלה וזכה בה ולאח"כ הקדישה ובא אדם אחר ונטלה ואכלה או הוא עצמו מתחילתו שזכה בה נטלה לאוכלה זכה בכולה והלכך הקדש נמי חל על כולה ולכך מעל לפי כולה ואם מתחלת נטילתה לזכות בה בכולה להוריש לבניו לחלוק להם או ליתנה למי שירצה ואין לו בה אלא טובת הנאה אבל גוף הדבר אינו שלו והקדש כמו כן שהרי אין אדם מקריב אלא מה שיש לו בה ולכך מעל לפי טובת הנאה שבה ול"נ דלישנא דרבא לא משמע הכי דקאמר ככר זה הקדש ואחר מכאן נטלה לאוכלה משמע דהאי אחר שהקדיש שלא זכה בה עני אחר מכיון שהקדישה לכ"ג דלעולם לא זכה בה עדיין בשעת הקדש וכי תימא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ועדיין לא זכה בה מיירי שהוא בתוך ארבע אמותיו וארבע אמות שלו קנו לו אי נמי כיון שבידו לזכות בה שהוא קרוב ממנה יותר משום אדם הוי חשיב שפיר דבר (שלא) בא לעולם כדאמר פרק האומר בקידושין (דף סב -) כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי נטלה לאכלה כלומר אחר שזכה בה והקדישה כדפרישית שהיתה תוך ארבע אמותיו והקדישה אחר מכאן:

נטלה לאוכלה מעל לפי כולה - לפי שנתכוון לשנות כולה מרשות הקדש ולכך מעל לפי כולה נטלה ע"מ להורישה לבניו א"כ לא נתכוון לשנות בכולה ולכך לא מעל אלא לפי טובת הנאה ומידי דהוה אמשאיל קרדום של הקדש ובקע בו לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבה:

או דלמא עליך אמר ליה ועילויה דידיה שוויה הקדש - לפי גירסא זו דייק מלשון עליך וקשה דא"כ מאי פריך בסמוך מפרה שאני נהנה לך הא לא אמר ליה עליך הא ליכא למימר דבסמוך פריך מנכסי עליך וכו' דהא מדגרסינן בסיפא או שניתנה לו במתנה ולא קתני שנתנה לו משמע דאפרה קאי ולא אנכסים לכ"ג דגרס הכא או דלמא עילוייה שוויי' הקדש בלא עליך: אמר ליה פשיטא דאע"ג דמהני במתנה אסור:

אלא לאפוקי מאי לאפוקי דאי גנבה מיגנב אמר ליה לאפוקי דאי אזמניה עליה - הכי גריס ר"ת וה"פ פשיטא דאסור כי יהבה ליה במתנה אלא לאפוקי מאי כלומר ומה שאסר לענין מה אסרה עליו וכי תעלה על דעתך לומר שאסרה עליו לענין דאי גנבה מיגנב זהו תימה דלא אסרה עליו אלא כשבא לידו בגניבה דאין זו סברא לומר דאסיק אדעתיה דמיגנבא וכן צ"ל ע"כ דאי ס"ד דבמתנה מותרת הא ודאי כל זמן שבידו לא הוצרך לאוסרה דבע"כ לא יקחנה וצ"ל דלענין גניבה אסרה עליו וזהו תימה כדפי' ומשני דאי אזמניה -

עליה זה בא לאוסרה עליו דמזה אסיק אדעתיה שפיר ולעולם אימא לך דבמתנה מותרת ואע"ג שדחה סברא פשיטותא מ"מ רבא במילתיה דאמר רבא דאסור על ידי מתנה ולהכי פריך ליה:

דף לה.

קונם פרה שיש לי שאני הנאה לך נכסי עליך אם יש לי פרה אלא זו - שני נדרים הוו ואי קאמר שאומר לו קונם פרה שיש לי שאוכל ליהנות לך ממנה כלו' שאין לי פרה אחרת ואם יש לי תהא קונם עליך או שאמר בלשון הזה נכסי עליך קונם אם יש לי פרה אלא זו שאני עושה בה מלאכתי ונמצא שיש לו פרה אחרת ועתה נאסרה הפרה והנכסים עליו וגבי קונם נמי ה"פ כדפירשתי:

מת או שנתנה לו במתנה מותרת - מת דתו לא מיקרו פרה וקרדום שלו וכן שנתנה לו במתנה מותרת וקס"ד שנתנה המדיר למודר ומשני שניתנה לו על ידי אחר לפירוש שני דלעיל ניחא דפריך מנתנה לו במתנה דאפרה ואקרדום קאי ואע"ג דלא אמר עליך אבל לפי' ראשון דלעיל דדייק מעליך קשה מאי פריך מנתנה לו פרה וקרדום הא לא אמר עליך וי"ל דלפי פירוש ראשון גרס שניתנו לשון רבים וקאי נמי אנכסים ודוחק הוא שבכל הספרים גרסי' שניתן לשון יחיד דמשמע דקאי דוקא אפרה ואקרדום לכ"נ כפירוש שני וא"ת אכתי היא גופה תקשה לך אמאי לא תנא שניתנו משום נכסים הלא מיירי משנה גם מנכסים וי"ל מ"מ לא נחת לאשמועינן לאשריותא דפרה וקרדום שהיה רוצה לישאל ממנו היה עיקר הנדר וגם בכלל נכסים הם דמיתסר נמי בנדר כנכסים:

הוא מעל וחבירו לא מעל לפיכך אין לו פדיון וחכ"א בין כך ובין כך לא מעל - פירוש וחכמים לא קאי לרישא אלא קאי לסיפא דבעי למימר בין הוא בין חבירו לא מעל וקשה דלישנא דבין כך ובין כך משמע דקאי לכולה מלתא דר"מ ועוד משמע דאפילו לר"מ דיש בו מעילה מכל מקום אין לו פדיון וקשה בפרק האשה רבה (יבמות דף פח.) משמע האי יש בו מעילה משום דבידו לפדותו אלמא משמע דיש בו פדיה בקונמות וע"ק ברישא קאמר ככר זה הקדש מעל מאי קמשמע לן פשיטא דהקדש גמור יש בו פדיון ומעילה לכ"נ לפרש דרישא לא מיירי בהקדש ממש אלא בקונם בלשון הקדש שאסר הככר לכל כמו הקדש ולכך יש בו מעילה כיון שנאסר לכל כהקדש גמור ככר זה עלי הקדש דמיירי בקונם שאינו אסור לכ"ע אלא לדידיה לכך אין לו פדיון דהא דאמרינן בשיש בו מעילה משום שבידו לפדותו היינו קונם שאסור לכל כמו הקדש - וחכמים אומרים בין כך ובין

כך כו' קאי אפילו לרישא משום דאין מעילה בשום קונמות וכיון שאמר הקדש בלשון קונמות אין מועלין:

דף לה:

מקריב עליו קינין וכו' - אם היה המדיר כהן מקריב לזה המודר:
לא ילמדנו מקרא - מפרש בגמרא דבלימוד מקרא נוטל שכר אבל מלמדו מדרש כמו ת"כ והלכות דאין נוטלין עליה שכר ובגמ' מפרש טעמא דנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדר':
אבל מלמד בניו מקרא - מצוה קא עביד ולא הוה אלא גורם הנאה בעלמא ואפילו במקום נמי דנוטלין שכר עליה דמ"מ לא היה המודר נותן שכר למלמד לבניו:
איבעי' להו הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו וכו' - ואי אמרת שלוחי [דידן] נינהו הא מהני ליה דעבד שליחותא - דודאי גוף הקרבן מצוה קעביד מיהו כיון דהאי כהן שלוחו בזה אסור וה"נ אמרינן גבי תורם דאי אמרת צריך דעת הא קמהני ליה וה"נ אי שלוחי דידן נינהו אסור מיהו קשה אמאי לא פשיט ליה מההוא דפ' קמא דקידושין (דף כג -) אמר רב כהנא הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי ס"ד שלוחי דידן נינהו מי איכא מידי דאנן לא מצינן למיעבד ואינהו קא עבדי וי"ל דרוצה לפשוט ממשנה או מברייתא:
ת"ש ומקריב עליו קיני זבים ואי אמרת שלוחי דידן הא קמהני ליה - ויש להקשות דלמא דאמר כל הרוצה להקריב יבוא ויקריב דכה"ג לא מהני ליה ושמא נראה לו דמיירי במודר הנאה בכל כהני דהאי ודאי לא מצינו למימר כי בכה"ג שאני דאז לא יצטרך דעת בעלים ואותן הוו שלוחי דידן:
כדרבי' יוחנן - דאמר הכל צריך דעת בעלים אם מחוייב אדם עולה ושלמים אינו יכול לפטור אותו חבירו שלא מדעתו:
שהרי מקריב אדם על בניו ועל בנותיו - להתירן לאכול בקדשים דכתיב זאת תורת הזב בין גדול בין קטן וקטן לאו בר דעת הוא אלמא דאין צריך דעת בעלים להתירו לאכול בקדשים במחוסר כפרה:
אלא מעתה לרבי יוחנן זאת תורת היולדת וכו' - קצת קשה דבלאו רבי יוחנן ברייתא היא בפ' בנות כותים (נדה דף לד:) דכתיב זאת תורת הזב בין גדול בין קטן:
ומשני ההיא זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה - שכך מצינו שאדם מביא קרבן על אשתו שוטה:

מביא אדם קרבן עשיר על אשתו - אם היא חייבת קרבן לידה או מצורעת ואין יכול לומר עניה היא ואין לה שום דבר שכך כתב לה בכתובתה דאחריות דאית לך עלי מן קדמת דנא דמשמע ליה אפילו שוטה צ"ע מנא ליה הא דמשמע שהוא חייב כל מה שחייבת קודם מזה יש ללמוד דאדם חייב לפרוע חובות אשתו שהיא חייבת קודם שישאנה ולא נראה דבפרק יש נוחלין (ב"ב דף קלט -) איבעיא ליה אי בעל בנכסי אשתו לוקח הוי או יורש הוי דאי לוקח הוי לא יפרע לבעלי חובות של אשתו שלוותה קודם ואפילו מנכסי מלוג שלה ואם יורש הוי יפרע מנכסי מלוג שלה כמו יורש שפורע חובות אביו מקרקעי ואם כן לא מיבעי אלא מנכסי מלוג שלה אבל מנכסים שלו לא יפרע שום דבר - והך בעיא דלוקח הוי או יורש הוי פסק רבינו שמואל בן בתו של רש"י קבלה מרבינו חננאל דיורש הוי וצריך הבעל לפרוע מנכסי מלוג שהכניסה לו אשתו והכי הלכתא שאדם פורע חוב אשתו שהיא חייבת קודם לכן אם יש מטלטלין או חובות כעין שהכניסה לו אע"פ שיורש אינו פורע ממטלטלין מיהו לאחר תקנות גאונים שתיקנו להיות עתה מטלטלין כמקרקעי וגובה כתובתה ממטלטלין אע"ג דממנה אין לגבות כ"א ממקרקעי כמו כן גם החובות נמי יתפרעו מן המטלטלין דכל הדין הנוהג בקרקעות נוהג במטלטלין והא דאמר הכא כל קרבנות שהיא חייבת דוקא קרבנות אבל חוב לא יפרע אלא ממה שהכניסה לו דכיון דיורש הוי ומטלטלין כקרקעות עתה שיעבודם על אותן נכסים אין יכולת ביד הבעל להפקיען אבל יותר ממה שהכניסה לו [אינו פורע] וקרבנותיה נמי דוקא קרבנות חובה אבל לא נדרים ונדבות ואם לאחר נישואין [נדרה קרבן] לא ישלם נדריה דאם לא כן יכולה להחריב בעלה - והכי משמע בירושלמי - גרסא אחרת אם פטרה אינו חייב וה"פ כל קרבנות שהיא חייבת כשהיא תחתיו חייב לפרוע ולפיכך אם פטרה שגירשה אינו חייב שכך כתבה בשובר של כתובה והתקבלתי כתובתי ואחריות דאית לי עלך מן קדמת דנא ולגירסא זו אינו חייב לשלם כלום מקודם נישואין:

דף לו.

אם היה כהן - אותו המדיר ממנו זורק חטאתו ואשמו דמשמע ליה דמיירי בחטאת חלב ודם אלמא שלוחי דרחמנא נינהו וה"ה דמצי לאותובי ממתני' חטאות ואשמות:

אמאי פיגולו פיגול לימא לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי:

אלמה אמר ר' אלעזר הפריש חטאת חלב וכו' - תימה מדרבי יוחנן גופיה תיקשי דהכל צריכין דעת וצ"ע וי"ל דמצינן למימר דר' יוחנן מיירי בכהן המקריב שצריך דעת בעלים:

שוטה לאו בת קרבן היא - והא דאמר לעיל זאת תורת היולדת בין פיקחת בין שוטה מיהו איהו לא מצי מייתי:

יביא אדם פסח על חבירו שכן אדם מביא קרבן על בניו כשהן קטנים וכו' אמר רבי זירא שה לבית לאו דאורייתא הוא - כלומר דקטנים אינם צריכים למנות דאם אוכלין מן הפסח לא הוי כנאכל שלא למנוייו דלא אסר רחמנא אלא להנהו דאיתנהו במצות תכוסו אבל אותם דלא שייך בהו לא מיירי מידי דהוה אנשים דרשות הן שאע"פ שאין חייבות בפסח מותרות לאכול ממנו ואינו נקרא שלא למנוייו וכן בקטנים:

על בישרא קאי ומזכה להון - בתמיה כלומר לאחר שחיטה יכול להמנותם והא תנן (פסחים דף פט.) מושכין ידיהן עד שישחטו אבל לאחר שחיטה לא אלמא דהמנאת קטנים לאו דאורייתא ובניו דקטנים מיירי:

בקטנים למה לי למימר להו - כיון דלא המנום. לזרזן:

דף לו:

ותורם תרומתו לדעתו - בגמ' מפרש לדעת מאן:

מי אמרינן כיון דזכות הוא לא צריך דעת - דזכין לאדם שלא בפניו וזכיה מטעם שליחות שפיר הוי שליחותא והא דאמרינן בכל דוכתא דזכייה מטעם שליחות מהכא תניא ליה:

אילימא - משל בעל הכרי על בעל הכרי:

מאן שוייה שליח - ואמאי תורם:

אלא לדעתו דבעל הכרי הא קא מהני ליה דעביד שליחותיה - כיון דהוא ידע הוי כמו שמצוהו ואיכא איסורא ודאי אי לאו בדעתו לא הוה איסורא דמשום המצוה שרי אבל לדעתו דבעל [הכרי] מכי ידע ביה הוי כמו שמצוהו והוי שלוחו:

הא קא מהני ליה - האי שתורם עליו:

אלא לאו אין צריך דעת - והא דאמרינן (בב"מ כב -) מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם י"ל דהיינו כשתורם משל בעל הכרי אבל בתורם משלו אז אין צריך דעת וא"ת מיהו קשה לרב דההיא דשוקל שקלו אמאי צריך לאוקמא בהפריש ואבד אפי' בלא הפריש ואבד נמי דמצוה קעביד כי הכא צ"ע מיהו ק"ק מאי שנא גבי תורם דמצריך דעת לתרום אסור דשליחותיה קא עביד וגבי מחזיר אבידתו או ללמדו תורה אפילו לדעת יהא אסור כיון שאין מצוה לו ושמא יש לומר דבתורם בתרומה דהדבר תלוי בשליחות דאין יכול לתרום בלא דעתו ושייך ביה שליחותיה קעביד טפי מאבידה דמתני' וגם מצוה איכא פורתא למבין:

משל בעל הכרי - תימה דהכא משמע כיון דאמר כל הרוצה לתרום לא מהני ליה ובפרק המדיר בכתובות (דף ע:) גבי המדיר אשתו מליהנות לה עד ל' יום יעמיד פרנס ופריך ופרנס לאו שליחותיה קעביד ומשני באומר כל הזן אינו מפסיד ופריך וכי אמר הכי לאו שליחותיה קעביד והתנן מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו ומשני מי קאמר יזון כל הזן קאמר אלמא דאי אמר כ"ל השומע יזון שייך למימר שליחותיה קעביד ויש לומר כל השומע משמע לשון שליחות ציווי אבל כל הרוצה אינו לשון ציווי כ"א מי שיחפוץ יתרום ור"י אמר דודאי התם הוא דמיתסר אם אמר יזון דשליחותיה קעביד דקא מהני ליה שזן אשתו ומוותר לה פרנסה דמצוה לפרנס אשתו אבל בשמעתא דתורם משל בעל הכרי ולא משלו ובדין הוא דאיסורא ליכא דאי משום דתורם ליה מצוה קעביד כדמתני ומחזיר לו אבידתו אלא משום דכיון דבתרומה צריך דעת הוי כמו שלוחו דמצווהו לך ותרום וכיון דרבנן הפקיעו תורת השליחות מיניה שפיר עביד וראיה לדבר דאמרינן לעולם משל בעל הכרי וכדרבא ול"ק לעולם משלו וכדרבא אלא ש"מ דמשלו אפי' אומר כל הרוצה איסורא איכא כי ההיא דהמדיר שהמפרנס מפרנס אשתו משלו:

כל הרוצה - אפילו אחר מצי תרים ליה הלכך דעת איכא שליחותא ליכא:

טובת הנאה של מי - שיתן לו ישראל אחר דינר כדי שיתן לבן בתו כהן:

או דלמא לא וכו' - ודבעל הכרי הוי טובת הנאה:

איתיביה תורם תרומותיו לדעתו - קס"ד השתא כדפירש לעיל משלו על של בעל הכרי קאמר וא"צ דעת ואי אמרת טובת הנאה של בעל הכרי מהני ליה בתרומה זו שוה דינר שיתן לו ישראל. הכא במאי עסקינן דאמר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום ומיירי דתורם משל בעל הכרי על של בעל הכרי:

תורם את תרומותיו ומעשרותיו לדעתו - של תורם וקס"ד דמשלו על של בעל הכרי הא קא מהני ליה דשקיל טובת הנאה:

אלא - מדתורם לו שמע מינה דטובת הנאה של תורם היא:

אמרי - לעולם מהא ליכא למשמע מיניה טובת הנאה של מי דהכא לא מיירי אלא בשל בעל הכרי ולדעתו דבעל הכרי ולהכי טובת הנאה שלו ואפילו הכי לא קא מהני ליה: באומר כל הרוצה בו': כדאוקימנא לעיל:

המקדיש בהמה על מנת שיתכפר בו חבירו המקדיש מוסיף חומש דחומש תלאו הכתוב במקדיש דכתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו ומתכפר עושה תמורה ובפ"ק דתמורה (דף י.) מפרש טעמא מקרא:

והתורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו:

דף לז.

הא קמ"ל דאפילו במקום שנוטלין שכר על המקרא וכו' - מפרש ואזיל טעמא דמה אני בחנם דכתיב ראה למדתי אתכם ומסתמא משה לא נטל שכר מישראל שעשיר היה:

שכר שימור - שמשמר מלמד תינוקות שלא ילכו אנה ואנה אבל מדרש אינו צריך ללמוד כ"א לגדול שאינו צריך שימור כבן עשר למשנה:

שכר פיסוק טעמים - וסבר דפיסוק אינו צריך אלא מדרבנן ולא שייך לומר מה אני בחנם אף אתם בחנם:

גדול בר שימור הוא - משמע ליה דמתניתין מיירי אף בגדולים:

חסורי מיחסרא והכי קתני - וה"פ לא ילמדנו מקרא ברגיל ללמוד מקרא דהיינו קטן אבל מלמד הוא בניו מקרא אם ראוי לבנים:

אין קורין בתחלה בשבת - מפני עונג שבת:

אבל שונין בראשון - פירוש יכולין לחזור חזרה ראשונה בשבת:

היינו דאין קורין בתחילה - מפני שמשתכר בשבת ומחזי כמקח וממכר אבל שונין בראשון דכיון דלימדו זו מערב שבת יודעין אותו מערב שבת:

ואי משום שכר שימור אמאי שונין בראשון - הא איכא שכר שימור:

הבלעה היא - ששכר שבת נבלע ולא מיחזי כמקח וממכר שפוסק לו כך לחצי שנה:

לשמור את התינוק - לצורך מי חטאת:

לשמור הזרעים - לצורך עומר ושתי הלחם בשביעית אם שוכר ליומי אין נותנין לו שכר דמיחזי כמקח וממכר אם היה נוטל:

דף לז:

שכר שבוע נותנין לו שכר שבת ואם אבדו חייב באחריותן - כדין שומר שכר דמחייב בגניבה ואבידה ואין להקשות חפצי שמים הוא דקבלת שכר לאו חפצי שמים:

אלא היינו טעמא דאין קורין בראשון דיפנו אביהם של תינוקות ולאו משום שכר שבת כלל אלא אפי' כשאביהם של תינוקות מלמדין אותן בחנם שיהיה להם פנאי שיהא פנוים לסעודת שבת ואם יקראו בראשון ישהו שהייה מרובה וה"ה אם יש להם מלמד בשכר שאסור מהאי טעמא:

אבל שונין בראשון - דתו ליכא שהייה כל כך כיון שמלמדים כבר:

למצותיה - דשבתות:

ואיבעית אימא - טעמא דאין קורין משום דבשבת אוכלים טפי מבחול ויקיר עלייהו עלמא כלומר שכבדין הם מפני שינוי ווסת דאין יכולין לעסוק ולטרוח וללמוד בראשון:
בנות מי בעיין שימור - ומתני' סתמא קתני בין בנים ובין בנות ובנות ליכא יוצאניות ולא בעיא שימור א"כ לא שייך בהן שכר שימור:
שכר פיסוק טעמים דאורייתא - ואסור ליטול שכר עליהם:
אלו הפסוקים - מקום שהפסוק מסיים שם:
ואמרי לה אלו המסורות - מאן דאית ליה פיסוק טעמים לאו דאורייתא מפרש אלו המסורות חסירות ויתירות:
מקרא סופרים ארץ ארץ - [שמשתנין] באתנחתא וזקף קטן שמים מצרים:
עיטור סופרים - דלכאורה משמע דאחר תעבורו וסבריה ואחר תעבורו וכן אחר תאסף ואחר מסתבר אחר נוגנים ואחר משמע:
פרת דבלכתו - להשיב ידו בנהר פרת פרת אינו כתוב ונקרא:
איש דכאשר ישאל - פי' כאשר ישאל איש בדבר האלהים איש קרי ולא כתיב:
באים דונבנתה - הנה ימים באים ונבנתה באים קרי ולא כתיב:
את דהגד הוגד - הגד הוגד לי את אשר עשית:
אלי דהגורן - אלי אם לא:
נא דיסלח - בנעמן:

דף לח.

זאת דהמצוה - פרשה ואתחנן ואינו כך בשום חומש:
ידרוך הדורך - בירמיה:
צדקתך כהררי אל - ולא קרי כהררי אל צדקתך וי"א הוי"ו מוצדקתך שאמר אנחנו וצדקתך:
[**אותי צוה**] - הכי אמר משה לישראל אותי צוה ואני לכם:
למען תהיה השירה הזאת לעד בבני ישראל - ואי בשירה לחוד מאי עדות איכא:
אלא פלפולא בעלמא - שיטת חריפות והבינה נמסר למשה רבינו ונהג טובת עין ואמר משה כו':
[**וכתיב עשר אמות אורך הקרש**] - אלמא ארוך היה וכיון דהיה ארוך גבור היה:
עביין ג' - והוצרך לחבטן בקרקע בכח גדול:
אי בלא אגרא - מי הוא דשקיל בלא אגרא ומאי רבותא אלא אפילו באגרא לא שקיל דעשיר היה:

דלמא משום דעני היה - ולא היה רוצה לשכור מהם:
ביתו עמו - כלי תשמישו עמו ואינו נהנה משל אחרים:
דאילו במשה כתיב לא חמור אחד מהם נשאתי - בעל כרחייהו מכלל דברצון שכרה ושמא לא היו רוצים ובושים לסרב מלהשכיר ואילו בשמואל כתיב רצותי משמע לא בקשתי לשכור ממנו ואפילו בריצוי:
וזן את אשתו ובניו - אי אתיא כחנן ניחא דמבריח ארי בעלמא הוא וכי אתיא נמי כרבנן ניחא שפיר דמיירי הכא ממזונות יתירות ואין נפרע [מבעלה] דכי פליגי רבנן היינו במפרנס סתם אע"פ שלא פי' לשם הלואה מ"מ לשם מתנה לא יהיב והוי לרבנן כמו יורד לתוך שדה חבירו שלה ברשות דנוטל מה שהשביח וחנן מחלק בין השביח להיכא דלא הוה אלא מבריח ארי מנכסי חבירו א"כ אם נותן מתנה לאשה דין הוא שאין יכול לתבוע לבעל כלום והכא מיירי שנותן מתנה לאשה ממכירי הבעל:
לא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה - משום דלפטומא עבידא והוי הנאה גמורה שנהנה זו מגופה וזו מפירה:
אמר להם כו' - שהטמאה נפשה וגופה לשמים שאינה יכולה ליהנות אלא בעוד נפשה בה הלכך לאו הנאה היא אבל טהורה נפשה לשמים כלומר אע"פ שנפשה לשמים גופה שלו לשחיטה:

דף לח:

הרי מוסר שפחה לשמשו - דס"ד דאיירי בקטנה שניסת על ידו ואת אמרת דמותר להשיא בתו הא פשיטא דאסור:
בבתו בוגרת דמדעתה - וקמ"ל אף על גב שהוא מדבר עמה ומשיא עצה לה להנשא לו הנאת דבור לא מקרי הנאה:

דף לט.

אפי' עומד - דקא מתהני מדריסת הרגל:
במקום שנוטלין שכר על הישיבה - לכך אסור לבקר בחנם אבל בעמידה דאין נוטלין שכר עליה מותר בחנם דמצוה קעביד:
על העמידה לא בעי למשקל - כיון דמצוה הוא ויש לו לעשות בחנם - על הישיבה בעי למשקל ואסור לעשות לו בחנם:
דלא אדריה מחיותיה - כלומר היינו טעמא דעומד ואע"ג דאדריה מן ביתיה לא היה דעתו לאסור עליו ביתו לבא כאן בשביל חיותו לבקרו:

אפשר בעמידה - והלכך בישיבה לא הוי חיותא שאפשר למבקר להיות בעמידה:
חלה בנו שואלו בשוק - דאסור ליכנס בביתו [כיון שהדירו] וס"ד דברייתא מתפרשת כפי' דמתני':
בשלמא לעולא ניחא - דשרי לבקרו הוא ולבנו אסור אחיותיה דבנו אדרה אלא לשמואל כי היכי דלאביו שרי בעמידה ה"נ בנו מותר בעמידה:
פסקת - הדבר [דמתני' בשנכסי] מבקר אסור ובריייתא כשחולה אסור הוה ליה לשנות התנא הברייתא בענין דמתניתין:

דף לט:

מתניתין קשיתיה - והוזקק להעמידה בשנכסי מבקר אסורים על החולה:
ופקודת כל אדם - שב"א מבקרין אותם:

דף מ.

לסעוד - אם יבקר לחולה. פוקד מתרגמינן וסעד:
רווח נפשיה - החולה וסבור המבקר החולה עובר לו חליו ונמנע מלבקש רחמים:
בתלת בתרייתא תקיף חולשיה - ומסיח מלבקש רחמים עליו:
סהדא רבה פרת - שרבו מימיו מן הגשמים:

דף מא.

שטיח - עור מבושל שאוכלין עליו ונושאין אותו עוברי דרכים עמם:
דדא ביה - שיש בו דעה:
דא לא קני - דעה מה קני:
הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי:
חוזר לימי עלומיו - דבריא החולה כשנתרפא יותר מלפני שחלה:
תליסר אפי הלכתא - י"ג פנים של הלכות משנה:
אתה עשית את חייא - כלומר למדת לו:
למשפטיך - כלומר כשעמדו בריותיך למשפטיך הכל עבדים להביא עליהם מה שצוית:
גברא רבה - אדם גדול:
גירדגא זוטרא - פרד קטן:
איטיוטי - נבעת. כמו קמא טיוטא נקטיה בבא קמא (דף לז:):
אקרוקתא - צפרדע:

שחלצתו חמה - שהחזיק חמימותו ועדיין הוא חולה:

דף מא:

כי חיזרא לדקלא - שחריות שסביב לדקל מגין עליו כדקל בלע"ז טורק"א:
דריש נפיא - סולת של שעורים:
ואין מזכירין שמו - לפי שמתבייש החולה כשמזכיר:
בור דם - בור נובע דם מתחתונים:
אילימא רפואת נפש בחנם - מיירי בנכסי חולה אסורין על הרופא לכך שכר אסור:
אלא רפואת נפש גופו - ומיירי בשנכסי רופא אסורים על החולה ורפואת גופו מותרת בנוטלין עליו שכר ומצוה קעביד:
רפואת ממון בהמתו - דלא מצוה קעביד הא קמהני ליה אף כי אין נוטלין עליהן שכר ולא הוה כמו מחזיר אבידתו דמצוה להשיב לו אבידתו אבל אינו מצוה לרפא לו בהמתו:
אבל אומר לו סם פלוני יפה לה - דדיבור שרי לאחווי ולהנאותו מדיבורו וי"א רפואת נפש גופו דמיירי שנכסי חולה אסורין על הרופא ושרי לכנוס בביתו דמן חיותו לא אדריה אבל לא רפואת בהמתו דמתהני מדריסת הרגל ואפי' גבי צורך בהמתו אדריה כדאמרי' לעיל אבל אומר לו לא בבית אלא בשוק ולפי' ראשון ניחא טפי דלפי' זה אמאי נקט אומר אפי' לרפואת בהמתו בידוע שלא בביתו שרי ותו דמצי לפלוגי בין גופו לרפואת בנו:
תניא לא ירחץ בין בגדולה בין בקטנה - קאי אאמבטי:
גדולה - אם בימות הגשמים וכ"ש בימות החמה וקטנה בימות החמה אבל לא בימות הגשמים:
מזיע בקטנה - שמאחר שאינו אלא מזיע לא מיתהני מיניה:
מן התמחוי החוזר לבעל הבית - פי' במתנה:
בקרוב כ"ע לא פליגי דאסור - דמרפה ליה ארעא קמיה וניחא לחפור בה יותר:

דף מב.

המודר הנאה מחבירו לפני שביעית לא ירד לתוך שדהו - דדריסת הרגל אסורה ואינו אוכל אפילו מן הנוטות חוץ לשדה דאינו צריך לירד ולאוכלם:
ובשביעית - פי' אם הדיר בשביעית לא ירד לתוך שדהו ליקח מן הנוטו' (אבל) אם יצטרך לירד ולאכול אסור - ובגמ' פריך אמאי אסור לירד בו לצורך אכילה הא רחמנא אפקריה לשדה לכל דבר אכילה:

נדר ממנו מאכל לפני שביעי' יורד לתוך שדהו - דאינו מודר אלא מדבר המביא לידי מאכל ואינו אוכל מן הפירות:

ובשביעית יורד ואוכל - דהפקר הוא וקשה דלעיל (דף לג -) מיבעיא ליה אם מפסק ומיזיל בארעא אי הוי הנאה המביאה לידי מאכל וי"ל דבשביעית אף השדה הפקר לצורך אכילה דהכי מסיק בגמ' ולאידך נמי דמשני שמא ישהה בעמידה הכא לא שייך במודר מאכל דאי שהה אין בכך כלום:

רב ושמואל אמרי נכסי אלו עליך לפני שביעית אינו אוכל מן הנוטות - ואף על פי שהגיע שביעית דכיון דאמר אלו אסורין עליו אפי' לאחר שנתנם או שהפקירם ולכך אסור בשביעית והשתא ס"ד דבלא אמר נכסיי אלו והגיע שביעית אסור לאכול מן הנוטות דאדם אוסר דבר שברשותו אף כשיצא מרשותו ומתני' דקתני ובשביעי' אוכל בנוטות מיירי בהדירו בשביעית עצמה:

רבי יוחנן ור"ש בן לקיש [**אמרי**] **נכסי עליך אינו יורד לתוך שדהו כו' הגיע שביעית אוכל מן הנוטות** - והפקר הן ולא אסרן אלא כי איתנהו לדידיה אבל אי יהבינהו [לא] דאין אדם אוסר בקונמות לכשיצא מרשותיה וה"ה היכא דאמר נכסי אלו הגיע שביעית מותר בנוטות ופריך אם כן דלא אסר רבי יוחנן כלל לכשיצא מרשותו אמאי לא אשמועינן למילתא באלו אלא אית להו אדם אוסר ועוד תנן דאדם אוסר לכשיצא מרשותו:

מת יירשנו - דכשיש כח ברשותו אוסרה ותו לא:

בחייו ובמותו לא יירשנו - אלמא אוסר אחריו לאחר מותו שיצאו מרשותו ומשני לה לעולם לא תפשוט מידי דהיכא דאמר נכסי אלו עליך שיאסרו לאחר שיצאו מרשותו דשאני הכא שפי' בהדיא שיאסרו לאחר מותו:

דף מב:

מכל מקום [**קשיא**] - אי ס"ל דאין אדם אוסר דבר שלא ברשותו לשמעינן מילתיה באלו:

אלא בנכסי אלו לא פליגי דאדם אוסר כי פליגי בנכסי דרב ושמואל סברי ל"ש נכסי אלו לא שנא נכסי אוסר - וקשה אמאי נקט במילתיה נכסי אלו הוה מצי למיפרך מהך ברייתא דלעיל קונם שאתה נהנה מת יירשנו אלמא בנכסי אינו אוסר או מהאי דלעיל (דף לה.) גבי קורדום מת או נתנו במתנה מותר מיהו ניחא ליה טפי לאותובי ממתניתין דלקמן דדמי טפי לנכסי אלו דקתני:

מי איכא למ"ד דבנכסי אדם אוסר - והתנן בפ' השותפין - מותר דלא נאסר אלא בעודהו ברשותו:

אלא כי אמרי רבי יוחנן וריש לקיש בנכסי רב ושמואל בנכסי אלו - ולא פליגי:
מאי שנא דאוכל מן הנוטות דפירי דהפקירא אינון ארעא נמי הפקירא הוא ואפקרה רחמנא לצורך אכילה ואמאי לא ירד בה לאכול מאותן שאינן נוטות:
בעומדים על הגבולין - דיכול לתולשן בלא ירידה בתוך השדה ולכך אמר דלא ירד לתוך השדה כיון דאפשר לאוכלם בלא ירידה אבל היכא דאין עומדין על הגבולין לעולם יורד ואוכל דרחמנא אפקריה:
אלא גזירה שמא ירבה בעמידה - לאחר אכילה ולצורך אכילה אפקריה רחמנא שלא לצורך אכילה לא ואינו מותר אלא בנוטות שנוטות מחוץ לשדה ואינו נכנס לתוך השדה כלל:
המודר הנאה מחבירו - שחבירו הדירו שלא יהנה משלו: לא ישאילנו חבירו דקא מהני ליה ולא ישאל מחבירו ובגמרא פריך הא לא מהני ליה למודר:
ולא ילוונו חבירו - דקמהני ליה:
ולא ילוה חבירו ממנו - ובגמרא פריך אמאי:
לא ימכור לו חבירו - דאמרינן בשילהי פירקין דלעיל (דף לא.) דמיתהני מוכר ללוקח ולכך אסור בין למוכר בין ללוקח:

דף מג.

בשלמא לא ילונו חבירו דמהני ליה למודר אלא לא ילוה הימנו מאי קמתהני מיניה המודר - ה"ג בסיפא בשלמא לא יקח הימנו ולא ילוה הימנו אלא לא ישאל אמאי לא בשלמא לא יקח דמתני' קושיא דאקשית דלא יקח איכא לשנויי בשינויא דחיקא דקמתהני מוכר בזבינא מציעא ולא ילוה דמיתהני מודר דכי הדר פרע מדיר פרע ליה זוזי טבין ותקולי ומהני ליה אלא לא ישאילנו כלי או דבר שחוזר בעין מאי מהני ליה מדיר:
אמר אביי גזירה לשאול משום להשאיל למודר וכן כלהו לא ילוה הימנו גזירה שמא ילוה לו אבל - לא יקח אסור מן הדין אטו ליקח בפחות כדמפרש בזבינא מציעא ושמא יש לפרש דלא יקח בפחות קאמר דהשתא נפסד המוכר אלא משום גזירה דגזרינן אטו יקח המודר בפחות דקמתהני ליה וקשה דהא תנן (לקמן מז:) האומר הריני עליך המודר אסור וכן סוף פ' ארבע נדרים שאיני נהנה לישראל לוקח ביותר דמודר מותר ליהנות ולא מדיר ולא גזרינן דלא יהנה פן יהנה ממנו הוא ומ"ש דגזרינן לשאול אטו להשאיל ונראה להר"מ דרגילות הוא כשאדם משאיל לחבירו שחבירו משאיל לו יותר משאר דברים:

אמר לו השאילני פרתך אמר ליה אינה פנויה אמר השואל קונם שאני חורש בה לעולם אם היה דרכו לחרוש הוא אסור - דנתכוין לאסור אותו שדרכו לחרוש וכל אדם מותרין לחרוש בה לצרכו שלא נתכוין לאסור אלא על מי שדרכו לחרוש בה:

המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל ילך וכו' - אורחא דמילתא קתני:

הוא נותן לו ובא ונוטל מזה - אם ירצה דהא אין הפועלים יכולין לתבוע כלום:

ביתו - לבנות - שאע"פ שאין צורך מזון כל כך:

נותן לאחר במתנה והלה מותר - ולא התירו אלא כשאין לו מה יאכל למדנו שכל הערמות אסורות בין ברבים בין ביחיד בנדרים שלא התירו אלא בשעת הדחק שאין לו מה יאכל - לשון הרב רבי אליעזר ממי"ץ:

הרי הן מופקרין כו' ורבי יוסי אוסר - מפרש בגמ' מאי טעמא דרבי יוסי קסבר הפקר כמתנה מה מתנה יכול לחזור עד דאתי לרשות מקבל ולא הוי כלום עד דאתי לידו אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה דקודם לכן לא כלום הוא ודידיה הוא ולכך אסור לזכות בה המודר דבשעה שזוכה בו של מדיר הוא ואהפקר דוקא פליג רבי יוסי אבל אנותן במתנה לא פליג:

דף מג:

ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו - בכלהו ליתסר דהא ברשותיה קיימי:

אין דעתו לאסור מה שהפקיר - הלכך הוי הפקירו קודם לנדרו שרי:

מתיב רבא מקצתה לראשון וכולה לשני - פירוש המחלק נכסיו:

ראשון קנה - דהוי מתנה במקצת של שכיב מרע דבעינן קנין ואם עמד אינו חוזר והשני לא קנה דהויא מתנה בכולה דחוזר כשעמד ומיירי הכא כשעמד ומשום הכי ראשון קנה דהוה מתנה במקצת וע"כ בנמלך מעיקרא כי יהיב לראשון לא היה בדעתו ליתן כלל לשני דהכי אמר בפרק מי שמת (בבא בתרא דף קמח:) המחלק נכסיו אם כנמלך עמד אינו חוזר אלא באחרון ואם כמחלק שמתחלה כי יהיב לקמא מאז היה בדעתו לחלק אף לשני עמד חוזר אף בראשון אם כן ע"כ כולן לשני דקאמר אף מקצת שנתן לראשון יהא נתון לשני הלכך כי אמר מקצתו לראשון לא היה בדעתו לומר ומקצתו לשני ושוב כי אמר וכולן לשני הוי נמלך דאי כולן לשני דקאמר היה רוצה לתת השאר שלא נתתי לראשון יהא לשני אם כן ראשון אמאי קנה שמא מתחלתו כי אמר מקצתו לראשון היה דעתו ליתן השאר לשני ומנלן שהוא נמלך והיה לו להזכיר אם כנמלך והוי כמחלק

ונימא דאם עמד חוזר אלא ע"כ ר"ל אף מה שנתן לראשון ונמלך הוי אלמא דעתו על מה שנתן ה"נ נימא דעתו על מה שהפקיר. כך פר"ת. ויש ספרים דגרסי מקצתו לראשון לא קנה ורבינו נתנאל אמר דברייתא היא בתוספתא גבי עבדים דכתב לראשון מקצת נכסיו ולשני כתב כל נכסיו [ראשון] לא יצא לחירות כיון דשייר מנכסיו ושני קנה עצמו דהא לא שייר לכך משתעבד אף בראשון אלמא דעתו ליתן לשני אף מה שנתן לראשון דאל"כ לא קנה עצמו דהא שייר והוא עצמו נתנו לראשון והשתא אין לו כלום אלא ע"כ דעתו אמה שנתן כבר ה"נ נימא הכי:

אלא אמר רבא משום מעשה בית חורון - בשלהי השותפין לקמן (דף מח -) ואסרו מטעם שלא היתה מתנה גמורה שלא גמר בלבו לתתה הכא נמי אין נראה הפקר שדומה כאילו לא הפקירו אלא לדעת שיזכה בו המודר:

תניא המפקיר שדהו כל ג' ימים יכול לחזור בו - וחייב במעשר האוכל ממנו אם אינו מתכוין לדבר דהפקירו אינו הפקר כלל אע"פ שלא חזר בו נמי לא - הוי הפקר וטעמא משום דאיסור טבל ידוע לכל ויודעין כל העולם דזה איסור טבל עליו וזה הפקר אינו מפורסם ולפיכך כל ג' ימים יכול לחזור בו בין זכה בו הוא בין זכה בו אחר ומש"ה חייב במעשר כיון דיכול לחזור ולכך גזרו מפני הרמאים דמפקרי והדרי בהו כדמסיק ועד שלשה ימים יש לחוש שמא יאמרו העולם הוא אוכל פירותיו שאינן מתוקנים אבל לאחר שלשה לא גזרו דמכאן ואילך ידוע ההפקר ומועיל ההפקר אפילו לא זכה בו אדם ואין חייב במעשר אבל במתני' המודר מותר מיד כשהפקיר דהתם כמו שאינו ידוע ההפקר כן אינו ידוע שהדירו חבירו דכוותיה דהכא אנו מתירין משום דידוע ההפקר לאחר שלשה ימים כמו איסור הטבל חייב במעשר וליכא למימר דזה מן החיוב על הפטור דמעשר הוא מיניה וביה:

דף מד.

אמר שדה זו מופקרת ליום א' לשנה א' עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יכול לחזור בו - וחייב במעשר מדרבנן ובטל ההפקר ומעשר מיניה וביה ואתי נמי כר' יוסי דמחמרינן עליה וה"ה בלא זמן והאי דנקט זמן לרבותא נקטיה דאע"ג דלא שכיח גזר ביה משום מתנת בית חורון כך פי' הר"ר אליעזר ועוד נרא' דנקט הפקר לזמן משום סיפא דאי משזכה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור ואפילו תוך ג' ימים ודוקא משום דהפקר לזמן הוא אבל בסתם לא כדפרישית אבל האי דלזמן מועט מסתמא דעתו להפקר גמור דלא שייך למיגזר ועוד דדוקא זכה אחר אבל הוא לא ולחנם נקטיה ומשום דרישא נקט הוא

הכא נמי נקטיה דכיון דאתי לרשות זוכה לא שייך למיגזר אבל אם הוא יהיה פטור שייך למיגזר:

רישא רבנן וסיפא ר' יוסי - בתמיה: אמר עולא סיפא רבנן וכו' כיון דלא שכיח וגריעי מודו רבנן ואף על גב דלא מחמירין במודר הכא מחמירין טפי דאינו הפקר עד שיזכה בו אחר כדפרישית אבל כשזכה פטור מן המעשר אפילו תוך שלשה ואף ע"ג דברישא אמר חייב עד לאחר שלשה הכא הטעם כדפי':

ריש לקיש אמר אפי' רישא אתיא כר' יוסי - דמחמיר במדיר הכא נמי חייב במעשר ובדין הוא דאפילו לאחר שלשה לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה משום רמאות אבל אמרו חכמים דליהוי הפקר לאחר שלשה כדי שלא תשתכח תורת הפקר והוי פטור מן המעשר:

אי הכי אפי' מיום ראשון נמי - כיון דחיישינן לשלא תשתכח תורת הפקר ושביק שיטתו דלא חל עד דאתי לרשות זוכה היה לו לפטור מיום ראשון. בשלמא לעולא דמוקי לה כרבנן דאמרי כשיטתייהו דמודר שלא תשתכח מפני הרמאין דמדאורייתא לא הוי הפקר אלא נתנו הכתוב לחכמים ויש לנו לפרש הפקר דאורייתא במקום דלא אתי לידי רמאות דעיקר הפקר לא מצינו אלא בשביעית והתם לא אתי לידי רמאות דאינו יכול להחליף שביעית ולומר זאת ששית ודומיא דשביעית דלא אתי לידי רמאות כגון אחר שלשה הוי הפקר אבל תוך שלשה לא ור' יוסי אוסר במתניתין מפני רמאין תוך שלשה אבל לאחר שלשה יהנה המודר לא משום מתנת בית חורון אלא משום דאורייתא לא הוה הפקר כל כמה דיכול ליתי לידי רמאות כך פירש האביעזר - צ"ע דהא תניא (לעיל דף מג:) דהפקר אם היה קודם נדרו אז יכול ליהנות אבל לאחר לא יהנה לעולם אפילו לאחר שלשה ואם כן הרי תוך שלשה הואיל דהפקר מדאורייתא הוי הפקר ויש כח ביד חכמים לבטל ההפקר מפני הרמאין ומאי פריך ודילמא אתי לעשורי ודאי אינו חייב מן התורה אפילו תוך שלשה מאחר שזכה וחכמים גזרו מפני הרמאים ומעשר מיניה וביה אבל לאחר שלשה מוכח מילתא דלאו רמאות הוא ואוקמוה רבנן אדאורייתא ובמתניתין דאוסר ר' יוסי במדיר משום דחיישינן לרמאות אבל כשהפקיר קודם נדרו אין שם רמאות דאנן סהדי דלאו לרמאות קמיכוין אבל אין דין מדיר ודין הפקר שוין דמדיר אם הפקירו קודם לנדרו מותר מיד שייך למיגזר וכן נדרו קודם אסור אף לאחר שלשה:

דף מד:

ודלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור - לפר"ת דתוך שלשה לא הוי הפקר ולעולא פריך דמוקי לה כרבנן דאמרי לעיל דמדאורייתא הוי הפקר ומדרבנן הוא חייב במעשר וכן בסיפא עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו ואם כן אתי לעשורי מן החיוב על הפטור אבל לפיר"י פריך לתרוייהו כיון דמדאורייתא הוי הפקר ומעשר מיניה וביה: **המפקיר כרמו ולמחר השכים ובצרו חייב בפרט ובעוללות כו' ופטור מן המעשר** - דכתיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא זה שידו וידך שוין ובשביעית נמי דרשינן דפטור מן המעשר דכתיב ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה מה חיה אוכלת ופטור אף אדם אוכל ופטור ואיכא למימר תרוייהו צריכי אבל בלקט חייב משום דכתיב תעזוב יתירא כדאיתא בפרק הגוזל קמא (בבא קמא דף צד -) וקסבר דהא דתני הך ברייתא המפקיר שדהו תני ברייתא המפקיר כרמו אי רבנן אי ר' יוסי ולהכי פריך בשלמא לעולא רבנן קתני לה דפטור דקאמר מדאורייי' הוא ומדרבנן הוא חייב אלא ר"ש בן לקיש דמוקי הך דלעיל כרבי יוסי והך נמי כר' יוסי אמאי פטור מן המעשר ולפר"ת ניחא דהשתא מן התורה לעולא אמר דלא הוי הפקר אע"ג דאין רמאותו ניכר הכא דעבד רמאות ניכר דהשכים ובצרו לא כל שכן שיהיה חייב במעשר ואמאי פטור אבל לפר"י קשה מאי פריך דהא אמר לעיל לר' יוסי נמי מדאורייתא הוי הפקר ה"נ נימא הכי ויש ליישב דהכי פריך כיון דאמר לעיל קודם שראינו רמאותו דבטלו חכמים דבר תורה וחייבוהו במעשר וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון מאיזה טעם ראו לאסור מפני הרמאין דמפקרי והדרי בהו ויבא הדבר לידי איסור דאורייתא לאכול דבר שאינו מתוקן הכא דרמאותו ניכר יש לו לאסור ולחייב מן התורה ומשני מי סברת דרבי יוסי היא רבנן היא דאמרי דלא הוי הפקר מפני הרמאין וא"ת אם כן לרבנן ליהוי חייב כיון דרמאותו ניכר ויי"ל דהם מקילין ליגזור טפי מרבי יוסי דאמר לעיל היכא דזכה אחר הוי הפקר מדרבנן ולרבי יוסי אינו כן ואם איתא לרבי יוסי נמי הוי הפקר:

דף מה.

הא כגון דאפקריה בפני שלשה ואינו יכול לחזור בו - ודמי כאילו אתי לרשות זוכה והא דאית ליה דאינו הפקר עד דאתי לרשות זוכה באפי תרי דיכול לחזור בו דאמר רבי יוחנן בפני שנים איכא למיחש לרמאי וגם סתם הפקר מועיל אפי' שלא בפני שלשה:
רבי יהושע בן לוי אומר דבר תורה אפי' באחד הוי הפקר - פר"ת דר' יוחנן סבר לה כרבי יוסי ורבי יהושע בן לוי כרבנן ומן התורה הוי הפקר לאלתר וזו היא כפר"ת דלעיל

דמדאוריי' אמר רבי יוסי דלא הוי הפקר אבל לפר"י דלעיל מצי סבר כר' יוסי דלא פליג אר' יוחנן מידי (אלא) - מהכא שמעינן דדוקא [בקרקעות הוא דשייך] רמאות אבל במטלטלין הוי הפקר לאלתר אפי' בפני שנים ואפי' לפירוש ר"ת הלכתא כר' יהושע בן לוי דקיימי רבנן כוותיה ועוד ר' יהושע בן לוי ור' יוחנן הלכה כרבי יהושע בן לוי בכל מקום לשון הרב ר"א מדפסקינן בפ' תפלת השחר (ברכות כח:) דלית (ליה) הלכתא כוותיה אלא בתרי והתם מפרש להו אבל באחריני הלכתא כוותיה דרבי יהושע בן לוי דלא מצריך תלתא מדרבנן אלא גבי מעשר וכדפרישית טעמא שלא יפקיענו ממעשר אבל לא להפקיר כליו בשבת שלא יעבור על שביתת כלים וכן בהמתו לא בעי תלתא אלא כדפריש בינו לבין עצמו שפיר דמי כדאמר פ"ק דשבת (דף יח:) גבי כלים דמפקר אפקוריה וסתמא קאמר בכל עניינים:

דף מה:

מתני' השותפין אסורין ליכנס בחצר - דאדריסה קפדי ובפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף נז:) מוקמינן ליה כרבי אליזר דאמר דויתור אסור במודר הנאה:

רבי אליעזר ב"י אמר זה מהלך בתוך שלו - דסבר דיש ברירה והאי בדידיה קמהלך והאי בדידיה קמהלך והכי מפרש בפרק שור שנגח את הפרה ומיהו ודאי אסור ליה לשטוח פירות בכל החצר אבל להלך בכולו מותר דאמר בכל דוכתא דקמהלך היינו חלקו:

דף מו.

ושניהן אסורין להעמיד שם ריחים ותנור ולהעמיד שם תרנגולין - דבכל הכי יכולין למחות זה על זה בלא נדר כדאמר בפרק חזקת הבתים (ב"ב נז:) הלכך אסור לעשות עתה בחצר כשנדר דאם כן מהני ליה חבירו על שלא עיכב דדוקא דריסת הרגל אינו יכול לעכב כל כמה דלא חלקו וי"מ דכשהעמיד ריחים באים רוב עם לשם וממלא חלקו וחלק חבירו וכן לגדל תרנגולין דמתפשטין בכל החצר:

היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו - משום דבעי למתני כופין כו' דלא שייך למתני בשניהם מודרין וכופין הנודר למכור חלקו דחיישינן פן יעבור אבל רישא דשניהם מודרין אין כופין משום דמנכר אבל הכא דאין אסור אלא האחד והשני מותר דחיישינן שמא יכנס המודר כשיראה חבירו נכנס ולכך כופין למודר ותנא שמא יכנס קתני לה ולרבי אליעזר כיון דשניהם מותרין למה כופין:

היה אחד מן השוק - הך בבא לר"א איצטריך [דהוה אמינא] דלא קא שרי ר"א אלא כשהחצר שלו דקמפסיד בדבר אבל אחד מן השוק לא שרינן ולא סמכינן אברירה כיון שאינו מפסיד כלום קמ"ל:

אם יש לו תפיסת יד למשכיר אסור - דעדיין הוא ברשותו ומדידיה קמיתהני כיון דגם אחר שהשכיר יש לו בה תפיסת יד אבל כשאין לו בה תפיסת יד יצאה כולה מרשותו ואין לו בה כלום ואינו יכול ליאסר - ומכאן פסק ר"ת מי שהשכיר בית ואח"כ אסרו עליו דאין באיסורו כלום ומיהו יש לי לדחות דמיירי דאדריה סתמא דאין עליו תפיסת יד ואין דעתו לאסור מה שהשכיר אבל אם אסר בהדיא מצי אסרה וכ"מ בערכין (דף כא -) (כל) המשכיר בית לחבירו והקדישו הדר בו מעל ומעלה שכר להקדש ועל ההיא נמי קשה מההיא דפרק אף על פי (כתובות דף נט:) שדה שמשכנתי לך לכשאפדנה תיקדש דקדשה משמע דקודם שפדאה לא קדשה ויש לומר דודאי מה שהבית שוה יותר מן השכירות קדוש אבל כנגדו חולין והוי שותפים המשכיר והמקדיש לכך מעל וההיא דאע"פ ה"ק לכשאפדנה תיקדש כל השדה לגמרי אי נמי יש לחלק דודאי בהקדש גמור דאסר לכ"ע דודאי מצי מקדיש המשכיר ובשמעתין דקאמר מותר מיירי שאסר בקונם בעלמא ואלומי אלימי לשיעבודא דשוכר כדאמר גבי שיעבודא דבעל וההיא דאע"פ דאמר דלא קדשה עד שיפדנה מיירי שאסר בקונם בעלמא אבל אם הקדישה הקדש גמור חל ההקדש אם שוה השדה יותר על החוב ועוד יש לחלק דודאי הך דפרק אע"פ מיירי בב"ח כדתנן מוסיף עוד דינר ופודה כל הנכסים הללו אבל הך דערכין מיירי בשוכר ומצי מקדיש משום דסופו לחזור אליו אבל גבי חוב דלא תחזור לו לבסוף אם לא יפרע לו חובו לא מצי מקדיש ובירושלמי מחלק בההיא דערכין בין הקדים לו שכרו ללא הקדים לו שכרו דודאי כשהקדים לו שכרו אינו של משכיר כלל:

[**בנדרו הוא דפליגי**] - בנדר מעצמו דכל אחד ואחד אסר נפשו שאמר קונם שלא אהנה ממך הלכך יש להחמיר וקנסו רבנן אבל הדירו כל אחד חבירו ליהנות משלו מודו ליה רבנן לר' אליעזר דכאנוסין דמו ולא מיתסרו דאית להו ברירה [ובנדרו] קנסו אבל בהדירו לא קנסו - וצ"ע בהא דתנן האומר הריני עליך חרם ואת עלי שניהם אסורים בדברים של אותה העיר אלמא בהדירו נמי אסרו רבנן ונראה דכיון שאמר הרי אתה עלי חרם קנסינן ליה גם על חבירו דבכל מקום השוו חכמים מדותיהם ואסרו שניהם:

או דילמא אפילו כשהדירו חבירו קנסו רבנן - אי נמי לית להו ברירה ומיהא בפ' שור שנגח את הפרה (בבא קמא דף נא:) אמר בהדיא דרבנן לית להו ברירה וצריך למימר דלית להו הך סוגיא (אלא בת"ש היה אחד מהם מודר ופליגי):

ת"ש היה אחד מהם מודר - משמע שחבירו הדירו ואסרי רבנן:

תני נודר - שאסר עצמו מחבירו:

אי אמרת בשלמא בנודר היינו דקתני כופין - דפושע שאסר עצמו מחבירו ויכול לבא לידי תקלה:

אלא אי אמרת שהדירו אמאי אמר כופין - דכופין הנודר היינו המודר אמאי כופין המודר דמאי חטא:

דף מו:

מחלוקת בשיש בו כדי חלוקה - דאז מתהני בחלוקה שיכול לכוף את חבירו לחלוק לכך לא קנסוה רבנן אבל אין בה דין חלוקה שאין יכול לכוף את חבירו קנסו רבנן:

אמר רב הונא הלכה כרבי אליעזר בן יעקב - וקשה דבפרק בתרא פסקינן כרבי אושעיא דאמר בדאורייתא אין ברירה בדרבנן יש ברירה והכא דאורייתא הוא ומפרש ר"ת דהא דפסקי' כרבי אליעזר בן יעקב לאו מטעם דיש ברירה אלא משום דויתור מותר במודר הנאה וכשהדירו זה את זה מדריסת הרגל לא נאסרו וא"כ לפי זה שאם אסרו עצמם בדריסה אסורין ליכנס לחצר ואדם מן השוק שאסר מותר ליכנס דויתור מותר ור"י פי' דפסקינן שפיר מטעמא דיש ברירה ובביצה (דף לח:) לא פסיק כר' אושעיא אלא ממאי דאמר בדרבנן יש ברירה הילכך שותפין שנדרו דריסת הרגל מותרין בחצר ואדם מן השוק מודר הנאה מחבירו אסור ליכנס דויתור אסור דאשכחן סתמא בפרקין דלעיל דויתור אסור:

למחצה לשליש ולרביע - שהמשכיר מקבל שליש הריוח ואין לשוכר כ"א ב' חלקים דברשותו הוא מקבל ואסור:

אבל בבציר - פירוש בפחות מותר:

אביי אמר אפילו בבציר אסור כך הגירסא ראשונה:

דמקבל בטסקא - פירוש שמקבל השוכר מן המשכיר בכך וכך לשנה ואיתא ספרים דגרסי אפילו בבצין פירוש קרקע היוצר כמו על הבצין של יוצר (ב"מ דף עד.) ורגילין לייבשן במרחץ ואם רגילות להשכיר לייבש בצין של משכיר באותו מרחץ הוה תפיסת יד:

דף מז.

מת או מכרו לאחר מותר - לפי שלא נתכוין לאסור אלא בעודו שלו:

שדה זה שאני לוקח בית זו שאני נכנס והבית שלו מת או מכרו מהו - מי אמרי' כיון דדידיה הוא אינו יכול לאסור אלא בעודו שלו דנהי דתנן בית זה שאני נכנס ומכרו אסור ה"מ כשמדיר עצמו מבית חבירו דעתו לאוסרו עליו (שהרי אסרו עליו) כשאינו שלו ומיבעיא לאבימי כשאמר בהדיא בחייו ובמותו: ת"ש כו' הכא לא דחי שאני הכא דקאמר בחייו ובמותו כדאמר לעיל דהכא כי נמי אמר בחייו ובמותו מיבעיא ליה משום דאין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו:

תנן התם - לקמן בפרק הנודר מן הירק:

אסור בחילופיהן - אם מכרם או החליפם אסורין [דמיהן וחלופיהן] דחשבינן להן כהקדש ותופס דמיו וגידולי הקדש הקדש:

אמר קונם פירות אלו על פלוני מהו בחילופיהן וה"ה דמיבעיא ליה (בשאר איסורין) אם מכר מהו שיהנה המודר מן החילופין דשמא אסור כי ההוא דלעיל דאסור בחלופיהן וה"ה דמיבעיא ליה בשאר איסורי הנאה כגון ערלה וכלאי הכרם מדקמייתי למפשט בעיין ממתני' דמקדש בערלה וכלאי הכרם וליכא לפרושי דמיבעיא ליה באיסורי הנאה מהו בחילופיהן אם מותר למוכרם בתחילה דפשיט' דאסור כדמוכח פרק כל שעה (פסחים דף כא:) למ"ד לא תאכלו איסורי הנאה משמע מדאיצטרי' קרא למישרי נבילה למכרה לעובד כוכבים אלמא דאסור למכור איסורי הנאה משום דבשעת מכירה הוא נהנה מגוף האיסור וה"ל כשרשיפא מעצי איסור וגם אם מכרם בדיעבד פשיטא ליה דמותרין מן התורה כדמפרש בשלהי פרק שני דקדושין (דף נח -) דאין לך דבר שתופס דמיו אלא עבודת כוכבים ושביעית וקאמר התם דהוו להו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין מהם שאר איסורין וכי קמיבעיא אם החליפן אסורין מדרבנן כדקאמר במתניתין קונם פירות אלו עלי אסור בחילופיהן דחילופיהן כגידוליהן או שמא גבי דידיה הואיל ואדם אוסר כו' אבל גבי חבירו דאין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו וה"ה בכל איסורי הנאה ושרי ונראה דלהכי לא קמיבעיא ליה בחליפין איסורי הנאה [לאסור לאותן] שלא החליפם דפשיטא דשרי כדאמר (חולין דף ד -) חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהם מחליפין ולא מיבעיא ליה אלא לאותו עצמו שהחליפן ומבעיא בהחלפתם אי קנסינן ליה ואסור ליהנות מדרבנן:

דף מז:

תא שמע האומר לאשתו קונם שאני נהנה לך ותלה הדבר בתשמיש שאמר הנאת תשמישך עלי אם תיהנה משלי דאל"כ כיון דמשועבד לה לא מצי מדיר לה אי נמי דאדרה כשהיא ארוסה (או) ונישאת:

לוה ובעלי חובין נפרעין - כדאמר לותה ואכלה ועמדה ומיאנה אין לה מזונות הא לא מיאנה יש לה מזונות ואפילו לרבנן דחנן דאמרי הניח מעותיו על קרן הצבי ה"מ במפרנס אשת חבירו סתם אבל הלוה לה בתורת הלואה נפרע מן הבעל וא"ת ולרבנן דחנן היאך פורע חובה הרי אסור לפרוע למי שמודר הנאה ממנו וי"ל דהיינו בפורע חוב חבירו שהוא יכול לתובעו ולומר פרע לי מה שפרעתי בשבילך והוי כאילו הלוהו ממש אבל באשתו אינו חייב לפרוע לו כלל מה שפרע בשבילה:

מאי טעמא בעלי חובות חוזרין ונפרעין לאו דחילופין לאו כגדולין דמו - ושרו ליהנות למודר דאי אסורין א"כ מעות שמוסרין לה המלוים הוו חליפי מעות הבעל ומההוא דתנן (לעיל דף מג -) המודר הנאה מחבירו הולך אצל חנוני הרגיל אצלו וכו' לא מצי למיפשט בעיין דסתם חנוני לית ליה למיתבע מידי מן המדיר הילכך מתנת חנם הוא דיהיב לחנוני ואם ירצה חנוני עדיין יוכל לתבוע מודר אבל הכא דבעלי חובות יש לו על הבעל שהבעל חייב במזונות אשתו א"כ מה שהם מלוים לה הוי ממש חליפי מעות הבעל:

דילמא לכתחילה הוא דלא הא דיעבד עבד - כלומר לותה דוקא בדיעבד קאמר דאז בעלי חובין נפרעין אבל לכתחילה לא תלוה וכשלותה הרי זה דיעבד שאין זה חליפי איסור ממה שעדיין האיסור לא בא אבל מעיקרא סלקא דעתך דשרו רבנן ללוות בתחילה ולגרום דברים שיבא לידי איסור לכן פשיט מיניה דחליפי (טומאה) מותרין:

ת"ש המקדש [בערלה] (בדמי ערלה פי' בדמים של ערלה) או כלאי הכרם אינה מקודשת משום דאיסורי הנאה אינון ולא הוי ממון - מכרם וקדש בדמיהן בערלה וכלאי הכרם מקודשת דאינן תופסין דמיהן אלמא שרי לאיתהנויי בחליפין דאי אסור ליהנות היה לנו לומר דאסור לשהות עמה באותם קידושין:

ה"נ הא לכתחילה הא דיעבד - כלומר אכתי איבעיא ליה אי מותר לכתחילה הוא או דוקא דיעבד אבל לכתחילה לא ואע"ג דעל ידי הקידושין הוא נהנה ממנה לכתחילה דוקא בקידושין שלא תקנו חכמים להפקיע הקידושין דכיון שהיא אשתו הוא חייב ליהנות ממנה אבל משאר הנאות אם אסור למוכרם אם לקח מן המעות כלי אסור ליהנות ממנו דאסור בחלופיהן קרינן ביה. מפירו"ש רבינ"ו שמעו"ן מקוצ"י:

הריני עליך חרם המודר אסור - דהכי קאמר הרי ממוני אסור עליך:

הרי אתה עלי חרם - הכי קאמר הרי ממונך עלי כחרם וחרם הוי הקדש דסתם חרם לבדק הבית:
ומותרים בדברים של עולי בבל כגון בור שבאמצע הדרך שעשאוהו עולי גולה - לפי שהפקירוהו לכל ישראל ולא נתנוהו להם להיות שותפין (כך) [בו] לענין שיוכל האחד לאסור חלק חבירו:

דף מח.

בדברים של אותה העיר - שהם דרים בה שהן (מפני) שותפין וזה אסור מפני חלקו של זה:
רחבה ומרחץ ובית הכנסת - אתיא כרבנן דאסרו בחצר דאין ברירה:
אסור ברחבה ובבית הכנסת - יש לדקדק לכאורה משמע דאתי' כרבנן דאמרי אין ברירה ולא אמר האי בדידיה קמהלך כמו בחצר לרבי אליעזר ובפרק בתרא דביצה (דף לט -) גבי בור דמתניתין דעולי בבל קבעי למימר דמתני' דהכא אית ליה ברירה ולכך מותר בבור משום דהאי בדידיה קממלא והאי בדידיה קממלא ואם כן אמאי אסור בבית הכנסת ובדברים של אותה העיר ויש לחלק [בממלא] מים מן הבור בהא סבר תנא דיש ברירה בהא שהוא מסלקו מחלק חבירו אבל להשתמש או להכנס בדבר שחבירו שותף ודאי ליכא למימר ברירה וה"ה דהוי מצי למיתני דשניהן מותרין למלאות מבור שבעיר בפרק הדר (עירובין מה:) עוד נראה להר"ר שמואל מאוירי"א ז"ל דסוגיא דהתם סברה כסברא דריש פירקין דרבנן סברי שפיר דיש ברירה ולא אסרו אלא (בברירה) משום קנסא ודווקא בדברים של אותה העיר אבל בדברים של עולי בבל לא רצו לקנוס לפי שהוא לכל העולם:
והתיבה - ארון שנותנין בו ס"ת:
והספרים - היו רגילין לקנות ספרים משל צבור ללמוד בהם בני העיר:
והכותב חלקו לנשיא - מפרש בגמרא דה"ק כיצד תקנתם יכתבו חלקם לנשיא והא דלעיל גבי חצר לא קאמר הך תקנתא דחצר שהיא מיוחדת ממש אין תקנה לתת אותה לנשיא אבל הכא דמעיקרא נמי אין כל הדברים הללו מיוחדים להם לא יפסידו אם יכתבו חלקם לנשיא שגם אחר כך יכולין לילך וליהנות שהנשיא לא יקפיד עליהן כיון שגם לו אינה מיוחדת שהרי היא לכל בני העיר ולנשיא לאו דווקא ה"ה אם לאחד מבני העיר אלא לרווחא דמילתא נקט כדמוכח לקמן לא דברו חכמים אלא בהווה והטעם לפי שחולקים כבוד לנשיא א"נ כיון שאנו מתחילים לעשות תקנה בחלק זה יש לנו לעשות

התקנה הטובה שנוכל ואם נתקן שיתנוהו לאחד מבני העיר שגם הוא ידיר אחד מחבירו הנאה אבל הנשיא אינו רגיל להדיר ולהקפיד על ישראל:

אין צריך לקנות - דאלים כחו ולכך תיקנו שיכתוב לנשיא דאין צריך לקנות שאם יתקנו לכתוב לאחר פעמים ישכחו לזכות ואתי לידי תקלה:

שכבר כתבו אביהם - כלומר זכותם כתבו לנשיא מדורות הראשונים:

אמאי מיתסר - בשביל שכתב חלקו לנשיא:

עמדו אבותיהם - ראשי בית אבות שלהם והכריחום שיכתבו חלקיהם לנשיא:

כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה - כלומר שאם הקדישה בעודה בידו אינה מקודשת אינה מתנה גם לשאר מינים ואסור אביו ליכנס בחצר וא"ת והא אמר מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה וי"ל דהתם כל כמה דלא החזיר הוי מתנה גמורה לכל מה שירצה אבל הכא אין בידו להקנותה לשום אדם דלא נתנה אלא כדי שיאכל אביו:

מעשה לסתור - דעד השתא לא חזינן מתנה גרועה:

ואם הוכיח סופו על תחילתו - פירוש סוף דיבורו כגון שסיים ואינם לפניך אלא כדי שיאכל פלוני אבל אמר ליה והם לפניך שיבא אביו מדעתו קאמר ליה:

סעודתו מוכיח עליו - שלא היה בדעתו ליתן כ"א שיבא אביו:

דף מח:

דהוה שמיט כיפי דכיתנא - אניצי פשתן היה שמיט ומקלקל אותם:

אסרינהו לנכסיה - הדירו שלא יהנה מנכסיו בחייו ובמותו:

אמרו לו - לאביו למה אסרת בנך אחר מותך:

אמר ליה ליקני הדין דאי הוה ברי' צורבא מרבנן ליקני - כלומר יקנה נכסי' הללו שאם יהיה בנו צורבא מרבנן יקנה אותם לו:

קנה על מנת להקנות הוא - שהבן קונה לעצמו כדי להקנות לבנו ולא הוי כשאר זוכים בשביל חביריהם ומועיל דכל עיקר הזכייה אינה בשביל עצמו כי אם בשביל חבירו המקבל המתנה אבל הכא אמר ליה קנה כדי שתקנה לבנך כשיהיה צורבא מרבנן וגם לעצמו לא נגמרה המתנה ולא הויא - לה כמתנה על מנת להחזיר דמסיק בקידושין (דף ו:) דמקנה בה קרקע לנותן דהתם נגמר המכירה כשאמר ליה הריני נותן לך דבר זה על מנת להחזיר ובכסף זה תקנה לי שדי אבל הכא מפרש בהדיא שאינו מקנה לו אלא ע"מ להקנות:

ורב נחמן אמר קני - (והכא קני) ואע"ג דהשתא אין הבן בעולם ולא מחלק בין בא לעולם ובין לא בא לעולם ובין שמקנה לבן עצמו כדי להקנות לבנו:

דהא סודרא - שקונין בו חליפין:

קנה על מנת להקנות הוא - כלומר ורגילות הוא שהוא מחזיר לו הסודר ויודע הוא שלא יתקיים בידו וקני ליה שהרי יודע שמקנה הוא לו ע"י הקנין החפץ שלו וכמו כן [הכא על מנת] להקנות הוא אע"פ שלא תתקיים מתנה בידו קנה שפיר ויקנה אותה לבן:

ומאן לימא לן דהך סודרא אי תפיס ליה לא מתפיס - כלומר מאן לימא לן דאי בעי לא פסיק ליה דילמא ודאי אי בעי פסיק ליה ומתנה מעליא היא (אבל) [ועוד] קני ע"מ להקנות ליכא לדמויי לסודרא דבסודרא קני על מנת להקנות מהשתא הוא דבשעה שמקנה לו הסודר אמר לו שיקנה לו בחליפין מיד ה"נ שמעינן מינה אם אמר להקנות מיד בשעת הקנאה קני:

הלין נכסים לאימת קני לכי הוי צורבא מרבנן כבר הדרא סודרא למריה - ולאו דווקא סודרא ונראה דרב אשי סבירא ליה כפומבדיתאי דקני ע"מ להקנות לשון גרוע הוא ולא גמר להקנות לו כלל ולא נגמרה המתנה כלל ולא דמי לסודר שנותנו בידו להיות קונה בו מיד אבל כשיש תרתי לריעותא שאין המתנה נגמרה לו וגם אחר זמן לאו קנייה הוא ומטעם זה נראה דאפי' אם נתן לו שטר ואמר לו קנה בשטר זה ע"מ שתקנה בו לבנו והשטר קיים בימי הבן לאו קנייה הוא כסברא דפומבדיתאי והאי דקאמר הדרא סודרא למריה לאו דווקא אלא כלומר קניין שאינו גמור אינו מועיל להקנות בו לאחר זמן ולא דמי לסודר שקנה בו מיד - ובלא שמעתין אור"י שאין אדם יכול להקנות חפץ לחבירו מעכשיו לאחר שלשים יום דההיא שעתא דחל הקניין הדרא סודרא למריה כי ההיא דנתקרע או שאבד למאן דאמר לכשתתן וכן משוך פרה זו ולא תהא קנוייה לך אלא לאחר שלשים יום דאם אינה עומדת באגם לא קנה דנתבטלה המשיכה ומיהו אם הקנה לו מעכשיו ע"מ שארצה לאחר ל' ודאי נגמרה המתנה מיד קודם החזרת הסודר:

והרי מתנת בית חורון דקני ע"מ להקנות ולא קני - דמקני לו החצר והסעודה להקנות לאביו דלא קנה דאי קנאה א"כ קנאה המקבל ובהיתר מקנה לה לאביו וא"כ אמאי אסרו - ומשני משום דסעודתו מוכיח עליו שלא היה רוצה שיקנה כלל כ"א בשביל שיסעוד אביו וא"כ אין דעתו להקנות כלל למקבל כ"א לאביו וכי נמי קנה ע"מ להקנות קני בעלמא משום דמקנה שפיר למקבל אך המקבל יקנה אותה לאחר אבל הכא אין דעתו להקנות כלל למקבל כ"א לאביו:

וזימנין א"ל ר"א היא - דמחמיר במודר הנאה הלכך כי נמי קני ע"מ להקנות קני הכא לא קני להחמיר:
לאיתויי מאי לאו לאיתויי הא מילתא דשמיט כיפי - כלומר ע"מ להקנות ואור"ת גירסא דשדייה בכפילא פירוש לשון המושלך בכפילות שכפל דבריו וחזר ואמר אי הוה בר בריה צורבא מרבנן ליקני ע"מ להקנות:
לאיתויי לישנא בתרא דרבא - אי אמר והם לפניך אסור:

דף מט.

מתני' הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק - שלוק שאין מבושל יותר:
קונם תבשיל שאני טועם אסור במעשה קדירה רך - מפרש בגמרא כל מידי שנותנין בו פת לשרות קרוי תבשיל ומותר בעבה שאינו נאכל עם פת וצ"ע אמאי שני למיתני ענין אחר מרישא לפלוג בנודר מן התבשיל בלא שאומר שאני טועם ובשאר בבי כבוש ושלוק ומליח נקט דווקא שאני טועם להוסיף בו איסור וי"ל רבותא נקטי' דאפ"ה מותר בעבה וברישא מצי למיתני מבושל שאני טועם מותר בצלי ובשלוק אלא לא היה תופס חידוש [בהאי] דמבושל לא משמע בשום ייתור צלי ושלוק:
[**טורמוטא והרמוצה**] - מפרש בגמ':
רבי יאשיה אוסר בצלי ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר - ולכך לא הוי ראיה דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם:
והא מן תבשיל נדר - ורך לא הוי תבשיל כיון שהוא רק כמים בעלמא:
בהיטריות - פירוש קרייאני:
[איני] וכי קרי טובים לחולים וכו':
ברכיכי - מועילים לחולים:
באשוני - פירוש קשות הם רעות לחולה שאינן מבושלות כצורך:
בקרא גופה - פירוש חיצון שבקרא קשה הוא ורע לחולה:
בגויה - רך שבתוכו יפה לחולה:
לוליבא דקרא - כל דבר שהוא [רך] קרי לוליבא:
בכותח - טוב ליתן בכותח:
ודבר זה אסור לאומרו בפניהם - שמלעיגים עלינו ואומרין שאנו קובעים מילי דחוכא ואיטלולא בהש"ס ובקונט' פירש שאסור ללמוד להם שום תקנה ולא נראה:
מאן חולין - דקתני לעיל שהחולין אוכלין כו':
רבנן - שמתוך שעמלים בתורה הם חלשים אבל לחולין ממש לא מעלי:

רבא לטעמיה - דרבנן איקרו חולים:

דף מט:

כמאן מצלינן האידנא על החולים כר' יוסי - דאמר אדם נדון בכל יום דאילו למאן דאמר דנדון בראש השנה הוי תפלת שוא:

מתני' דלא כבבלאי דאכלי דייסא בנהמא - וא"כ גם תבשיל עבה אסור לדידהו:

איכא דמשאיל להני נקרני - פירוש מי ימצא שישאל להני נקיי הדעת כמו נקיר שמיה (פסחים קיא:) וכן לנקר חצירו (ביצה ח:) ויש מפרשין נקדני כמו (ברכות נ -) הנקדנין תופסים אותו ע"כ וכל המדקד' בדברי' נקרא נקדן:

בחסיסי - קמח של קליות וכן פר"י (פרק כל שעה ד' לט) ור"ח פירש קמח של עדשים ופירושו נראה יותר דלפרש"י היה לו לקרותו קימחא דאבישונא ועוד אמר פ' כל שעה ממחו ליה קדרה בחסיסי ואי קימחא דאבשונא הא אמר לעיל מיניה בההוא פירקא דאסור:

לפלוט - כלומר אם יצטרך לרוק ירוק ואל יניח בשביל כבוד רבו:

בלוספיין - מין תאנים רעים:

כל שכן דנסמוך עליהם למחר - שלא יתעכלו מהר וכל זמן שהמאכל בתוך הבני מעיים הלב נסעד:

וחוגרני צדעי - פירוש חוגר וקושר היה צדעיו לפי שהיה חש בראשו על היין ששתה בפסח:

שקיל גולפא - לישב בבית המדרש:

שמכבדת בעליה - שלא אצטרך לישב על גבי קרקע:

שעטני מעיל - חשוב היה לו כמעיל:

דף נ.

דלי ציפתא - פירוש הגביה המחצלת וסמך שימצא שם מעות הרבה בנס:

גני בתיבנא - מחמת עוני:

מנקיט ליה תיבנא - ממה שנאחז לו בשערו:

רמינא ליך ירושלים דדהבא - וכן עשה כדאיתא בשבת (דף נט.):

דלא דמי ליך - אינו ראוי והגון לך:

אילא דספינתא - כל הספינות עושין להם איל של זהב:

ומן מטרונית' - פעם אחת הוצרכו תלמידי רבי עקיבא למעות הלכו אצל מטרוניתא ללוות ממנה אמרה להם איני מאמנת אמר לה רבי עקיבא מי את חפצה שאתן ליך ערב אמרה לו מי שאמר והיה העולם וים הגדול וכשהגיע הזמן חלה רבי עקיבא ולא בא הלכה על שפת הים אמרה רבש"ע היום חלה רבי עקיבא עבדך והוא העמידך ערב לי מה עשה הקב"ה באותו היום נשטית בת קיסר ונטלה קופסא מליאה כסף וזהב והטילה לים וצפה ובאת לאותו מקום ונטלה אותו ומצאה בה ממון גדול וכשנתרפא רבי עקיבא בא אצלה ואמר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שחליתי באותו הזמן עכשיו הרי כל ממונך בידי וסיפרה לו כל המעשה והכניסתו בבית גנזיה ונתנה לו מתנות גדולות:

דף נ:

אשתו של טורנוסרופוס - שהיה ר"ע מקפח טורנוסרופוס לפני קיסר בקראי פעם אחת הלך לביתו זועף אמרה לו אשתו מפני מה פניך זועפים היום אמר לה מפני פלוני שמצער אותי אמרה לו אלהיהם של אלו שונא זימה תן לי רשות ואכשיל אותו בדבר עבירה והלכה וקישטה עצמה ובאת לפני רבי עקיבא כשראה אותה רקק ושחק ובכה אמרה ליה פרש לי שלשה דברים הללו אמר לה שתים אפרש והשלישית לא אפרש מה שרקקתי שאת כותית ובאת מטיפה סרוחה ופסולה מה שבכיתי על האי שופרא דבלי בארעא ומה ששחק לה לא פירש לה והוא שחק לפי שראה ברוח הקודש שעתידה להתגייר ולהנשא לו אמרה לו יש לי תשובה אמר לה הן הלכה ונתגיירה והכניס' לו ממון הרבה ונשאה:

קטיעא בר שלום - פ"ק דע"ז (דף י:) מפ':

קופא - קוף:

לחרתא - לחור:

דרביע - רבוץ:

אייתינהו נהליה - מדת חסידות עשו לו ולא מן הדין אלא אמרו אחרי אשר על ידי גלגולו בא נתנו לו:

אי הוי סנו - פי' מכוערין:

טורמיטא - אין בו משמעות:

דזוטרא - ויכול לבולעה:

סריך עלה - כלומר הכאב נדבק עליה:

בקולחא - היינו ביצת טורמיטא והיתה בודקת כל גופו עד שהיה מפיג לבו:

עד דמסתרין אנשי ביתי' עליה - מסירין שערן מרוב צער:

עשה בכלופסין לא יאכל בבנות שוח - פי' בפועל קאמר שאמרה תורה שאוכל ואמר התם שאינו אוכל אלא באותו המין וכלופסין אינו ממין בנות שוח ואע"ג ששניהם תאנים שני מינים הם:
לפדי - תבשיל:

דף נא.

טחייה כופרא - טחו בכופרא:
דיקולא - סל גדול:
דרשינא בך - שהלויתיך ומילי דבדיחותא היה אומר:
ברקודא דאבוך ובקורקני דאימך - כמו מרקדים טרפיי"ד:
תועה אתה בה - שמניחין נשותיהן והולכין אצל משכב זכור:
תבלין יש - בביאה זו משניא הדא ביאה מכל ביאות:
קרי קרקוזאי - דילועין של אותו מקום שאינו בכלל תבשיל:
דלעת הטמונה ברמץ - אינו בכלל תבשיל:
כלאים - מכלל דהרמוצה לא הוי טמונה ברמץ אלא על שם מקום הוא:
הנודר ממעשה קדירה אינו אסור אלא במעשה רתחתא - דבר שנגמרה בקדירה ואין אסור [אלא] בדבר שנגמר בו: באילפס אסור בכל המתבשל בקדירה ואפילו גמרו באילפס:
תנא הנודר מן היורד בקדירה אסור ביורד לאילפס - אחר שירד לקדירה דיורד לקדירה משמע שירד תחלה לקדירה:
מן היורד [לאילפס] מותר ביורד לקדירה - תחילה אע"פ שנגמר באילפס דיורד לעולם משמע על שם תחלת ירידתו ולא על שם סופו:
מן הנעשה בקדירה - משמע הנגמר הלכך מותר היורד לקדירה תחלה ונגמר באילפס:
מן היורד לתנור אינו אסור אלא בפת - דלא איקרי יורד בתנור אלא פת בלבד:
כל מעשה תנור עלי אסור בכל הנעשה בתנור - צ"ע דמשמע דהחילוק בין יורד למעשה ואמאי תנא כל מעשה א"כ ברישא ליתני כל יורד:

דף נא:

קונם מן הכבוש - שאמר קונם כבוש עלי אינו אסור אלא בכבוש של ירק דסתם כבוש משמע כבוש של ירק אבל לא כבוש שאני טועם כיון שאמר שאני טועם אסור בכל הכבושים:

מן השלוק - סתמא הוי של ירק:
דכבוש מאי - פירוש אם אמר קונם דכבוש עלי מאי כסתם כבוש דמי ואינו אסור אלא בכבוש ירק או דילמא כשאני טועם דמי ואסור בכל הכבושי':
מן הצלי - סתמא הוי דבשר:
מן המליח - סתם מליח הוי דג מליח:
דג דגים שאני טועם - פירוש דג או דגים ורבי שמעון דאמר בגמרא דג גדולים משמע פליג אהא וי"א דג ודגים דאמר לתרוייהו:
בטרית טרופה - מין דג גדול שחותכין וטורפין אותו ולא מיקרי לא דג ולא דגים אלא יש להם שם בפני עצמם:
טרית טונינ"א בלע"ז וי"מ שלכך מותר בטרית שלא נתכוון אלא בדגים שלמים:
ומותר בציר - אע"פ שדגים מעורבין בו וא"צ לומר מורייס שאין בו אלא שומן דגים:
הנודר מן הצחנה - דגים טרופים כדאמר בע"ז (דף מ -) ובסנהדרין (דף מ: ') מוניני וצחנתא טעים ופריס להו וי"מ דגים קטנים ולפי שהטרית חתוכה בחתיכות קטנות הוי בכלל צחנה:
ומותר בציר ובמורייס - דאין ניכר בהם ממשות הדגים ולא נתכוון אלא לממשות הדגים:
הנודר בטרית טרופה אסור בציר ובמורייס - טרופה ואין טרופה גדולה מזה שאין בהם רק ליחלוחית הדג ושומנו:
תניא ר' שמעון אומר דג שאני טועם אסור בדג גדול - דדג משמע דג גדול כדכתיב וימן ה' דג גדול:
דג דגה - פירוש שאמר שניהן בין גדולין בין קטנים משמע מייתור הלשון:
במעי הדגה וכו' בנדרים הלך אחר לשון בני אדם - וקורין לקטנים דגה:
הרי עלי צחיחין - כיון דאמר לשון זה משמע צחנתא זו דוקא ומותר בטרית טרופה או דלמא כנודר מן הצחנה ואסור בטרית:
ומותר בקום - מי חלב דהואיל ופסולת חלב הוא אינו בכלל חלב ורבי יוסי אוסר דפסולת חלב הוי בכלל חלב:
קום - מי חלב שקורין משג"א ורבי יוסי סבר דקום בכלל חלב וכן חלב בכלל קום וי"מ הנודר בקום מותר בחלב לדברי הכל:
הנודר מן הגבינה אסור בין מלוחה בין תפילה - ואע"ג דלא אכלי אינשי אלא מלוחה:
הנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה - אע"ג שיש בו טעם בשר ואע"ג דקיפה הוי בשר שנקפה בשולי הקדירה דלא קרי אינשי בשר אלא חתיכות בשר שהן בעין:
ר' יהודה אוסר - דסבר היא וטעמה:

בבשר מותר ברוטב - לכאורה משמע דמותר בשר להחליף ולמכור וכן בנודר מן הענבים ומן התאנים: שאינו מתכוין לאסור עצמו בהנאת מין כשהוא מזכיר אבל כשאמר קונם בשר זה עלי אסור אפילו בהנאה וכי ההיא דקונם פירות הללו עלי דאסור בחילופיהן:

דף נב.

אמר ר"י מעשה ואסר וכו' - פירוש דכי היכי דבשר שאני טועם אסור ברוטב ה"נ אם אמר שאני אוכל ובגמרא נמי הכי הוא כי קא מיבעי ליה בשאיני אוכל בשאיני טועם דוקא או לאו דוקא וכן לענין שלוק שאני טועם:

אמרו לו כן הדבר - שאסורין אפילו ביצים שנתבשלו עם הבשר ואימתי בזמן שאמר בשר זה עלי דמשמע היא וטעמה שהנודר מן הדבר שאמר דבר זה עלי' וכו':

הנודר ביין מותר בתבשיל - כרבנן דלר"י אסור:

קונם יין זה וכו' אסור אם יש בו בנ"ט - וא"ת כי נמי אין בו בנ"ט דקונמות הוי דבר שיש לו מתירין כדאמרינן בשילהי פירקין דלקמן וי"ל דחומר דבר שיש לו מתירין אינו נוהג אלא במין במינו אבל במין בשאין מינו אפילו יש לו מתירין בטל בששים וכן משמע בשמעתין דבצל (לקמן דף נח.):

דף נב:

ורמינהו אסור באשישין - דפסולת עדשים (אינם) בכלל עדשים ורבי יוסי מתיר קשיא דרבי יוסי אדרבי יוסי ודרבנן אדרבנן:

לא קשיא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם [ובאתרי' דר"י לקומא נמי קומא דחלבא:

מן הרוטב מותר בקיפה - דקדוקי בשר אף כי איכא נתינת טעם מן הרוטב דלא אסור אלא הקרוי רוטב בלבד וכרבנן דפליגי ארבי יהודה במתני':

בשר מותר ברוטב בשר זה אסור ברוטבו ובמקפה אי איכא נתינת טעם:

אלו דוקא או שאני טועם דוקא - אמתני' בעי דקתני קונם זיתים אלו שאני טועם אסור בהם וביוצא מהם ומיבעי ליה מה שאנו אוסרין יוצא מהם איירי דאמר שאני טועם דוקא אבל אם לא אמר אלא קונם אלו עלי לא מיתסר אלא (ביוצא) מהם וא"ת היכי מצינו למימר דשאני טועם חמור מקונם אלו והא גבי חילופיהן וגדוליהן דמותר בהם [כשאמר שאני טועם] וכשאמר קונם פירות אלו - אסור ויש לומר דשאני גבי חילופיהן שאינו תלוי באלו כלל אלא בהזכרה כשאמר שאני אוכל שאני טועם דלא נתכוון לאסור כ"א גופם לאכול ולא חילופיהן ובשלא הזכיר שאיני אוכל ואמר קונם עלי פירות כי נמי לא

אמר אלו שוינהו עליה איסור בין הם בין חילופיהן אבל לענין יוצא מהם יכול להיות דאלים טפי לישנא דשאני אוכל ושאני טועם מקונם אלו:
דאי סלקא דעתך אלו דוקא שאני טועם ל"ל הא קמ"ל דאע"ג דאמר שאני טועם אי אמר אלו אין אי לא לא [הגה"ה ז"ו מצאת"י מבחו"ץ]:
ת"ש שאני אוכל ושאני טועם מותר בחילופיהן - נראה דקאי אקונם פירות אלו דאע"ג דאמר אלו כשאמר שאני אוכל מגרע ליה איסור הנאה דגלי אדעתיה שאינו אוסר אלא באכילה אע"ג דלענין יוצא מהם אהני שאני טועם להחמיר וראיה לדבר דהא שאני אוכל קאי נמי אפירות אלו לאידך בבא האומר לאשתו קונם מעשה ידיך אסור בחילופיהן ואיירי כגון דאמר אלו או שמא משמעות הלשון כך כשאוסר מעשה ידיה כגון אם אמר פירות אלו וקתני עלה שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן ולפירוש זה ק' דדייקא הא ביוצא מהם אסור [דלמא] שאני הכא דקאמר אלו ושאני טועם ושמא מדלא נקט התנא בהדיא בסיפא קונם פירות אלו שאני טועם אלא נקט שאני טועם גרידא משמע דאפילו לא אמר אלו אשמעינן תנא דמותר בחילופיהן ואסור ביוצא מהם:
ע"ד כא"ן הגה"ה מהר"ם וז"ה מצאת"י בפני"ם:
ת"ש [**קונם פירות האלו עלי וכו'**] **הא ביוצא מהם מותר** - דאי אסור ליתני אסור ביוצא מהם וכ"ש בחילופיהן דמשמע ליה דמסתבר טפי להתיר יוצא מהם מחילופיהן [ומשני] דאה"נ דיוצא מהם אסור ולרבותא - נקט יוצא מהם ואשמועינן חלופיהן כגידוליהן ואסורין דאי תנא יוצא מהם אסור ה"א דחילופיהן דשרו הואיל ולא באו מגוף האיסור עצמו:
ת"ש שאני אוכל שאני טועם ולא אמר אלו מותר בחילופיהן הא יוצא מהם אסור - אע"ג דלא אמר אלו דאי מותר לישמעינן יוצא מהם וכ"ש חילופיהם שאינם מגוף הפירות דהכי [משני] לעיל דחילופיהן עדיף לאשמועינן ברישא לאיסורא מביוצא מהם וקשה לידחי במאי דסלקא דעתך בת"ש דלעיל דאדרבה מסתבר טפי לאיסורא חילופיהן מיוצא מהם וזיל הכא קמדחי ליה [וזיל הכא קמדחי ליה] ומשני איידי דלא נסיב רישא יוצא מהם כו' דהא שניא דהא עדיף ליה למיתני חילופיהן כגידוליהן לא נקט נמי בסיפא יוצא מהם ואע"ג דה"ה ודאי שרו בחילופיהן:
בשר זה עלי כו' אסור בנותן טעם - ומדמי יוצא מהם לנ"ט דכי היכי דאסר אדנפשיה כדאמר בשר זה עלי בנ"ט ה"נ אסור יוצא מהן וזה היינו כמו אלו אלמא דבאלו מיתסר יוצא מהן:

ת"ש ומותר בטרית טרופה ובציר - וציר היינו יוצא מהן אלמא בשאני טועם גרידא מותר יוצא מהם:

אמר רבא שכבר יצא - פי' האי ציר דקשרי היינו בציר שיצא מהם קודם נדרו ובההוא אינו נאסר אף כשאני טועם דוקא אבל ביוצא מהם אחר נדרו (אסור) אימא לך דאסור דשאני טועם דוקא ולא איפשיטא לן אי שאני אוכל דוקא הלכך בשל תורה הלך לחומרא ובשאני טועם גרידא אסור יוצא מהם ועוד נשמעינן שאם אדם אוסר שלא יאכל בשר עד זמן פלוני שאסור ברוטב דהא בהא תליא דאי יוצא מהם אסור ה"נ נתינת טעם אסור דמדמה לה להדדי:

דף נג.

הנודר מן התמרים מותר בדבש - פירוש דאמר קונם תמרים עלי מותר בדבש היוצא מהם דדבש איקרי תמרים [לא איקרי] וקשה אמאי לא תנא הכא כדקתני בשאר בבי תמרים אלו שאני טועם אסור ביוצא מהם:

בסתוניות - ענבים קשים ורעים לאכול מותר בחומץ היוצא מהן:

כל ששם תולדתו עליו - פירוש שאינו מפסיד שמו הראשון כמו דבש תמרים ששם תמרים עליו נדר בתמרים אסור בדבש:

וחכמים מתירין - בגמ' פריך היינו תנא קמא:

חכמים היינו ת"ק - דשרי בדבש תמרים איכא בינייהו דתניא כו' כל שדרכו לאכול כו' ומיירי ששם תולדתו עליו דאל"כ ליה ליה [הנודר] בענבים מותר ביין וכל שאין דרכו לאכול כגון סתוניות שאין דרכן לאכול וחומץ שלהם דרכו לאכול:

נדר בו אינו אסור אלא ביוצא ממנו - ת"ק ליה ליה דרבי שמעון וחכמים אית ליה דרבי שמעון [ולאו לגמרי כר"ש סבירא להו] דודאי בדבש תמרים לא סברי כוותיה אלא בדינא דסתוניות וה"ק וחכמים מתירים בתמרים לאכול בדבש אבל בסתוניות לא שרינן בחומץ וקשה דהוה להו למיתני וחכמים אוסרין בסתוניות והר"ם פי' לפי מה שפירש דסתוניות אין דרכן ליאכל אלא היוצא מהם יש לפרש ת"ק ורבי יהודה בן בתירא לית להו דר"ש בן אלעזר דאסרו בסתוניות גופייהו ולא אסרי אלא ביוצא מהם וי"מ איכא בינייהו דת"ק נקט מן התמרים מותר בדבש משמע דדוקא בתמרים וסתוניות שהם ראויין אסור בהם ומותר ביוצא מהם הא נדר מדברים שאינם ראוים לאכול אסור בין בהם בין ביוצא מהם:

מותר ביין תפוחים - דסתם יין דענבים קאמר:

מותר בשמן שומשמין - דסתם שמן הוא שמן זית:

מותר בדבש תמרים - דסתם דבש זהו דבש דבורים:
מותר בחומץ סתוניות - דסתם חומץ מיין טוב שהחמיץ:
מן הכרישין מותר בקפלוטות - אע"פ שממין כרישין הן באו שיש להן שם לווי:
מן הירק סתם מותר בירק שדה - דסתם ירק של גינה:
בארץ ישראל - דסתם שמן שלהן של זית:
מהו דתימא זיל בתר רובא - ולא נתכוין לאסור עצמו אלא באותו מין שמסתפק הרוב קמ"ל דגם מאותו שמסתפקים המיעוט אסר עצמו:
בשאר שני שבוע אסור בירקות גינה ומותר בירקות שדה - דסתמא מירקות גינה נדר דירקות שדה יש להם שם של לווי בכל שאר שני שבוע ומרישא שמעינן לה דקתני מותר בירקות שדה אלמא אסור בירקות גינה אבל סיפא איצטריך ליה:
בשביעית - פירוש שנדר בשביעית דירקות שדה מצויין בשביעית שבאות מאליהן אבל ירקות גינה אינם באין אלא על ידי זריעה הלכך סתם ירקות בשביעית ירקות שדה היא:

דף נג:

לא שנו דבשביעית מותר בירקות גינה משום דלא שכיחי שיאכלו ירקות גינה אלא במקום שאין מביאין כו' אבל במקום שמביאין שכיח הוא ירקי גינה ונתכוין לאסור ירקי גינה בשביעית:
משום גוש - דדרך הירק להיות גוש תלוי בו וגזרו על גוש ארץ העמים:
איספרגוס מין כרוב הוא ובכלל כרוב הוא:
מן האיספרגוס מותר בכרוב - דשאר כרוב אינם קרויין איספרגוס:
מן הגריסין אסור במקפה של גריסין - שנקראת גריסין אף כשהן בתבשיל אבל מן המקפה מותר בגריסין יבשין דלא תימא דכי נדר במקפה מן הראוי למקפה קאמר והיינו גריסין ולרבנן איצטריך דאע"ג דאסרי שום כשנדר במקפה הכא מודו:
מן השום מותר במקפה - דלא נתכוון אלא לשום יבש:
מן האשישים - פי' פסולת עדשים מותר בעדשים שאין העדשים נקראין אשישין מן העדשים אסור באשישים שהם נקראים על שם העדשים ור"י מתיר דסבר דאינם בכלל עדשים:
חטה חטין שאני טועם אסור בין בחטין בין בפת - דחיטה משמע לאפות ומיהו בברייתא בגמ' גרסינן איפכא ושמא טוב לפרש הכא חטה או חיטים גריס או גריסין אסור בין חיין בין מבושלין ורבי שמעין ורבי יהודה מחלקין בין חטה לחטין גריס גריסין כדמפרש גבי

חטה חטין רבי יהודה אמר קונם גריס או חטה שאני טועם מותרין לכוס חיין דחטה וגריס משתמעי מבושלין:

רבי יהודה אומר גריס או חטה שאני טועם מותר לכוס חיים - מדקאמר חטה וגריס סתם ולא אמר (חטה) חטין גריסין קסבר [חטה גריס] מבושלין משמע חיין לא משמע:

חטה שאני טועם מותר לאפות - דחטה לא משמע אלא חיין חטין משמע לאפות ורבי שמעון ורבי יהודה לא פליגי דלתרוייהו גריס חטה מבושלין משמע ולא חיין גריסין חטין משמע חיין אבל לא מבושלים:

דף נד.

מתני' הנודר מן הירק אסור בדילועין - והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין - ואין לוקחם מיד אלמא לא קרי להו אינשי ירק:

אמר להם כך הדבר - כלומר משם אני מביא ראיה:

אסור בפול המצרי - דלכולי עלמא הוי בכלל ירק:

ומותר ביבש - דלא מיקרי ירק:

והא מן ירק נדר - ולמה אסור בדלועין שהם פירי:

באומר ירקי קדירה עלי - כשדרכם לבשלם והני דרכם לבשלם:

ודלמא ירק הנאכל בקדירה קאמר - כגון שומין ובצלים שהוא נאכל בקדירה כגון ליתן טעם בתבשיל:

באומר ירק המתבשל בקדירה - מפני שהוא קשה וקסבר ר"ע דלועין בכלל ירק המתבשלים בקדירה:

וצריך לאימלוכי - דאין לוקח אותן בסתם (כיון) [עד] דאימליך עליה:

מודה הוא לענין מלקות - בל יחל שאינו לוקה דמספקא ליה אי דלועין בכלל ירק ומספיקא [לא] אמר למילקיה:

תנן התם - פרק בתרא דמעילה (דף כ.):

בעה"ב מעל - דגמרינן חטא חטא מתרומה מה התם ע"י שליח אף הכא ע"י שליח אע"ג דבעלמא אין שליח לדבר עבירה:

ונתן להם כבד - דכבד לאו מין בשר וכי אמר לשלוחו קח לי בשר ולא מצא אלא כבד לא מימליך עליה וכששולחו לבקש בשר אינו חוזר ואומר לא מצאתי אלא כבד אלא אומר לא מצאתי בשר כלל:

מיניה הוא - ועשה שליחותו ולמעול בעה"ב וקשה דרבי עקיבא מודה דאין לוקה דמספקא ליה אי מידי דמימליך עליה מיניה הוא ונראה דלא קשה כלל דדוקא בדלועין

דלאו ירק הוא אלא פירי מספקא ליה אבל במידי אחרינא פשיטא ליה דמימליך עליה ומיניה הוא וי"מ דהיינו הא דמשני מי לא מודה ר"ע דצריך לאימלוכי ביה ומן הדין הוא דאינו מינו ולהחמיר אר"ע [דמינו הוא] אבל לא למעול דהאמר לעיל שאינו לוקה ול"נ דא"כ שליח אמאי מעל כיון דמספקא ליה אם מינו [הוי או] אינו מינו א"כ עשה שליחותו ולכ"נ דודאי הפירוש כך הוא מי לא מודה ר"ע דצריך לימלוכי ביה דבסתם אין השליח לוקח אם אין שואל למשלח אם יחפוץ הילכך במעילה כיון דשליח לא נמלך לא הוי עשה שליחותו ולכך מעל השליח כי נמי הוי מינו לגמרי וקושיא דלמעול בעה"ב נתרץ בע"ה כמו שפירשתי והר"ם היה אומר דלמעול בעל הבית לאו דוקא אלא כלומר לא ימעול שליח וכדפרישית דשמא עשה שליחותו ומשני לא מודה דצריך לאימלוכי כדפרישית:

דף נד:

אסור בראש וברגלים - דסבר רבי עקיבא דכל מאי דמימליך הוי מיניה:
מותר בראש - דסבר כתנא קמא דרבי עקיבא דמימליך לא תוי מינו:
לענין זביני [**לאו איניש הוא**] - דשביק בשר וזבין קרביים:
שהקיז דם - דקשיא לו הילכך מותר בדגים וחגבים:
עופות נמי אין דרכם למיכל - ואמאי אסור בעופות:
שאני עופות דאפשר ע"י שליקה - והא דאמר שמואל פרח לבו היינו ע"י צלי אבל דגים בין שלוק בין צלי קשה להקזה:
סוף אוכלא - סוף החולי:

דף נה.

מתניתין אסור בפול המצרי - דכל מידי דאידגן שמעמידין אותו בכרי נקרא דגן:
וכפרוץ הדבר - פסוק הוא בדברי הימים שתיקן חזקיהו שיביאו המעשרות לאוצר לבית המקדש וכפרוץ תקנתו הרבו בני ישראל מעשר דגן תירוש ויצהר וכל תבואת שדה לרוב והשתא ס"ד דכל תבואת שדה כלומר כגון פול המצרי אסיפא דקרא סמיך דכתיב כל תבואת שדה לרוב ואי דגן כל מילי דאידגן משמע ל"ל למיכתב כל תבואת שדה ונהי דדגן דכתיב באורייתא מעשר דגנך לא משמע אלא ה' מינין מיהו ההוא דדברי הימים משמע כל מילי דאי בלשון ב"א משמע כל מידי דמדגן ההוא נמי משמע כל מילי:
הכל מודים - אפילו רבנן שאין אסור אלא מה' מינין:
מתיב רב יוסף - וה"ה לרבי מאיר דמתני' מותיב ואמר אביי לאיתויי פירות האילן וירק:
תבואת שדה לחוד - דודאי משמע כל מילי:

עללתא - כל מין דמידגן משמע:
הא לא מיבעיא ליה - דכל פירות איקרי עללתא כל דבר אוכלין מקרי עללתא וכן שאר נכסים דעללתא מידי דהוא בעין משמע כי קמיבעיא ליה שכר בתים שכר ספינות מי אמרינן כיון דבתים וספינות פוחתים בכל יום ומשתנים לאו בכלל עללתא דעללתא משמע מידי דמשבח ולא מידי דפוחת:
או דלמא כיון דלא ידיע פחתייהו - פי' שפוחתין מעט מעט ולזמן מרובה ה"ל [מידי] דמשבח ואיקרי שפיר עללתא:
שיהא מופקר לכל - שיהיה מלמד תורה לכל:
ששוקפין - לשון איסקופה הנדרסת:

דף נה:

חילקא - חטין כתושין חלוקין לשנים:
טרגיס - חד לתלתא:
טיסני - חד לארבעה:
אסור בכולן - דכמיהין ופטריות בכלל גדולי קרקע הן:
[**מירבא רבו מארעא**] - כמהין ופטריות ודאי מארעא רבו ושפיר מיקרו גידולי קרקע אבל היניקה שלהם אינה אלא מאויר קרקע ולא מברכין בורא פרי האדמה:
שק יריעה וחמילה - אינן בגדים הם:
מותר להתכסות בגיזי צמר - שלא נתכוון זה אלא לבגד ארוג:
הכל לפי הנודר - פירוש לפי ענין שהיה בשעת הנדר:
היה טעון - פירוש מופשל לאחוריו כדרך נושאי משאות:
מותר להתכסות - שלא נתכוון לאסור אלא בענין שהיה מצטער:
רוחו קצרה - שמלבושן צר לו אינו אסור לו אלא בלבישה:
פונדא - אבנט חלול וככסות דמי:
פסקיא - פייש"א:
אנפליא - קלצו"ן:
כיתונא דצלא - פירוש מלבוש עור ויוצאין בשבת להגין מן הגשמים:
אבל לא בתיבה - קטנה שעל ראשו דמשוי הוא:
והזיע - מחמת כובד משאו וה"ה דברישא מצי למיתני פשתן ובסיפא צמר:

דף נו.

הנודר מן הבית מותר בעלייה - דעלייה אינה בכלל בית:
בבית לרבות היציע בבית לרבות העלייה - הק' ה"ר יצחק הא דרשינן בקירות הבית ולא בקיר היציע ואמר הר"ם דכהך בריית' איתא בת"כ וגרסינן לה הכי כנגע נראה לי ולא לאורי מכאן אמרו בית אפל אין פותחין לו חלונות לראות נגעו בבית להביא חצר הצבוע בבית להביא העלייה ולכך איצטריך לרבות צבוע לפי שמצינו בנגעים בבגד צמר או בבגד פשתים מה פשתן כברייתו אף צמר כברייתו והוציא את הצבוע לפי שהוקשו נגעי בתים ונגעי בגדים והייתי סבור למעט כותל צבוע איצטריך לרבויי ושמא ה"נ גרסינן בבית לרבות הצבוע - הא דאמר רב הונא פרק בתרא דמנחות (דף קח:) בית בביתי אני מוכר לך מראהו עלייה ואמר עלייה זו מכרתי לך טעמא דא"ל בית בביתי ולא בית סתם דמשמע בית חשוב אבל אם אמר בית סתם בית מכר לו וקשה דלשם קאמר דעלייה דגריעה קאמר ויד בעל השטר על התחתונה א"כ מאי איריא בית בביתי אפילו בית סתמא נמי כיון דהטעם תלוי ביד בעל השטר על התחתונה וי"ל דלשם נמי צריך לפרושי כיון דיד בעל השטר על התחתונה כבית סתם דמי ומראהו עלייה דגריע והכי נקט דאף כי אמר בית בביתי מראהו גרוע וא"כ בשמעתא ניחא כי [נמי] מראהו עלייה דגריעה אתיא כרבנן וה"ה בבית סתם מראהו עלייה דעלייה בכלל בית ונקיט בית בביתי לרבותא דאפי' הכי מראהו גרוע והכא לא חש הש"ס לתרץ כמסקנא דהתם ותירץ כס"ד התם וה"ה נמי דלמסקנא דהתם נמי מפרשינן שפיר - הר"ם:
מותר בדרגש - מפרש בגמרא ערסא דצלא ואינו בכלל מיטה סתם:
ערסא דגדא - מיטה העשויה לכבוד ולמזל ואין יושבין עליה:
אנן יהבינן - מי שמברין אותו:
ואי אמרת ערסא דגדא אמאי לא היה כופהו - דבשלמא אי ערסא דצלא ניחא דלא בעי כפייה דדרגש העור תלוי בלולאות ודיו שיזקוף ויקשרנו למעלה מארכובותיו ולא יוכלו לישב עליו:
כל מטות שיש לו בבית - מפני כבודו:

דף נו:

דרגש מתיר קרביטיו והעור נופל - קרביטיו לולאות שמחוברין במטה וקשורין בעור:
ערסא דצלא - מטה של עור ותולין רצועות בשפת העור סביב וכשרוצין לנטותו עונבים הרצועות בארוכות המטה וכשמתירין אותם הוא נופל והם קרביטיו:

מטה מסרגין הסירוגין על גבה על הארוכות הלכך כשכופין אותו הסירוגין גבוהים ואין יכולין לישב עליו:

דרגש סירוגין מבפני' - תחת הארוכות הלכך כי נמי כופהו הוא נמוך לישב עליו כאילו אינו כפוי לכך אמר דאינו צריך לכפותו ואית דגרסי איתמר נמי דדרגש אינו בר כפייה:

ל"ל שיפת עור הדג - והלא אין יופיו נראה שהרי הן מכוסות בחבלים המסורגין על גבה:

בבזייני - בבקעים ובנקבים שבארוכות מקצת ארוכות מגולות וצריכה שיפה:

באבקתא - לולאות שיש לולאות תלוין בנקבי ארכובותיו ובהם מכניסין ראשי הרצועות התלויות בשפת העור:

שנקליטיה יוצאין - שנקליטיה קבועים בכרעי המטה כדרכה:

זוקפה - פורס בגד באותן לולאות שבראשי הנקליטין והוי כאילו כפוי שאינו ראוי לישיבה:

מותר ליכנס לתחומה - דעד התחום אינו נקרא על שם העיר אבל עיבור נקרא על שם העיר:

מן האגף - מקום הגפת הדלת:

אלא שמע מינה בעיבורה קאי - וקרי ליה יריחו:

ומדותם מחוץ לעיר אלפים באמה - אלמא תחום איקרי חוץ לעיר:

יכול ילך לביתו ויסגור - ע"י שליח או על ידי חבל ארוך תלמוד לומר אל פתח הבית אי אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר דליכא לקיומי בענין אחר שהרי צריך הוא לצאת מן הבית:

דף נז.

קונם פירות האלו עלי ולא גרסי' פירות אלו:

אסור בחילופיהן ובגידוליהן - דכיון דהזכיר קונם סתם ולא הזכיר אכילה אסר עצמו בין בחילופיהן בין בגידוליהן:

שאני אוכל שאני טועם - לא אסר עצמו אלא בגוף הפירות:

בדבר שזרעו כלה - הגידולין הוו כגוף אחר:

אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין - כגון בצלים שאין הבצל כלה אלא מוסיף אחרים עליו הלכך גידולין כגופן:

האומר לאשתו קונם מעשה ידיך - פי' אם תעשה לי מאכל אסור בחלופיהן אם הכינה לו מאכל והחליפן בפירות - בגידולין פי' בגידולי פירות שלקח מן החליפין:

שאני טועם מותר בחליפין - שלא אסר עצמו אלא מהם אבל בדבר שאין זרעו כלה אסור בגידולי גידוליהן ומשכחת לה כגון שנטע אילן או זרע דבר שאין זרעו כלה ונמצא שהגידולין אסורין עליהן דהיינו כמו מעשה ידיה והלכך גידולי גידולין אסורין בדבר שאין זרעו כלה אבל בדבר שזרעו כלה הגידולין אסורין וגידולי גידולין מותרין:

קונם שאת עושה איני אוכל עד הפסח - ממה שאת עושה ואשמועינן דלא תימא דה"ק איני אוכל מכל מה שתעשה עד הפסח לעולם וכן כולם אשמועינן הכי:

שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג - עומד בחודש אחד לפני הפסח ואמר קונם שלא תהא נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך מעכשיו ועד החג והלכה לפני הפסח אסורה עד הפסח כלומר אם הלכה לבית אביה:

דף נז:

לאחר הפסח - אם נהנית לפני הפסח משלו הרי היא בבל יחל שהרי תלה שלא תלך:

שאת נהנית לי עד החג אם את הולכת עד הפסח - והיא עומדת בחדש אחד לפני הפסח:

הלכה לפני הפסח אסורה להנות משלו עד החג ומותרת לילך לאחר הפסח - דבשלא הלכה לפני הפסח לא חל הנדר כלל:

כפר ימא - יושב על שפת הים:

כפר דימא - שם הכפר:

העלה בידו בצל - שגדל בשביעית ועקרו בשביעית ויש לו דין פירות שביעית לענין ביעור ושאר דינין:

ונטעו בשמינית - שכן דרך נוטעי בצלים שנוטע אחד והרבה גדלים ממנו והוא אינו כלה: והכי קמיבעיא לי' גידולי היתר הם דלא גזרו על גידולי שביעית להיות שביעית כמו שגזרו על גידולי תרומ' שבתרומה החמירו משום גזל השבט ועיקר אסור בפירות שביעית מי [אתו] גידולי היתר ומעלים את האיסור או לא דנהי דמדאורייתא בטל ברוב שמא חכמים החמירו כיון דעיקר חשוב ולא בטל ומדרבנן הוא דמיבעיא ליה והקשה הרב ר' אליעזר ממיץ אמאי לא הוי זה וזה גורם ומותר שהקרקע שהיא היתר והעיקר שהוא איסור גורמין לגידולין ותירץ דסבר זה וזה גורם (מותר) [אסור] וקשיא להר"ם דהכא חד גורם הוא דקרקע לא חשבינן לה לגורם דהיתר כדאמר פרק אלו טריפות (חולין דף נח -) [ומודו] בביצה טריפה שהיא אסורה בדספנא מארעא דחד גורם הוא והטעם משום דגורם דקרקע אינו מינו ואינו דומה לגורם דתרנגולת ולכך לא חשיב זה וזה גורם דדוקא גבי שאור של חולין ושל תרומה וכן גבי זבל של עבודת כוכבים דמי אהדדי ולכן

מפרש הר"ם דלא שייך זה וזה גורם [אלא] היכא דגורם דאיסור דהיינו עיקר מתבטל הוא בגידולים ואינו בעין שאינו ניכר לא שייך זה וזה גורם וכן בשאור של תרומה מיירי שהוא בעין:

בצל של תרומה שנטעו - ולקמן מוקי לה בבצל דגידולי תרומה דגידולי גידולין מותרין:

ורבו גידולים על עיקרו מותר - אלמא גידולי היתר מעלין עיקר דאיסור ואע"פ שאין זרעו כלה כמו בצל:

ילדה שסיבכה בזקנה ובה פירות - שהם ערלה אפי' הוסיף במאתים דהיתר אסורים הפירות דעיקר חשוב ואינו בטל בתוספת היתר דכל התוספת דמסיבוך ואילך מותרים דבטל בזקנה גם אילו לא היה - בה פירות וסיבכה תהיה מותרת שמתבטלה בזקנה (אחר) [אלמא] גידולי היתר אין מבטלין עיקר של איסור:

בצל שנטעו בכרם - ונאסר כדין כלאי הכרם ונעקר הכרם דהשתא מותרין כל הגידולין:

אסור - אפילו הוסיפו מאתים על העיקר אלמא דעיקר האסור אינו בטל ה"נ בצל דשביעית אינו בטל אלמא (אי איכא [תרין] דאמרי דגידולי היתר אין מבטלין לעיקר דאיסור:

ליטרא בצל שתיקנה - פירוש שעישרה מתרומות ומעשרות וזרעה:

מתעשרת לפי כולה - ולא אמרי' דליטרא א' שעם הגדולין היה מן העיקר שהרי אין זרעו כלה וכבר היא מתוקנת משום דגידולי איסור מבטלין העיקר ה"נ נימא דגידולי שמינית מבטלין עיקר של שביעית:

דלמא התם לחומרא - דגידולי איסור מבטלין היתר אבל של היתר שמא לא יבטלו איסור:

דף נח.

כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל - שנתערב בחולין דמצי מעשר עליו מדמאי או מעציץ שאינו נקוב:

ומעשר שני - דאפשר להעלותו ולאוכלו או לפדותו:

וחדש - דהאיר המזרח מתיר:

והקדש - דאי בעי פריק ליה:

לא נתנו חכמים שיעור - ואסורין בכל שהוא ואין להקשות דבפ' בתרא דע"ז (דף עג:) אמר דבטבל שלא במינו בנ"ט י"ל דהא נמי דאמר שלא נתנו בו שיעור משום דיש לו מתירין היינו דווקא במינו אבל שלא במינו בטל וכן משמע לעיל גבי יין שהוא בנ"ט ואע"ג דהוי דבר שיש לו מתירין וא"ת פרק בתרא דמסכת ע"ז (שם) דקאמר חוץ מטבל ויין נסך דבמינו במשהו ופריך בשלמא עבודת כוכבים משום חומרא דע"ז אלא טבל מאי

טעמא ומסיק כהיתרו כך איסורו פירוש דחיטה אחת פוטרת את הכרי ולימא טעמא משום דיש לו מתירין וי"ל דהתם בטבל שהלכו בעליו למדינת הים דאין לו מי יתירו אבל קשה למה לי טעם דיש לו מתירין תיפוק ליה משום דכהיתרו כך איסורו:

וכל שאין לו מתירין כגון תרומה - ולקמן מפרש אמאי הוי אין מתירין:

וערלה וכלאי הכרם נתנו בו חכמים שיעור - תרומה בק' ערלה וכלאים במאתים ומיירי במין במינו דבשאינו מינו אמרי' פ' גיד הנשה (חולין דף צז -) דתרומה בנ"ט:

דתנן השביעית אוסרת בכל שהוא - והא דאיבעי' ליה לעיל אי גידולי דהיתר מבטלין לעיקר דשביעית י"ל דהכא מיירי בדבר לח אבל ביבש לא א"נ שמא גידולי חשיבי טפי ומבטלי עיקר:

אמר להם שביעית אינה אוסרת בכל שהוא אלא לביעור פירות - פירש הרב רבי אליעזר כגון פירות ששית שנכנסו בשביעית וגדלו משהו וצריכין ביעור כפירות שביעית דגידולי איסור חשיבי ומבטלי לעיקר דהיתר אבל לאכילה כגון לאחר ביעור בפירות שביעית שנתערבו בפירות דהיתר אינו אוסר במשהו אלא בנותן טעם כשאר איסורין אלמא דגידולי שביעית מבטלין לעיקר דהיתר ה"נ נימא בבעיין דבצל דגידולי היתר מבטלי לעיקר דאיסור ודחי הא נמי לחומרא אזלינן דגידולי שביעית מבטלין העיקר אבל להקל לא מבטלי גידולי דהיתר לעיקר דאיסור ומה שפירש אלא לביעור לענין פירות ששית שנכנסין בשביעית ק' להר"מ דתניא כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב ומפרשינן דמיירי בספיחי ששית הנכנסים בשביעית אלמא דגידולי שביעית אינן אוסרין במשהו ונראה דשמא התם מיירי שגמרו בששית ולא גדלו כלל בשביעית וספיחי כרוב אסורין כדמפרש שמא יקח מן העלין ויאמר מן האמהות לקחתי ועוד קשה להר"ם מהך דמעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור לא הוסיף מאתים מותר אלמא דגידולי איסור אינם אוסרים במשהו וכן מצינו בהך דבצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו הוריקו מותרין אלמא דגידולי שביעית אינם אוסרים במשהו לכך מפרש הר"ם דהכא מיירי בבצל שנעקר בששית ונטעה בשביעית ומכיון שהוסיף משהו נאסר כולו כמו כלאי הכרם דעיקרם נאסר דה"נ אמר התם זרעו מעיקרו בהשרשה כלומר כשתחלת זריעתו באיסור זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא והכי נמי תחלת זריעתו באיסור היתה מיהו יש ליישב דלביעור קשה דהיה לו לומר לגידולין אין לו זריעה:

בצלים - של ערב שביעית:

וירדו עליהם גשמים - בשביעית וצמחו:

אם עלין שלהם שחורין - דדרכם להשחיר כשיורדין עליהם גשמים:

אסורין - דבידוע שגדלו רובם בשביעית:
הוריקו - לא גדלו רובם ומותרין:
רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר - אף בשלא הושחרו אם יכולין וכו' שגדלו כל כך אסורין דבידוע שגדלו רובם בשביעית:
וכנגדם למוצאי שביעית מותרין - כלומר בצלים שבאים משביעית - לשמינית אלמא דגידולי היתר מבטלין לאיסור:
ודלמא במדוכנים - שדכו אותם במדוכה בשביעית ולא חשיבי ובטלים בגידולין אבל היכא דלא דכו מיבעיא לן אי בטלו אי לא בטלו:

דף נח:

אלא מן הדין המנכש עם הכותי - דבסתמא אם אינו עושה עמו במלאכה אינו אוכל דישראל מובדלים מהם:
בחסיות - מפרש לקמן הלוף והשום והבצל - מנכש תולש אחד בינתים כדי שיגדלו יותר:
אוכל מהם עראי - [ולא חיישינן] דלמא אותו שזרע הכותי נתחייבו והוקבעו למעשר והוו טבל וגידוליו טבל דמסתמא יש לנו לומר שאותם שזרע לא ראו פני הבית והיה מותר לאכול מהם עראי:
ומעשרן - אם לוקח מהן מן הכותי דכותים אינם מעשרים אפילו תרומה גדולה:
אם ישראל חשוד על השביעית - ומנכש עמו במוצאי שביעית:
מותר - אם אותם חסיות שעושה גדלו מקצתם בשביעית ונכנסו בשמינית מותר לאכול מהם דאף כי הוא חשוד ושמא נטעם בשביעית אתו גידולי דשמינית ומבטלין לאיסור:
בדבר שזרעו כלה - כגון תבואה אבל בדבר שאין זרעו כלה מיבעיא ליה:
ודלמא במדוכנין - שדכן בשביעית:
הא חשוד קתני - ולא טרח להתירו בולי האי ואין לנו לומר שדכן:
ודלמא בתערובת - הא דקתני למוצאי שביעית מותר לאכול עמו היינו בביתו פירות תלושין דאיכא למימר דאיכא רובא דפרי שגדלו כולם בשביעית ולא איירי כלל מפירות שנכנסו משביעית לשמינית:
המנכש קתני - ואוכל מאותם המחוברות שגדלו בשביעית ואם כן על כרחך ההיתר משום שדותיו דגידולין:
לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן ורבי יונתן - דאמרי לעיל גבי ילדה שסיבכה בזקנה וגבי בצל שנטעו בכרם דגידולי היתר אינם מעלין האיסור:

אמר רבי יצחק שאני שביעית הואיל ואיסור על ידי קרקע בטלה נמי על ידי קרקע - כלומר שביעית היתרו ואיסורו תלוי על ידי קרקע ואין התרת גידולין תלוי במעשה האדם דכי אתיא שמינית הם היתר אבל לעיל בהך דילדה שסיבכה בזקנה ההיתר תלוי במעשה האדם שסבכה ודמי למבטל איסור בתחלה אבל שביעית ממילא משתרין גידולין למוצאי שביעית וכן בהך דרבי יונתן דבצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם ההיתר בא על ידי שנעקר הכרם ולכך לא מבטלת היתר לאיסור:

והרי מעשר דאיסורו על ידי קרקע ואין התירו על ידי קרקע דתניא ליטרא מעשר טבל שנטעה והרי היא כעשר ליטרים חייבת במעשר ובשביעית ואותה' ליטרא מעשר עליה לפי חשבון היתה טבולה לתרומת מעשר כלומר שהיא של מעשר ראשון והרי היא טבולה לתרומת מעשר וגידולין טבל גמור:

והתניא וכו' השום - ושום אין זרעו כלה:

דף נט.

מתיב רמי בר חמא קונם פירות הללו עלי קונם כו' - דכיון דאמר קונם סתמא אסרם עליו בהנאה בין בחליפין בין בגידולין:

קונם שאני אוכל - לא אסר עצמו אלא בגופם והלכך בדבר שזרעו כלה הגידולין מותרין אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין אלמא גידולי היתר אינם מעלים את האיסור דאי מעלים גידולין אמאי אסורין הרי לא אסר עצמו אלא בגוף הפירות ולא אסר בגידולין וליתו גידולי היתר וליבטלו לעיקר אלא שמע מינה דגידולין לא מבטלין לעיקר הלכך העיקר מתפשט בגידולין ואסורין מטעם עיקר ועיקר חשוב ואינו בטל ונהי דודאי אינו מתיר ע"י קרקע כמו שביעית מכל מקום דמי לעל ידי קרקע התירו ולא שייך לשנויי דיגון הוא דקא גרים ליה:

א"ר [אבא] שאני קונמות הואיל ואי בעי מיתשל עלייהו והוי כדבר שיש לו מתירין ולא בטיל - ולכך לא מבטלי גידולי לעיקר והא דתנן לעיל (דף נב -) קונם יין ונפל לתבשיל אם יש בו טעם יין אסור ואם אין בו טעם יין מותר דבטל היינו משום דהוי מין בשאינו מינו דהאי דדבר שיש לו מתירין לא בטיל היינו מין במינו והא דמסיק רב אשי פרק בתרא דביצה (דף לט -) דמים ומלח לא בטילי בעיסה משום דהוי דבר שיש לו מתירין ואע"ג דלא הוי מין במינו יש לומר דהתם משום דאיכא נתינת טעם ולא בטלי:

והרי תרומה כו' דתנן - ה"ה דהוי מצי למיפרך למאן דאמר תרומה אין לה מתירין:

סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה תרקב - דאינה בטלה בפחות מק' ואסמכוה רבנן [אקרא דכתיב] תרימו ממנו מה שאתה מרים ממנו שנפל לתוכו מקדשו:
א"ה - דמוקי להו ביד כהן אם כן איירי שהדימוע אירע בבית הכהן [אימא סיפא אם היתה טהורה] תמכר לכהן והא דידיה הוא אלא מיירי שהיא ביד ישראל וא"ה בישראל שנפלו לו תרומה מבית אבי אמו כהן דהשתא הוי דידיה:
תמכר לכהן חוץ מדמי סאה - והא דידיה הוא אי מיירי שהן ביד הישראל ושפיר מצי מזבין לה אלא שמע מינה דמיירי בתרומה שהפריש ישראל ליתן לכהן:
הכי גרסינן אלא בשלמא קונמות מצוה לאיתשולי עלייהו והוי דבר שיש לו מתירין:
גופא כו' היתר שבהם להיכן הלכה - כלומר היתר שהיה בליטרא שעישר היכן הלך דסבירא להו דלא קאמר גידולי היתר מעלין את האיסור מצי לאוכוחי דגידולי היתר מעלין את האיסור מההיא דמנכש דלעיל:

דף נט:

אם היו עלין [שלהן] שחורין אסורין - אף מה שגדלו בששית אלמא היתר דידהו פקע:
אמר ליה רב חסדא מי סברת על עיקר קתני אסורין על תוספת קתני - אבל על עיקר מותר אם ניכר מן הגידולין:
א"ה - דלת"ק אין איסור אלא בגידולין לבד מאי אתא למימר דתני ר"ג הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור רבן גמליאל [קאמר] אפי' עליהן שרי ואינם אסורין אלא הגדל בחיוב כלומר באיסור שביעית אבל הגדל בפטור כלומר בהיתר קודם שביעית ונהי דאין העיקר ניכר וכולו אסור מכל מקום נפקא מינה במה שהעיקר מותר שאינו צריך ששים רק מן הגידולין:
ת"ק נמי הכי קאמר - בתמיה דלדידך דאמרת דלת"ק אינו אוסר אלא הגידולין: ה"ג כולה מתניתין ר"ג [קתני לה] (דלת"ק אינו אסור אלא גידולין) ועד כאן לא שמיע ליה לר"ג דלא טרח אבל טרח בטל ברוב כך השיב לו רבה דסבירא ליה דהתר פקע וקאמר דר"ג נמי דאמר גדלו בפטור פטור מודה הכא בליטרא בצל שתיקנה וזרעה שהיתר שבו פקע דהתם במילתי' דר"ג לא טרח בגידולין ומאיליהם הם באים הלכך לא חשיבי לבטל העיקר אבל בבצל דטרח בגידולין והחשיבם מבטלין את העיקר ואמר הר"ם דהאי טעמא דטרח ולא טרח היינו כדאמר במנחות פרק רבי ישמעאל (מנחות דף ע -) גבי הך דבצל שתיקנה דהכא דטרח בנטיעתו אבל התם בגידולין דשביעית לאו היינו נטיעתו כלו' אין הנטיעה באיסור שבערב שביעית נטועי' ובאים משביעית אבל הכא תחלת נטיעתה

[באה בשביעית] לכך מבטלין גידולין לעיקר ודבר זה מגומגם דליתא להך מילתא דר"ג גבי הך ברייתא ואם היו שחורים עליהן:

והרי ליטרא מעשר טבל - פי' לעיל אלמא אף על גב דלא קא טרח לא קמבטלי:

שאני התם - בהך דקאמר דמתעשר לפי כולה דאמר קרא עשר תעשר את תבואת זרעך אלמא תבואה זרועה בעי לעשורי כל המעשרות והך נמי שתיקנה הוי סתם זריעה דהיתירא זרעי אבל איסור לא זרעי שאין דרך לזרוע מעשר עצמו כשאינו מתוקן לתרומת מעשר ומינה לא איירי קרא הלכך לא בטל ולא בעי לעשורי כבתחלה כיון דטרח בטלה אבל בהך ליטרא שתיקנה דהיינו כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה יש לנו להעמיד בזה קרא דעשר תעשר שצריך לחזור ולעשר כבתחלה:

גופא אמר רבי חנינא טירטאה בצל של תרומה כו' מותר - דהוי חולין ומותר לזרים:

דף ס.

בגידולי גידולין - כהך דבצל גופיה הוי גידולין של תרומה:

ה"ג התם דלא רבו הכא דרבו - פירוש הא דאמר גידולי גידולין אסורין גבי טבל היינו כל כמה דלא רבו גידולי גידולין על העיקר אבל הכא ברבו הלכך מבטלי גידולין לעיקר ובספרים כתוב ריבויא דרבו גידולין על עיקרו מותר קמ"ל ויש לפרש כדפרישית דמלתא דרבי חנינא מיירי דרבו גידולין על עיקרו:

קמשמע לן רבי חנינא דאפילו דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין חולין:

והתנן הטבל גידוליו מותרין לאכול אכילת ארעי בלא מעשר בדבר שזרעו כלה - כגון חיטין אבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין תרומה כמו טבל:

ה"ג התם דלא רבו הכא דרבו - פירוש הא דאמר גידולי גידולין אסורין גבי טבל היינו כל כמה דלא רבו גידולי גידולין על העיקר אבל הכא ברבו הלכך מבטלי גידולין לעיקר ובספרים כתוב ריבויא דרבו גידולין על עיקרו מותר קמ"ל ויש לפרש כדפרישית דמלתא דרבי חנינא מיירי דרבו גידולין על עיקרו:

קונם יין כו' שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך - ולא אמר דאסור עד מעת לעת כמו בסיפא דאמר יום אחד:

שבת זו - ועומד באמצע ביום ג' או ביום ד' אסור בכל השבת. כלומר כל ימי אותה השבוע עד סופה ושבת שעברה כלומר ושבת הבא עליו סוף השבוע אסור כמו כן דאף השבת משבוע שעבר ובגמ' פריך פשיטא:

חדש זה - ועומד בט"ו ימים בטבת אסור בכל החדש עד סופו:

ור"ח להבא - פי' ר"ח שבט של אחריו היינו כלהבא ומותר בו שהוא [מחדש] הבא:

שבוע זה אסור בכל השבוע - ועומד הוא באמצע השמיטה בשנה רביעית או חמישית לשמיטה אסור עד סוף השבוע:
והשביעית שעברה - כלומר שנה השביעית הבאה היא כלשעבר שנמנית עם שמיטה שעברה ואסור בה פי' זה רהוט. וי"מ שבת זו ועומד ביום שבת ונודר בשבת זו אסור בכל השבת כלומר בכל השבוע הבאה ושבת שעברה כלומר ויום השבת שהוא נודר בו גם הוא אסור ואע"פ שאמת הוא שהוא משבוע שעבר הואיל ונדר בו אסור ובגמרא פריך פשיטא חדש זה ועומד בראש חדש אסור בכל החדש ור"ח שהוא בו כלהבא כלומר אותו ר"ח שנודר בו אסור ולכך קרי ליה להבא שהוא עם ראש חדש הבא וכן גבי ראש השנה נמנה משנה הבאה לכך קרי ליה להבא לפי שהוא נמנה משנה הבאה. שנה זו ועומד בראש השנה. שבוע זו ועומד בשנה שביעית אסור בכל השבוע ובשביעית שעברה כלומר אע"פ שהיא מלשעבר אסור בה כיון שנודר בה:
מיום ליום - כלומר עד שנה אחרת באותו יום וכן בשבוע אחרת לאותו יום שנדר:
הנודר עד הפסח אסור עד שיגיע - דבלשון בני אדם עד ולא עד בכלל לכך אינו אסור אלא עד שיגיע:
עד פני הפסח ר' מאיר אומר עד שיגיע - דה"ק עד לפני יום של פסח:
ר' יוסי אומר עד שיצא - דשמא ה"ק עד פני שעה אחרונה של יום אחרון של פסח דסבר דמחית אינש נפשיה לספקא ושמא נתכוון לומר פני שעה אחרונה:
אמר ר' ירמיה לכשתחשך צריך שאלה לחכם - ואינו מותר בלא שאלה ואע"ג דמן הדין היה מותר שהרי הגיע זמנו גזירה אטו היכא דאמר יום אחד כלומר אי שרי ליה כשאמר היום לכשתחשך אתי למישרי כשאמר יום אחד ואז הוא אסור עד מעת לעת: א"ה דחייש לאיחלופי ליגזר ביום אחד דליתסר אף כשהגיע מעת לעת עד הלילה שאמר עד מעת לעת משום היום דהיום הוא אסור עד הערב ומשני היום ביום אחד מיחלף ואתי למשרי כשנודר בבוקר ואומר קונם יום אחד עלי לכשתחשך שסבור שקיים נדרו לפי שעבר יום אחד אבל יום אחד בהיום לא מיחלף אם נתיר לו כשאמר יום אחד באמצע היום כשיבא מעל"ע לא יבא להתיר כשאמר היום באמצע היום שעדיין לא שמר לא מע"ל ולא יום שלם:

דף ס:

אמר רבינא כו' כר' נתן - וקנסא קנסינן ליה אף כי קיים נדרו עד שישאל לחכם ונראה דרבינא מוסיף על טעם דרב יוסף משום גזירה דבשאר נדרים לא קנסינן לשאול לחכם

לאחר שנתקיימו אלא אית ליה טעמא דנדרים דגזרינן לעיל וקאמר דבהך טעמא דגזרי' לא סגי אם לא מטעם דקנסינן ליה כר' נתן שעבר על מה שקיימו:

פשיטא - דאסור לשבת הבאה דבשבוע שעבר היא מהו דתימא יומא דשבת לא אסר עצמו אלא בימי המעשה שבשבוע ולא נתכוין לאסור בשבת קמ"ל ולפירוש שני דמתני' פריך פשיטא כיון דקאי בשבת דאסור בו ומשני מהו דתימא דיומי שבוע העתידין לבא קאמר ולא יום השבת עצמו קמ"ל דכיון דקאי בשבת אמרינן דאף בשבת - נדר ונ"ל דהטעם לפי שלשון בני אדם לקרות השבוע שבת וא"כ לשבוע הבא הוא מתכוין ולא לשבת לבד ומכל מקום כיון שעומד בשבת אמר שדעתו גם לשבת כדי שלא יהיה ספק בנדרו ושיחול משעה שנדר:

חדש זה פשיטא - דראש חדש נידון בחדש הבא ומותר בו כי איצטריך לחדש חסר כלומר נדר באמצע חדש מלא וחדש חסר אחריו שר"ח שני ימים ויום ראשון הוא להשלים יום של חדש שעבר דקס"ד דאסור בו קמ"ל דהא קרו אינשי ריש ירחא ליום ראשון של ר"ח ובחודש הבא דיינינן ליה שאינו מנוי בלשון בני אדם בחדש שעבר ולפירוש אחר פשיטא כיון דעומד בר"ח דאסור בו לא צריכא אלא לחדש חסר שראש חדש שלו שני ימים ונדר ביום ראשון ר"ח שעבר ולא נתכוון אלא בימי של חדש שעבר קמ"ל דקרו אינשי ריש ירחא ואינו נמנה בחדש שעבר והילכך כי אמר חדש זה מיתסר ביה וניחא טפי לישנא דחדש חסר לפירוש אחרון וכיון דקאמר דקרו ליה אינשי ריש ירחא א"כ כשכותבין כתובה או שטרות ביום ראשון של ר"ח כותבין יום פלוני שהוא ראש חדש ואין צריך לכתוב יום שלשים דהכי משמע לקמן (נדרים סג -) דתנן עד ר"ח אדר [עד ר"ח אדר] הראשון ומדמה בגמ' הך ברייתא דשטרות [לנדרים] אלמא דין שטרות כדין נדרים דלשון בני אדם:

פסק - ומיהו בגיטין טוב לכתוב שהוא יום שלשים לחדש טבת וכן כתב רבינו תם בכתובת בתו:

דיניה כהיום - ומותר משתחשך או כיום אחד ואסור במעת לעת:

אלא מהא ליכא למשמע מינה - דלא ידעינן הי דוקא או רישא או סיפא:

ת"ש קונם יין שאני טועם השנה אסור בה עד סופה - ולא מיום ליום הילכך עד ראש השנה ואף כי נתעברה כל השנה עד סופה נקראת משנה זו:

למה ליה [**למימר**] - פשיטא דאסור בה:

דף סא.

הלך אחר רוב שנים - ולא אית בהו עיבור וכשנדר בשבט ונאסר בחדש העיבור יהיה מותר בחדש אחד לפני ראש השנה קמ"ל דכולה עד סופה נקראת שנה:

יין שאני טועם יובל - ה"ה דמצי למיבעי כי אמר היובל ומיירי [שעומד] באמצע היובל בשנה ומיתסר עד סוף היובל ומיבעיא כשהגיע שנת היובל כלפני חמשים ומיתסר או כלאחר ושרי אי נמי לפי' שני דפרישית במתני' עומד בשנת יובל עצמו מיבעי ליה אם נאסר בה דאי כלפני חמשים ולא נתכוון לאסור אלא במנוייו הבא עליו:

ת"ש - מפלוגתא דר' יהודה ורבנן דתניא שנת חמשים ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת מכאן שאין שנת חמשים נמנית במנין שמיטה שאם היה נמנה א"כ היא אחת למנין שמיטה א"כ לת"ק שנת חמשים כלפני שהרי אינו נמנה לאחריו בשמיטה ולר' יהודה כלאחר חמשים:

[**ואין כאן**] **אלא חמש** - כגון בשבוע ראשון שסמוך ליובל אחריו כשיגיע ה' שנים עם שנת היובל יהיה שמיטה ויובל אסור בזריעה ומשמע להו דקרא מיירי בכל השמיטות אף בשמיטה הסמוכה ליובל:

לדבריכם - שאתם סבורים להעמיד המקרא אף בשמיטה הסמוכה ליובל הרי אמר ועשת את התבואה לשלש השנים ומיירי בכל שמיטה ושמיטה ששנה ששית מספקת לעצמה לשביעית ולשמינית עד אחר קציר והרי כאן ארבעה בשמיטה הסמוכה ליובל לפניה בשביעית ויובל אסורין בזריעה ועוד שנה שאחר היובל ושנה ששית הרי כאן ארבע:

אלא כו' - ולא בכל שמיטות איירי כלומר מה שמקשין לי מקרא דשש שנים איכא לאוקומי בשאר שני שבוע שבאמצע היובל:

למימרא [דרבי מאיר כו'] כדפרישית במתניתין:

דף סא:

ורמינהו מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים - מכל אשה שתי בנות קטנה וגדולה משנה היא בקידושין פרק האומר (דף סד:) דסבר רבי מאיר דמחית אינש נפשיה לספיקא ושמא קרי לה לגדולה קטנה שבגדולות ורבי יוסי אמר וכו' דלא מעייל אינש נפשיה לספיקא וגדולה דקאמר גדולה ממש:

מוחלפת השיטה - ואיפוך מתני' דר"מ לדרבי יוסי ודרבי יוסי לדר"מ:

והתניא - בניחותא ולמאי דמסיק התם אביי בלישנא פליגי ואין צריך לומר מוחלפת השיטה:

עד הבציר אינו אסור אלא עד שיגיע - וה"ה נמי אם אמר עד שיהא כיון דאין זמנו קבוע כדמפרש ואזיל:

זה הכלל כל שזמנו קבוע כו' כמו בציר אמר עד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע לבד בפ"ג בקידושין (דף סד:) י"מ דקציר ובציר הוי זמנו קבוע ואין זמנו [קבוע] כגון דאמר עד שילך פלוני למקום פלוני שאינו יודע כמה יאחר ול"נ דהא אמר עד שיהא הקיץ עד שיתחילו לתת בכלכלות אלמא אינו אסור עד שיצא ואין זמנו קבוע תפסינן ליה:

קיץ - על שם שקוצצים התאנים. של תאנים נקרא קיץ על שם שנקצצת ביד. וענבים שנקצצין בסכין נקרא בצירה:

ענבים נמי כי מירדדן - פירוש כשנתייבשו נקצצות ביד [ל"א] מיזרדן כמו חבילי זרדין:

עד שיקפלו רוב המקצועות - סכינים שקוצצין בהם עיגולי תאנים והעיגולים עצמן נקראין קציעות:

דף סב.

הוקפלו כו' מותרות משום גזל - שהבעלים מפקירין אותם:

ופטורות מן המעשר - כהפקר:

שנשתמשתי בכתרה של תורה - שהניחו אותו האיש בשביל כבוד תורתו:

[**א"ה אמאי ציער**] - מאי הוה ליה למיעבד כיון שלא היה רוצה להניחו בענין אחר בשלמא אי הוה שביק ליה כי אמר הוקפלו רוב המקצועות ניחא שהיה מצטער על מה שלא אמר לו:

לאהבה את ה' אלהיך - משמע מאהבת הבורא ולא לכבוד עצמך:

שרו לי תגראי - כלומר פסוק דין שלי תחילה:

דף סב:

עבדא דנורא אנא - כלומר שהוא משועבד לכהנים של אותה עבודת כוכבים שעבדיהם פטורין מן המכס ואינו נראה כמודה להם שהדבר ידוע [דליפטור] ממס [אמר הכי]:

האיכא לפני עור - שיעשו צלמים או בנין לפני עבודת כוכבים:

רוב עצים להסקה - וכל היכא דאיכא למיתלי בהיתירא תלינן מכאן יש ללמוד שאסור להלות מעות לצורך בנין עבודת כוכבים או לצורך תכשיטיה כ"ש למכור להם משמשין ודברי תיפלות כגון גביעים מחתות וספרים והמונע יצליח:

הנודר עד הקציר - ובמקומו יש קציר חטים וקציר שעורים עד שיתחיל קציר חטין דקציר המיוחד קאמר:

הכל לפי מקום נדרו - כלומר מה שאמרנו קציר חטין היינו במקום שיש קציר חטין אבל אם אין במקומו אלא קציר שעורין [שעורין] קאמר ולא תלינן בקציר חטין דעלמא וגם לענין זה אזלינן אחר מקום נדרו שאם היה בהר קציר הר קאמר וכי נמי מטא קציר דבקעה אינו אסור עד קציר דהר:

עד הגשמים שיהיו גשמים כיצד עד שירד רביעה שניה - דבא"י לא היו יורדין גשמים כ"א ג' פעמים וקורין להם רביעות:

רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה שנייה - כי נמי לא ירדה ובגמ' מפרש אימתי זמנה:

עד שיצא ניסן כו' - דעד - ניסן זמן ירידת גשמים:

אינו אסור עד שיגיע בגליל - במקום שנדר:

מחלוקת דאמר עד הגשמים - [בהא אמרינן עד] רביעה שנייה נדר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה או עד שתרד או עד הזמן אבל אמר עד הגשם עד זמן קאמר פירוש רביעה ראשונה:

דף סג.

מיתיבי איזהו זמנה של רביעה - כלומר ראשונה בשלשה במרחשון בינונית כו' אפילה פירוש אחרונה [בכ"ג] רבי יהודה אומר כו':

אין היחידים מתענין - בפ"ק דתענית (דף י -) מפרש מאן יחידים רבנן מתענין ומתפללין שירדו גשמי':

רביעה ראשונה לשאול - לומר ותן טל ומטר שלא בגולה ובגולה כמו אנן אין שואלין עד ששים בתקופה:

להתענות - אם לא ירדו:

אלא שנייה - למה הוזכרה ואמר רבי זירא לומר שאם נדר עד הגשמים שניה קאמר ואמרינן עלה כמאן אזלא הא דתניא כו' וקשה לרבי זירא דאמר דברי הכל בין ת"ק בין רשב"ג דעד הגשם רביעה ראשונה קאמר והכא אומר עלה אתה מונה בהם באותן שבעה ימים וכרבי יוסי דאמר לעיל בי"ח בכ"ג דליכא אלא שבעה ימים ביניהם [ורבי זירא] נמי אמר דשניה לנודר דמשמע השתא דהכל שנינו לנודר אף היכא דאמר עד הגשם - ומשני דאמר עד הגשמים וא"ת ורשב"ג אמאי נקט גשמים שירדו והא אף במתני' תנן עד שיגיע זמן של רביעה שניה וי"ל דנקט ירדו בשביעי רביעה ראשונה כדמפרש בפ"ק דתענית (דף ו:) לענין להלך בשבילי הרשות שהותרו כשירדו דוקא דבלא ירידה ודאי לא הותרו:

אסור בה ובעיבורה - עד סופה דעיבורה הוי בכלל שנה ושנה:

ר' יהודה אומר אדר ראשון כותב סתם אדר שני כותב תניין - וכר' יהודה:
הא דידע דמיעברא שתא - דאז קרי לאדר שני סתם ומתני' בשאינו יודע בעיבורה עד אדר ואדר ראשון מיקרי אדר:

דף סג:

והתניא - בניחותא. מכלל דרישא לא במעוברת בתמיה הא ודאי במעוברת איירי דהא קתני עד אדר ראשון אלא ודאי במעוברת וקשיא רישא אסיפא אלא רישא דלא ידע דמעוברת סיפא דידע דמעוברת ונדר עד אדר שני וקאמר דאדר סתם של מעוברת היינו אדר שני דחדש העיבור אדר ראשון הוא ולא אדר שני תדע שהרי אדר הראשון משלשים יום שני מכ"ט ועוד דמגילה ופורים בשני אלמא ראשון חודש העיבור:
עד ר"ח אדר הראשון - דסתם אדר הוא אדר הראשון:
שלא נתכוון זה אלא עד שדרך בני אדם לשתות יין - דהיינו עד לילי הפסח דבליל פסח יש לנו לומר שלא אסר עצמו:
עד שיהא הצום - צום העשור:
עד לילי הצום - דהיינו סעודה של יום הכפורים דרגילין לאכול בשר כדאיתא בחולין (דף פג.) רבי יוסי הגלילי אומר אף ערב יום הכפורים בגליל:
שדרך בני אדם לאכול שום - דהיינו ליל שבת שהוא מתקנת עזרא שיאכלו שום בע"ש:
האומר לחבירו כו' - דברים שבלב כי הני דמוכחי הויין דברים ואע"פ שלא פירש כמו שפירש חשבינן ליה:
כור אחד של חטין וכו' - הני תרי בבי נתפרשו למעלה בפרק ארבעה נדרים (דף כד.):
ר"מ אמר עד שיתן - אבל ברישא מודה דקאמר [אם] אין אתה בא ונוטל וזה רגילות שיאמר זה הוא כבודי והיתירא מעליא הוא אבל הכא אין רגילות לומר התקבלתי מאחר שמפצירו שיתן לבנו:
לשאת בת אחותו - אורחא דמילתא נקט כדאמר (יבמות סב:) הנושא בת אחותו עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה:
שלא נתכוון זה להכנס לביתו אלא לאכילה ושתיה סעודה גדולה שמפצירו בדבר:

דף סד.

מתני' רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו - כלומר אילו היית יודע שאומרים עליך לאביך ולאמך ראיתם בנכם קל בנדרים ויתביישו וי"מ שיאמרו העולם אוי לאב ולאם שהגדילו בן שקל בנדרים כזה:

וחכמים אוסרין - דחיישינן שמא יתבייש ויאמר מדעת כן לא נדרתי וישקר:
אמר ר"א בר צדוק - ראייה לדברי חכמים:
עד שפותחין בכבוד אביו יפתחו בכבוד המקום - פירוש אילו היית יודע שקוראין אותך רע לפני המקום כלום היית נודר:
אמרו לו אין נדרים - ובגמרא מפרש ליה:
קונם שאיני נהנה לפלוני ונעשה סופר - וצריך לו לפי שהוא כותב שטרות העיר או שמשיא בנו וצריך ליכנס לביתו לחופת בנו:
ואין חכמים מודים - בגמרא מפרש במאי פליגי:
ועוד אמר ר' [אליעזר] - קולא אחרת:
מאי אין נדרים - אמר אביי אין נדרים נתרים יפה - כלומר שבלב מקיים הנדר ומחמת בושת אומר שלדעת כן לא נדר:
אמרו לו מת - ובגמרא פריך מת נולד הוא:

דף סד:

אין נדרים נשאלין לחכם - אם פותחין בכבוד המקום בלא חרטה אחרת כל אחד ואחד יתיר נדרו בפ"ע ואתי לזלזולי:
כיון דאיחציף חציף - וליכא למיחש פן יהיה בלבו לקיים הנדר בכל ענין דכיון דחציף כולי האי לא יתבייש לומר שנדר בכל ענין כו':
אלא לרבא דאמר אין נדרים נשאלין לחכם - לפי שאין החכם מוצא חרטה אלא מגוף הנדר הכא אמאי פותחין שהרי חרטה זאת אינה מגוף הנדר ויש לחוש דבכל נדרים לא ישאל לחכם:
כיון דבכל נדרים לא סגי בלא חכם - דלא אסרו רבנן לפתוח בכבוד אביו ואמו כ"א בזה לא יטעה וילך אצל חכם:
ועוד אמר רבי אליעזר - קולא אחרת בנדרים והכא לא פרכינן כיון דאפסקו רבנן אמאי תנא ועוד כדפריך פרק שני דעירובין (דף כג -) דכיון דקולא היא אית ליה שפיר למתני' ועוד דלא פריך הכי אלא גבי חומרא (אלא) לפי שאין חידוש להחמיר:
פותחין בנולד וחכמים אוסרין - פי' דבשביל הנולד אין נעשה הנדר נדר טעות וטעמא דכל חרטה דע"י חרטה נעשה הנדר טעות ובטל מעיקרו:
מאי טעם דרבי אליעזר - דמסברא יש לנו לומר דאין פותחין בנולד:
כי מתו כל האנשים - משה נדר שישב אצל חמיו במדין לפי שהיה ירא לשוב למצרים מפני דתן ואבירם ופתח לו הקב"ה פתח ממה שמתו ומיתה הוי נולד:

ורבנן - פי' היכי סברי מתו בתמיה כל מקום שנאמר נצים כדכתיב שני אנשים נצים נצבים דכתיב ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים וה"פ אותם שהיו נצבים פגעו במשה ואהרן וכל מקום לאו דוקא דאינו כתוב במקום אחר דאי משום דכתיב ודתן ואבירם יצאו נצבים הרי הוא מפרש בהדיא ולא איצטריך ליה:

אלא שירדו מנכסיהם - ובנולד כי האי דעוני מודו רבנן:

ארבעה חשובים כמתים - ונפקא מיניה למבעי עלייהו רחמי:

דף סה.

דתנן המודר הנאה מחבירו - שנדר בפניו שלא יהנה ממנו אין מתירין אלא בפניו לכאורה משמע דלפניו היינו דבעי מדעתו וקשה דהכא לא שייך שהרי נדר מעצמו שלא יהנה מחבירו ואין שום סברא שיצטרך דעתו להתיר נדרו לכ"נ דבפניו אינו אלא מפני החשד ואפילו בע"כ כיון שיהיה בפניו וכן משמע במדין לך והתיר נדרך אפילו בע"כ דיתרו ואתי סוגיא דהכא כטעמא דמפני החשד ובירושל' מפרש שני טעמים אחד מפני החשד שלא יחשדנו שעובר על נדרו ולא נשאל לחכם ולאותו טעם א"צ דעתו כדפרישית ועוד מפרש טעם אחר מפני בושה שאנו רוצים שיתבייש בפניו ושמעתי כטעמא דמפני החשד ודלא כפר"ת דגטין שמפרש בדבר שעשה לו טובה על ידי הנדר - דהכא במודר הנאה איירי ולא קאמר המדיר חבירו:

אמרו לו בפניו - וא"ת מה בדעתו של צדקיהו מה היתה מועלת לו ההתרה שלא בפניו וסנהדרין למה התירו לו וי"ל דצדקיהו היה מצטער ביותר על שלא היה מגלה השבועה והיה מתבטל ממלאכת שמים והוי כמו לדבר מצוה ועי"ל דמצוה על החכמים לעשות רצון המלך ולדבר מצוה מתירין כדפרישית:

כתולה נדרו בדבר - פירוש במה שהוא רע והוי כמפרש דלקמן שאביה קיים:

רבי יוחנן אומר וכבר מת - והוי נדר בטעות ומותר בלא הפרה והכי קאמר ר"מ יש דברים שדומה לנולד דדומה כאילו מת - אחר הנדר דאיכא למיטעי ואפ"ה לא חיישינן וחכמים אוסרין דחיישינן דלמא מיחלף במת אחר הנדר וכן גזרינן כשעשה תשובה אטו היכא דלא עשה:

דף סה:

בשלמא לרב הונא כו' - תרי מילי דלא דמו אהדדי לכך תנא לתרווייהו:

אלא לר' יוחנן דאמר כבר מת והוי נדר טעות למה לי למתני - כלומר היינו הך דלקמן וטובא קשה דהא הכא פליגי רבנן ובהך דלקמן לא פליגי ואם כן צריכי טובא ואומר

הר"ם דה"פ למה לי למתני תרתי ליתני הך בבא גבי הך דלקמן דמיירי בנדר טעות והכי נמי בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עד -) דקאמר אלא למ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה אבא שאול מאי אתא לאשמועינן ופירוש אמאי לא תנא האי מילתא דאבא שאול גבי ר"ג ורבי יהושע וכן התם דקאמר מאי קמ"ל יש ממזר מחייבי כריתות תנינא חדא זמנא כלומר וניתני התם מילתא דר"ע וטעמא דלא פליגי רבנן בהך דכעורה ונמצאת שהיא נאה דלא שייך למיגזר אטו היכא שאינה נאה בשעת הנדר ושוב נעשית נאה אבל הכא איכא למיגזר אטו מת או עשה תשובה דהוי נולד:

שמא יעני - ונימא כל מאן דמתעני עלי נפיל. בתמיה ומאי פתיחה היא בשביל כך לא יתחרט ואף כי יעני אין מוטל עליו לפרנסו לימנו ליה גבאי ויתפרנס עם שאר עניי העיר:

אינו נופל ליד גבאי תחלה - כלומר מיד שהעני אין הגבאי מפרנסו מיד ומוטל על היחידים לפרנסו:

בכתובת אשתו - ולא אמרי' [דאין פותחין] בפרעון הכתובה דהוי נולד:

מוכר שער ראשך - מפרש בגמרא:

ש"מ מטלטלי משתעבדי לכתובה - ופליגי ביה ר"מ ורבנן בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא:) דרבנן סברי דכתובה גריעה מבמ"ח ולא משתעבדי לה מטלטלי דאפי' מיניה [אינה גובה] ':

אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל - כלומר צריך אתה ליתן לה כל אשר לך ואפי' תצטרך למכור שער ראשך למזונותיך אבל ודאי לפרוע הכתובה לא היה מוכר:

ש"מ אין מסדרין לב"ח - ופלוגתא היא בפרק המקבל (ב"מ דף קיד -) דאיכא מ"ד מסדרין מניחין לו כלי תשמישו וכ"ש שער ראשו:

לומר שאין מקרעין כתובה - ומיפטר דלעולם יתחייב בה אף אם אין לו בלתי שער ראשו ונפקא מיניה דאם יעשיר יפרענה כולה דלעולם מסדרין דנהי דטעמא דמסדרין דגמר מיכה [מיכה] מערכין ובערכין תנן נתן סלע והעשיר אינו נותן לו כלום י"ל דלענין השג יד לא גמרינן מערכין אלא לענין סידור דכתיב בקרא ואם מך הוא מערכך החייהו מערכך והלכך מדינא דב"ח י"ל דמסדרין אבל מדינא דהשג לא [נשוה] לערכין:

דף סו.

פותחין לאדם בימים טובים - במי שנדר שלא לשתות יין עד שלשים יום אומרים לו אילו היית יודע שיש ביניהם שבתות וימים טובים מי היית נודר:

נדר שהותר מקצתו הותר כולו:

שאיני נהנה לזה ולזה - לעיל פרק ארבעה נדרים (דף כו:) אוקימנא דתלאן זה בזה דאמר קונם שאני נהנה לפלוני לכך הותר הראשון הותרו כולן דתלויין בו הותר האחרון שאין האחרים תלויין בו:

שאני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן - דכיון דאמר קרבן לכל אחד וא' כל אחד נדר בפני עצמו ולא נתבטל נדר של חבירו ובגמרא מוקי לה כר"ש דאמר צריך שבועה לכל אחד ואחד דלרבנן דפליגי עליה כי נמי אמר קרבן שאני נהנה לזה ולזה הוי כל אחד קרבן:

ר"ש הוא דאמר אינו חייב קרבן שבועה לכל חד וחד עד דאמר שבועה לכל אחד ואחד ורבנן פליגי דכי אמר שבועה לא לך ולא לך חייב על כל אחד ואחד והכי נמי בקרבן לקמן הוי כל חד נדר באפיה נפשיה:

ותיפוק ליה דאין רע - איין ישן ואבצל פריך למה לי למימר שהוא טוב:

ועוד יפה - כלומר חדא ועוד קאמר - דחקו בספקא צ"ע ואית ספרים דלא גרסינן ליה:

האי לזילותא מכוון - והרי אין [כאן] זילזול ומשני דשפיר הוי זילזול:

בכבוד עצמו ובכבוד אשתו - ולא אמרי' שיתבייש ואמר לאו אדעתא דהכי נדרי:

כעורה והיא נאה מותרין - בלא שאלה דהוי נדר טעות:

לא מפני שנעשית לבנה - כלומר אז לא הייתי מתיר דהוי נולד:

ומעשה - בגמרא פריך מעשה לסתור:

וייפוה - מפרש בגמרא שעשה לה שן זהב והוי נולד:

בכה ר' ישמעאל - מתוך רחמנות:

דף סו:

עד שתראי מום יפה - כלומר יפה מאום שום דבר יפה כמו ובכפי דבק מאום (איוב ל"א:ז'):

סגלגל - עגול:

טרוטות - פירושו עגולות:

כפולות - פירושו גדולות:

בלום - סתום:

שקוט - קצר כדתנן בבכורות (דף מג:) צוארו שקוט:

עבה - ונראה שהוא נפוח:

ושרייה - שהיה בה דבר יפה ששמה הגון ויפה לה:

בוציני - אבטיחים:

שרגי - נרות דמתרגמינן בוציני:

תברינהו אבבא - בכעס אמר לה לשבור אותם על הדלת והיא היתה סבורה שאמר לה לשבור אותם על ראש בבא בן בוטא:
שני בנים - כנגד שני שרגי:
נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה - בשותפות ונערה הוי מבת י"ב שנים וששה חדשים ומשם ואילך היא בוגרת ולכך נקט נערה למעוטי בוגרת דבוגרת אינה עוד ברשות האב:
אביה ובעלה מפירין נדריה - ובגמרא מפרש טעמא:

דף סז.

הפר האב ולא הפר הבעל - ובגמרא פריך היינו רישא אביה ובעלה:
גמ' למה לי למיתני השתא י"ל וכו' - וא"ת מ"ש דבכל דוכתא דתנא האי לישנא ואצ"ל בפרק הזהב (ב"מ ס.) תנן ואין צ"ל חדשות בארבע וצ"ע אם יהא בברייתא ולא במשנה וי"ל דמשום הכי פריך הכא השתא משום דכיון דקיים אחד מהן הוי כמו לא הפר וכבר אמר לעיל כך אבל בדוכתא אחריתי כמו בהזהב לא אמר לעיל כל כך האי לישנא משום הכי לא פריך:
וחזר המקיים ונשאל וכו' - דאמר לקמן נשאלין על ההקם:
דמה דהקים הא עקריה (הא) וסגי לה כשיפר לה עתה והפרת חבירו שבשעת הקם הפרה מלתא היא קמ"ל דעד שמפירין שניהם בבת אחת והפרה קמייתא שהיתה כשהקים חבירו אינו כלום דבעינן כשיפר האחד שחבירו לא יקים אבל ודאי לא בעינן שיפרו שניהם ביחד דה"ה אם הפרו זה אחר זה אם לא הקים:
מנלן - דאב גרידא לא מצי מיפר:
אמר קרא אם היו תהיה לאיש ונדריה עליה - והפרת נדריה כתובה למעלה דכתיב ואסרה אסר בבית אביה בנעוריה וכתיב ואם הניא אותה וכתיב בסמוך ואם היו תהיה לאיש אתא לך האי קרא וערבינהו לאב ולבעל ולקמן פריך אימא או אב או ארוס:
ואם היו תהיה למה לי ש"מ לארוסה - ואי קשיא אימא דואם היו תהיה איצטריך לערבו עם האב וללמד דאפילו בנשואה בעינן הפרת האב הא לא קשיא דא"כ לא לכתוב ואם בית אישה בתר הפרת האב ונ"מ כולהו ואם היו תהיה למה לי שמע מינה לארוסה (כך פירש הר"ר אליעזר) וקשה דמכל מקום אימא דקרא דאם היו תהיה מיירי בין בנשואה בין בארוסה וקרא דבית אישה איצטריך לומר שאין מיפר בקודמין ויש לומר דאם היו תהיה לאו בנשואה מיירי דכיון דאין הבעל מיפר בקודמין דהא בההוא דאם היו תהיה

כתיבי קודמין דכתיב ונדריה עליה (א"נ) [א"כ] על כרחך לאו בנשואה מיירי דהא אין הבעל מיפר בקודמין אבל האב מיפר בקודמין כדאמר בסמוך:

דף סז:

איבעית אימא - לא מצית אמרת דהיו תהיה בנשואה מיירי דהויה קדושין משמע מדלא כתיב ואם תלקח לאיש:

אימא - דלכך עירוב פרשיות לומר דאב לחודיה מיפר בארוסה:

אם כן ואסרה איסר דכתיב גבי פנויה למה לי השתא י"ל במקום ארוס מיפר כו' - ואם תאמר אי הוה שתיק מיניה דהיו תהיה לא ידענא דבמקום ארוס אב מיפר וי"ל לא ליכתוב אב אלא גבי ארוס אם היו תהיה ואמאי כתב גבי פנויה:

ואימא אב ליבעי ארוס וארוס לחודיה מיפר - וכי תימא אב דכתב רחמנא למה לי - כלומר לענין מה סמכיה לקרא דהפרת האב גבי היו תהיה דמשמע דאב מיפר ומאי נפקא לן מינה בהפרתו כיון דבלא ארוס אינו מיפר וארוס בלא אב מיפר:

מיבעי ליה דאם הקם הקים - האב והארוס מיפר דמוקם הנדר: אם כן בית אישה נדרה דמיירי בנשואה למה לי במקום אב ארוס מיפר לבדו שלא במקום אב מיבעי שיפר לבדו וקשה לימא דאימא דבית אישה איצטריך לומר דבנשואה אין האב מקים כמו בארוס ויש לומר דלהא לא איצטריך דפשיטא דבנשואה אין אב מקים אי נמי משמעותיה דקרא דגבי נשואה לא בהקים מיירי:

אימא אם בית אישה נדרה לומר שאין הבעל מיפר בקודמין - ולעולם ארוס לחודיה מיפר:

ומינה - כלומר מתשובתך אתה למד שאין ארוס לחודיה מיפר דלגבי נשואה אין בעל מיפר בקודמין וגבי ארוסה כתיב קודמין שמע מינה דמשום שותפות דאב הוא דבהכי יפה כחו דאב דמיפר בקודמין ובעל בלא אב אינו מיפר בקודמין:

דף סח.

בין איש לאשתו בין אב לבתו מכאן וכו' - דמשמע ליה דבאשה אחת מיירי דקאמר דשתי רשויות עליה אב ואישה ואכתי איכא למיפרך ואימא בנשואה נמי מפירין אביה ובעלה ולתרץ כדשנינן לעיל מדהכא כתיב בית אישה נדרה דקאמר שאינו מיפר בקודמין והכא לא כתיב ומיפר בקודמין שמע מינה דמשום שותפות דאב הוא דמיפר בקודמין:

ותנא דבי ר' ישמעאל היו תהיה למה לי - נרא' לפרש דלא מגופא דקרא קא בעי דהא איצטריך למימר דמיפר בקודמין אלא פריך מסמיכות דקרא למה לי כי נמי לא סמכם הכתוב ידענו שפיר דאב ובעל צריכין להפר שניהם מקרא דבין איש לאשתו:

מיבעיא ליה לכאידך דרבא - דדריש לקמן מת הבעל נתרוקנה לרשות האב ומן הסמוכין דריש ליה ואם תאמר והא איצטריך הא דהיו תהיה להא דרשא דלעיל שהבעל מיפר מן האירוסין ויש לומר כיון דהוה מצי למכתב היו וכתב תהיה שמע מינה דאתי לומר נתרוקנה רשות לאב:

ורבא - דדריש ביה מילתיה דלעיל הא דר' ישמעאל למה לי לומר שהבעל מיפר בדברים שבינו לבינה וכן בין אב לבתו לומר שיפר האב דברים שבינו לבין בתו דס"ד דאפילו מכל דבר כיון שאינו מפרש שום דבר שהוא מיפר קמ"ל דברים שבינו לבין בתו דוקא דדברים מעינוי נפש:

איבעיא להו - ארוס דמיפר בלא אב מיגז גייז מה שמיפר מבטל וחצי הנדר נשאר על עומדו כאשר בתחלה או מיקלש קליש בהפרתו מקליש כל הנדר נתגרע כולו וה"ה דמצי למיבעי מאב אי מיגז גייז או מיקלש קליש בהפרתו כשמיפר בלא בעל:

היכא מיבעיא ליה - כלומר ונפקא מיניה כגון דנדרה מזיתים שאמרה שלא תאכל מכל זיתים אי אמרת מיגז גייז לקייא דחצי הנדר במקומו עומד ונשאר האיסור על העתיד ועובר בבל יחל ואי מיקלש קליש איסור בעלמא דנתגרע כל הנדר ואין כאן אלא איסור בעלמא:

אימתי אמרו מת הבעל נתרוקנה לרשות האב כגון שלא שמע בעל או שמע והפר - דכיון דבעל לא קיים לה יפר האב אחר מות הבעל אבל אם שמע וקיים בעל או שמע ושתק ומת ביום של אחריו דהוה הקמה אין יכול להפר כיון דקיים בעל:

דף סח:

ה"ג שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב אינו יכול להפר - ע"י הבעל דלא נתרוקנה לרשות הבעל ולא סגי בהפרת אב והבעל אינו מיפר דבעינן אב קיים בשעת הפרת הבעל הלכך הפרה דאחר מיתת האב לא כלום היא ובהפרה שהפר האב לפני מותו לא סגי כיון דהבעל לא הפר:

ה"ג שמע בעלה והפר לה ולא הספיק [האב] לשמוע עד שמת הבעל זהו ששנינו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב - והיינו כמו רישא אלא ענין אחר הוא דהכא מת הבעל קודם ששמע [האב] שנדרה וניחא ליה למיתני בכל הענינים:

שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת האב אין הבעל יכול להפר שאין הבעל מיפר אלא בשותפות - ודאי מרישא שמעינן לה אלא משום דבעי למיתני איפכא גבי האב תניא נמי הכי גבי בעל שמע אביה והפר לה ולא הספיק בעלה לשמוע עד שמת חוזר אב ומיפר חלקו של בעל וזה לא שמעינן מרישא דהבא הפר אב בחיי בעל ולא הועילה כלום אותה הפרה שוב לא תועיל הפרתו דלא מצינו ב' הפרות באדם אחד לכך אשמעינן דחוזר אב ומיפר:

דף סט.

אמר רבי נתן הן דברי ב"ש - אהך סיפא קאי ובה"א אינו יכול להפר האב ש"מ - לב"ש מיגז גייז אב שמיפר חלקו וחלק הבעל כדקאי הלכך הוריש לאב וב"ה סברי מיקלש קליש בהפרה דאב ונדר גרוע הוא הלכך אין יכול הבעל להורישו לאב דהכי נמי מיגז גייז לא יצאו לבעל וי"מ דב"ה פליגי נמי אארישא דהפר הבעל ומת דאמר דמפר וב"ה אומרים אינו יכול להפר כיון דהפר בעל מיקלש קליש [ונתגרע] הנדר ולא יועיל להתבטל ע"י הפרה דאב גרידא ולב"ש מיגז גייז ונשאר נדר חשוב ומועיל לבטלו הפרה דאב ויכול להיות דלא פליגי ברישא משום דהפרת הבעל נתבטל לפי שאינו קיים בשעת הפרת האב אי נמי שבתחלה לא הפר האב מתוך שחלקו קיים יפר לו חלק הבעל:

יש שאלה בהקם - אם הקים הבעל ושאל לחכם מהו שיוכל הבעל להפר ובו ביום מיירי דאי ביום של אחריו לא מועיל השאלה דמוקם [הנדר] לעולם [וכ"ש] כיון דקיים:

יש שאלה בהפר - אם נשאל על הפרתו מי אמרינן שהנדר חזר לאיתנו או לא:

ת"ש [דאמר ר"י] נשאלים על ההקם ואין נשאלין על ההפר:

בעי רבה קיים ליכי קיים ליכי ונשאל על הקמה ראשונה מהו - מי אמר דיכול להפר לפי דהקמה שניה אינה כלום שהרי לא חלתה על הראשון או דלמא כי משכחת רווחא חיילא:

ת"ש [דאמר רבא אם] נשאל על הראשונה כשנשבע ב' שבועות שלא יאכל ככר זה דשבועה שניה לא חלתה מיד ומושבע ועומד מהראשונה שניה חלה עליו דכי משכח רווחא חיילא וה"נ כי משכח רווחא חיילא:

קיים ליכי מופר ליכי ולא תיחול הקמה עד דחיילא הפרה מהו - מי חיילא בתרא או קמא אבל לא מבעיא ליה [אם אמר] קיים ליכי ומופר ליכי ולא אמר לא תיחול הקמה עד למחר וכו' דהא ודאי הקמה שאמר תחלה חלה ולא הפרה ולא מיבעי למ"ד תפוס לשון ראשון אלא אפילו לרבי יוסי דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס וחיילי תרוייהו גבי

תמורת עולה ותמורת שלמים (תמורה דף כה:) היינו דוקא התם דיכולין לקיים שניהם אף זה אחר זה להביא בדמי חציה עולה וחציה שלמים אבל הכא דאי אפשר לחול זה אחר זה כיון דחל הראשון לא תחול אחריו שני:

דף סט:

ת"ש מפלוגתא דר"מ ור' יוסי - פי' מפלוגתא דר' יוסי פשטינן בעיין לכ"ע:
תמורת עולה ותמורת שלמים וכו' ואמר רבי יוסי אם לכך נתכוון מתחלה - כיון שבשעת תמורת עולה היה בדעתו לומר תמורת שלמים לאפוקי אם נמלך כדתניא בסיפא דמילתא הואיל וא"א לקרות שני שמות בב"א דבריו קיימין עון דאמר בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים ואפילו ר"מ לא אמר אלא דלא אמר לא תחול זו אא"כ חלה זו דבזה מודה דלא חלה הראשונה וחלה שניה אבל הכא כו' אפי' ר"מ מודה דחל הפרה והקמה לאו כלום הוא:
קיים ומופר ליכי מהו - מי אמרינן דודאי כיון דבדיבור אחד קאמר שלא אמר קיים ליכי מופר ליכי חיילי תרוייהו או לא:
כל שאינו בזה אחר זה - אם אמר קיים ליכי מופר ליכי דאין הפרה חלה אחר הקמה בב"א אינו לא לזה ולא לזה והוי כאילו שתק ובפרק שני דקידושין (דף נ:) גבי ב' אחיות אמרה רבה ללמילתיה וא"ת אמאי לא אמר הכי גבי תמורת עולה ותמורת שלמים אמר רבי מאיר תמכר ויבא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים (ה"ג וצ"ע דבברייתא תניא בפ' כיצד מערימין (תמורה דף כו) דלרבי מאיר - כולה קרבה עולה) וי"ל דמ"מ ניחא לאביי דאמר כל לחצות מודה ר"מ דכיון דאי אמר לחצות תלו שניהם בבת אחת:
בעי רבה קיים ליכי היום מי אמר נו' - דהכי משמע מקיים ליבי היום אבל למחר יהא מופר או דלמא לא אמרינן דדעתו לבטל כיון שאינו מפר בפירוש - אבל ודאי אי אמר קיים ליכי היום ומופר ליכי למחר מועלת הפרתו אלא [אמר] מופר ליכי למחר ולא אמר קיים ליכי היום מי אמרינן כיון דאמר לה מופר ליכי למחר מהיום קאמר לה וקיימה לנדרה או דלמא הא לא אמר לה קיים ליכי היום הלכך כי אמר מופר ליכי למחר מהיום קאמר לה דדעתו להפר מהיום אבל ודאי אמר קיים ליכי היום ומופר ליכי למחר לא אמרינן מהיום קאמר ואע"ג דמתחלה לא מבעיא ליה אלא משום דלא אמר מופר ליכי אבל אמר קיים ליכי היום ומופר ליכי למחר מועלת ההפרה והשתא פשיטא ליה דלא מועיל הפרה ודוחק דבעיא שניה את"ל הא לא קאמר לה משמע שגם בעיא דרבה לפי סברא וי"ל דודאי מעיקרא קים ליה שפיר דאי אמר קיים ליכי היום מופר ליכי למחר

לא מהני וה"פ בעי רבה קיים ליכי היום מהו כיון דאמר היום משמע אבל למחר יהא מופר וכמאן דאמר [מופר] ליכי למחר דדעתיה שתמול מהיום:

דף עב.

ליתני שמע וגירש - ומת בו ביום מדלא תני הכי וכו':
ליתני שמע וגירש - ומת ביום שלאחריו דאין אב מיפר מדלא תני הכי וכו':
אלא מהא ליכ' למשמע - דשמא רישא דווקא ושמא סופא דווקא ולא קשי' רישא שסיפא דאי רישא דווקא דגירושי' כהקמ' ובדין הוא דליתני בסיפא שמע וגירשה נסיב סיפא משו' רישא דברישא לא מצי למיתני ליה וסיפא דדווקא לגירושי' עשתיקה ובדין הוא דברישא מצי למיתני שמע וגירש משום סיפא לא נסיב לה לא תני לה ברישא:
ת"ש נדרה והיא ארוסה ונתקדשה בו ביום - וס"ד מדנקט בו ביום מיירי ששמכ בעל וכשגירה הרי קיים אי גירושי' כהקמה.

דף עח.

מה בשחוטי חוץ כו' - לקמי' מפ' לה:
להכשיר ג' הדיוטי' - דחד ליכא למימר מדאצטריך קרא ראשי מטות ליחיד מומחה מכלל דהדיוטו' לא סגי בחד ומדאפיק לחד אוקמי' אתלתא כמו דין דבעי' שלשה:
לומ' שיש שאלה בהקדש - שאם שחט קדשי' בחוץ ונשאל אהקדש מפטר מקרבן וכרת:
ולב"ש דאמרי אין שאלה בהקדש - דאמרי בנזיר (ל:) דהקדש טעות הקדש. [וממילא] דאין שאלה דשאלה דנדר משוס דמשווי לנדר נדר טעות:
זה הדנר דנדרי - כיון דלא גמרי ג"ש למאי הלכתא:
חכם מתיר וכו' - ולר"י דלעיל (עז:) דכי נמי דרשי' ביה הך דרי' מיניה ג"ש דהוי מופנה מצד אחד גבי שחוטי חוץ:
הא כתי' שבת - תחלת מועדות פ' פנחס (במדבר כח):
והא מסיטרא כתי' - בתר פרש' [המועדות בראשי] המטות:

דף עח:

מועדי יי' צריכי' קידוש ב"ד - שצריכי' לקדש ניסן לעשות בו פסח בט"ו בו:
ואין שבת בראשית צריכה קידוש - שאין צריך לקדש יום ראשו' לקדש בשביעי בו לשבת:

מועדי יי' צריכים מומחי' - כדכתי' (ויקרא כ"ג:ד') אלה מקראי קדש אשר תקראו אותם קרי ביה אתם משה ואהרן דמומחי' נינהו:
ואין נדרים צריכי' מומחין. ולהכי סמך פ' נדר' למועדי' לדרוש כן וע"כ תלתא הדיוטו' בעי' כדפי' (ע"א ד"ה להכשיר) מדאצטרי' ראשי המטו' ליחיד מומחה:
השותק ע"מ למקט - שתצטער אשתו ובדעתו לבטל לה אחרי כן:
אימתי [אמרו] מת הבעל כו' - היינו ברייתא דאייתינן ריש פרקין (לעיל סח.):
מאי לאו - הא דתנן שמע ושתק ע"מ למיקט וקתני דהוי שתיקה מעליא ומהשתא הוא לסמיך אדבסמוך דאי בעי"מ לקיים היינו שמע וקיים:
שותק לקיים - כמו לקיים בהדיא ואין יכול להפר:

דף עט.

מתני' ואלו נדרים שהוא מיפר - בין אב בין בעל:
שיש בהן ענוי נפש - (כדקתני) כדכתיב וכל שבועת איסר לענות נפש:
אם ארחץ אם לא ארחץ - מפרש בגמ' מאי קאמר:

דף עט:

[אמר] **ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש** - בגמרא מפרש:
מלמד שהבעל מפר דברים שבינו לבינה - אם נדרה שלא לשמשו:
מפר לעולם - גם כי תתגרש [וה"ק] אלו נדרים שהוא מפר [לה] הפרת עולם נדרים שיש בהן ענוי נפש:
ר' יוחנן בן נורי אמר - מתני' היא בהאי פירקא (דף פה -) שנודרת קונם שאני עושה לפיך יפר שאם לא יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה להחזיר שיחול הנדר דכל כמה שהיא תחתיו לא חל הנדר דאלומי אלמוה לשעבוד דבעל אלמא כי מפר לה מעיקרא הויא הפרה אחר הגירושין:
אלא נדרי ענוי נפש מפר בין לעצמו - שהיא תחתיו בין לאחרים אחר שתתגרש ותנשא לאחרים אבל דברים שבינו לבינה לעצמו מפר לאחרים אינו מפר כלומר כל מה דשייך לעצמו הוי הפרתו הפרה בין כשהיא תחתיו ובין כשגירשה דאכתי הוי שפיר בינו לבינה כל כמה דלא נישאת לאחר הלכך הוי הפרתו הפרה כשמחזירה:
לאחרים אינו מפר כשניסת לאחר חל הנדר דהכי משמע קרא בין איש לאשתו בעוד האיש עם אשתו וגם כשגירשה הוי שפיר בין איש לאשתו שאם יחזירנה יהיה בינו לבינה שמותר הוא להחזירה הלכך אינו חל כלל אחר שגירשה ואע"ג שמן הדין היה

לנו לומר שיחול אחר הגירושין ויתבטל כשיחזירנה זה לא מצינו שאחר שחל שיחזור ויתבטל אבל אחר שניסת לאחר תו לא הוי בינו לבינה שאסור הוא להחזירה:

היכי קאמרה - דה"ל למימר קונם רחיצה עלי:

אילימא דאמרה קונם פירות עלי אם ארחץ למה לי הפרה לא תרחץ - דמדקתני תנא שנדרה כך מפירות אם תרחץ ולא קתני שנדרה מרחיצה ש"מ דאי לאו דתלינהו בפירות נדר דרחיצה גופה לאו עינוי נפש הוא וא"כ לא תרחץ ועוד בהא לימא רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דלמא רחצה [ואיתסרו] פירות עלה וקשה דמעיקרא פריך לת"ק לא תרחוץ [ולא ליתסרו פירות עלה] והשתא פריך איפכא וי"ל דמשמע ליה מדלא קתני רבי יוסי אומר לא יפר וקאמר אין אלו נדרי ענוי נפש לאורויי לך דבהאי נדר דאיירינן אפי' אם תעבור התנאי אין בנדר ענוי נפש והר"מ פי' דהש"ס סמיך אאם אתקשט דמתרצינן לה בהא דאמרה קונם פירות [אם אתקשט דאם לא תתקשט] קרו לה מנוולתא דה"נ אמר פרק המדיר (כתובות דף עא:) דהיכא דתלתה לקישוט בתשמיש המטה דהיכי תעביד לא תתקשט ולא תיאסר קרו לה מנוולתא הלכך נדר דקישוט הוי נדר דעינוי נפש:

דף פ.

אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ - פעם אחת דפעם ראשונה יכולה לרחוץ בהיתר:

מיתסרא רחיצה עלה - וענוי נפש הוא דמהשתא סבר דרחיצה הוי ענוי נפש דמתחילה נמי דקאמר לא תרחץ מפרשי' למתניתין דתלה רחיצה בפירות דאי לאו הכי לא הוי ענוי:

לא תרחוץ אית לה ניוול - כלומר ענוי נפש הוא ור' יוסי סבר אפשר דלא רחצה כלל גם אם רחצה פעם אחת ומיתסרא (בכלל) [בכל] רחיצה לניוול כהאי לא חייש דרחיצה לא הוי ענוי:

ולתני הכי רבי יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש - כיון שיש ענוי נפש בקיום התנאי שגם קודם שעברה התנאי היא נמנעת מרחיצה כדי שלא יחול עליה איסור רחיצה הלכך היה לו להזכיר התנאי [ולא הנדר] או לא היה לו לומר רק ר' יוסי אומר לא יפר:

אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום - דלרבנן גם מניעה מלרחוץ היום ענוי הוא ומיפר:

ור' יוסי ניוול דחד יומא לא שמיה ניוול - משמע דמניעות יום א' הוא דלא הוי עינוי אבל במניעת [עולם] הוי עינוי ולא יתכן דבפרק המדיר מוכח מיניה דלר' יוסי אמרי' רחיצה אין בה עינוי ותו דלקמן פריך ממילתא דהכא דר' יוסי אמילתא דלקמן [גוף כולו] לכ"ש

דאיכא צער ומאי פריך האמרת רבי יוסי לא אמר אלא ברחיצת יום אחד ואית דגרסי ורבי יוסי לניוול לא חייש [כלל אפילו היכא] דמיתסרא לעולם ברחיצה לא הוי ניוול דקים ליה להש"ס דברחיצה ליכא ענוי לרבי יוסי כלל מדקאמר אין אלו נדרי עינוי נפש משמע שאפי' תעבור בתנאי אין ענוי נפש בנדר זה כלל והרב ר"א ממיץ גרס ורבי יוסי ניוול דיומיה לא שמיה ניוול - כלומר לא חש התנא להזכיר ניוול דיומיה לכך לא אמר אין בתנאי ענוי נפש שאין זה חידוש דדבר פשוט הוא אלא גדולה מזאת השמיענו אין נדר יכול להיות של ענוי נפש:

דף פ:

שנית אם ארחץ אם לא ארחץ היכי דמי - שיחול עליה איסור [רחיצה] בנדר:

אם לא ארחץ במי משרה - ולכך [יפר] שאם תרחץ איכא ניוול:

דכוותי' שלא אתקשט בנפט לכלוך הוא - ואינו קרוי קישוט אלא אמר רבא תרתי קתני ולעולם כדשנין ושבועה שלא ארחץ ולא רצה לתרץ דאמר קונם שלא ארחץ דא"כ היינו כמו רישא כי לא רחצה אפילו ביום אחד דהא בארחץ היום מוקמינן לה:

ורמינהו אע"פ שאסר בכולן - בתשמיש המטה בנעילת הסנדל ברחיצה וסיכה באכילה ושתיה אין ענוש כרת אלא על האכילה דהוי ענוי והוי בכלל כל הנפש אשר לא תעונה [ונכרתה] ואי אמרת דמניעת רחיצה הוי עינוי ארחיצה נמי לחייב ביה"כ ותימה דבפרק בתרא דיומא (דף עד:) פריך וכ"ת בענוי תשמיש הרי אומר תענו את נפשותיכם איזהו ענוי שיש בו [אבידת נפש] הוי אומר זה אכילה ושתיה וא"כ רחיצה נמי נהי דמיקריא ענוי אין חייבין עליה ועוד קשה לה"ר שמואל מאיוורא מאי דעתיה דהאי מקשה אלא לא מקרי רחיצה ענוי א"כ אמאי מיתסרא דהתם נפקא לן איסורא מהאי קרא דענוי וי"ל דודאי לא הוי ענוי מן התורה וקרא דענוי הוה אסמכתא בעלמא דאיקרי ענוי וכך - הוא למסקנא ' דהכא:

מילתא דידע עינויא השתא רחיצה לא ידיע השתא - כלו' בו ביום דמניעת רחיצה אינה נכרת אלא לימים רבים:

[**דכתיב לענות נפש**] - דמשמע להבא יהיה נדרי עינוי:

ורמי דר' יוסי אדר' יוסי - דאמר רחיצה אין בה ענוי:

מעיין של בני העיר חייהן וחיי אחרים - כגון בעיירות ששותין מאותה מעיין חייהן קודמין דדרשינן וחי אחיך עמך חייך קודמין:

כביסתן - מקום כיבוסי בגדים כביסתן קודמת ומותרין לעכב המים עד שיכבסו רבי יוסי אומר כביסתן קודמת [לחיי אחרים] משום דאית בה צערא:
השתא כביסה - של בגדים אמר ר' יוסי [יש בו צער גוף כולו לא כ"ש - כיבוס] דבגדים אלימא ליה יותר מרחיצת גוף:

דף פא.

ערבוביתא דרישא - שאינו מסרק ראשו תמיד מייתי לידי עוירא פירוש לידי סימוי עינים:
דמאני - שאינו מכבס בגדיו תמיד מביאו לידי שעמום:
דגופא - שאינו רוחץ תדיר:
מתיא לידי שיחנא וכיבי - כלומר כיבי ושעמום קשה מכאב שחין דשחין יש לו רפואה ושעמום אין לו רפואה ומשום הכי אמר רבי יוסי דכביסה קודמת לחייהם אבל רחיצה אין בה צער כולי האי:
הזהרו בערבוביתא - פירוש הזהרו בכביסה:
הזהרו בחבורה - שתלמדו תורה בחבורה:
ירושה היא להם - לתלמידי חכמים ואין אנו זקוקין ללומדה: כדי שלא יתגדרו על הצבור:
שאין מברכין בתורה תחלה - כשהם משכימים ללמוד תורה שאין מברכין לעסוק בדברי תורה והערב נא ואשר בחר:
טעמא דאבוך לא ידעינן - כלומר מה טעם הוא דכביסה היא קודמת לחיי אחרים:
אלא מאי לכל חייתם חיותם ממש - והאיכא צער דחפיפותא שמי שאינו רוחץ חופף ומצטער:
קונם פירות העולם עלי יפר - דהוי עינוי:
פירות מדינה זה - לא הוי עינוי שיכול להביא ממדינה אחרת: פירות חנוני זה אינו יכול להפריש יכולה להסתפק מחנוני אחר:
ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו - כלומר שאותו חנוני מקיף לה ורגיל אצלו מיפר דהוי עינוי נפש:
לרבי יוסי מהו שיפר - ברחיצה וקישוט משום דברים שבינו לבינה ונפקא מיניה בהא דלא הוי עינוי נפש כדאמר לעיל דדברים שבינו לבינה לעצמו מיפר לאחרים אינו מיפר:
אין אלו נדרי עינוי נפש - ומדלא קאמר סתם רבי יוסי אומר לא יפר שמע מינה משום עינוי נפש הוא דלא יפר אבל מיפר משום בינו לבינה:

דף פא:

בעפר פיר - נוטריקון עפר פיר כגון פירא דכוורי (כתובות דף עט.) והכי קאמר לא יפר שבכך לא תתגנה עליו:

שלא אתן תבן לפני בהמתך ולפני בקרך אינו יכול להפר - דלא הוי דברים שבינו לבינה דלא משעבדא ליה ותימה דבפרק אע"פ אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו ותירץ ריצב"א דהתם מיירי שלא הכניסה לו שפחות והכא מיירי דהכניסה לו חמש שפחות דקאמר התם דיושבת בקתדר' דיקא נמי דקתני שלא אמזוג כוסך דלהכי כופה אותה אפילו אם הכניסה לו מאה שפחות ולא תנא שלא אניק דהא לא משתעבדא ליה כיון דהכניסה לו מאה שפחות:

רבן גמליאל אומר יפר שנאמר לא יחל דברו - כלומר אף על גב דמשעבדא ליה צריך הפרה מדרבנן שלא תקל בנדרים ותעבור על לא יחל:

למה לי הפרה - הא משעבדת לבעל:

מאן תנא דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי לנהוג בהם היתר לבטלם רבן גמליאל - דאמר לעיל צריך להפר מדרבנן ואף על גב דמשעבדא ליה ולא חייל נדרה אפ"ה צריך הפרה שלא תבא לעבור באיסור דלא יחל.

תשמיש לרבנן עינוי נפש הוי - כמו כיחול ופירכוס או דברים שבינו לבינה הוי ונפקא מיניה לדינא דלעיל דדברים שבינו לבינה אינו מיפר אלא לעצמו:

נטולה אני מן היהודים - שאוסרת על עצמה אפילו תשמיש בעלה יפר ותהא נטולה מתשמיש היהודים אחרים אחר שיגרשנה:

דף פב.

שמע מינה דברים שבינו לבינה הוי - דאי עינוי נפש הוה מיפר אף לאחרים:

(**ואכתי**) **לרבנן תבעי לך** - ומתניתין דנטולה אני מן היהודים רבי יוסי קתני לה דלדידיה פשיטא דדברים שבינו לבינה הוו כדאמר לעיל:

כוליה פרקין רבי יוסי - כל סתמות השנויות בפירקין ממילתא דרבי יוסי קתני להו:

למה לי תו למתני הרי זה יפר דברי רבי יוסי ש"מ מכאן ואילך רבי יוסי היא:

כל נדרים של עינוי נפש חוץ מהנאתי על פלוני דלא הוי עינוי נפש אבל הנאת פלוני עלי מיפר דהוי עינוי נפש:

תנן פירות מדינה עלי יביא כו' - ואינו יכול להפר ואמאי והא לא גרע מהנאת פלוני עלי:

דאמרה ליה שתביא אתה - כלומר מתניתין מיירי דלא נדרה אלא מאותם שיביא הבעל דכיון דאיכא תקנה בהבאת אחרים ליכא עינוי דאפשר שאחרים יקנו ויתנו לה אבל שמואל מיירי שנדרה מפלוני לגמרי דהוא הדין דבמתניתין מצי למיתני תקנה דאחרים שיכולין לקנות לה אף מאותה העיר אלא אשמעינן רבותא דאף על ידי בעלה יכולה ליהנות על ידי פירות מדינה אחרת ולא הוי כנודרת הנאה מבעלה ורישא דאמרה קונם פירות העולם אע"ג דאמרה שתביא אתה בפירות מדינה כיון דאינה יכולה ליהנות מבעלה משום מקום הוי עינוי נפש:

ת"ש מסיפא פירות חנוני זה אינו יכול להפר - ואמאי ליהוי כהנאת פלוני עלי:

ה"נ שתביא אתה דהוי כהנאת אחרים:

אם היתה פרנסתו כו' - ומדסיפא דמייתי בעל [דקתני] אם לא היה פרנסתו אלא ממנו פי' ולפי מאי דמוקמא פירות חנווני דאינו מיפר משום דאפשר בהנאת אחרים הך סיפא דקתני יפר ע"כ [בדאי] אפשר [אלא] על ידי הנאת הבעל' שאין החנווני מקיף כ"א לבעל גופיה ולא ימסרם לאחר ומדסיפא דמייתי בעל רישא דמייתי איהי פי' מדסיפא דאי אפשר להביא הפירות אלא באיסור על ידי בעל רישא נמי פירות מדינה עלי מיירי בהך גוונא בין יביאם הבעל בין יביאם אחר וליכא בהו אלא הבאה דאיסור וקתני אינו מיפר וקשיא לשמואל דמוקי לה כשתביא אתה ועל כרחך לא מיירי הכי דאם כן אמאי מפליג בזה הענין דאם אין פרנסתו אלא ממנו דמיירי דליכא הנאה דהיתר [נפלוג] וניתני בפירות דאי אפשר בהן הנאה דהיתר כגון שאמרה כל פירות שיובאו מאותה מדינה יפר והכי משמעות הלשון מדסיפא דמייתי בעל באיסור רישא דמייתי איהי באיסור ולחנם החליף הלשון וה"ה דאסיפא גרידא בלא רישא מצי לאותובי כיון דבסיפא אי אפשר על ידי הבאת אחרים מאי איריא אין פרנסתו אלא ממנו כי נמי מתפרנס מאחרים יפר לשמואל אלא רישא דמייתי איהי באיסור כלומר שנדרה פירות מדינה לגמרי בין יביאם בעל בין יביאם אחר:

דף פב:

מתני' רבי יוסי היא - דמחמיר בהפרה אבל לרבנן מפר ושמואל כרבנן:

דאמר רב הונא כולי פירקין רבי יוסי [**היא** - והא] דאייתי הכא דרב הונא [אינו מן הצורך] דהא סיומא דמלתא דרבי יוסי בהך בבא דפירות מדינה זו וחנווני זה אלא משום דעל בבא דלקמן דשאיני נהנה לבריות דצריך לשנויי לשמואל כי הכא כמו שאפרש לקמן:

ומאי אינו יכול להפר משום עינוי נפש - נראה לפרש דהיינו שינויא אחרינא והוי כמו אי נמי וה"פ אי נמי כרבנן מצית (למימר) לאוקומא מאי אינו יכול להפר דקאמר משום עינוי אבל מיפר הוא משום דברים שבינו לבינה קאמר וסיגנון תירוץ זה פירשתי פרק השואל (דף קא - ד"ה סברוה) גבי ומקבל כחוכר דמי דהוה כמו אי נמי:

ע"א מהרב רבי יונה נ"ע מתני' רבי יוסי ושמואל כרבנן זהו עיקר ומאי אינו יכול להפר כו' האמת מסיק ואזיל להוציא מסברא דהוה ס"ד דפירות חנווני אינו יכול להפר כלל והשתא מסיק דאפילו לר' יוסי אמת הוא דפירות חנווני עלי מפר מטעם דברים שבינו לבינה - ומיהו אין לתרץ בכך מילתא דשמואל דאמר הנאת פלוני עלי יפר דמה חושש בעל אם נדרה מאותו פלוני בשביל כך לא ימנע הבעל מלקחת ממנו כל מה שירצה ואשה תהנה מן הבעל בהיתר אבל כשנדרה פירות חנווני עלי לא יוכל הבעל ליקח ממנו ומיקרי בינו לבינה הר"ר יונה נ"ע:

אמר רב יהודה אמר שמואל נדרה משתי ככרות באחת מתענה - פת נקיה ובאחת אין מתענה פת של שעורים מתוך שמפר למתענה מפר לשאינו מתענה ואין להקשות מהאי דנטולה אני מן היהודים יפר חלקו דלא אמר מפר לגמרי דהיינו משום דברים שבינה לבינה וגזירת הכתוב היא בין איש לאשתו דלדידיה לחודיה מפר אבל הכא כיון דמפר מקצתו הופר כולו והא דתנן לקמן (דף פז -) נדרה מתאנים וענבים והפר לתאנים לא הפר לענבים ולא אמר הפר מקצתו הפר כולו היינו משום שמפר סתם ומועלת הפרה לכל הנדר וצ"ע אם נדרה מפלוני [דבר עינוי נפש וגם דבר שאינו עינוי נפש אם אמרי' מתוך שמפר לדבר שמתענה מפר נמי לשאינו מתענה או אינו] מפר לשאינו מתענה דאינו עינוי לה דלא אמר נדר שהופר מקצתו הופר כולו:

דף פג.

האשה שנדרה כו' סופגת כו' - בנזיר (דף כא:) מפרש למאי איצטריך ובעי למיפשט מיניה דאפילו הפר לה שוב סופגת משום דבעל מיגז מהפרה ואילך ושעת ההפרה היתה נזירה ולוקה נמי לאחר שהיפר:

דילמא מיין וכו' - דלמא לאו דוקא אלא כלומר ודאי לא הפר לה מחרצן וזג דאינו מיפר לשאינו מתענה ותספוג ארבעים:

אין נזירות לחצאין - שהרי כשאמרה הריני נזירה קבלה עליה כל דיני נזירות ובאומרו מופר ליך הפר הכל דודאי לעיל כשאמר מופר ליך הואיל ופירשה שתי ככרות כשני נדרים דמו:

הא קרבן לחצי נזירות איכא - בתמיה [כגון] שנדרה בנזירות ל' יום והפר לה בט"ו ימים ה"נ שתביא אחר ההפרה קרבנות נזיר טהור ואם נטמאת בתוך הנזירות קודם ההפרה שתביא קרבן טומאה דהכי משמע ליה לישנא דרב יוסף אין נזירות ולא אמר אין קרבן: **אלא אמר אביי אין נזירות** [**ואין קרבן**] **לחצאין** - כיון שהפר חצי נזירות נתבטל [כולה ואין] מביאה קרבן לחצי נזירות שמנתה הואיל שנתבטל מכאן ואילך אע"ג דודאי לוקה בשתיית יין דקודם הפרה דאז היתה נזירה:

האשה שנדרה בנזיר ונטמאת והפרישה בהמה לאשם והפר לה בעלה מביאה חטאת העוף כדין נזיר טמא שמביא אשם ועולת העוף וחטאת העוף ואינה מביאה עולה כדמפרש טעמא וקשה לענין מה נקט והפרישה בהמתה ולמה לא פירש אחר שהפרישה מה יעשה בה:

ואי אמרת אין קרבן לחצי נזירות אמאי מביאה חטאת עוף אלא ש"מ דיש קרבן לחצי נזירות וקשה להר"מ דהא על כרחך אין קרבן לחצי נזירות דהא אמר פ"ד דנזיר (דף כא:) האשה שנדרה בנזיר והפר לה בעלה אם שלו היתה בהמה תצא ותרעה בעדר ואם משלה היתה חטאת תמות עולה תקרב עולה שלמים יקרבו שלמים אלמא חטאת תמות דאין קרבן לחצי נזירות וליכא למימר דהתם בנזיר טהור והכא בנזיר טמא דבסמוך מדמינן לקרבנות טהור:

אלא מאי יש קרבנות לחצי נזירות איבעי ליה לאיתויי חטאת עולה ושלמים - אם לא נטמאת והכא שנטמאה איבעי לאיתויי אשם עולת העוף וחטאת העוף:

אלא אין קרבן לחצי נזירות וחטאת העוף דמייתי משום דחטאת העוף בא על ספק - אין קפידא אם מביאתו הלכך הזקיקו שתביא חטאת העוף כדאמר בגמרא פ"ד דנזיר (דף כב.) כדרבי אלעזר הקפר דנזיר חוטא ובעי כפרה:

מיתיבי האשה כו' ואין מביאה עולת העוף - דאין קרבנות לחצי נזירות דחטאת העוף דאתי על הספק מייתי כדמתרצינן ומשמע ליה דנזירות מופר מכאן ואילך לגמרי ומותרת לטמא למתים מדנקט ונטמאת ואחר כך הפר לה משום שאם נטמאת אחר שהפר אפילו חטאת העוף לא מייתי:

ואי אמרת כו' מטומאת מת [דלית לה צערא] לא הפר לה ותהא אסורה גם אחר ההפרה לטומאה ואי קשיא אמאי אין משני אין נזירות לחצאין כדמשנינן לעיל ושמא לעיל היינו גבי חרצן דאי אפשר לנזירות בלא איסור חרצן אבל אפשר לנזירות בלא איסור טומאה הלכך טומאה יש לו דין בפ"ע והוי נזיר מטומאה לחודה אבל מ"מ קשה מברייתא דלעיל דאיירי בטומאה מצי למיפרך:

דף פג:

טומאת מת נמי אית לה צערא - אם תמנע מלטמא דהויא עינוי נפש:
קונם שאני נהנה לבריות כו' לא יפר - דלא הוי עינוי נפש [וא"כ] לשמואל דאמר קונם שאני נהנה לפלוני יפר ותי' לא יפר משום נדרי עינוי נפש אבל מיפר משום דברים שבינו לבינה ורבי יוסי היא כדתרצינן מפירות מדינה:
ויכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה - שאינו ממון כדאמרי' דאפי' טובת הנאה ליכא לבעלים דעזיבה כתיב בהו [דדוקא היכא דכתיב בהו] ונתת אית בהו טובת הנאה:
כהנים לוים [נהנים] משלו יתן לכהנים תרומתו דטובת הנאה אינה ממון:
כהנים ולוים אלו יטלו אחרים - דטובת הנאה ממון ובגמ' פריך מרישא לסיפא:
אלמא מדקתני לא יפר בעל לאו בכלל בריות הוא ומותרת ליהנות ממנו לכך לא חשיב האי נדר לעינוי נפש דאי הוי בכלל בריות אין לך עינוי גדול מזה דמשמע ליה הא דקתני דמותרת בלקט לא הוי טעמא דרישא מדלא קתני מפני שמותרת אלא מילתא באפי נפשה הוא וא"ת ובעל גופיה מתזן מן הבריות והוי פרנסתו מן החנוני דאמר לעיל (דאסורה) דיפר כדין עינוי נפש וי"ל דלעיל איירי דאסרה בפירות חנוני שיהא של חנוני אע"פ שאינו עתה שלו דומיא דפירות מדינה דרישא שאסרה במה שגדל במדינה אבל הכא מיירי שאסרה משל הבריות בעודו שלהם והואיל ובעל לאו בכלל בריות כשיבא לידו מותר אבל מן בעל לא אכלה מדלא קתני הותרה בהם:
חדא ועוד קתני חדא דבעל אינו בכלל בריות ועוד כו' - כך מגי"ה במשנתנו ולעולם בעל מכלל בריות הוא ומה טעם קאמר כו' קשה להר"ם לעיל [דאמרינן] אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו הרי זה יפר ואפילו כדין עינוי נפש ואמאי והרי יכולה ליהנות בלקט שכחה ותי' דלעיל מיירי בנדרה בימות הגשמים דליכא לקט ופאה:
נתגרשה יכולה ליהנות בלקט - דאז בשעת גירושין הוי בעל בכלל בריות דנדרה הכי קונם שאני נהנה לכל אדם שיקראו אותם בריות בשעת הנאתי מהם וכי מיגרשה מיקרי בעל [בריות] ואע"ג דהשתא לא מיתסר בעל לאחר גירושין מיתסר דהוי בכלל בריות לאסור בעלה על נפשה מהשתא ודמי להא דלקמן שדה שאני מוכר לך לכשאקחנה תקדיש הואיל ובידו להקדיש:

דף פד.

ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא - כי נדרה נטולה אני מן היהודים פירוש מתשמיש היהודים משאר יהודים קאמרה ואמאי צריך להפר חלקו והא לא אסרה נפשה אלא משאר יהודים:

שאני הכא דמוכחא מילתא - שמתכוונת לאסור עצמה מתשמיש המותר לה דהיינו תשמיש הבעל ולכך צריך להפר חלקו ואית ספרים דגרסי ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נטולה אני מן היהודים לאו תשמיש קאמרה שהרי אסורה בתשמישם בלא נדרה אלא ה"ק נטולה הנאתי מפירות היהודים שלא אהנה מהם אף כי לא יהא שלהם וא"כ הוי עינוי נפש דהא אמרינן (לעיל דף פב:) כשאין פרנסתו אלא ממנו יפר דהא ליכא למימר דאמרה קונם נהנה מן הבריות דוקא בעודו שלהם אבל ממה שיקח הבעל מהם תהנה א"כ אמאי יפר בעודה תחתיו אפי' בינו לבינה לא הוי כיון שיכול הבעל להביא ממקום שירצה הר"ר יונה נ"ע ויפר לה לעולם אף אחר שיגרשנה ואמאי תהא נטולה מן היהודים אלא לאו בעל בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים מתשמיש קאמרה והוי בינו לבינה ומשני שאני הכא דמוכחא מילתא דהתורה אסרה וכי נמי בעל לאו בכלל בריות בעלמא הכא הוי בכלל בריות והכי משמע לשון נטולה מבעל ומהשאר יהודים וקשה לפי סברת המקשה תקשה כמו כן מאי תהא משמשתו דקתני כיון דלאו בתשמיש נדרה ושמא ה"ק יפר ותעמוד תחתיו דלא תצא וקאי אמשנה ראשונה דאמר תצא:

אין אדם צריך לקרות - אפי' שם דלהפרשה כלל למעשר עני של דמאי:

דף פד:

קורא שם - ומפרישו לעצמו דהמוציא מחבירו עליו הראיה דשמא עם הארץ הפרישו ואין צריך להפרישו - כלומר אין צריך לתתו לעני:

ספקו אינו טובל - כלומר ספקו אינו אוסרו משום טבל דכי נמי לא הופרש מותר לאכול הימנו ולאו דוקא ספיקו דה"ה ודאי דהוי כדאמרינן לקט ופאה [באם] לא הניחם אין טובלין התבואה וכיון דספקו אינו טובל ודאי לית ביה טובת הנאה ושרי לאיתהנוי ותימה מה ענין טובל אצל טובת הנאה דאילו דינא דטובת הנאה נפקא לן בפרק הזרוע (חולין קלא.) דהנך דכתיב בהו ונתת אית בהו טובת הנאה והכא לא כתיב ונתת ואומר הר"ם דודאי טובל דכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו ודרשינן סנהדרין פג.) בעתידים לתרום הכתוב מדבר וכיון דכתיב בהו ירימו כמאן דכתיב ונתת דמי:

ומ"ס צריך לקרות שם וכו' - מתניתין כרבנן ובריייתא כר"א:
דלמא דכ"ע ספיקו טובל - אבל אינו טובל לא מצי למימר דא"כ אמאי קורא שם:
לא נחשדו וכו' - דאין לו הפסד:
במעשר עני המתחלק בתוך הבית - דאמר בפרק הזרוע (חולין קלא.) מעשר עני המתחלק בתוך הבית יש בו טובת הנאה דכתיב ביה נתינה דכתיב ונתת ללוי לגר וליתום ולאלמנה ובבית הגרנות כתיב והנחת בשעריך והיינו כמו תעזוב ור"ת מפרש דבספרי רמי להני קראי אהדדי כתוב אחד אומר ונתת וכתוב אחד אומר והנחת בימות החמה יניחנו בגורן אבל בימות הגשמים יניחנו בבית פן יטנף מן הגשמים הלכך אז מתחלק בבית ואז יש בו טובת הנאה לבעלים:
אלמא טובת הנאה אינה ממון אימא סיפא וכו':
[**דרבי סבר**] **טובת הנאה ממון** - ולכך משלם דמי תרומה שבו ורישא רבי יוסי ברבי יהודה וסיפא רבי:

דף פה.

לא דכ"ע אינה ממון והכא במתנות שלא הורמו קמיפלגי - ומפרש בירושלמי בטבלין שנפלו לו מבית אבי אמו כהן מיירי ורבי סבר כמו שהורמו דמיא ורבי יוסי ברבי יהודה סבר לאו כמו שהורמו דמיא:
ואי טובת הנאה אינה ממון מה לי הורמו ומה לי לא הורמו - [ובקידושין (דף נח:) משני דמיירי בישראל] שנפלו לו [טבלים] מבית אבי אמו כהן וצ"ע אמאי לא משני הכא כי התם וצריך לומר שהיה תופס אותו תירוץ לדוחק:
אלא היינו טעמא דרבי דקסבר קנסו רבנן לגנב - דמש"ה מיפטר דטובת הנאה אינה ממון ורבי יוסי ברבי יהודה סבר קנסו רבנן לבעל הבית ואי קשיא לימא דאינו ממון ומיפטר גנב מש"ה לא קניס לגנב ויש לומר דהוי כמו תירוץ אחר [א"נ] דלכ"ע טובת הנאה [הוי] ממון ואפ"ה מיפטר דקנסו לבעל הבית והא דקאמר רבי סבר דקנסו רבנן לגנב דסבירא ליה דלכ"ע טובת הנאה אינה ממון וכך היא הסוגיא סוף פרק שני דקידושין איבעית אימא אינה ממון וטעמא דרבי דקנסו לגנב ואיבעית אימא ממון וטעמא דרבי יוסי דקנסו לבעה"ב:
רבא אמר - מתניתין אית ליה טובת הנאה ממון והיינו טעמא דמתניתין דיטלו בעל כרחו כיון דמיתסר עלייהו הוי עפרא בעלמא - כיון שאסר כל כהנים ולוים אם כן אסור הוא ליתן תרומותיו לשום כהן ואין לו בהם שום טובת הנאה שאינו יכול ליתנם לשום אדם

ולעכבם לעצמו לא מצי ולכך אינו שלו ומותרין ליטלו בעל כרחו דהוי כמי שאינו שלו אבל בסיפא דמותר ליהנות למקצת כהנים הוי לו טובת הנאה בה ואסורין לבא וליטלה אותם כהנים שאסר:

קונם שאני עושה לאבא ולאביך לא יפר - שאין זה נדר שבינו לבינה שאין לו לחוש אם יאסרו (חכמים) במעשה ידיה:

על פיך אינו צריך להפר - דאשתעבדא ליה:

יפר שמא תעדיף - ממה שפסקו חכמים דהיינו משקל חמש סלעים:

רבי יוחנן בן נורי אומר אף בשביל עיקר מעשה ידיה צריך להפר שמא יגרשנה:

למימרא דסבר שמואל אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם - שעדיין לא גירשה ועדיין לא באו לעולם מעשה ידיה שהיא מקדשה עתה:

דף פה:

עושה ואוכלת - שאין מעשה ידיה קדוש על פיו ובפרק אע"פ (כתובות דף נח:) מפרש שמעלה לה מזונות ולא מעלה לה מעה כסף ומעה כסף תחת מעשה ידיה ומזונות תחת מותר:

והמותר ר"מ אומר הקדש - [איכא] דאמר התם שאינו מעלה לה מעה כסף ולא מזונות ומותר אינו קדוש אלא לאחר מיתה ואיקדוש הכל ומותר ר"ל מה שישתייר לאחר מיתה שלא אכלה:

חולין - שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

וכי תימא כי אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן ב"נ להעדפה - כלומר בדין דפליג רבי יוחנן ב"נ במתניתין ארבי עקיבא דאמר שמא תעדיף דסבר דהעדפה הויא לעצמה ורבי יוחנן בן נורי סבר דהויא לעצמו ובהך דינא פסק שמואל כר' יוחנן אבל ודאי לא סבר דקדשה מעשה ידיה כלל דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

הכי גריס רבינו חננאל ולימא הלכה כרבי יוחנן בן נורי להעדפה וא"נ אין הלכה כר' עקיבא א"נ הלכה כת"ק:

שאני קונמות - דאמר רבי יוחנן דחיילי על דבר שלא בא לעולם מתוך שהוא תופס בדבר שאין סתם הקדש תופס דאדם אוסר בקונם פירות חבירו עליו ובלשון הקדש אינו אוסר דבר שלא בא לעולם משא"כ בהקדש והשתא ס"ד דה"ה דתאסור האשה על בעלה בקונם כי היכי דאסרה על נפשה ואני מתיר:

בשלמא אדם אוסר פירות חבירו - אע"פ שאינו שלו שכן אדם אוסר פירותיו על חבירו וחבירו אינו ברשותו אע"פ דדבר האסור אינו ברשותו יאסור דבר שלא בא לעולם על

חבירו שכן אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו [וקונמות מעשה ידיה] דמתניתין אינה בעולם והיכי מצי אסרה לבעל:

באומרת יקדשו ידי לעושיהם - דידים איתנהו בעולם הרי הוא כמי שהמלאכה נמי היה בעולם:

והא משתעבדא ידיה לבעלה - ולא חל הקדש:

דאמרה לכי מגרשה - יהיו קדושים - ומנא תימרא דכי אמרה הכי מהני - כיון דאילו השתא לית ליה רשות לאיקדושי היכי קדוש לקמיה ובפרק אע"פ גרסינן ומי איכא מידי דמעיקרא לא קדוש והשתא קדוש:

דף פו.

אמר רבי אילא - שינויא הוא ומה אילו האומר לחבירו וכו' מי לא קדשה - אם מכרה וחזר ולקחה ניחול הקדש שהרי עכשיו שלו וכי היכי דאילו אקדיש השתא קדשה כי נמי אמר דקדוש לקמיה קדוש:

הא לא דמיא - מסקנא דקושיא היא [לרב הונא בריה דר"י]:

לכשאקחנה תקדיש דלא קדשה - למ"ד אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

ומשני מי דמי גבי זבינא פסקה למילתייהו - שאין לו לא גוף ולא פירות ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ולא דמי דהתם גופא ופירא בידא דלוקח הכא גופא בידה הוא:

הא לא דמי - מסקנא דאתקפתא הוא:

לאומר שדה שמשכנתי לך - סתם:

דף פו:

דקדושת הגוף נינהו - כקדושת מזבח לפי שאין להם פדיון:

מפקיעין מידי שעבוד - דבעל:

הקדש - עשה שורו אפותיקי והקדישו אין ב"ח גובה הימנו ורבא אזיל לטעמיה דאמר בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה ועד זימניה ברשות הלוה הוא ומצי מקדיש ליה ופרש"י דהיינו דוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים אמרינן בערכין דמוסיף עליו דינר ופודה כל הנכסים הללו ומפרש בערכין דמה"ת אינה צריכה פדיון אלא שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון:

חמץ - עשה חמצו אפותיקי לעובד כוכבים ועבר עליו הפסח אסור דחמצו של ישראל הוא וכן עשה עבדו אפותיקי ושחררו:

למה לי שמא יגרשנה - השתא נמי קדישי:

אלומיה אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל - בעודה תחתיו דשויה כלוקח גמור ולא כמלוה ונראה דלא שייך למיפרך מי איכא מידי דהשתא לא קדיש [ולקמיה] קדוש דקדושיה מיתלא תליא ואי פקע שעבודו דבעל חיילא קדושה דעד השתא (לא) סבירא לן דקדושה אינו יכול להפקיע שום שעבוד הוי חשיב [למיפרך] כיון דלא קדשה השתא לא קדשה לקמיה אבל השתא דאמרי דמן הדין מפקעת אי לא דאלמוה אם כן לאחר שפקע יחול ההקדש:

נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו - והפר נדרה:

בנזיר - שאמרה הרי עלי נזירות וסבור שנדרה בקרבן כלומר שאמרה דבר זה עלי כקרבן והפר הרי זה יחזור ויפר דכתיב יניא אותה ולא הפרה דטעות:

למימרא דאותה דוקא - ולכך בעל צריך שידע נדר שנדרה:

דף פז.

והא גבי קריעה דכתיב על שאול ועל יהונתן דמיניה שמעינן קריעה על כל מת ומת ותניא אמרו לו מת אביו וקרע ואחר כך אמרו שהוא בנו יצא ידי קריעה אף על פי שלא קרע על זה הכי נמי נימא דאותה לאו דוקא ואם הפר לאשתו ונמצאת בתו מופר:

הא בסתם - הך קריעה דקרע סתם למי שהוא ומתניתין במפרש שאמר אני מיפר לאשתי: רב אשי אמר כאן שנמצא שהוא בנו תוך כדי דבור של קריעה דהוי כאילו לא קרע אלא לאחר שמיעה והא דתניא לא יצא ידי קריעה שנמצא לאחר כדי דבור:

והתניא - בניחותא:

אמר רבי שמעון בן פזי - מהא עיקר ראייתו וק"ק לישנא דוהא תניא דהא לא מייתי מידי אלא ממילתא דרבי שמעון בן פזי:

והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי - פירש ה"ר אליעזר לא ידענא מנין לו ופירש דמדרבנן הוא כדי שישיב אדם וישאל בהפסק ממכרו ולא יפסיד וקשה דהא גבי דינין דאורייתא הוא כגון גבי מנחת חיטין מן השעורין וגבי שבועת העדות אמרינן ליה וצ"ל דהוי דאורייתא:

מגדף ועובד עבודת כוכבים - אפילו חוזר בו תוך כדי דבור קטלינן ליה ומקדש אשה ואחר כך חוזר בו וכן מגרש ואחר כך מבטל הגט לאו כל כמיניה:

קיים לחצאין קיים - דדרשינן בגמרא יקימנו יקים ממנו (הפר ממנו) הפר לחצאין אינו מופר כלל דהפרה במקצת לא הוי הפרה ואע"ג דאמר נדר שהותר מקצתו הותר כולו שאני בין הפרה להתרת חכם:

הרי אלו שני נדרים - אם קיים לעגבים לא קיים לתאנים:

מני מתניתין רבי ישמעאל היא דתניא וכו' קיים [לתאנים] כולו קיים - דהכי משמע יקימנו יקים ממנו מדלא כתיב יקיים וכתיב יקימנו דרשינן מלפניו ולאחריו:

דף פז:

אבל חכ"א מקיש הקמה [להפרה] - דחכמים לא משמע להו למידרש יקימנו יקים ממנו הלכך הקמה והפרה שוים:

רבי שמעון היא - דאמר בפרק שבועת הפקדון (שבועות לו:) דלא הוי שבועה פרט להתחייב חמש חטאות עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד והכא נמי לא הוי שני נדרים אלא משום דאמר קונם לכל אחד ואחד:

יודע אני שיש נדרים אבל איני יודע שיש מפירין - כלומר שיוכל בעל להפר ולאחר מיכן [נודע לו שיוכל להפר] יפר ולא אמרינן הרי שמע זה כמה ימים דהא לא הוי שמיעה כיון שלא היה יודע שיכול להפר:

יודע אני שיש מפירין אבל איני יודע שזה נדר גמור ר"מ אמר לא יפר - דלא קרינא ביה ביום שמעו הואיל והיה יודע שיש הפרה וחכמים אומרים יפר הואיל וטעה בנדר לא הוי שמיעה:

בלא ראות לרבות סומא - אלמא ר"מ בתר סברא אזיל ולא בתר ריהטא דקרא דמשמעותיה בבר ראיה ולא בסומא שאי אפשר לראות ואפילו הכי מרבה ליה דסוף סוף : אין רואהו וגולה ואם כן ברישא דמתניתין נמי אמאי מפר נהי דאינו יודע שיש מפירין סוף סוף הרי שמע ולא הפר והרי שמע והחריש קרינא ביה ומשני התם מעניניה דקרא גבי רוצח כו' - השתא מפרש טעמא דרבי יהודה וטעמא דרבי מאיר:

דף פח.

בבלי דעת - שאינו יודע שהאחר אצלו וסומא לאו בר מידע הוא שאינו יכול לראות אם חבירו עמו אם לאו דאזיל רבי מאיר בתר משמעותיה דקרא כמו במתניתין דאמר לא קרינא כאן ביום שמעו והחריש הואיל וסבור שאינו יכול להפר:

ואי אמרת כו' - אלא שמע מינה בלא ראות לרבות את הסומא דיתורא הוא לרבויי דודאי משמעותא לא משתמע [הכי] ולפירוש זה לא גרסינן מה שיש במקצת ספרים והכא מעניניה דקרא ושמע אישה וי"ס דלא גרסינן:

המדיר חתנו כו' נתונים לך במתנה - ואע"ג דנהנה הוא בדבר אין זה אלא גורם הנאה כדתנן (לעיל ד' לח.) וזן אשתו ובניו:

לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך - דלא הויא המתנה שלה לכל דבר הילכך אם אמר לה ע"מ שאין לבעליך רשות בהם לא קנה הבעל אבל אמר לה מה שתרצי עשי קני יתהון בעל וכי הדר אמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהם לא אמר (לה) כלום דיד אשה כיד בעלה דמיא שנתנם לה לעשות כל מה שתרצה קנאתם בעל אבל כי אמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך דמתנה לא הויא גמורה לא אמרינן יד אשה כיד בעלה ופר"ת דהלכה כרב לגבי שמואל דהיינו באיסורי והלכה כרבי מאיר דרב קאי כוותיה הארכתי בפ"ק דקידושין (דף כג: ד"ה ור"א):

דף פח:

כמאן אזלא הך שמעתא דרב כר"מ - דאמר פרק קמא דקידושין דיד עבד כיד רבו דמי ומשמע ליה לרבי [זירא] דהכי נמי אמר גבי אשה ומתני' ר"מ דסתם משנה ר"מ:

ורמינהו כיצד משתתפין במבוי - פירוש שיש הרבה חצירות פתוחות למבוי ואסורות לטלטל בתוכו להוציא ולהכניס בתוכו:

מניח חבית של יין - ומזכה להם על ידי אשתו והוי כאילו הכא דיירי ואין אוסרין זה על זה:

ואי אמרת יד אשה כיד בעלה כו' - אלא שמע מינה דר' מאיר לא אמר אלא בעבד אבל לא באשה וקשה לרב:

כיון דלזכות אחרים מיד בעלה זכיא - כיון דבעל עצמו מזכה בהם ומסתלק עצמו מחלקו [זכיא כדאמרי' במתנת [הבעל] שאין הבעל אוכל פירות:

איתיביה רבינא לרב אשי - אמתני' דעירובין קאי ולא קאי אהך סוגיא כלל:

ואלו שזכין - כלומר שמזכין על ידן וכו' ואשתו:

בשיש לה בית בחצר - ואוסר ביתה על המבוי וצריך הבעל לזכות גם לעצמה והיא קונה כדאמר כיון דבעל יהיב לה מגו דזכיא לנפשה קניא לאחרינא בהכי מיירי מתניתין דעירובין ובריית דאבל לא על ידי אשתו כשאין לה בית בחצר ואין זוכה לאחרים דלא הוי כאילו הבעל נותן לעצמה:

ונדר אלמנה וגו' - קיימא מתניתין אקרא כיצד אמרינן פנויה שאמרה:

אינו יכול להפר - דאמרינן דאזלינן בתר שעת נדרה ואז היתה אלמנה ובעל אינו מיפר בקודמין:

דף פט.

אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום - פירוש אם אשה שאמרה כן ונתגרשה קודם שיגיעו שלשים יום הרי זה מיפר קודם שיגרשנה:

נדרה וגרשה בו ביום והחזירה בו ביום - בפירקין דלעיל (דף עב -) מוקמינן לה בנשואה ואינו יכול להפר דאין בעל מיפר בקודמין ובגמרא מפרש [זה הכלל] לאיתויי מאי:

תניא כו' לכשאנשא רבי ישמעאל אומר יפר - דאזלינן בתר שעתא דחייל הנדר:

רבי עקיבא אומר לא יפר - דאזלינן בתר שעתא שנדרה:

עד שיהא נדר - שיחול בעודה אלמנה וכיון דלא חל שניסת יפר:

כל אשר אסרה על נפשה - בהאי קרא דנדר אלמנה כתיב שיהא איסור הנדר נזירות בשעת אלמנות דאזלינן בתר שעת הנדר:

ברייתא תליא נפשה בנישואין - כלומר עד כאן לא קאמר ר"ש הריני נזירה לכשאנשא דיפר משום שאי אפשר לנדר לחול באלמנותה הילכך קרינא ביה נדר באלמנות:

מתניתין תליא נפשה ביומי - ויכול להיות שישלמו הימים בעודה אלמנה וכן בסיפא איכא לשנויי בכה"ג:

זה הכלל דקתני גבי נערה - בפירקין דנערה דלעיל דקתני כל שלא יצאה לרשות עצמה שעה אחת אביה ובעלה אחרון מפירין נדריה ולא אמרינן דמסירתה לשלוחי הבעל הוי קירוב דנישואין ויצאה מרשות אב:

זה הכלל דקתני גבי נדרים - כלומר הכא לאיתויי מסר האב לשלוחי הבעל ונדרה וגירשה והחזירה דאין בעל מפר דיצאה כבר מרשות האב כיון שמסרה לשלוחי הבעל הרי הוא כאילו נכנסה לחופה:

תשע נערות נדריהן קיימין - בוגרת והיא יתומה בוגרת ומת אביה נערה שלא בגרה ומת אביה נערה ובגרה ומת אביה נערה שמת אביה ומשמת אביה בגרה בוגרת ואביה קיים [נערה ובגרה ואביה קיים] נערה והיא יתומה [נערה בוגרת והיא יתומה] עד כאן הגי'. ה"פ ט' מיני נערות מיהו אין בהם חידוש בכולם אך השמיענו התנא בכל הצדדין שיוכל למצוא ובוגרת נמי בכלל נערות פי' בוגרת והיא יתומה ונדרה אחר שנתיתמה א'. בוגרת ומת אביה כלומר בוגרת שנדרה ואחר הנדר מת אביה ב'. נערה שלא בגרה ומת אביה פירוש נדרה כשהיא נערה ומת אביה אחר הנדר ובאתה לשאול על נדריה בעודה נערה ג'. נערה ובגרה ומת אביה פירוש נדרה כשהיא נערה ואח"כ בגרה ובאת לשאול אחר שמת אביה דאביה מת אחר הבגר ד'. נערה שמת אביה פירוש נדרה כשהיא נערה ושוב אחר הנדר מת אביה ובגרה ואחר שבגרה באת לפנינו לשאול על נדרה ה' . בוגרת ונדרה

ואביה קיים ו'. נערה בוגרת פירוש נדרה כשהיא נערה ובגרה אחר הנדר ואביה קיים ובאה לשאול בעוד אביה חי ז'. נערה והיא יתומה פירוש נערה שנתיתמה ונדרה אחר שנתיתמה ח'. נערה בוגרת והיא יתומה פירוש נדרה כשהיא נערה ובשעת הנדר היא יתומה ובגרה ובאת לשאול על נדרה אחר שבגרה הרי לך תשע נערות חלוקות ולא ראי זו כראי זו וכולן נדרן קיימין ואין אב יכול להפר:

דף פט:

רבי יהודה אומר אף המשיא בתו קטנה - ונכנסה לחופה וגירשה ועדיין היא קטנה או נערה נדריה קיימין וזו היא יתומה בחיי האב שבכל הש"ס:

זו דברי רבי יהודה - דכייל תשעה מיני נערות אבל חכמים אומרים שלשה מיני נערות כלומר לא חשיבי אלא שלש דלא פליגי במידי:

קונם שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך - אם אני מהנית לך אינו יכול להפר דאפילו דברים שבינו לבינה לא הוי שתעשה לפיו ולא תהנה לאבא ולאביה לשון הרב רבי אליעזר וברוב הספרים כתיב יפר וכך נראה יותר דהכי נמי אמרי רבנן דפליגי ארבי נתן בגמרא:

תניא שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך רבי נתן אומר לא יפר - פירש הרב רבי אליעזר מסתברא טעמיה הוא שאין בעל מפר עד שיחול ולא חל עד שתשמש לבעל ועוד דלא חשיב ליה נדר שבינו לבינה ולא נראה דא"כ מנלן לר' נתן דאין בעל מיפר עד שיחול דלמא כל טעמו יש דלא הוי נדר שבינו לבינה ונראה דשפיר הוי דברים שבינו לבינה כיון שעל ידי שתעשה לפי בעלה תאסור להתנות אביה משיאה בעלה שם רע בשכינותיה ולא דמי לשאיני עושה לפי אבא ולפי אביך דאמר לעיל דאינו יכול להפר כיון שאסרה עצמה מאיליה דלא תלתה הנדר בעשייתיה לפי הבעל וטעמא דרבי נתן משום דסבירא ליה דאין בעל מיפר עד שיחול הנדר ורבנן סברי דבעל מיפר קודם שיחול:

נטולה אני מן היהודים - אסרה בתשמיש אם אני משמשך פעם אחת רבי נתן אומר לא יפר עד שתשמשנו וחכ"א יפר מיד דנדר זה הוי שפיר בינו לבינה שאם תשמש לו פעם אחת תהא אסורה לו לעולם דבעל הוי בכלל היהודים הילכך מיפר קודם תשמיש דאין צריך שיחול:

ההוא גברא דאמר תיאסר הנאת עלמא - כלומר כל הנאות שבעולם אי נסיבנא איתתא עד שאלמוד כל הש"ס ולא חל האיסור עד שנשא האשה:

רהיט בגפא ותובליא - [כלי] שמובילין בו פירות ולא היה יכול ליגע וללמוד:

שבשיה - כלומר הטעהו [א"ל] ישא אשה ולא יאסר בהנאת העולם נשא אשה ונאסר:

דף צ.

ושרקיה טינא - פי' טחו בטיט שלא יהנה מן העולם. א"נ יש לפרש שרקו כדי שלא יכירהו רב חסדא שהיה מתבייש על מה שלא קיים נדרו:

מאן חכים כו' - שלא היה רוצה להתיר עד שהשיאו וחל הנדר:

ה"נ בשאלה - דקסבר הלכה כרבי נתן:

דכתיב וחפרה הלבנה - פירש ה"ר אליעזר לא ידעתי לפרש היכי משמע ליה מהכא ונראה דלסימנא בעלמא נקטיה הש"ס וחפרה בניינה בנין האיסור נראה הוא המקיימו כאילו בנה במה וסימנא בעלמא וטעמא מסברא במקום שאין איסורא לשון הר"ר אליעזר ואית ספרים דגרסי וטעמיה דרבי נתן משום דכתיב והפר נדרה אשר עליה דמשמע לאחר שיחול עליה הנדר יפירנו וטעמא דרבנן משום דכתיב מפר מחשבות ערומים משעת מחשבה קודם שיחול האיסור יפר וגם זה אמר הר"ר אליעזר דאינו אלא סימנא בעלמא משעת מחשבה קודם שיחול יפר והכי נמי מצינו פרק הדר [עירובין דף עג:] ודניאל בתרע מלכא דלא מייתי אלא סימנא בעלמא לומר דרבי יהודה בן בבא מתיר בעבדים ואע"ג דאינו סתמא האי טעמא דר' יהודה בן בבא:

קונם שאני נהנה לפלוני ולמי שאשאל לחכם עליו - גם לחכם שאשאל עליו איאסר שלא אהנה משלו:

נשאל על הראשון - שאסר הנאתו עליו ואחר כך נשאל [על השני] ס"ד [דשני] רוצה לומר על החכם שני לאיסור:

אי בעי אהא מיתשיל - כלומר ישאל על איזה שירצה תחילה:

מי ידעינן הי קמא והי בתרא - דילמא נשאל על הראשון תחילה דקאמר היינו חכם וקרי ליה ראשון משום דהוי ראשון לשאלה ושני קרי לאחר משום דהוי שני לשאלה ראשון דנקט לאו דווקא וה"ה דמצי למדחי הא מני רבי נתן כדדחי בסמוך:

נשאל על נדרו - שכבר חל ואינו נשאל על נזירותו שהרי עדיין לא חל עד שישאל על נזירותו ויהנה מאותו פלוני:

הא מני רבי נתן היא - אבל רבא יכול להיות דכי היכי דבהפרה מיפר אע"ג שלא חל בהתרת חכם נמי מתיר אע"ג שלא חל:

אבל בשאלה ד"ה מתיר מיד - אע"פ שלא חל דכתיב לא יחל דברו למימר דלא הוי כמעשה כלומר מתיר מיד אע"פ שאין שם עדיין אלא דבור אמר הוא דלא יחל אבל אחרים מוחלין לו:

דף צ:

מיתיבי קונם כו' כל הני דאייתי לעיל משום סיועא מייתי הכא לתיובתא ודחי להו כדדחי לעיל וסוף דבר איתותב רב פפי כדמסיק ונראה דהלכה כרב פפי דאמר דבנדר ד"ה אין חכם מתיר עד שיחול הנדר אבל בהפרה נראה דמפר כרבנן דרבי נתן אע"פ שלא חל וכן משמע אם ארחץ אם לא ארחץ דמפר מיד קודם שיחול:

בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך - ובגמרא מוקי לה באשת כהן ובביאת אונס דאילו באשת ישראל לא מתוקם דאי באונס שריא ואי ברצון לית לה כתובה:

השמים ביני לבינך - כלומר לשמים גלוי דברים שביני לבינך שאין השכבת זרע יורה כחץ דאינו ראוי להוליד בבאה מחמת הטענה כדאמר סוף פרק הבא על יבמתו דקאמרה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה דאל"כ אמרינן לה זילי לא מפקדת וסבירא לן למשנה ראשונה דמהימנא:

ונטולה אני מן היהודים - שאסרה הנאת תשמיש כל היהודים עליה אפילו מן בעלה וסבירא ליה למשנה ראשונה דבעל אינו יכול להפר ולכך יוצאה ותימה כיון דאסרה עצמה על הבעל א"כ היא נתנה אצבע בין שיניה ולמה יש לה כתובה רש"י פירש ביבמות דאנן סהדי דלא היתה נודרת כך אלא א"כ תשמיש קשה לה והויא כמו אנוסה:

חזרו לומר אינה נאמנת דחיישינן שמא נתנה עיניה באחר - וא"ת טמאה אני לך אמאי לא מהימנא הא שויתה נפשה חתיכא דאיסורא כדאמר בקידושין פרק האומר (דף סה.) קידשתני והוא אומר לא קידשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ותירץ הרב רבי אליעזר דלא מצינו זונה שהיא אסורה לינשא לכהן דודאי הוא מוזהר עליה אבל היא אינה מוזהרת עליו הילכך גם לדבריה אינה אסורה בו וקשה דקאמר פרק יש מותרות (יבמות דף פד:) כל היכא דאיהו מוזהר איהי מוזהרת וע"ק דאמר בגמרא דאוכלת בתרומה שלא להוציא לעז על בניה ואמאי והא לגבי תרומה שויתה נפשה חתיכה דאיסורא ונראה לי דכיון דיש לחוש שמא נתנה עיניה באחר יש כח ביד חכמים לעקור דבריה מכל וכל בסברא גדולה כזאת ומיהו נראה דאף למשנה אחרונה אם אומרת אשה טמאה אני לך ואמר הבעל שמאמינה דאסורה לו דאיהו שויא לנפשיה חתיכה דאסורא ואפי' תחזור בה האשה ותאמר באונס היה ויש אומרים דמשמתינא ליה על שגרם שתיאסר אשתו עליו ועובר על חרם תקנת רבינו גרשם:

יעשו דרך בקשה - כלומר יבקשו ממנה שלא תאמר עוד כן משום דלא מהימנא עוד פר"ח ביבמות יבקשו רחמים מאת המקום שיהא להם בנים ולא מהימנא וא"ת והלא סוף

פרק הבא על יבמתו (יבמות דף סה.) הוא אמר מינה והיא אומרת מיניה פירוש שאין הזרע יורה כחץ איהי מהימנא משום דאיהי קים לה ביורה כחץ ותירץ הרב רבי אליעזר דהתם קאי אנשאת לשלישי ולא היו לה בנים דאיירי בה לעיל וקאמר תצא בלא כתובה ועלה קאי רבי אמי דהיכא דאמרה מיניה דאומרת שהיא רוצה לעמוד תחתיו דאז ליכא חששא דשמא נתנה עיניה באחר מהימנא ומיהו קשה א"כ היכי משכחת לה נישאת לשלישי תצא בלא כתובה לעולם תערים ותאמר שאינו יורה כחץ וי"ל כגון שיש לו בנים מאשה אחרת ומיירי שמתו דאם היו קיימין לא אמר שתצא והתם כי אמרה מיניה לאו כל כמינה וא"ת והא כל הני עובדי דמייתי פרק הבא על יבמתו מסיבה דיליה מה תיהוי עלה דההיא אתתא וכן ההיא דבעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה דקאמר כה"ג ודאי כפינן להוציא ויתן לה כתובה ואמאי ליחוש שמא נתנה עיניה באחר ואור"י דהתם איירי באדם עקור שיש קצת הוכחות בדבר שהיא אומרת אמת שאני וכן פירש' לשם:

יפר חלקו - דתשמיש הוי דברים שבינו לבינה הילכך מיפר לעצמו:

ותהא נטולה מן היהודים - לכשתתגרש ותינשא לאחרים דלא מהניא הפרתו [אלא] לעצמו ואין לתמוה היאך חל נדרה על תשמיש יהודים אחרים בעודה אשת איש והא אין איסור חל על איסור וי"ל דהוי איסור כולל מגו דאיתחל בתשמיש בעל שהוא היתר חל נמי על האחרים וצ"ע למ"ד לעיל (דף פב.) כוליה פירקין כר' יוסי דהא ר' יוסי ליה ליה איסור כולל באשת איש ונעשית חמותו דאמר נידון בזיקה ראשונה הבא עליו (יבמות דף לב.) ה"ר שמואל מאיור"ה ז"ל:

אמרה לבעלה טמאה אני מהו שתאכל בתרומה - למשנה אחרונה מיבעינן ליה דאמרה (אכלה בתרומה) דלא מהימנא לאסור לבעל ומיבעיא לענין תרומה אי מהימנא ליאסר בתרומה כדאמר ביבמות דף לה.) דאפילו באונסי' אשת כהן אסורה לאכול בתרומה:

שלא להוציא לעז - כיון שאינה אוכלת בתרומה ודאי מחמת זנות נפסלה:

אפשר דאכלה חולין - ולא ירגישו העולם שמחמת זנות נמנעת לאכול בתרומה:

שאם נתארמלה או נתגרשה - ויש לה בנים מן הכהן וקיימא לן בפרק יש מותרות (יבמות דף פז:) דאוכלת בשביל בנה דכתיב ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו קרי ביה יאכילו אמרינן השתא היא דאיתניסא כלומר השתא נבעלה לפסול לה שנפסלה מן התרומה:

אשת כהן שנאנסה יש לה כתובה או אין לה כתובה - קשה להר"ם דבפרק [נערה שנתפתתה] (דף נא.) אמר חייב לפדותה אם נשבית אלמא אית לה תנאי כתובה ויש לחלק משום [דשבויה] ספק אבל אם נאנסה ודאי [אין] לה כתובה:

דף צא.

גרשתני מהו - מי אמרינן דמהימנא או דלמא עיניה נתנה באחר:
אבל היכא דידע בה מהימנא דאין אשה מעיזה פניה לומר דבר שקר מבעלה בפניו ומהכא שמעינן בכל דוכתא לרב המנונא דסבר באשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת:
דלא עבידא לבזויי נפשה - פירוש לומר שהיא טמאה וזונה:
תיובתא [**דרבא**] - דאמר לא מהימנא דהא הכא לית לה כיסופא שאין כאן הודאת [עבירה] וקתני דמהימנא:
קסבר התם כיון דלא סגי דלא אמרה - כלומר אחרי שהיא רוצה לומר דבר זה וגנות גדול כזה:
קסבר רב המנונא נהי דבביאה ידע - כלומר נהי דיודע שפולט הזרע ביורה כחץ מי ידע ולכך מעיזה אבל לומר גרשתני דבעלה ידע אי משקרא מהימנא פסק ריצב"א דהלכה כרב המנונא דבכמה מקומות בהש"ס מביא דבריו ובסוף גיטין (דף פט:) נמי אמר רב [הונא] אשה שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר מקודשת מדרב המנונא ואידך כי אתמר דרב המנונא בפניו משמע שפשוט לכל דברי רב המנונא ומהימנא - ויש ללמוד על אשה שטוענת שבעלה אינו יכול להתקשות או שאינו בקי בדרך ארץ דנאמנת דבדבר שיש לו לבעל לידע אינה מעיזה פניה ויוציא ויתן כתובה ולא מיבעיא אי באה מחמת הטענה כגון דאמרה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה אלא אפילו בלא טענה נמי יכולה היא לומר אינו מקיים מצות עונה וגדולה מזאת אמרו האומר אי אפשי אלא הוא בבגדו והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה וכ"ש בזה ודווקא כשהוא מגרשה ואינה תובעת כתובתה אבל אם צועקת כשרוצה לגרשה שיתן לה כתובה אינה נאמנת דיש לחוש שמא נתנה עיניה (באחר) בכתובה דהכי נמי מפרש בההיא דרב המנונא דאי אמרה גרשתני ותנו לי כתובה אינה נאמנת אף לינשא כדאמר בההיא דהאשה שאמרה מת בעלי ותנו לי כתובה אינה נאמנת לינשא וצריכה להביא ראיה לדבריה ואם טוענת האשה שאין זרעו יורה כחץ אינה נאמנת כמו למשנה אחרונה - כללא דמילתא כל מילי דיכול בעל לידע ומכחישתו נאמנת אבל במילי שאין בעל יכול לידע אינה נאמנת והילכך כשטוענת שאינו יכול להתקשות יוציא ויתן כתובה ואומר ריצב"א דלא תטול רק מנה מאתים אבל תוספת אין לה כדאמר פרק אע"פ מן הנשואין גובה את הכל מן האירוסין אינו גובה אלא מנה מאתים שלא כתב אלא ע"מ לכונסה ובגמרא פסק הלכה למעשה כר"א ואיבעיא לן נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה ועלתה בתיקו פר"י דכל תיקו דממונא המוציא מחבירו עליו הראיה ודלא כרב אלפס דפסק כל תיקו

דממונא יחלוקו ולכך אף כאן כיון דליכא חיבת ביאה אין לה תוספת דאף דקי"ל כי הראה חשובה כגמר ביאה לענין חיוב עריות הכא לענין חיבה לקנות תוספת אינה ביאה וכן מי שאינו בריא להתקשות אפילו למ"ד משמש מת בעריות חייב מ"מ אין כאן חיבת ביאה וגם מה שהכניסה בנדוניא לא תטול רק בצמצום מה שהביאה אלא מה שרגילין לכתוב נדוניא דהנעלת ליה דכותבין יותר ממה שהכניסה לו דגם זה מן התוספת יש לה ולא תטול כך פסק ריצב"א בתשובות סתם דבריו:

דף צא:

אהלויי - מוכרין אהל:

שמא עיניה נתנה באחר - ומיירי באשת כהן דאי לאו עיניה נתנה באחר אף בביאת אונס בחיוב שסבורה שהוא בעלה [אסורה]:

נפטויי - מוכרי נפט והבעל היה כהן כדפרישית:

דהוה מהרזק - נהגו ביחוד וחבירו בהחובל (דף פה:) דהרזקיה לאינדרונא:

פרטיה נואף להוצא וערק - כלומר פרץ המחיצה ויצא כך כתוב בספרים - ובערוך פירש דהוי נואף הבעל וערק הבעל:

איתתא שריא דאם איתא דעבד איסורא אירכוסי הוי מירכס - פירוש היה נטמן מפני הבעל פירשתי ביבמות:

בבא דכפא - בכניסת הפתח:

פשיטא - (דהתם) שאף חשוד על שפיכת דמים:

מים גנובים ימתקו - כדאמר בסנהדרין ניטל טעם ביאה וניתן לעוברי עבירה קמ"ל דנואף אינו יודע זה וניחא ליה דלימות בעל כדי שישאנה בפרהסיא: